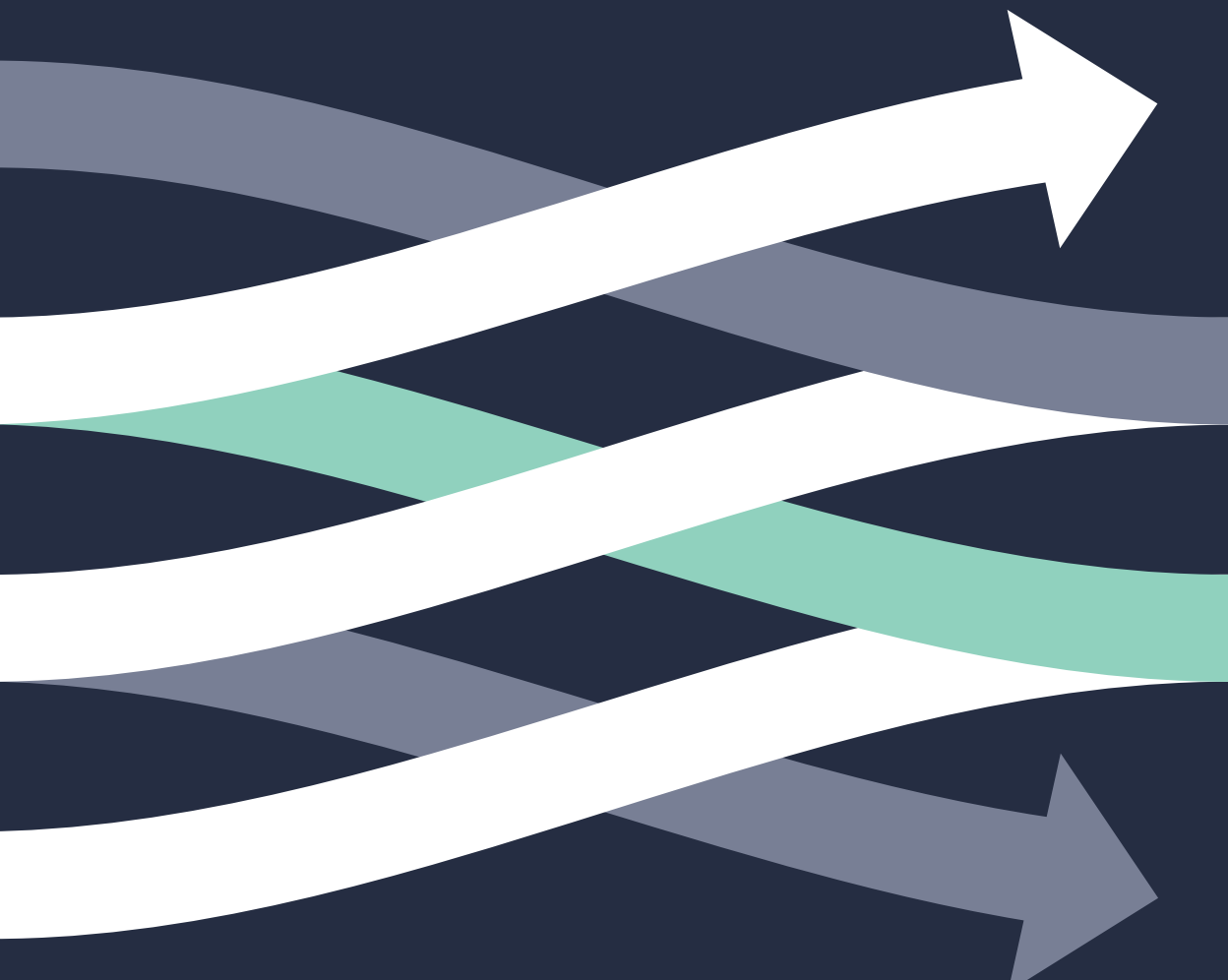

ROMÂNIA

2024

Fundația pentru
Dezvoltarea
Societății
Civile

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL

PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

Coordonator: Bogdan Voicu

BUCUREȘTI
APRILIE 2024

AUTORII (în ordinea apariției în volum)

BOGDAN VOICU (COORD.)
SIMONA CONSTANTINESCU
ȘTEFANIA ANDERSEN
DANA ȚĂLNAR-NAGHI
IRINA NIȚĂ
MARTON BALOGH

MIRCEA KIVU
MIRCEA COMȘA
OVIDIU VOICU
BOGDAN MIHAI RADU
DANIELA ANGI
VLAD DUMITRESCU

Realizarea acestui raport nu ar fi fost posibilă fără sprijinul colaboratorilor, voluntarilor, susținătorilor și colegilor noștri. Mulțumirile și aprecierile noastre se îndreaptă în mod special către: Cancelaria Prim-Ministrului, Institutul Național de Statistică, studenții care ne-au sprijinit în varii etape ale cercetării, Ionuț Sibian, Monica Jitariuc, Iulia Vizi, Laura Cireașă, Ioana Ilie, Bianca Oprea, Andreea Drăgan, colegii și prietenii care au contribuit la diseminarea sondajelor, respondenților celor trei sondaje și tuturor celor care ne-au încurajat și sprijinit în acest demers.

Toate drepturile asupra acestei lucrări aparțin Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC). Orice reproducere integrală sau parțială, indiferent de mijloacele tehnice utilizate, fără consimțământul scris al FDSC, este interzisă. Părți din această publicație pot fi reproduse în scopuri necomerciale doar cu precizarea sursei.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
Bd. Nerva Traian, Nr. 21, sector 3, București
E-mail: office@fdsc.ro Pagină web: www.fdsc.ro

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului „*Building capacity for collective impact and knowledge on CSOs ecosystem*” cu sprijinul financiar Active Citizens Fund România, program finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE 2014-2021.

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Granturilor SEE și Norvegiene 2014-2021; pentru mai multe informații accesați www.eeagrants.org.

Informații despre Active Citizens Fund România sunt disponibile la www.activecitizensfund.ro

Proiect derulat de:

**Fundația pentru
Dezvoltarea
Societății
Civile**

Grafică și DTP: Eventwall S.R.L

Despre autori,

în ordinea apariției acestora în raport:

Bogdan Voicu este cercetător la Institutul de Cercetare a Calității Vieții (Academia Română), profesor de sociologie la Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, de metode de cercetare la Universitatea Națională de Știință și Tehnologie Politehnica București, și de metode cantitative la Școala Doctorală în Jurnalism și Comunicare a Universității din București. Cu 26 de ani experiență în studiul societății civile și articole/capitole/cărți publicate și citate internațional, Bogdan are un interes de cercetare constant în ce privește viața asociațiilor. Mai multe informații: www.BogdanVoicu.ro.

Simona Constantinescu este juristă specializată în legislația organizațiilor nonprofit, membră a Expert Council on NGO Law (Consiliul Europei) și parte a programului executiv Recharging Advocacy for Rights in Europe al Hertie School. Cu o experiență de peste 25 de ani în sectorul nonprofit, Simona conduce departamentul de dezvoltare și advocacy al Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile. Coautoare a capitolului despre România din studiul de referință Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project din anii '90, a continuat să analizeze dimensiunea legală a sectorului nonprofit în toată această perioadă, fiind prezentă în discuțiile de la nivel național și european de elaborare a legislației din domeniu.

Ștefania Andersen este director operațional al Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile. Din 2003 a fost implicată direct în planificarea și coordonarea unor programe multianuale de finanțare (cu focus pe guvernantă și implicare democratică, dezvoltare instituțională, drepturile omului și incluziune socială), precum și programe de capacitate organizațională dezvoltate de FDSC pentru organizațiile neguvernamentale din România. A contribuit la evaluări regulate ale sectorului civic și al economiei sociale în România, integrate în produsele FDSC: *Atlasul Economiei Sociale, România 2010 și România 2017. Sectorul Neguvernamental: profil, tendințe, provocări, Indexul Sustenabilității Organizațiilor Societății Civile – România*.

Dana Țălnar-Naghi este sociolog, doctorand în sociologie (Școala Doctorală a Academiei Române) și cercetător științific la Institutul de Cercetare a Calității Vieții. Are experiență de 9 ani în cercetare. Împreună cu Bogdan Voicu și Ștefania Andersen, a contribuit la raportul FDSC despre *Sectorul non-profit românesc: date existente, infrastructura de colectare, utilizarea datelor și posibile soluții de eficientizare*.

Irina Niță (Opincaru) este sociolog, doctor în sociologie din anul 2023, cu o teză care examinează instituțiile care guvernează bunurile comune românești ca organizații de economie socială în general și întreprinderi sociale în special. În perioada 2013-2019 Irina a făcut parte din echipa Institutului de Economie Socială din cadrul Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile, timp în care a contribuit activ la diferite rapoarte, precum Atlasul Economiei Sociale și ediția din 2017 a prezentului raport - *România 2017. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*. În prezent Irina este consultant independent și lucrează cu precădere cu organizații neguvernamentale și de economie socială.

Balogh Márton este director al Fundației Civitas pentru Societatea Civilă Cluj și conferențiar universitar doctor în cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (FSPAC), de la Universitatea Babeș-Bolyai (UBB), din Cluj-Napoca. În cei peste 24 de ani de experiență în cadrul societății civile, Márton a fost implicat în peste 100 de proiecte implementate și este autor a mai multor lucrări, suporturi de curs publicate la nivel național sau internațional. Interesele de cercetare vizează managementul organizațiilor neguvernamentale, managementul de proiect în organizațiile publice și nonprofit, cât și dezvoltarea de politici publice în mod participativ.

Mircea Kivu este sociolog, având peste 40 de ani de experiență în diverse institute de cercetare. Principalele domenii de expertiză sunt cercetarea opiniei publice, demografia, studiul relațiilor interetnice. A publicat studii de specialitate, dar și câteva sute de editoriale pe teme social-politice în presa de largă circulație. A deținut funcția de reprezentant național al ESOMAR (1999-2009), a activat în mai multe organizații civice, inclusiv ca membru al consiliului director al Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile (2005-2015).

Mircea Comșa este profesor la Departamentul de Sociologie, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Are o experiență în cercetarea socială de peste 20 de ani, în echipe naționale și internaționale, în sectorul academic și privat. Interesele de cercetare și predare sunt: metodologia anchetei sociologice, designul cercetării sociale, studiile electorale, analiza statistică și data mining. Este / a fost membru în echipele de cercetare: Barometrul de Opinie Publică – BOP (Fundația pentru o Societate Deschisă, 1998-2008), Studii Electorale Românești (din 2009), World / European Values Survey – WVS / EVS (echipa din România, începând din 1999) și Comparative Study of Electoral Systems – CSES (valorile 3, 4, and 5).

Ovidiu Voicu este activist civic, cercetător și consultant, cu 20 de ani de experiență în Europa Centrală și de Est. Ovidiu a lucrat peste 15 ani cu Open Society Foundation România, coordonând eforturile de cercetare și advocacy pentru promovarea valorilor societății deschise. Din 2016, Ovidiu conduce Centrul pentru Inovare Publică, o organizație civică care activează în domeniile democrație, drepturile omului și educație civică. De asemenea, Ovidiu furnizează consultanță în domeniile democrație și analiza riscului politic, precum și în evaluare și monitorizare de proiect.

Bogdan Mihai Radu este lector universitar doctor în Științe Politice la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (FSPAC), de la Universitatea Babeș-Bolyai (UBB), din Cluj-Napoca. Interesele sale de cercetare se concentrează pe studiul culturii politice în democrațiile recente, mai ales din punctul de vedere al determinantilor valorilor democratice. Publicațiile sale au abordat tematici diferite, printre care și diferite studii ale evoluției societății civile în societăți postcomuniste, sau participarea tinerilor în organizații religioase.

Daniela Anghi este sociolog și lucrează ca cercetător științific în cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. Activitatea de cercetare și publicațiile sale abordează tematici care vizează legătura dintre societate civilă și democrație, implicarea civică - în special cea a tinerilor - precum și subiecte referitoare la educație (inegalități educaționale și educație civică).

Vlad Dumitrescu este director de programe în cadrul Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile, coordonând mai multe inițiative de dezvoltare a capacității organizațiilor neguvernamentale din România și din afara țării. Cu peste 24 de ani de experiență în sectorul societății civile, Vlad lucrează direct și aplicat cu un număr mare de organizații la nivel național și internațional, prin instruire și facilitare, mentorat și coaching, în cadrul a diferite programe specifice de capacitate. Expertiza lor este diversă, de la aspecte de management precum analiză organizațională, planificare strategică, dezvoltarea resurselor umane, la aspecte tematice precum drepturile omului, participare civică, intersecționalitate până la aspecte transversale precum wellbeing organizațional. Vlad a realizat de asemenea capitolul de tineret din raportul *FDSC România 2017. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*.

Cuprins

INTRODUCERE	7
De ce (încă) un raport despre sectorul ONG (<i>Bogdan Voicu</i>)	8
Tipologia și taxonomia sectorului: definiții legale (<i>Simona Constantinescu</i>)	12
Principalele surse de date. Elemente de metodologie (<i>Bogdan Voicu, Stefania Andersen, Dana Tălnar-Naghi, Irina Niță</i>)	16
IMPORTANȚA NUMERICĂ A SECTORULUI	19
Dimensiune, dinamică (<i>Bogdan Voicu</i>)	20
Rata de activitate (<i>Bogdan Voicu</i>)	28
PERSPECTIVA ECONOMICĂ	31
Economia sectorului ONG (<i>Irina Niță</i>)	32
Finanțarea sectorului ONG (<i>Ștefania Andersen</i>)	45
FUNȚIONAREA SECTORULUI NEGUVERNAMENTAL (<i>Márton Balogh</i>)	61
MISIUNE ȘI PREZENȚĂ PUBLICĂ	71
Acțiuni civice. Reprezentări privind misiunea sectorului (<i>Mircea Kivu</i>)	72
Reprezentări privind influența și interesele urmărite de ONG-uri (<i>Mircea Comșa</i>)	78
Implicarea sectorului ONG în formularea politicilor publice (<i>Ovidiu Voicu</i>)	90
Practici și evaluări privind monitorizarea și evaluarea proiectelor (<i>Mircea Comșa & Irina Niță</i>)	107
TRENDURI CONTEMPORANE	118
ONG-urile și contextul organizațional (<i>Bogdan Radu, Daniela Angi</i>)	119
Perioada pandemiei și a crizei umanitare din Ucraina: mobilizare și dificultăți (<i>Daniela Angi, Bogdan Radu</i>)	129
Provocările CSR (<i>Bogdan Radu, Daniela Angi</i>)	133
PERSPECTIVE SECTORIALE	136
Clasificarea sectorului ONG pe domenii de activitate (<i>Bogdan Voicu, Ștefania Andersen, Irina Niță</i>)	137
Un tablou de bord al sectorului ONG pe domenii de activitate (<i>Bogdan Voicu</i>)	141
Organizații social-caritabile (<i>Mircea Comșa</i>)	156
Educație (<i>Daniela Angi, Bogdan Radu</i>)	166
ONG-uri din domeniile religie & sport (<i>Bogdan Voicu</i>)	180
Organizații civice, de advocacy și drepturile omului (<i>Mircea Comșa</i>)	181
Organizații de/ pentru tineret (<i>Vlad Dumitrescu</i>)	190
REFERINTE	198
LISTA DE FIGURI	215
LISTA DE TABELE	219

Lista Acronimelor

ANAF – Agenția Națională de Administrare Fiscală
APADOR-CH - Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki
ARACIP - Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar
ARC - Asociația pentru Relații Comunitare
ARPCPS - Asociației Române pentru Promovarea Calității și Practicilor de Succes
Banca Națională a României (BNR)
BLO – Barometrul Liderilor ONG
BMO - Barometrul Membrilor, Angajaților și Voluntarilor din sectorul ONG
BOP - Barometrului de Opinie Publică
BOSC - Barometrul Opiniilor despre Societatea Civilă
CAR - Casele de Ajutor Reciproc
CARP - Case de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor
CARS - Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților
CATTIA - Centrului Comunitar pentru Refugiați Ucraineni
CDMiR - Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților
CEAE - Centrul de Evaluare și Analize Educaționale
CENTRAS - Centrul de Asistență pentru Organizații Neguvernamentale
CeRe - Centrul de Resurse pentru participare publică
CES - Consiliul Economic și Social
CRPE - Centrul Român pentru Politici Europene
CSR - Corporate Social Responsibility (responsabilitate socială corporativă)
CURS – Centrul de Sociologie Urbană și Regională
DPSS - Direcția Politici Servicii Sociale (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale)
ESS - European Social Survey
EVS/WVS=European Values Study/World Values Survey
FDSC –Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
FEDCAR - Federația Caselor de Ajutor Reciproc
FONSS - Federației Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale
G3P - Gala Premiilor Participării Publice
HCL - Hotărâri de Consiliu Local
INCPO/TSO - International Classification of Nonprofit Organizations / Third Sector Organizations
INS - Institutul Național de Statistică
IRES – Institutul Roman pentru Evaluare si Strategie
ISSP - International Social Survey Program
KSH - Institutul Central de Statistică al Ungariei (în limba maghiară Központi Statisztikai Hivatal)
MEBO - acronim din engleză pentru Management Employee Buyouts)
MF – Ministerul Finanțelor
OECD - Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare
ONG - Organizații neguvernamentale
ONU – Organizația Națiunilor Unite
RES/CSSES=Romanian Elections Study/Comparative Study of Election Systems
RNFFPA - Registrele Naționale ale Furnizorilor de Formare Profesională Autorizați
RN-ONG - Registrul Național ONG
RUTI - Registrul Unic al Transparenței Intereselor
SGG - Secretariatul General al Guvernului
UE – Uniunea Europeană
UEFISCDI – Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării
UNCARSR - Uniunii Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România
WOCCU - Consiliul Mondial al Uniunilor de Credit

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

INTRODUCERE

1.

De ce (încă) un raport despre sectorul ONG

▶ Bogdan Voicu

Raportul de față oferă publicului larg, decidenților și sectorului ONG o privire de ansamblu asupra stării curente a sectorului neguvernamental, a dinamicii sale recente, precum și detalii privind capacitatea de a contribui la dezvoltare socială, rolul ca angajator, și starea membrilor, angajaților și voluntarilor din sector.

„Sectorul ONG” constituie o etichetă cuprinzătoare, acoperind acele moduri de *organizare formală* în care cei ce se asociază produc *bunuri publice* a căror cuprindere este de regulă dincolo de limitele interesului personal. Este util să explicităm pe rând elementele acestei definiții ad-hoc, pentru a fi mai clari în privința intențiilor.

‘Organizare formală’ se referă la faptul că discutăm despre entități care au personalitate juridică. Fără a nega importanța grupurilor informale, să notăm că acestea sunt mai degrabă considerate ca parte a sectorului ONG mai ales în societățile mai puțin dezvoltate (Desai, 1996; Levi-Sanchez, 2018; Vakil, 1997). În astfel de zone, regimul politic dur, sau nivelele rudimentare de capital social tip bridging (legături slabe între grupuri diferite ale societății), sau combinația celor două conduc la incapacitatea de a coopera pentru a genera bunul public.

‘Bunul public’ constituie acel serviciu, obiect sau instituție pe care oamenii le pot crea și de care beneficiază întreaga colectivitate. Putem include aici tot felul de lucruri, de la străzi și școli la legi și regulamente, de la ajutorarea unor persoane în situație de risc la organizarea unui eveniment de interes pentru un grup restrâns de persoane fără vreo vulnerabilitate. Ideea simplă este de a face lucruri care se adresează fie unor colectivități mai largi, fie unor persoane sau grupuri aflate în situație de risc. Interesul față de astfel de bunuri tangibile sau intangibile (între ultimele pot fi, spre exemplu, inițiative ale unor ordine de consiliu local) este public, prin faptul că ele excedează interesul unei persoane oarecare.

Organizațiile din sectorul ONG pot fi etichetate legal drept asociații, fundații, dar și ca federații sau uniuni ale acestora. Astfel de etichete pot aduce informație suplimentară asupra felului în care acționează clasa respectivă de organizații. Sintagma „sector ONG” le acoperă global, așa cum în literatura academică internațională, termenul de „asociații” este folosit adesea ca să desemneze întregul sector. La fel de bine se pot invoca etichete precum sector non-profit sau societate civilă, organizații voluntare, organizații ale societății civile. Este ilustrativă și invocarea definiției cu care lucrează Organizația Națiunilor Unite, care optează explicit să nu diferențieze între ONG, CSO, non-profit șamd: „*A civil society organization (CSO) or non-governmental organization (NGO) is any non-profit, voluntary citizens' group which is organized on a local, national or international level.*” (United Nations, 2024). Chiar dacă astfel de termeni nu se suprapun perfect, ei includ același tip de organizații de interes. I-am adus în discuție pentru a fi mai clari în privința acoperirii acestui raport: ne referim la toate acele organizații care nu sunt orientate spre a genera profit, care sunt organizate ca asociații, fundații, federații, uniuni, și care au ca interes declarat generarea bunului public.

Lămurind obiectul de interes al raportului, ne putem interoga dacă este totuși nevoie de un astfel de raport. Enunțată încă din titlu, întrebarea este evident retorică. Un raport despre un sector oarecare are rolul de a aduce cunoaștere despre obiectul investigat, care cunoaștere devine sursă pentru programele organizaționale și pentru politicile publice din domeniu. Practica rapoartelor sociale s-a încetățenit în lumea vestică progresiv, devenind vizibilă în anii 1970 și fiind generalizată azi în toată lumea (Farneti & Siboni, 2011; Voicu, 2002; Zapf, 2000). Prin urmare nu e cu nimic neașteptat în a discuta despre un sector care contează ca angajator a aproximativ 127.000 de rezidenți ai României, după cum o arată chiar raportul de față, și în care sunt implicați ca membri 30% din populația de adulți (Voicu, 2020).

Istoria raportării despre sectorul ONG în România este una destul de sofisticată și a cunoscut exprimări diverse în ultimele trei decenii. În a doua parte a anilor 1990 și în debutul anilor 2000, Centrul de Asistență pentru Organizații Neguvernamentale (CENTRAS) publică anual o Cartă Albă a sectorului ONG (Necșulescu, 2013). În aceeași perioadă apare ideea generării unui *Raport Anual Guvernamental asupra sectorului ONG* (1997), care însă nu se concretizează niciodată (Lisețchi și Micescu, 2013). Un capitol despre România, produs de către o echipă FDSC, este inclus în raportul global din 1999 al proiectului coordonat de Salamon și Anheier, la centrul pentru societate civilă a Johns Hopkins University (Șăulean et al, 1999). Rapoarte mai degrabă izolate se concentrează mai ales pe dimensiunea instituțional-legală a sectorului (Dakova et al, 2000). Obiceiul raportării sistematice despre domeniu este asumat de FDSC în 2010, când este prezentat un prim raport despre sector (Lambriu & Vameșu, coord., 2010), urmat de un al doilea publicat în 2017 (Kivu, coord., 2017).

Alte inițiative din literatura gri¹ au căutat să descrie sectorul din perspective mai înguste. Ailincăi (2023) realizează o descriere a activităților ONG-urilor din județul Iași. Cibian și colegii (2023) fac același lucru pentru o arie și mai restrânsă: Țara Făgărașului. Voicu, Bădescu, Tuftș, Voicu (2022) propun o perspectivă asupra reprezentărilor populației asupra ONG-urilor din domeniul acțiunii civice. Rusu, Petrescu, Vilcu (2007) se uită la domeniul social, iar Culturadata Interactiv (2021) la domeniul cultural. Voicu, Andersen, Țălnar-Naghi (2022) discută despre starea datelor despre ONG-uri. Un raport guvernamental abordează finanțarea sectorului (MCPDC, 2016). Mai multe rapoarte iau în considerare implicarea sectorului ONG în criza refugiaților de război ucraineni (Călin, ed., 2020; Flanigan, 2022; Nowicka et al., 2024; Petrescu, ed., 2023; SGG, 2020).

Literatura academică despre participarea civică în România este mai bogată numeric și tematic (Bădescu, 2003; Bădescu & Sum, 2005; Bădescu, Sum, Uslaner, 2004; Bibu, Lisețchi, Brancu, 2013; Bogdan, 2023; Dragoman, 2006; Ilie, Colibasanu, 2007; Lambriu, Dobre, 2020; Luca, Gheorghita, 2011; Nistor, 2009; Popa, Vlase, Morândău, 2016; Voicu, 2010, 2020; Vlăsceanu, 1996), incluzând și suporturi de curs (Hințea, Balogh, 2003) și o trecere exhaustivă în revistă a sectorului ONG. Domeniu conex, literatura despre economia socială include elemente despre societatea civilă, cu abordare deopotrivă academică (Barna, 2014; Lambriu, Petrescu, 2017; Neagu, 2014; Petrescu, 2014; Petrescu, Neagu, 2018; Stănescu, Cace, Alexandrescu, 2011; Vlăsceanu, 2010) sau din domeniul literaturii gri (Constantinescu, 2012; Dima, coord., 2011; MMFPS, 2011; Vameșu, 2021, 2022, 2021-coord.).

Raportul de față continuă efortul început de FDSC în 2010 și 2017, folosește metodologia rapoartelor anterioare (Lambriu, Vameșu, eds., 2010; Kivu, ed., 2017), pe care o revizuieste și o îmbogățește, oferind pentru prima oară și o perspectivă reflexivă a membrilor, angajaților și voluntarilor din sector. Rapoartele FDSC descriu situația de ansamblu a sectorului, căutând și identificarea de particularități ale unor domenii specifice. Continuăm pe acest drum, propunând o rafinare suplimentară a clasificărilor realizate în exercițiile anterioare, ce reflectă o creștere firească de la o ediție a raportului la alta, în condițiile dezvoltărilor tehnologice și a acumulării de cunoaștere din contemporaneitate.

Aducem astfel un plus important de cunoaștere, derivat și din faptul că folosim surse multiple de informare a demersului de cercetare, incluzând date administrative, un sondaj al populației generale, unul al ONG-urilor, unul al membrilor, angajaților și voluntarilor din sectorul ONG.

Raportul are și o particularitate istorică importantă. **Sectorul ONG constituie un sector extrem de sensibil în Europa de Est, dat fiind rolul său în democratizare, dar și barierele ridicate de epoca pornirilor populiste și iliberale.**

¹ Nume dat studiilor care nu sunt disponibile comercial sau în circuitul academic de publicare, incluzând de regulă rapoarte guvernamentale, din sectorul ONG, din cel de afaceri, unele working-papers etc.

E nevoie prin urmare ca întâi de toate să explicăm contextul istoric în care ne plasăm și importanța raportului din această perspectivă. De aici această scurtă introducere care vorbește tocmai despre sensibilitatea domeniului, argumentată prin istoria recentă a sectorului în România. Discuția, prezentată în contextul mai larg al societăților postcomuniste, servește ca încălzire pentru a explica la ce se poate aștepta cititorul de la acest raport extins și pentru a prezenta structura generală a raportului.

Semnificația sectorului ONG în Europa de Est în general și în România în particular este determinată de traiectul postcomunist al regiunii și de interdicția fățișă a sectorului ONG în timpul comunismului (Bača, 2022; Dobbins & Riedel, 2021; Ekiert & Kubik, 2014; Fagan, 2005; Howard, 2002; Kutter & Trappmann, 2010; Mungiu-Pippidi, 2015; Navrátil & Kluknavská, 2020; Pietrzyk-Reeves & McMahon, 2022; Pietrzyk-Reeves & Samonek, 2023; Sandu, 2009; Voicu, 2005). Trecerea de la comunism la o organizare alternativă se suprapuse peste o schimbare majoră de paradigmă în ce privește politicile de dezvoltare. După ce vreme de câteva secole concentrarea prevalentă pe latura materială și financiară fusese completată doar de contribuțiile capitalului uman, în anii 1980, sub impulsul Băncii Mondiale, apăruse un interes față de capitalul social (Bebbington, 2007; Capital, 2000; Fukuyama, 2002; Voicu, 2010; Woolcock, 1998). Cu alte cuvinte, se acceptase ideea că, pentru funcționarea societății, nu erau suficienți banii, resursele materiale și tehnologice, forța de muncă și cunoașterea acumulată de aceasta. Celor amintite li se adăuga nevoia de norme de cooperare între indivizi, de încredere în oameni și instituții, de participare civică. Cu alte cuvinte era nevoie de capital social, așa cum fusese acesta schițat de părinții fondatori ai conceptului (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam et al, 1993)². Capitalul social implică între altele participarea (civică) în grupuri mici, definite prin statusuri sau interese specifice, destinate însă producerii bunurilor publice, așa cum sunt asociațiile (Paxton, 1999; Putnam, 2000).

Astfel de grupuri, după cum arătase cu mult înainte de Tocqueville (1835), erau esențiale pentru funcționarea democrației. Democrația era fix ceea ce USSR împiedicase să existe în Europa de Est. Iar capitalul social devenise un adevărat „missing-link” în țările foste comuniste europene din anii 1990 (Bernhard, 1993; Dvořáková, 2008; Voicu & Voicu, 2003; Wallace et al, 2012). Consecința simplă a fost un efort concertat de a revigora societatea civilă. Pe acest fundal au apărut spre exemplu Fundația Soros pentru O Societate Deschisă, cu ramificațiile sale din toate țările comuniste, precum și altele dintre organizațiile neguvernamentale ale începuturilor anilor 1990, dintre care unele funcționează și astăzi (Necșulescu, 2011).

Discursul public conservator a înfierat explicit în prima parte a anilor 1990 organizațiile neguvernamentale, acuzându-le a fi aservite intereselor străine sau a căpușa banii publici. Rapoartele rezultate în urma unor consultări în sector consemnează nevoia de comunicare în exteriorul sectorului și de a genera rapoarte despre sector (Lisețchi și Olteanu, 1998; Necșulescu, 2011). În România, în 1997, are loc prima întâlnire oficială Guvern-reprezentanți ai societății civile (Lisețchi și Micescu, 2013). Urmează integrarea treptată a societății civile în dezbaterile publice despre cum organizăm societatea. În ce măsură aceasta este realizată adecvat sau eficient o să ne spună unul dintre capitolele acestui raport.

Până atunci să notăm că în anii începând cu finalul anilor 1990, în ciuda implicării încă slabe a est-europenilor în asociații, ONG-urile încep să joace rolul lor firesc în societate, depășind zona drepturilor omului și a celor civile, și participând la construcția unor domenii distincte, de la cel social la cel cultural și de la cel sportiv la reprezentarea intereselor unor grupuri înguste de status, fie ele profesionale, geografice, etnice, de hobby etc., trecând prin contribuția la dezvoltarea sectorului cooperatist și al economiei sociale (Domaradzka, 2018; Istenic & Kozina, 2020; Jacobsson & Saxonberg, eds., 2016; Jehlička & Jacobsson, 2021; Jezierska & Polanska, 2018; Mikołajczak, 2020; Pospieszna & Galus, 2020; Rau, 2019; Rikmann & Keedus, 2013; Todorova, 2002; Toepfer, 2000; Voicu, 2020).

Trendul continuă și se consolidează în anii 2000. Raportul FDSC din 2010 începea secțiunea introductivănotând că „De douăzeci de ani, în România, organizațiile neguvernamentale au reintrat în viața fiecărui cetățean sub diverse forme” (Lambru și Vameșu, coord., 2010:7), argumentând în principal cu exemple despre serviciile prestate de către ONG-uri.

² Capitalul social se referă la capacitatea de a coopera, fiind un concept dezvoltat în științele sociale și economie cu ceva timp înainte ca în România să fie dat același nume capitalului subscris al companiilor. (vezi în acest sens și Voicu, 2010:11).

De-a lungul anilor 2010 și 2020, în tot estul Europei, organizațiile neguvernamentale își consolidează structurile organizaționale (Rozbicka et al, 2021), dar în același timp se confruntă cu ascensiunea populismului și iliberalismului (din motive de simplitate voi folosi termenii drept interșanjabili). În întreaga Europă fostă-cândva-comunistă, iliberalismul tinde să pună piedici dezvoltării sectorului (Bochsler & Juon, 2020; Centrul pentru Inovare Publică et al, 2024; Enyedi, 2020; Marzec & Neubacher, 2020; Mikołajczak, 2023; Piotrowski, 2009). Raportul FDSC din 2017 nota: „La zece ani de la aderarea României la Uniunea Europeană există suficiente semne care ne indică atât o maturizare a sectorului neguvernamental din România, cât și apariția de noi resurse și energii cu un uriaș potențial pentru dezvoltarea societății civile. În același timp însă, contextul politic autohton, dar și evoluțiile pe plan internațional sunt departe de a fi favorabile pentru sectorul neguvernamental, pentru pluralism și pentru o societate deschisă.” (Kivu, coord., 2017:3).

Structura capitolelor ce urmează decurge direct din expunerea scopurilor și contextului istoric. Toată această poveste despre cum au arătat lucrurile în privința sectorului ONG în Europa de Est se suprapune peste trenduri de lungă durată ce definesc cum funcționează ONG-urile în general în lumea contemporană. Așa cum explicăm în anexa online, aceste trenduri și provocări includ particularizarea intervenției ONG-urilor și rolul lor în mixul postmodern al furnizării bunăstării; provocările dezinstituționalizării și a grupurilor informale; digitalizarea și munca de acasă; ascensiunea iliberalismului și apariția unei zone a societății civile definite adesea drept „necivică”; capacitatea de retenție a personalului.

În condițiile diversității activității ONG-urilor contemporane, este nevoie de urmărit cadrul instituțional al activității sectorului, descris în capitolul următor de Simona Constantinescu, care se concentrează pe diferite taxonomii și prevederi de natură legală.

Completând *calupul introductiv*, un capitol dedicat metodologiei discută pe scurt sursele de date folosite.

Al doilea calup major al raportului este dedicat importanței numerice a sectorului, definită de Bogdan Voicu prin dinamica numărului de ONG-uri și, ca o noutate absolută, printr-o estimare a ratei de activitate a entităților înregistrate ca ONG-uri.

În al treilea calup, Ștefania Andersen și Irina Niță aduc în prim plan *dimensiunea financiară a sectorului*, privit prin prisma fluxurilor monetare, a pattern-urilor de finanțare și a numărului de membri.

În al patrulea calup, Marton Balogh descrie *funcționarea sectorului*, uitându-se la organizarea internă, folosirea de voluntari, coalizarea organizațiilor membre, cu o contribuție punctuală a lui Bogdan Voicu (în materialul ce însoțește online acest raport) despre starea oamenilor din ONG-uri.

Al cincilea calup se preocupă cu *relația dintre sector și societate*. Temele reunite în acest calup dau prilejul lui Mircea Kivu să discute despre civismul sectorului, iar lui Mircea Comșa să abordeze reprezentările asupra influențelor și intereselor din sector. Ovidiu Voicu vorbește despre implicarea în proiectarea de politici publice, iar Mircea Comșa și Irina Niță despre preocupările sectorului cu propriul său impact. O bună parte din temele amintite până aici reproduc elemente regăsite și în rapoartele anterioare ale FDSC (Lambru & Vameșu, eds., 2010; Kivu, ed., 2017).

Al șaselea calup aduce o suită de perspective noi, ce promovează în centrul lor oamenii care pun în mișcare sectorul. Bogdan Radu și Daniela Angi abordează provocările contemporane ce se referă la recrutarea de personal, securitatea la locul de muncă, burnout, delocalizarea muncii, impactul invaziei rusești din Ucraina. Calupul antepenultim aduce *prezentării specifice a câtorva domenii de acțiune*: cel social-caritabil (Mircea Comșa), cel educațional (Bogdan Radu & Daniela Angi), cel al organizațiilor religioase și sportive (Bogdan Voicu), cel al organizațiilor despre democrație, drepturile omului și guvernare (Mircea Comșa), cele despre și pentru tineret (Vlad Dumitrescu).

Partea tipărită a raportului este însoțită de un raport metodologic, de o serie de anexe și capitole suplimentare precum și de bazele de date aferente, care sunt disponibile la <https://doi.org/10.7910/DVN/LKJJQO>. Evident, ca în orice lucrare colectivă serioasă, perspectivele amintite se suprapun uneori, pentru a oferi detalii complete asupra contextului în care fiecare capitol își plasează argumentația. Având de răspuns atât de multor provocări, este momentul ca această introducere să lase locul „narațiunii” esențiale a raportului, relevând astfel o parte din starea sectorului ONG din România de azi.

Tipologia și taxonomia sectorului: definiții legale

▶ Simona Constantinescu

Scopul acestui capitol este de a preciza conținutul sectorului ONG, pornind de la definițiile de natură juridică existente.

Unul dintre cele mai ample proiecte de cercetare asupra evoluției, dimensiunii și caracteristicilor sectorului societății civile pe care a reușit să le surprindă în 36 de țări, Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, a fost demarat de Universitatea Johns Hopkins în anii '90 (Salomon et al, 1999). Caracteristicile comune identificate în acel moment au fost preluate ulterior pe scară largă, au devenit referință pentru structurile organizate a ceea ce numim acum în mod curent sector neguvernamental sau nonprofit și sunt primul filtru de criterii pe care le avem în vedere pentru universul de subiecți ai acestui raport.

Astfel, o entitate tipică din sectorul nonprofit trebuie:

- **să fie organizată**, în sensul în care funcționarea sa nu se bazează pe o manifestare spontană, necoordonată și se concretizează într-o structură formală, respectiv este persoană juridică³;
- **să fie privată**, în sensul în care este separată de Stat, nu este parte din sistemul de autorități și instituții publice, este o persoană juridică de drept privat⁴;
- **să fie capabilă să ia decizii în mod autonom (self-governing)**, în sensul în care are propriile organe de conducere și administrare și nu depinde de interesele unei alte entități legale;
- **să nu distribuie eventualul profit** care rezultă din activitatea sa către membrii, fie asociați sau fondatori; această constrângere nu înlătură posibilitatea unei organizații neguvernamentale de a desfășura activități economice, dar o obligă ca eventualul surplus obținut să îl folosească pentru realizarea scopului și obiectivelor pentru care s-a constituit;
- **să aibă caracter voluntar**, respectiv să fie rezultatul unei inițiative de asociere izvorâtă din voința membrilor fondatori, iar calitatea de membru asociat să nu își aibă izvorul într-o obligație legală, ci în voința proprie.⁵ În egală măsură, această caracteristică este completă atunci când organizația reușește să atragă contribuții voluntare în bani sau în natură.

Aceste trăsături se regăsesc și în Sistemul Conturilor Naționale ediția 2008⁶ (SCN 2008), adoptat de Comisia ONU pentru Statistică, anunțat a fi actualizat în 2025.

Demersul se completează cu formele juridice prevăzute de cadrul normativ românesc care respectă întru totul sau se apropie într-o măsură semnificativă de aceste criterii.

În România, cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere (art.40, Constituția României). Aceasta este baza elaborării oricărei norme de drept subsidiare care reglementează diversele forme de asociere care coexistă în acest moment în societate, iar o parte dintre ele fac obiectul analizei acestui raport și le încadrăm în sintagma organizații neguvernamentale.

³ Recomandarea Consiliului Europei CM/Rec(2007)14 cu privire la statutul legal al organizațiilor neguvernamentale în Europa menționează expres recomandarea existenței personalității juridice distincte față de membrii fondatori.

⁴ Această caracteristică continuă să suscite discuții numeroase cu privire la definirea independenței de stat în cazul acelor asocieri care cuprind reprezentanți de autorități și instituții publice în lista membrilor asociați sau în structurile de conducere, administrare și control; pentru moment, aprecierea acestei caracteristici se face pe baza unei analize în concret a fiecărei situații în parte.

⁵ Apartenența la o organizație profesională, necesară ca o condiție obligatorie pentru practicarea unei meserii sau profesii, se naște de cele mai multe ori în virtutea unei obligații instituite de un act normativ, și nu în baza unui temei contractual. Aceste organizații sunt considerate de cele mai multe ori ca fiind la granița sectorului neguvernamental, fiind posibil chiar, în funcție de intensitatea elementelor de drept public prezente în înființarea și funcționarea lor, să fie etichetate drept organizații cvasi-neguvernamentale sau organizație neguvernamentală cvasi-autonomă.

⁶ Systems of National Accounts 2008, Chapter 23 – Non-profit Institutions, p. 455 și următoarele

În spațiul românesc, organizație neguvernamentală sau organizație nonprofit, organizație a societății civile, fără scop patrimonial sau fără scop lucrativ sunt sintagme care, de cele mai multe ori, desemnează același univers de entități legale, dar a căror circumstanțiere precisă variază în funcție de particularitățile contextului în care sunt folosite.

Astfel, în perspectiva Codului Fiscal, organizația nonprofit este „orice asociație, fundație, casă de ajutor reciproc sau federație înființată în România”⁷, pe când reglementarea generală a finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general⁸ este aplicabilă numai asociațiilor sau fundațiilor constituite conform legii.

Reglementat prin legea 248/2013, Consiliul Economic și Social (CES) are drept scop realizarea dialogului tripartit la nivel național dintre organizațiile patronale, organizațiile sindicale și reprezentanții ai asociațiilor și fundațiilor neguvernamentale ai societății civile. CES funcționează ca organ consultativ pe lângă Parlament și Guvern, la fel cum la nivel european există un CES alături de Parlamentul European și Comisia Europeană. Societatea civilă este reprezentată, potrivit aceleiași legi⁹, de 15 reprezentanți din rândul structurilor cooperatiste, profesiunilor liberale, organizațiilor pentru protecția consumatorilor, comunității științifice și academice, organizațiilor de agricultori, organizațiilor de pensionari, organizațiilor comunităților locale, asociațiilor care reprezintă familia și persoanele cu dizabilități și al altor organizații neguvernamentale.

Caseta 1. Definiții legale conform OG 26/2000

(art 4) **Asociația** este subiectul de drept privat constituit de trei sau mai multe persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în muncă pentru realizarea unor activități în interes general, al unor colectivități sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial.

(art 4) Un caz distinct de asociație îl reprezintă cea **organizație a cetățenilor aparținând minorităților naționale** al cărei scop îl reprezintă:

- apărarea, păstrarea, dezvoltarea și promovarea identității unei minorități naționale;
- reprezentarea publică a cetățenilor aparținând unei minorități naționale cu rolul de a îndeplini o misiune publică constituțională.

(art 15) **Fundația** este subiectul de drept înființat de una sau mai multe persoane care, pe baza unui act juridic între vii ori pentru cauză de moarte, constituie un patrimoniu afectat, în mod permanent și irevocabil, realizării unui scop de interes general sau, după caz, al unor colectivități.

(art 35) Două sau mai multe asociații sau fundații se pot constitui în **federație**.

Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial¹⁰ (denumit frecvent Registrul Național ONG pentru o mai mare ușurință în limbaj, dar și pentru a-l diferenția de registrul special al asociațiilor și fundațiilor care se găsește la judecătorie) include patru categorii de persoane juridice: asociații, fundații, federații și organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale¹¹. Acestea îndeplinesc criteriile internaționale menționate anterior și sunt referința acceptată pe scară largă a ceea ce desemnează organizațiile neguvernamentale¹², iar actul normativ care le reglementează este OG 26/2000.

⁷ Articolul 7, punctul 24 din Codul Fiscal: *organizație nonprofit* - orice asociație, fundație, casă de ajutor reciproc sau federație înființată în România, în conformitate cu legislația în vigoare, dar numai dacă veniturile și activele asociației, casei de ajutor reciproc, fundației sau federației sunt utilizate pentru o activitate de interes general, comunitar sau fără scop patrimonial;

⁸ Articolul 3, alin.(1) din Legea 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general

⁹ Legea 248/2013 privind organizarea și funcționarea Consiliului Economic și Social

¹⁰ Potrivit Legii 71/2011 pentru punerea în aplicare a noului Cod Civil (Legea 287/2009), sintagmele *persoane juridice fără scop patrimonial* se înlocuiesc cu *sintagmele persoane juridice fără scop lucrativ*. Pentru aliniere terminologică, orice act normativ ulterior ar trebui să folosească aceste sintagme.

¹¹ Art. 73 din Ordonanța Guvernului 26/ 2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată prin Legea nr. 246/ 2005, cu modificările ulterioare

¹² Organizațiile neguvernamentale sunt parte a ceea ce literatură de specialitate numește “al treilea sector”. Unul din proiectele de cercetare semnificative recente (Third Sector Impact – TSI) a înglobat *in al treilea sector* (sectorul nonprofit din perioada cercetării John Hopkins) varietăți noi de entități, cum ar fi cele denumite prin sintagmele economie socială sau întreprinderi sociale. Astfel al treilea sector capătă valențe noi și nu poate ignora acele structuri care folosesc activități economice, specifice pieței, pentru atingerea unui scop social.

Menționăm că, la data elaborării acestui raport, un proiect de lege inițiat de Guvern și aflat în dezbateri parlamentară, cuprinde un amendament introdus în forma adoptată de Senat, prin care organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale sunt exceptate de la obligațiile de transparență și acces la informații care pot fi puse la dispoziția publicului în cazul persoanelor fizice care au calitatea de asociat, fondator, membru în consiliul director sau persoană cu funcție executiv, cenzor sau lichidator.

Asociațiilor și fundațiilor li se alătură asociațiile de pensionari¹³ care beneficiază de o lege specială, dar urmează aproape integral regimul juridic instituit de OG 26/2000.

În acest moment, mai multe tipuri de persoane juridice care se aseamănă în măsuri diferite cu asociațiile și fundațiile din OG 26/2000 sunt reglementate de legi speciale care fie fac trimitere sau se completează cu prevederile OG 26/2000, fie le regăsim direct înscrise în Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial înființat în baza OG 26/2000. Ne referim în special la:

- **Casele de ajutor reciproc ale salariaților**¹⁴ sunt asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților, în vederea sprijinirii și întraajutorării financiare a membrilor lor. Sunt incluse în categoria instituțiilor financiare non-bancare, intră în regimul de supraveghere al Băncii Naționale, au un scop predefinit de lege și funcționează în condiții de piață competitivă, având produse și servicii exclusiv financiare pentru membri.
- **Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor**¹⁵ sunt definite de lege ca fiind organizații cu caracter civic, persoane juridice de drept privat cu caracter nepatrimonial, neguvernamentale, apolitice, cu scop de caritate, de întraajutorare mutuală și de asistență socială. Se observă că scopul lor este mai extins decât în cazul CAR-urilor salariaților, fiind mai aproape de caracteristicile de baza ale unei organizații neguvernamentale.
- **Ocoalele silvice private** reglementate de Codul Silvic (Legea 46/2008) – pot funcționa și sub formă juridică de societate comercială, și sub formă de asociație, personalitatea juridică fiind dobândită din momentul înscrierii acestora în Registrul național al administratorilor de păduri și al ocoalelor silvice. Dincolo de neclaritatea vădită a momentului la care dobândesc personalitate juridică și dacă acest lucru se întâmplă prin parcurgerea procedurii din OG 36/2000, aceste entități nu sunt nonprofit.
- **Unitățile de învățământ privat** (Legea 198/ 2023 și Legea 199/2023) – învățământul particular și confesional se organizează conform principiului nonprofit, ceea ce duce cu gândul la formele instituite de OG 26/2000. În cazul învățământului preuniversitar, legea menționează că personalitatea juridică se obține prin ordinul de ministru de autorizare provizorie. Este posibil ca paralelismul dintre OG 26/2000 și cele două legi în privința procedurii de obținere a personalității juridice să genereze înregistrări duble în Registrul național al persoanelor juridice fără scop lucrativ pentru aceeași structură (fondatoarea structurii de învățământ privată este asociație, devine persoană juridică la momentul înscrierii în registrul special al asociațiilor și fundațiilor, iar structura de învățământ privată devine persoană juridică ulterior, printr-un act administrativ). În același timp, aceste entități se susțin din taxe (în principiu, acestea sunt aferente unei activități economice), iar în caz de desființare, dizolvare sau lichidare, patrimoniul revine fondatorilor (ceea ce nu este posibil pentru structurile înființate în baza OG 26/2000).
- **Asociațiile de proprietari**¹⁶ reglementate de Legea 196/2018 sunt structuri asociative constituite pentru administrarea și gestionarea proprietății comune, prezente în majoritate covârșitoare în imobilele constituite din mai multe proprietăți individuale. Deși legea lor specială prevede o procedură clară de înființare, fără referințe la OG 26/2000, Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial conține asociații de proprietari în cuprinsul său. Cel mai probabil, aceasta este rezultatul unei erori de aplicare a legii.
- **Organizațiile și federațiile de organizații din domeniul îmbunătățirilor funciare**, reglementate de Legea 138/2004 - **persoane juridice de utilitate publică fără scop patrimonial**, se înființează și funcționează conform legii speciale. Dobândesc personalitate juridică în baza înscrierii în Registrul național al organizațiilor de îmbunătățiri funciare, dar se regăsesc parțial și în Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial.

¹³ Legea nr. 502 din 17 noiembrie 2004 privind asociațiile pensionarilor

¹⁴ Legea nr. 122 din 16 octombrie 1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunilor acestora

¹⁵ Legea nr. 540 din 27 septembrie 2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor

¹⁶ Legea nr. 230 din 6 iulie 2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari

- **Obștile și composezătorile** reglementate în Legea 1/2000 – forme asociative arhaice de proprietate asupra terenurilor cu vegetație forestieră, pășunilor și fânețelor, administrate în devălmășie sau indiviziune, cărora legea le-a permis să funcționeze potrivit statutelor admise în legislația statului român în perioada anilor 1921 – 1946 până la reînregistrarea într-un registru special ținut de judecătoria competentă. Nu poate fi identificat dacă înregistrările din registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial le include pe toate sau doar parțial, dar trebuie menționat că urmăresc obținerea de profit și distribuie dividende.
- **Asocierile în agricultură**¹⁷- pentru care legea menționează expres că „nu au caracter comercial”, sunt conduse după principiul „un asociat, un vot”, dar distribuie profit.
- **Asociațiile salariaților**¹⁸ înființate în baza Programului acționării salariați, care s-au constituit în procesul de vânzare a întreprinderilor de stat către salariații organizați în asociații, în contextul privatizării de tip MEBO (Management Employees Buyout – vânzarea către salariați și management) din perioada 1993 – 2000.

Este necesară clarificarea relației dintre registrele prevăzute prin legi speciale în cazul structurilor asociative care împrumută din modul de constituire, organizare și funcționare prevăzut în OG 26/2000 și Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial. În același timp, este necesară curățarea acestui Registor de acele persoane juridice care au scop lucrativ (sau redefinirea acestui Registor astfel încât să nu se mai refere doar la cele fără scop lucrativ).

Unele dintre tipurile de persoane juridice prezentate mai sus au toate caracteristicile unor persoane juridice fără scop lucrativ, există pentru ele și registre speciale (în stadii diferite de dezvoltare și accesibilitate publică), dar se regăsesc doar parțial sau deloc în Registrul Național. Altele se aseamănă cu ceea ce numim organizații neguvernamentale, dar instrumentele exclusiv de piață pe care le folosesc în felul în care își desfășoară activitățile, structura de venituri și modul de distribuire a profitului/excedentului financiar, precum și destinația patrimoniului în caz de dizolvare și lichidare le apropie mai mult de ceea ce am putea numi întreprindere socială¹⁹, o formă antreprenorială hibrid între sectorul tradițional de afaceri și sectorul organizațiilor neguvernamentale.

În final, câteva considerații despre sindicate și patronate care apreciem că, în contextul acestui raport, nu fac parte din ceea ce este numit în mod curent organizații neguvernamentale. Cu toate că sunt forme de asociere care îndeplinesc criteriile menționate anterior și sunt parte din societatea civilă, ele fac obiectul unor legi speciale care se bazează nu numai pe art. 40, dar și pe art. 9 din Constituție, se înscriu în registre diferite de registrele asociațiilor și fundațiilor, iar dialogul cu instituțiile statului le plasează separat de ONG-uri (în timp ce primele sunt partenerii sociali, celelalte sunt parteneri în dialogul civic; a se vedea și structura Consiliului Economic și Social).²⁰

¹⁷ Legea nr. 36 din 30 aprilie 1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură

¹⁸ Legea nr. 77 din 1 august 1994 privind asociațiile salariaților și membrilor conducerii societăților comerciale care se privatizează

¹⁹ Începând cu anul 2015, România are o lege a economiei sociale (Legea 219/2015) care are menirea de a contura mai precis cadrul

¹⁹ Începând cu anul 2015, România are o lege a economiei sociale (Legea 219/2015) care are menirea de a contura mai precis cadrul conceptual aplicabil aceluși segment de entități care s-a afirmat în ultimele decade fie alăturându-se celui de-al treilea sector (cum ar fi cooperativele și întreprinderile sociale, casele de ajutor reciproc ale salariaților sau pensionarilor), fie reafirmându-și rolul de contribuitor semnificativ la rezolvarea unor probleme sociale (asociațiile și fundațiile cu activitate economică). Acestora din urmă le-a fost, de altfel, recunoscut statutul de întreprindere și la nivel normativ în anul 2014, când legiuitorul român le-a introdus în sfera de aplicare a legii privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (Legea 346/ 2004 cu modificările ulterioare).

²⁰ În prezent, Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial de la Ministerul Justiției mai cuprinde încă structuri patronale. Solicitarea reprezentanților patronatelor din Consiliul Economic și Social este ca proiectul de modificare a OG 26/2000 (aflat în martie 2024 în dezbateră Camerei Deputaților cu nr. PL-x 763/2003) să includă măsuri care să asigure transferul structurilor patronale din Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial în registrul special de evidență a organizațiilor patronale (a se vedea avizul CES din 6 septembrie 2023)

<https://www.ces.ro/newlib/PDF/avize/2023/Avize-Plen-CES-06-09-2023.pdf>.

Principalele surse de date. Elemente de metodologie

► Bogdan Voicu, Ștefania Andersen,
Dana Țălnar-Naghi, Irina Niță

Raportul de față folosește diferite surse de date. Le descriem pe scurt în cele ce urmează, dar propunem și o descriere pe larg a metodologiei de colectare și de pregătire a datelor pentru analiză, disponibilă ca dataverse la <https://doi.org/10.7910/DVN/LKJJQO>.

Datele colectate sau pregătite în interiorul proiectului de scriere a acestui raport sunt de două tipuri majore: date administrative, colectate de autorități publice și la care există acces deschis sau la care am solicitat accesul, respectiv date de sondaj, colectate sub supravegherea echipei proiectului. Ambele tipuri și fiecare obiect din categoria respectivă sunt descrise în cele ce urmează.

Raportul nu folosește *însă* doar aceste date, ci fiecare capitol a avut libertatea de a aduce în prim plan și alte surse de informare, descrise succint în momentul folosirii lor.

Surse de date administrative

● Registrul Național ONG

Orice ONG care se înființează o face la grefa judecătorei județene/de sector. De la grefă, el devine o înregistrare în Registrul Național ONG (cunoscut în trecut și ca Registrul Național al Asociațiilor și Fundațiilor), întreținut de Ministerul de Justiție. Registrul include în prezent înregistrări clasificate în asociații, fundații, federații, uniuni, persoane juridice străine. El este furnizat în format tabelar (Excel), dar cu erori, duplicate, câmpuri formate diferit (numeric/alfanumeric) pentru aceeași variabilă (coloană). În urma procesului de curățare a RN-ONG publicată pe 21 ianuarie 2024 pe portalul guvernamental de date data.gov.ro, a rezultat o bază de date cu 127.804 intrări unice, despre care RN-ONG nu include informație că ar fi radiate sau dizolvate.

Baza de date permite analiza în plan geografic (doar pe județe, localitățile fiind mai greu de extras datorită modului de înregistrare la grefele judecătoriilor), a dinamicii în timp, a distribuțiilor curente.

● Raportările financiare către ANAF

A doua sursă importantă de date este cea rezultată din raportările anuale ale bilanțurilor contabile la ANAF. Ministerul de Finanțe publică anual pe data.gov.ro rezultatele din anul financiar anterior. Am folosit aceste rezultate și a rezultat o bază de date cu înregistrările din perioada 2013-2024. Baza de date include 81.938 de entități unice, cu alte cuvinte acestea sunt organizațiile care, în perioada 2013-2022, au depus cel puțin într-un an bilanț ca ONG.

Datele permit evaluarea fluxurilor financiare, precum și a dinamicii efectivelor de angajați.

Raportările financiare sunt indexate după identificatorul fiscal (CUI/CIF), iar RN-ONG după un cod dat la înregistrarea la Ministerul Justiției. Din păcate, nu am putut identifica nicio legătură între cele două rânduri de coduri. Utilizând lista de contribuabili publicată de Ministerul de Finanțe, am putut asocia CUI-ul majorității înregistrărilor din baza ANAF cu numele efectiv al organizației.

Suplimentar, am folosit date furnizate de ANAF la cererea FDSC în martie 2024. Această informație suplimentară agregă pe câteva tipuri de organizații. Informațiile provin din declarațiile de bilanț și includ detalii, spre exemplu, legate de tipurile de cheltuieli sau de sursa veniturilor, neincluse în bazele de date publice, de pe data.gov.ro.

Datele sunt la rândul-le afectate de erori de completare și fiind agregate ca sume, sunt sensibile la variații induse de cazurile atipice (spre exemplu organizații cu venituri foarte mari), fie ele generate de situația reală sau erori de introducere a datelor în formularele de bilanț. Numărul entităților din datele astfel primite diferă în unii ani de cel din datele publicate de ANAF pe data.gov.ro, de regulă datorită unor întârzieri de raportare.

● Clasificarea ONG-urilor pe domenii

Atât în baza de date ANAF cât și în RN-ONG am clasificat ONG-urile pe domenii de activitate, așa cum explicăm în debutul capitolului dedicat unor domenii specifice. Pe scurt, clasificarea a fost realizată pe baza numelui și a scopului declarat, așa cum sunt ele în baza RN-ONG, respectiv doar a numelui (raportările financiare) și a unei serii de informații primite de la Institutul Național de Statistică în urma solicitării FDSC. Procedura, descrisă pe lung în metodologia online, a presupus căutarea în numele, respectiv scopul organizației, a unor șiruri de caractere care permiteau clasificarea organizațiilor respective în domenii precum „sănătate”, „educație”, „mediu/ecologie” etc.

● Date de sondaj colectate la solicitarea FDSC

Echipa acestui raport a proiectat trei sondaje distincte, descrise în rândurile următoare, și care au fost bazate pe sondajele similare folosite în rapoartele FDSC asupra sectorului din 2010 și 2017. Din motive legate de nevoia de a descrie schimbările sectorului, am căutat să modificăm cât mai puțin itemii din chestionarele din 2016.

● BOSC 2023: Barometrul Opiniilor despre Societatea Civilă

BOSC este un studiu realizat pe un eșantion mare (1200 de respondenți) care permite evaluarea atitudinilor populației României despre sectorul ONG. BOSC constituie o anchetă pe bază de interviu telefonic (CATI), colectarea datelor fiind realizată de către Mercury Research în noiembrie 2023, la solicitarea FDSC. Sondajul a inclus 144 de variabile, timpul median de completare fiind de aproximativ 21 de minute (1239 de secunde) pentru cei ce au finalizat completarea. Eșantionul include 1001 respondenți ce au finalizat completarea și 199 ce au renunțat în varii stagii ale completării.

Date fiind abandonurile de completare a chestionarului, decizia este de a utiliza la maxim informația disponibilă. Prin urmare există un sistem de patru variabile de ponderare, diferențiate în funcție de locul din chestionar de unde provin variabilele luate în analiză. Fiecare dintre cele patru sisteme de ponderare redresează eșantionul în plan geografic, și din punct de vedere al educației, vârstei, genului respondenților și a încrucișărilor dintre acestea.

FDSC a derulat cercetări similare și în 2010 și 2016 (BOSC 2010, BOSC 2016).

● BLO 2023: Barometrul Liderilor ONG

Barometrul Liderilor ONG reproduce parțial sondajul similar realizat de FDSC în 2016 și este o anchetă adresată organizațiilor neguvernamentale, care colectează în principal date despre organizație și mai puțin despre oamenii care o pun în mișcare.

BLO constituie un studiu realizat pe un eșantion mare (803 respondenți), ca o anchetă pe bază de chestionar aplicat online (CAWI), pe un eșantion de disponibilitate (*convenience sample*). Completarea a fost realizată în perioada noiembrie 2023 - ianuarie 2024. Sondajul a inclus 360 de variabile, timpul median de completare fiind de aproximativ 36 de minute (2184 de secunde) pentru cei care au finalizat completarea.

Pentru a stimula ratele de răspuns, prin tragere la sorți au fost acordate vouchere de cumpărături pentru

trei dintre cei care au completat chestionarul. Eșantionul rezultat include 543 respondenți ce au finalizat completarea și 260 ce au renunțat în varii stadii ale completării.

Date fiind abandonurile de completare a chestionarului, decizia este de a utiliza la maxim informația disponibilă. Prin urmare există un sistem de patru variabile de ponderare, în funcție de localizarea itemilor analizați în chestionar, și bazat pe domeniul de activitate a ONG-ului și localizarea sa geografică.

Rezultatele BLO 2016 și BLO 2023 au valoare de informare, cele două eșantioane nefiind probabilistice („reprezentative”). Este probabil ca, în ciuda ponderării, cele două eșantioane să fie în continuare distorsionate, depinzând de tipul de populație către care au condus canalele de comunicare folosite.

BMO 2023: Barometrul Membrilor, Angajaților și Voluntarilor din sectorul ONG

BMO este un nou instrument în contextul rapoartelor FDSC despre sectorul ONG, care folosește însă o parte din itemii pe care îi inclusesse BLO 2016. 2028 de răspunsuri utile au fost colectate printr-un websurvey (CAWI) în perioada decembrie 2023 - ianuarie 2024. Eșantionul de disponibilitate este ponderat în funcție de poziționarea itemilor în chestionar astfel încât să reflecte distribuția așteptată pe vârste, singura despre care am avut informație. Alături de temele exploatare în acest raport, chestionarul a inclus și pachete pentru un alt proiect al FDSC, care abordează tematica intersecționalității, gestionat de Claudia Petrescu și Ema Ignățoiu-Sora.

Chestionarul a inclus un modul principal, a cărui durată mediană de completare este de 1080 de secunde (aproximativ 18 minute). La finalul acesteia, am rugat respondenții ca, dacă mai au disponibilitate, să completeze un modul suplimentar. Pentru cei ce au ajuns să completeze totul, durata mediană de completare este de 1790 secunde (aproximativ 30 de minute).

Baza de date rezultată include 310 variabile colectate de la respondenți.

Ca și în cazul BLO, reprezentativitatea este problematică, iar rezultatele trebuie privite cu această precauție. De asemenea, este utilă evitarea însumării rezultatelor eșantioanelor de membri, de angajați și, respectiv, de voluntari.

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

IMPORTANTA NUMERICĂ A SECTORULUI

2.

Dimensiune, dinamică

▶ Bogdan Voicu

Introducere

În 2024 suntem deja la 34 de ani distanță de momentul când asociațiile și fundațiile au reprimut dreptul de a exista în România. Știm că, în întreaga Europă de Est, sectorul a crescut exponențial încă din anii 1990 (Toepler & Salomon, 2003), cunoscând un adevărat boom în ultimele decenii (Meyer et al, 2020; Ekiert & Kubik 2014; Vandor et al. 2017). Totuși, este greu de evaluat câte ONG-uri sunt în țările din jur sau în Uniunea Europeană la modul general. Eurostat, biroul de statistică al Comisiei Europene, nu furnizează date sistematice în acest sens, dar are o estimare la aproximativ 3,8 milioane de asociații în Uniune, care ar reprezenta 90% din totalul sectorului non-profit. Rezultatul este de 4,22 milioane de asociații și fundații (Eurostat, 2023).

Pe baza raportărilor de la nivel național, putem estima câte organizații sunt în fiecare țară, cu observația că metodologia de calcul poate fi diferită, iar cifrele nu sunt mereu comparabile. Un raport din 2021 indică prezența a aproximativ 138.000 de asociații și fundații în Polonia (Charycka et al, 2021). În Ungaria, cifra este comparabilă deși țara este mult mai mică: KSH (biroul național de statistică) furnizează lunar date privind dinamica numărului de organizații non-profit, iar cifra pentru decembrie 2023 este de 132,761 entități distincte²¹. Slovacia are o opțiune similară de a furniza date, dar frecvența este trimestrială. Raportarea curentă este din decembrie 2023 și indică 38.883 ONG-uri înregistrate²².

Vestul Europei nu prezintă un pattern unitar. În urmă cu 15 ani, Von Hippel (2010) estima 650.000 de ONG-uri în Germania. NGEurope (2017) contabiliza aproape 70.000 de ONG-uri în Portugalia și 4.000 în Grecia. Aproximativ 31.300 de ONG-uri sunt în Irlanda, având aproximativ 165.000 de angajați (Benefacts, 2021).

Imaginea de ansamblu este cea a unei varietăți mari de situații. În acest context divers, capitolul de față caută să aducă informații despre dinamica și dimensiunea sistemului în România. Folosesc în acest sens două tipuri de măsurători: în primul rând avem dimensiunea structurală – câte organizații există. Organizațiile respective furnizează cadre care permit oamenilor să participe la viața organizațională, să genereze acțiuni prin care organizațiile își ating scopurile. Acesta este al doilea tip de măsurătoare: câți oameni sunt angajați (plătiți) sau participă (ca membri sau voluntari) la acțiunile sectorului ONG.

Numărul de organizații

● Înscriseri în Registrul Național ONG

Registrul Național ONG este sursa primordială pentru informații. După eliminarea înregistrărilor duplicate și eronate, versiunea actualizată în ianuarie 2024 includea 127.053 ONG-uri probabil active și 8003 despre care se știe că sunt radiate, dizolvate sau în lichidare. Dintre cele fără indicii că ar fi încetat activitatea, 106.433 sunt asociații, 19.046 – fundații, 1.529 – federații, 759 – uniuni, 37 – filiale ale unor organizații din afara României. De asemenea, 738 sunt sindicate - tip de organizație pe care, din rațiuni istorice (la începutul anilor 1990 și de-a lungul anilor 2000 participarea în sindicate nu era întrutotul voluntară), nu o includem în analiză.

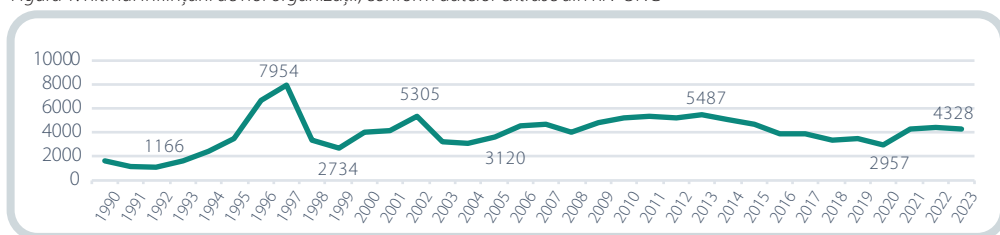
²¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/en/gsz0050.html

²² https://datacube.statistics.sk/#!/view/en/VBD_SLOVSTAT/og2019qs/v_og2019qs_00_00_00_en

Distribuția geografică a acestor organizații, primate în raport cu dimensiunea populației județului în care sunt înregistrate, relevă o variație extrem de mare, cu valori mai mici înregistrate în Moldova și în Valahia de Sud, respectiv mai mari în București și Nord-Vest. Valorile cele mai mici sunt în Vaslui (2,1 ONG-uri la mia de locuitori), Ialomița (2,4), Călărași și Olt (2,6 ambele). La polul opus, sunt 10,6 organizații la mia de locuitori în Harghita, urmată de Cluj (10,4), București (10,0), Sibiu (9,6), Maramureș (7,6), Bihor (7,2), Arad (6,9).

Dinamica numărului de înregistrări anuale nu aduce nicio surpriză (Figura 1). Lăsând deoparte cele 11 organizații înființate înainte de 1990, se observă un boom în a doua jumătate a anilor 1990, efect și al unei legislații ce se relaxa și a unei societăți ce începea să respingă organizarea totalitară a anilor 1980. După 2000, creșterea sectorului este practic liniară, cu mici oscilații de moment. Spre exemplu, în ultimii ani, evenimentul major este pandemia de COVID-19, care scade în mod firesc ritmul de noi înscrieri de asociații la grefe (cel mai probabil pentru a evita contactele face to face). În ultimii trei ani, s-a revenit la un ritm de aproximativ 4200-4300 de înscrieri pe an.

Figura 1. Ritmul înființării de noi organizații, conform datelor extrase din RN-ONG

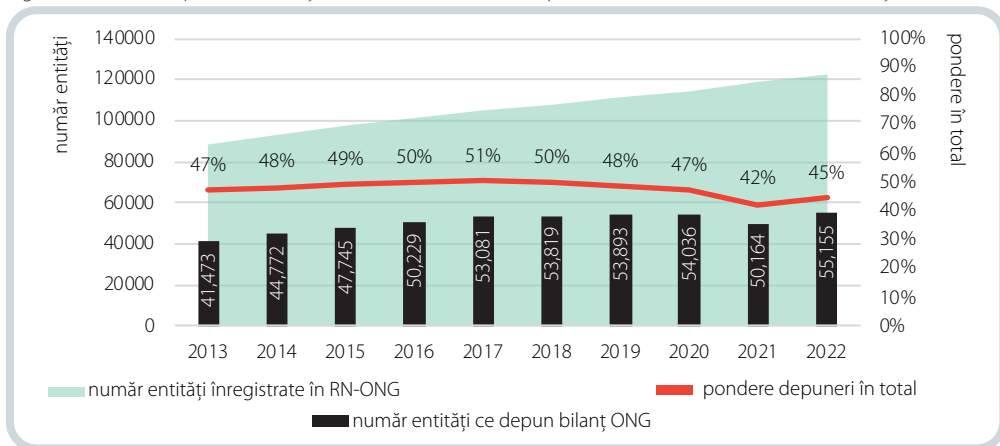
Estimările de mai sus sunt limitate la numărul ONG-urilor care se declară ONG-uri prin constituirea legală sub auspiciile legii 276/27.11.2020, cea care în fapt aprobă, modifică și completează Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, care a reglementat sectorul timp de două decenii, după ce înlocuise legea 21/1924. Aici nu intră unele entități care se înființează prin lege specială și nu sunt obligate să se înscrie în Registrul Național ONG.

Raportări la ANAF

Baza de date ANAF include entitățile care declară anual bilanțurile către Ministerul de Finanțe, așa cum le-o solicită legea. Sunt în total 81938 entități unice ce au depus cel puțin într-un an bilanț în perioada 2013-2022. Dintre acestea, 30% au depus bilanțul an de an, 5% au depus doar în 2022, 4% au făcut-o an de an începând cu 2016, 2% an de an până în 2017, 0,4% au completat an de an între 2015 și 2020 încetând apoi să mai depună etc. În baza de date există și ONG-uri care au „găuri” adică ani în care nu depun bilanț. Spre exemplu, sunt 294 care au depus bilanț pentru 2013, nu au depus pentru 2014, iar apoi au depus an de an. Sunt 238 ale căror înregistrări acoperă perioada 2015-2020, iau o pauză în 2021, și re-depun pentru 2022. Pot fi și întreruperi mai mari. Spre exemplu, sunt 2013 entități care depun bilanț an de an între 2013 și 2019, nu depun bilanț pentru anul fiscal 2020, nici pentru 2021, dar depun pentru 2022.

De aici observația că absența depunerii bilanțului nu înseamnă necesar dispariția, ci poate constitui o pauză. În plus, nu este exclus ca unele entități să depună din eroare bilanț pentru societate comercială, nu pentru ONG. De-a lungul celor 10 ani pentru care avem date, depunerile de bilanț ONG cresc de la aproximativ 41000 în 2013 la 55000 în 2022. În fiecare an, numărul depunerilor este mai mare sau aproximativ același cu cel din anul precedent, cu o singură sincopă, cea din 2021. Ponderele celor ce depun bilanț este de aproape 50% la începutul intervalului, cu un trend ușor descrescător în a doua jumătate.

Figura 2. Dinamica depunerii de bilanțuri anuale conform datelor raportate de către ANAF (Ministerul de Finanțe): 2013-2022

Se impune precauția că unele organizații întârzie uneori depunerea bilanțului. Ministerul de Finanțe publică de obicei bazele de date pe data.gov.ro în perioada verii (iunie-septembrie). Pentru anii mai vechi sunt realizate actualizări ulterioare. Așa cum deja am menționat, Ministerul de Finanțe ne-a furnizat în martie 2024 date agregate obținute din declarațiile de bilanț. Ele sunt comentate în capitolul despre dimensiunea financiară a sectorului. Compararea cifrelor furnizate de către Ministerul de Finanțe cu cele preluate din bazele de date publicate pe data.gov.ro relevă diferențe ca număr de entități ce au raportat bilanțul, datele publice incluzând sistematic ceva mai puține organizații decât cele care există în bazele curente ale Ministerului de Finanțe. De aici și o recomandare către cel din urmă de a actualiza și datele din anii anteriori atunci când publică datele pentru anul fiscal precedent.

O altă precauție este legată de posibilitatea ca în baza de date a RN-ONG să apară unele organizații care de fapt au fost dizolvate sau radiate, iar operarea unor astfel de schimbări să nu fi fost deja realizată în registrul amintit. Cum fenomenul, dacă există, va fi afectat mai degrabă tot anii mai recent, ținând cont de toate erorile de înregistrare despre care am tot menționat, putem vorbi despre o anumită stabilitate în ultimii 5-6 ani a ponderii ONG-urilor care depun bilanț, chiar și în condițiile trendului ușor descrescător.

● Comparația internațională

Comparația internațională permite să identificăm unde se află România în raport cu alte țări europene. Cele aproape 130000 de ONG-uri din lista RN-ONG reprezintă aproximativ 6,7 entități la mia de locuitori. Cifra este sub media UE de 9,41, România plasându-se ca densitate de organizații sub Ungaria (13,8), Slovacia (7,2), sau Germania (7,6), la același nivel cu Portugalia (6,7) și peste Polonia (3,8), Grecia (0,4) sau Irlanda (5,2) ca să folosim doar câteva exemple. Ritmul de creștere al sectorului este peste cel din Polonia, Ungaria sau Slovacia, care mai degrabă stagnează. Sunt însă și țări care au un ritm susținut de creștere a sectorului. În Franța, numărul de ONG-uri înființate anual este de aproximativ 70.000²³, adică de 17-18 ori mai mult ca în România, la o populație de 3 ori mai mare.

Sectorul ONG ca angajator

● Datele ONG-urilor ce raportează bilanț ONG

Bazele de date publicate de către Ministerul de Finanțe pe data.gov.ro includ un câmp ce ar trebui să specifice numărul de angajați „fără scop patrimonial” și unul pentru efectivul de personal care desfășoară activități economice (aducătoare de venit).

Din motive neelucidate, pentru o parte a înregistrărilor existente, câmpul referitor la numărul angajaților fără scop patrimonial include cifre nerealiste. O parte (23 de înregistrări) sunt de ordinul milioanei, iar

²⁴ <https://www.statista.com/statistics/1041398/new-associations-created-annually-in-france/>

dintre ele unele numere par a fi de fapt numere de telefon, iar altele sunt de neînțeles. Spre exemplu, Asociația de Sprijin a Copiilor cu Handicap Neuromotor Emanuel raportează pentru 2019 14.132.099 angajați, ceea ce este evident o eroare. Similar, Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor Nehoiu raportează în doi ani consecutivi câte 10.487.737 angajați, Asociația Clubul Sportiv Tase Racing Team ar fi avut 7.850.893 de angajați în 2017, iar Composesoratul Pădureni 7.523.086 în 2022. Alte 13 intrări au între 10.000 și 383.270 angajați. Verificarea lor individuală relevă că sunt de asemenea nerealiste. Urmează 15 intrări care indică la numărul de angajați 9499 și 9999 (coduri CAEN pentru activitate ca ONG), dar și alte câteva zeci ce ar putea fi în fapt tot coduri CAEN, sau număr de membri (spre exemplu, pentru Asociația Rainbow Dance apar în fiecare an 971 de angajați, la Asociația de Părinți de la Școala 2 Ovidiu sunt trecuți anual câte 842 de angajați, la Asociația Sportivă Dinamo Iași se specifică 800 de angajați în fiecare an între 2013 și 2022; probabil în toate aceste cazuri cifrele indică de fapt numărul de membri).

Înregistrările pot fi fără îndoială supuse unor proceduri de curățare manuale. La urma urmei vorbim despre doar aproximativ 400 de înregistrări din totalul de peste 85.000 de intrări din baza de date. Problema este că prezența lor scade nivelul de încredere și în celelalte cifre raportate de către ONG-uri. Nu putem ști cu precizie dacă, spre exemplu, o organizație care are înscris numărul 57 la angajați are de fapt 57 de membri sau a dorit să introducă acolo numărul străzii pe care se află sediul. La fel de bine, 3 poate însemna fie trei angajați fie cei trei membri fondatori impuși de lege ca obligatorii.

Pentru a putea utiliza datele, soluția pentru care am optat este de a renunța la însumarea numărului de angajați și de a re-estima numărul total de angajați fără scop patrimonial din sector pornind de la distribuțiile observate. Tabelul 1 răspunde acestei sarcini. Am observat pentru 2022 că avem 14.681 entități ce au cel puțin un angajat de acest tip. Ordonându-le crescător după numărul de angajați, primele 25% au fix un angajat, primele 50% au maxim 3 angajați. 75% au maxim 8 angajați (25% au 8 sau mai mulți angajați), 10% au 19 sau mai mulți angajați iar 3% au peste 94 de angajați.

Tabelul 1. Statistici despre numărul de angajați din raportările către ANAF și estimarea numărului de angajați din sector în „scenariul realist”

An	Efectivul de personal privind activitățile fără scop patrimonial										Efectivul de personal privind activitățile economice	TOTAL estimat angajați în sector
	Număr entități după numărul de angajați				Statistici pentru ONG-uri cu minim un angajat					Total estimat		
	Total	Valori foarte mari (>9400)	Fără angajați	Cu angajați	Prima cuartilă	Mediana	A treia cuartilă	Percentila 90	Percentila 97			
2013	41473	8	29084	12381	1	3	7	21	94	110.560	23.619	136.311
2014	44772	16	31528	13228	1	3	7	20	90	114.126	22.481	138.436
2015	47745	16	33195	14534	1	3	7	20	82	120.796	21.555	143.387
2016	50229	10	35412	14807	1	3	6	17	76	114.433	23.479	137.188
2017	53081	10	37504	15567	1	3	6	16	68	114.087	21.086	132.780
2018	53819	6	38526	15287	1	3	6	18	68	112.038	21.246	134.602
2019	53893	6	38847	15040	1	3	7	18	70	113.251	21.186	134.526
2020	54036	10	39994	14032	1	3	7	18	69	107.512	19.334	124.514
2021	50164	8	36951	13205	1	3	7	19	65	99.824	17.108	115.423
2022	55155	4	41376	13775	1	3	8	19	65	105.547	17.905	120.661

*Indicații de citire: în 2013, 41473 ONG au raportat bilanț. Dintre ele, 8 au raportat cifre nerealiste de angajați fără scop patrimonial, 29084 nu au avut astfel de angajați deloc, iar 12381 au raportat minim 1 angajat, dar nu cifre nerealiste de mari. Dintre cele din urmă, 25% au cel mult un angajat (în fapt au fix un angajat), 50% au cel mult 3 angajați, 75% au cel mult 7 angajați, 10% au peste 21 de angajați, iar 3% au peste 94 de angajați. Aplicând procedurile descrise în text, ajungem la totalurile estimate pe ultimele trei coloane.

Am decis estimarea numărului probabil de angajați din sector în două scenarii. Am păstrat doar ONG-urile care au angajați. Le-am ordonat crescător după numărul de angajați. În scenariul moderat, construit pentru a ajunge la o estimare similară celei din raportul din 2017, pentru primele 33% dintre intrările din baza de date, numărul total de angajați este egal cu numărul ONG-urilor, fiindcă au exact un angajat, adică valoarea primei cuartile. Pentru următoarele 34% am folosit asumția că putem considera că fiecare are 3 angajați (valoarea mediană), iar erorile se compensează în sumă. Pentru următoarele 18% am considerat că au în jurul numărului de angajați dat de a treia cuartilă, pentru 10% dintre ONG-uri am decis că au în jurul valorii percentilei 90²⁴, iar pentru cei 5% rămași am dat valoarea percentilei 97.

²⁴ În mod evident, prima cuartilă este percentila 25, mediana reprezintă a doua cuartilă, respectiv percentila 50, iar cuartila 3 este percentila 75.

Cel mai probabil subestimăm astfel un pic numărul de angajați, dar evităm eroarea de a da importanță unor cifre mari care nu au legătură cu realitatea. Scenariul moderat oferă de asemenea o pondere mai mare organizațiilor foarte mici.

Pentru angajații cu activitate economică, inspectarea vizuală a datelor arată că valorile mai mari de 1200 sunt cel mai probabil erori de introducere, prin urmare am realizat suma simplă a raportărilor din această categorie mai mici de 1200, fără alte ajustări, ținând cont și de faptul că sumele rezultate constituie în jurul a 13-14% din totalul angajaților.

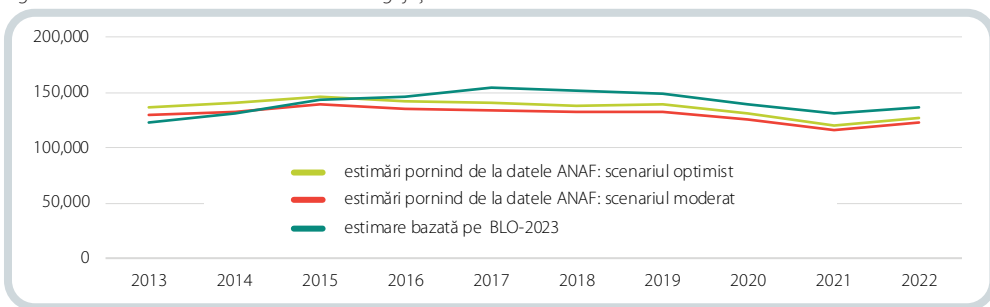
Rezultatul indică o stabilitate a sectorului în jurul a 135-140 de mii de angajați în prima parte a intervalului analizat, urmată de scăderea constantă, de la an la an, a numărului de angajați. Să notăm faptul că acești angajați nu sunt unici, nici nu reprezintă contracte full time. Unii dintre angajații numărați în baza de date pot lucra doar câteva ore, alții pot avea contracte pe termen nedeterminat de câte 18 de ore pe lună, unii pot lucra în mai multe ONG-uri. Cum însă efectivele raportate în baza de date constituie exclusiv numere întregi, este greu de spus cum a fost realizată înregistrarea angajaților cu norme parțiale. Inclusiv adunarea angajaților cu sau fără scop patrimonial devine astfel riscantă, pentru că un angajat poate avea roluri multiple, desfășurând deopotrivă activități cu sau fără scop economic.

Estimarea realizată are același ordin de mărime ca cea realizată în raportul FDSC din 2017 (Kivu, coord., 2017), față de care este totuși ceva mai ridicată. Ea este în concordanță cu estimările bazate pe rezultatele BLO2023, după cum explic în secțiunea următoare.

Complementar am propus și o estimare „optimistă” a numărului de angajați, realizată identic cu cea de mai sus, dar considerând ponderile de 30% pentru cei în jurul cuartilei 1, 40% în jurul mediane, 16% în jurul cuartilei 3, 8% în jurul percentilei 90, respectiv 6% în jurul percentilei 97. Obținem astfel o estimare mai ridicată a numărului de angajați, care dă însă mai multă importanță organizațiilor mai mari.

Cele două scenarii diferă doar la ponderea asociată organizațiilor ce se plasează în jurul mediane, a cuartilelor 1 și 3, respectiv a percentilelor 90 și 97. Acest lucru înseamnă că, dacă facem abstracție de numărul total de angajați, dinamica rămâne neschimbată, relevând o relativă stabilitate marcată însă de o scădere destul de importantă în timpul și după pandemie (Figura 3).

Figura 3. Dinamica estimată a numărului de angajați din sectorul ONG

● Estimări pe baza BLO 2023

4% dintre cei ce au răspuns la itemul privind folosirea de angajați au preferat să nu explice dacă folosesc angajați sau voluntari. Dintre cei ce au răspuns, 47% au indicat folosirea ambelor categorii de lucrători, 43% folosesc doar voluntari, iar 6% doar personal angajat.

Eșantionul BLO pare a include organizații mai echilibrate decât raportările de la ANAF în sensul că distanța de la prima cuartilă la percentila 97 este mai mică. BLO include și o pondere mai mare a celor ce raportează angajați: 51%. Media este 11,9, dar poate fi afectată de valori extreme, prin urmare am calculat o „trimmed mean”, adică o medie fără cele mai mari și mai mici 5% valori, care are valoarea 8,43. Înmulțind această medie cu numărul de organizații din sector care au raportat angajați în ultimul bilanț disponibil public (2022) ajungem la un estimat de $13775 \times 8,43 = 116.178$ angajați. Cifra se plasează în apropierea celei estimate în secțiunea anterioară în scenariul moderat (120.661).

Conform BLO 2023, un sfert dintre organizațiile care au angajați au sub 3 angajați (quartila 1), mediana are valoarea 5, quartila 3 este 12, percentila 90 este 27, iar percentila 97 este 47. Dacă reconstruim analiza ținând cont de structura sectorului și calculăm totalurile anuale plecând de la evoluția numărului de ONG-uri care au angajați, ponderate cu valorile estimate în BLO pentru quartile și percentile, ajungem la o estimare de aproximativ 135.304 angajați în 2022, apropiată ca dimensiune de cei 127.018 rezultați din estimarea în scenariul optimist din secțiunea anterioară.

Și aceste estimări sunt afectate de imprecizia estimării numărului de angajați. Unii respondenți au indicat exact câți angajați erau, indiferent de încărcarea cu norme, alții au indicat numere fracționare, cu alte cuvinte calculând numărul de norme echivalente.

Discutăm astfel de cifre imprecise, dar care au marele atu de a ne oferi o dimensiune a sectorului ca ordin de mărime. Concluzionând, numărul de angajați din sector în 2022 a fost între 121.000 (estimarea conservatoare bazată pe datele de la Ministerul de Finanțe, realizată ca să avem o estimare apropiată de cea din raportul FDSC din 2017) și 135.000 (estimarea pe baza BLO 2023). Dacă ar fi să aleg o singură cifră, nu un interval, aș rotunji la zeci de mii și opta pentru cei aproximativ 127.000 rezultați din al doilea scenariu din subcapitolul precedent.

● Participarea în asociații

ONG-urile existente, indiferent dacă au sau nu angajați temporari sau permanenți, constituie o structură pentru participarea în asociații. Oameni obișnuiți pot găsi aici cadrele în care să își manifeste elementele de cultură participativă, să întâlnească oameni similari, să coopereze pentru generarea de bunuri publice.

Participarea în asociații în întregul spațiu postcomunist era redusă la ieșirea din comunism. România nu făcea excepție, cu cea mai mică participare din zonă (Voicu, 2020) și a rămas redusă de-a lungul anilor scurți până acum din Mileniul al Treilea.

Înregistrarea participării în asociații constituie un exercițiu complex. O astfel de măsurare se realizează folosind sondaje de opinie, în care cei intervievați primesc o listă de tipuri de asociații și indică în care sunt membri. Numărul de tipuri de asociații incluse în listă și dimensiunea listei pot determina modificări ale răspunsurilor primite. Spre exemplu, liste foarte lungi pot inhiba răspunsul și determina o subestimare a participării în asociații, respondenții (și operatorii de interviu, dacă este un chestionar asistat de un operator uman) preferând să spună global că nu participă, decât să treacă prin fiecare element al listei. Liste scurte cresc gradul de răspuns la fiecare item în parte, dar scad capacitatea de a reaminti respondentului fiecare tip de organizație în parte.

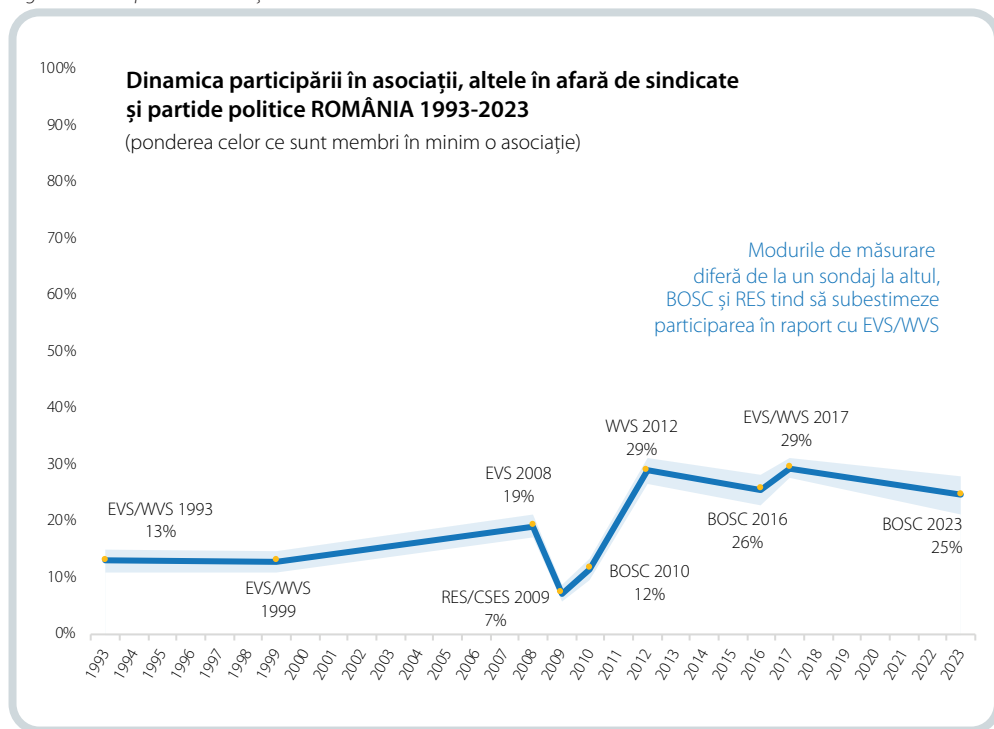
BOSC operează cu o listă lungă de tipuri de asociații, pentru care se întreabă dacă participarea este în prezent, dacă a fost doar în trecut, și dacă se plătesc cotizații. În plus, în raport cu alte măsurători similare, sunt detaliate câteva tipuri de asociații de interes pentru FDSC: centrele de resurse, cele de tineret etc. Astfel, avem trei factori care conduc la potențiale subdimensionări ale dimensiunii participării în asociații: lungimea listei, detalierea pe tipuri înguste, scala mai complicată de răspuns, folosită încă din 2010.

Prin contrast, a doua sursă importantă de informație pentru participarea în asociații în România, sondajele valorilor (EVS/WVS), propun liste mai scurte (10-12 tipuri de organizații) și variante de răspuns mai puține: valorile din anii 1990 solicitau precizarea dacă este membru activ sau inactiv, urmată de întrebarea dacă face voluntariat în astfel de organizații. Versiunile recente întreabă respondentul doar dacă este membru, fără a mai distinge după gradul de activitate și după prestarea de voluntariat. Să notăm că European Values Study este un sondaj internațional declanșat în 1981 și căruia România i s-a alăturat în 1993. EVS colectează date la fiecare 9 ani, acoperind 48 de societăți europene. World Values Survey este extensia la nivel mondial, colectând date la aproximativ 5 ani distanță. România a colectat date în cadrul EVS/WVS în 1993, 1995, 1999, 2005, 2008, 2012, 2017-2018. Următorul val este programat pentru 2024 (WVS), respectiv 2026 (EVS), colectarea depinzând de resursele disponibile.

Scala participării în asociații, în versiune similară, a fost aplicată de-a lungul timpului și în valul 2009 al Romanian Elections Study (RES) și în valul 2003 al Barometrului de Opinie Publică al Fundației Soros (BOP).

BOP are o scală mult mai scurtă decât restul și produce cifre care nu sunt comparabile în ce privește estimarea numărului celor care participă în minim o organizație, dar poate fi folosit ca să observăm dinamica participării în unele tipuri de organizații (spre exemplu asociațiile din domeniul social). RES are de asemenea o listă mai scurtă, cu alte cuvinte subestimând participarea în asociații.

Figura 4. Participarea în asociații în România: 1993-2023

Datele provin din sondaje diferite: EVS/WVS=European Values Study/World Values Survey, RES/CSES=Romanian Elections Study/Comparative Study of Election Systems; BOSC=Barometrul Opiniilor despre Societatea Civilă. Banda de culoare mai deschisă reprezintă intervalul de încredere 95%.

Folosind datele din toate aceste surse, Figura 4 pune în evidență un trend ascendent în anii 1990-2000, cu o scădere a participării în perioada crizei economice de la finalul anilor 2000, urmată de redresare și menținerea la aproximativ 30% rata de participare. Pentru a menține comparabilitatea istorică, cifrele din figură nu iau în calcul participarea în sindicate și partide politice. În primele, în debutul anilor 1990, participarea era obligatorie dacă lucați în varii sectoare industriale și chiar în sectorul economic terțiar, abia recent asistând la o redimensionare a sectorului pe baze voluntare. Participarea în partide politice este una de graniță și dată fiind sensibilitatea mediului politic românesc a fost păstrată distinct. Trebuie notat și că participarea estimată în partide politice este în intervalul 1-2%, neafectând practic deloc dinamica din Figura 4. De asemenea, au fost excluse din analiză apartenența la asociații de locatari/propietari, care este dincolo de caracterul voluntar și în condițiile imobilității imobiliare din România este una adesea moștenită, nu reflecția unui gest voluntar. De asemenea, cifrele nu iau în calcul asociațiile agricole, al căror scop economic este explicit și, chiar și atunci când sunt înregistrate în Registrul Național ONG, acționează mai degrabă ca societăți comerciale.

Revenind la cifrele din grafic, să notăm că participarea în asociații în România a crescut de aproximativ 2,5 ori în ultimii 30 de ani. Valoarea estimată pentru anii 1990 este de 13%, iar astăzi în jurul a 30% din populație participă în asociații. În Europa, conform datelor EVS/WVS 2017-2018, sunt câteva țări cu participare mai redusă, toate fiind plasate în sudul continentului sau spre granița cu Rusia: Albania (9%), Armenia (20%), Azerbaidjan (3%), Bulgaria (19%), Belarus (19%), Estonia (22%), Georgia (13%), Grecia (23%), Italia (20%), Portugalia (9%), Polonia (21%), Turcia (21%).

Câteva țări au cifre comparabile cu ale României: Bosnia-Herțegovina (36%), Franța (34%), Ungaria (33%), Lituania (27%), Letonia (29%), Muntenegru (29%), Spania (24%), Ucraina (28%).

Este apoi un grup de țări, majoritatea balcanice, cu cifre peste ale României: Andorra (41%), Austria (58%), Croația (49%), Cipru (49%), Cehia (44%), Serbia (43%), Slovacia (38%), Macedonia (39%)

În fine, sunt țările cu participare practic generalizată în asociații, mai ales nordice și bogate, care propun un model destul de îndepărtat de cel pentru care a optat România azi: Danemarca (84%), Finlanda (64%), Germania (70%), Islanda (83%), Olanda (70%), Norvegia (67%), Slovenia (66%), Suedia (74%), Elveția (78%), UK (62%), Irlanda de Nord (81%).

Din enumerarea de mai sus, lipsesc câteva țări (Malta, Belgia, Moldova, Irlanda, Luxembourg) pentru care datele EVS/WVS 2017-2018 fie nu există, fie nu au inclus itemii despre participarea în asociații. Ca element de comparație este util să observăm scorurile estimate pentru Canada (62%) și SUA (79%), țări cu modele de taxare redusă mai apropiate de România decât țările europene.

Dincolo de cifrele prezente în tabel, să notăm că, în 2018, un adult din populația României participa în medie în 0,69 asociații, conform datelor EVS/WVS (Voicu, 2020).

Rata de activitate

► Bogdan Voicu

Activ, adormit, intermitent: o tipologie teoretică

Modul de înființare, înregistrare și includerea în registre a ONG-urilor este unul care face dificilă evidența acestora (Voicu, Andersen, Țălnar-Naghi, 2021). Foarte pe scurt, pașii relevanți sunt doar câțiva:

1. ONG-ul depune actele de înființare la Tribunalul Județean/de Sector, unde primește un număr care definește prezența sa în RN-ONG.
2. ONG-ul depune un alt set de hârtii la ANAF, de unde primește un cod de identificare fiscală.
3. Nu există nicio bază de date, cel puțin nu una publică, în care să regăsim corespondența dintre cele două numere.
4. În caz de radiere, acestea se petrec în RN-ONG, prin adăugarea a încă o înregistrare la cele deja existente.
5. Anual, ONG-urile sunt obligate să depună bilanțul la ANAF, indiferent dacă au avut sau nu o activitate în anul fiscal la care acest bilanț se referă. Multe ONG-uri aleg însă să nu o facă.

Pașii de mai sus definesc dificultățile de măsurare a dimensiunii domeniului. Pe de o parte avem de a face cu două registre distincte, fără legătură între ele și am arătat în capitolul precedent cum sunt aproape 130.000 de ONG-uri din RN-ONG, dar sub 55.000 depun bilanțul anual, iar pe ansamblul a zece ani sunt aproximativ 82.000 de entități ce au depus bilanț ca ONG în cel puțin un an. Am arătat de asemenea că majoritatea depun an de an, sau o fac cel puțin câțiva ani la rând, dar sunt destule care au și „găuri”, adică ani în care pur și simplu nu depun bilanț. În absența altor informații, putem emite ipoteze pentru astfel de comportamente: au intrat în stare de suspendare pentru o vreme, pur și simplu nu au avut activitate și nici resurse pentru a plăti un contabil care să depună bilanțul, au ignorat cerința legală etc.

Cert este că ONG-urile care depun bilanț sunt active, iar restul pot fi active, în adormire, cu activitate intermitentă, sau chiar desființate.

Estimarea ratei de activitate devine astfel o nevoie pentru cei ce vor să evalueze dimensiunea sectorului.

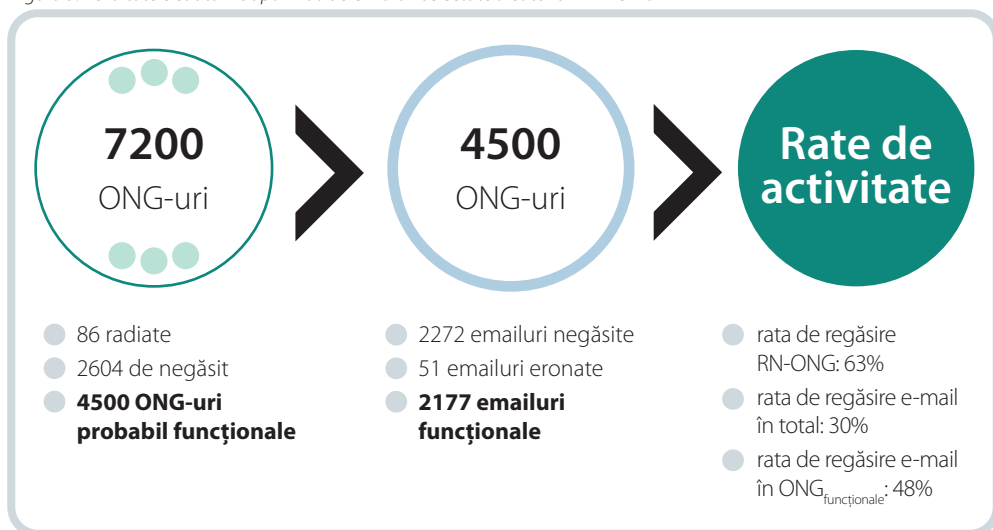
Estimarea ratei ONG-urilor „în adormire”

Un exercițiu realizat cu scopul de a crește numărul de contacte pe care să le invităm la completarea BLO, ne permite să estimăm dimensiunea curentă a părții din RN-ONG ce poate fi în adormire, revenind la suprafață atunci când dispune de fonduri, sau pur și simplu derulând activități nefiscalizate, indiferent dacă acestea presupun sau nu un rulaj financiar.

Am extras la întâmplare din RN-ONG un număr de 7200 de intrări, dintre cele ce nu figurau deja drept radiate sau în dizolvare. Cele 7200 de ONG-uri au fost împărțite aleator în calupuri de câte 900. Fiecare dintre cele opt calupuri a fost alocat unui student în științe sociale al Universității din București (sociologie, administrație publică), cu solicitarea de a identifica date despre organizația respectivă, cu accent pe adresa de email. Am solicitat studenților, care realizau această activitate ca parte a programului lor de practică, să specifice motivele pentru care nu au regăsit ONG-ul respectiv.

Studenții au reușit să identifice adrese de email pentru 2228 din cele 7200 de organizații. Dintre emailurile identificate, 51 s-au dovedit a nu mai fi funcționale.

Figura 5. Rezultatele căutării după 7200 de ONG-uri selectate aleator din RN-ONG

Rezultatele acestui exercițiu de căutare sunt sintetizate în Figura 5. Discutăm despre o rată de regăsire a ONG-urilor listate în RN-ONG de 63%. Fără îndoială, cifra este de privit cu precauție. Se poate ca studenții să nu fi depus prea mult zel la căutare sau să nu fi fost suficient de abili pentru a regăsi toate entitățile ce puteau fi regăsite. Am repetat personal căutarea pe eșantioane extrase din eșantionul studenților, și am obținut în general rezultate cu 1-3 procente mai bune, ceea ce spune că de fapt nu poate fi o pierdere mare datorată modului în care studenții au realizat căutarea.

Una peste alta avem de a face cu 2604+86=2700 de organizații pentru care avem suspiciuni puternice că nu ar mai funcționa. Rămânem cu această rată de activitate de 63%, poate cu câteva procente mai mare. Este interesant să observăm că raportul dintre entitățile ce au depus bilanț ONG între 2013 și 2022 (81.938) și intrările din RN-ONG (127.804 ONG-uri) se plasează în același ordin de mărime: 64%.

Adrese de email corecte am regăsit la 2177 dintre cele 4500 de ONG-uri despre care am descoperit informații online. Cu alte cuvinte avem 48% ONG-uri pentru care se poate identifica o adresă online, iar dacă raportăm la cele 7200 extrase din RN-ONG, rata de regăsire a emailurilor este de 30%.

ONG-urile fără prezență online sunt cel mai probabil în adormire sau au activitate intermitentă. Este evident posibil ca o parte să fie pur și simplu deconectate de la mijloacele de comunicare contemporane și să deruleze activități fără a fi prezente în mediul online. De asemenea, este posibil să nu folosească email, ci alte mijloace de comunicare, de la WhatsUp la Discord, și de la forme de contact integrate în site, la Facebook Messenger. Cum scopul primordial al exercițiului pe care îl folosim era de a consolida lista de emailuri, am solicitat studenților să includă doar adrese de email. Comentariile pe care le-au furnizat cei opt studenți permit însă să estimăm că, din 4500 de ONG-uri care par a fi funcționale, aproape jumătate (48%) au adrese de email identificabile, 20% au unele activități online, iar restul nu sunt de găsit online cu pagini dedicate, fie ele website-uri sau pagini proprii de social media.

Rămânem cu o rată de activare de aproximativ 70% din cele 4500 de ONG-uri, 30% fiind probabil „adormite”.

Din nou, comparația cu datele de la depunerile de bilanț confirmă aceste estimări: în 2022 au depus bilanț 57902 organizații, adică 71% dintre cele ce au depus bilanț măcar o dată în perioada 2013-2022.

În loc de concluzie: care este dimensiunea sectorului?

Cifrele simple spun că sunt aproximativ 125.000 de înregistrări unice în Registrul Național ONG, aproape 82.000 au depus măcar o dată bilanț ONG în perioada 2013-2022, iar aproape 58.000 au depus bilanț ONG în 2022, ultimul an fiscal pentru care avem informație disponibilă.

Estimările realizate folosind eșantionul de 7200 de ONG-uri, cu toate erorile implicate, conduc la rate de activitate similare celor bazate pe analiza cifrelor ANAF și RN-ONG: 63-66% este rata de activitate a ONG-urilor din registru, iar dintre ele probabil 30% sunt în adormire.

Altfel spus, dintre cele din RN-ONG, 33% sunt probabil lipsite de vreo activitate și nici nu vor mai relua activitatea, 18% sunt adormite, iar jumătate sunt active în mod curent.

Evident, lucrând cu date afectate de atât de multe erori de măsurare, toate estimările de mai sus sunt și ele afectate de erori. Sensul precis al acestor erori este dificil de estimat, dar în evaluarea mea ele sunt reduse ca dimensiune. Chestiunea apariția erorilor de măsurare nu este una izolată, nu apare din neant în această analiză, ci este specifică a oricărui studiu în care lucrăm cu date afectate de erori. Chiar dacă erorile se compensează adesea, tot nu putem fi extrem de preciși; prin urmare, așa cum este ușor de observat, mai sus sunt indicate ordine de mărime, oferind astfel o perspectivă de ansamblu asupra fenomenelor studiate. Fără îndoială, metaforic vorbind un astfel de punct de vedere poate lăsa în afara analizei câțiva copaci, dar are avantajul de a permite studierea ansamblului pădurii. Cum scopul acestui raport este de a studia ansamblul sectorului ONG, evaluarea globală propusă este cea care permite cel mai ușor să înțelegem deopotrivă starea curentă și dinamica sectorului.

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDIŢE, PROVOCĂRI

PERSPECTIVA
ECONOMICĂ

3.

Economia sectorului ONG

► Irina Niță

Introducere

Capitolul de față prezintă și discută principalii indicatori financiari ai organizațiilor neguvernamentale din România, concentrându-se pe trei puncte principale: activele organizațiilor, structura veniturilor și cheltuielilor. În plus, o secțiune este dedicată organizațiilor neguvernamentale care se regăsesc și în rândul entităților de economie socială (Lamburu, 2013; Lamburu & Petrescu, 2016), cu focus pe situația economică a Caselor de Ajutor Reciproc (CAR) ale salariaților și pensionarilor.

Organizațiile neguvernamentale desfășoară o gamă foarte largă de activități și au obiective variate cum ar fi: reprezentarea și promovarea intereselor membrilor lor (de ex. asociațiile civice și profesionale), redistribuirea fluxurilor financiare (de ex. fundațiile finanțatoare, organizațiile umanitare sau filantropice) sau, mai recent, furnizarea de servicii și bunuri de pe piață prin activități economice (Bidet, 2010; Monzon & Chaves, 2012).

În acest context, ONG-urile se bazează pe un mix de venituri provenind din finanțări publice și private, donații sau sponsorizări și mai puțin pe venituri obținute prin tranzacționarea de bunuri și servicii. Analiza situației economice a sectorului ONG este un aspect deosebit de important pentru înțelegerea evoluției și dezvoltării acestuia (Constantinescu, 2012a, 2012b; Barna, 2014; Kivu et al., 2017; Lamburu & Vameșu, 2010).

Informațiile prezentate în capitolul de față sunt în cea mai mare parte date făcute publice de Ministerul de Finanțe/ANAF pe portalul guvernamental de date (data.gov.ro) și prelucrate de autorii prezentului raport. Pentru anul 2015 am preluat datele financiare publicate din raportul anterior (Kivu et al., 2017). În plus, am folosit rezultatele sondajelor BLO 2016, BLO 2023 și BMO 2023. Informații detaliate cu privire la metodologia de colectare, prelucrare și analiză a datelor din prezentul raport sunt disponibile în capitolul dedicat. Pentru perioada 2016-2020, între datele disponibile public (data.gov.ro) și datele furnizate direct de Ministerul de Finanțe au fost identificate diferențe anuale minore (între 0,5% – 3%) privind numărul de entități, fără influență semnificativă asupra analizei indicatorilor economici la nivel de sector. Aceste variații sunt determinate în special de faptul că publicarea pe portalul oficial se face la scurt timp după termenul legal de depunere a situațiilor financiare, în timp ce baza MF include și raportările depuse ulterior. În prezentul capitol am inclus doar analiza pe datele publice, iar informațiile furnizate de MF au fost utilizate exclusiv pentru analiza distribuției pe tip de surse a veniturilor (finanțare publică, cotații, donații și sponsorizări, ajutoare etc.) inclusă în capitolul dedicat surselor de venit.

Secțiunea privind principalii indicatori economici ai sectorului ONG include date financiare ale următoarelor tipuri de entități: asociații (inclusiv case de ajutor reciproc), fundații, uniuni (inclusiv organizații de reprezentare a caselor de ajutor reciproc și ale cooperativelor), federații și structuri de învățământ care depun bilanț contabil de ONG. Casele de ajutor reciproc ale salariaților și pensionarilor sunt analizate și separat în secțiunea dedicată acestora.

Principalii indicatori economici

● Patrimoniu

La sfârșitul anului 2022, patrimoniul total al ONG-urilor din România care au depus declarații de bilanț la ANAF se ridică la peste 58 de miliarde lei, din care peste 34 miliarde active imobilizate și peste 23 miliarde active circulante (Tabelul 2). Media activelor imobilizate a fost de peste 1 miliard de lei, de aproape 3 ori

mai mare decât media activelor circulante – 466 de mii de lei. Jumătate dintre ONG-urile active au avut active circulante mai mici de 21 de mii lei, iar 75% dintre ele active imobilizate mai mici de 191 mii lei și active circulante mai mici de 108 mii lei. La nivelul aceleiași an, datoriile pe termen scurt (datorii ce trebuie plătite într-o perioadă de până la 1 an) au depășit 5 miliarde de lei, iar datoriile pe termen lung (datorii ce trebuie plătite într-o perioadă mai mare de 1 an) la peste 6 miliarde de lei.

Tabelul 2. Patrimoniul ONG în anul 2022, în milioane lei curenți

Active / Datorii	% ONG cu patrimoniu 0	Total în milioane lei curenți	Media* în mil lei curenți	Mediana* în mil lei curenți	Cuartila 3 (75%)* în mil lei curenți
Active imobilizate	63%	34.740	1.740	22	191
Active circulante	7%	23.374	466	21	108
Datorii - până la un an	35%	5.308	151	9	42
Datorii - mai mult de un an	92%	6.439	1.452	28	116

Sursa: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro). Valorile 0 au fost excluse din calculul mediei, mediane și cuartilei 3.

Activele imobilizate sunt bunurile și resursele pe care o organizație le deține pe termen lung și le utilizează în activitatea sa. Activele imobilizate pot fi de trei tipuri: imobilizări corporale (terenuri, clădiri, echipamente), imobilizări necorporale (drepturi de autor, mărci comerciale) și imobilizări financiare (acțiuni sau obligațiuni). În prezentul capitol vom prezenta valoarea totală a activelor imobilizate, fără a include o analiză pe tipuri. De asemenea, este important de menționat faptul că, anual, valoarea activelor imobilizate scade (acestea se depreciază), situație reflectată în contabilitate prin amortizare. Înregistrările din bilanțul contabil anual reflectă valoarea reală, amortizată, a activelor imobilizate. Cifrele prezentate mai jos trebuie tratate cu precauție, ținând cont de faptul că este posibil ca nu toate ONG-urile să reflecte în bilanțul contabil deprecierea activelor.

Tabelul 3. Evoluția distribuției ONG pe intervale de active imobilizate 2015-2022

Active imobilizate (lei, prețuri curențe)	2015 estimat*	2015 revizuit	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0 lei	63%	64%	65%	64%	64%	64%	64%	62%	63%
1-10.000 lei	17%	16%	16%	15%	15%	14%	15%	15%	14%
10.001 - 40.000 lei	7%	7%	6%	6%	7%	7%	7%	7%	7%
40.001 - 200.000 lei	7%	7%	6%	7%	7%	7%	7%	7%	7%
Peste 200.001 lei	7%	7%	7%	8%	9%	8%	9%	9%	9%

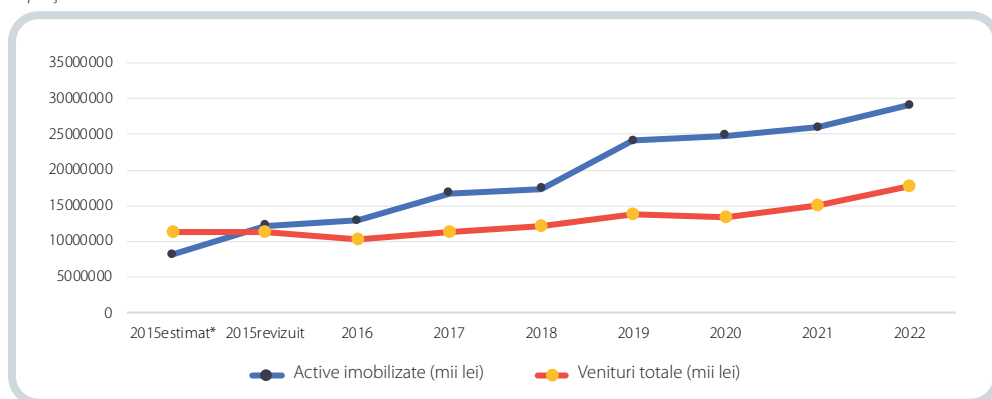
Sursa: *Kivu et. al. (2017: 33), Restul anilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro).

Similar cu distribuția din anii anteriori (2000-2015, vezi Kivu et. al., 2017: 33), se observă o concentrare puternică a activelor imobilizate ale organizațiilor neguvernamentale și în perioada 2015-2022 (Tabelul 3). Estimările realizate pentru 2015 în raportul anterior (Kivu et al., 2017) și cele refăcute cu datele actualizate regăsite în portalul data.gov.ro sunt foarte similare (primele două coloane din Tabelul 3). Între 63% și 65% (în funcție de an) dintre ONG-uri nu dețin active imobilizate, iar 14-17% dețin active imobilizate în valoare mai mică de 10.000 lei. Numai 19-23% dintre ONG-uri înregistrează active imobilizate peste 10.000 lei sau mai mult. În toată perioada analizată, distribuția ONG-urilor pe intervale de active imobilizate se păstrează relativ constantă, cu variații minore în perioada 2015-2019.

● Venituri și cheltuieli

Evoluția activelor imobilizate și a veniturilor totale ale ONG-urilor care au depus bilanț contabil în perioada 2015 – 2022 prezintă un trend relativ similar, cu variații importante în aproximativ aceleași perioade (Figura 6). Se remarcă o creștere pronunțată atât a veniturilor totale, cât și a activelor imobilizate în perioada 2018-2019, urmată de o scădere a veniturilor în perioada 2019-2020, cu o redresare parțială după anul 2020. Activele imobilizate și-au păstrat ritmul de creștere, dar mai lent în perioada 2016-2019, și mai rapid în 2020-2022.

Figura 6. Evoluția activelor imobilizate și a veniturilor ONG care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022, în prețuri constante 2015

Sursa: *Kivu et al. (2017: 34), Restul anilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro)

Veniturile totale obținute de ONG-uri la finalul anului 2022 au fost de peste 21 miliarde de lei, în creștere față de anii 2020-2021, dar în scădere față de anul 2019, când veniturile totale au înregistrat o creștere de aproximativ 25%. Față de anul 2015, veniturile totale ale organizațiilor neguvernamentale au fost de aproape 2 ori mai mari (Tabelul 4). Cheltuielile totale ale ONG-urilor s-au păstrat relativ constante în perioada de referință, o creștere mai pronunțată fiind în anul 2022.

În perioada 2015-2020 mediana veniturilor totale ale ONG-urilor, exprimată în prețuri constante raportat la anul 2015, a crescut ușor și mai accentuat în intervalul 2020-2022. În anul 2022, mediana veniturilor totale a fost de aproximativ 55 mii lei curenți și doar 25% dintre organizații au obținut venituri mai mari de 228 mii lei curenți.

Estimările realizate pentru anul 2015 în raportul anterior (Kivu et al., 2017) și cele refăcute cu datele actualizate regăsite în portalul data.gov.ro (primele două coloane din Tabelul 4) prezintă diferențe majore, explicabile în cazul mediei, mediane și cuartilei 3 prin schimbarea modului de calcul. Astfel, în prezentul raport valorile 0 au fost excluse din calculul mediei, mediane și cuartilei 3.

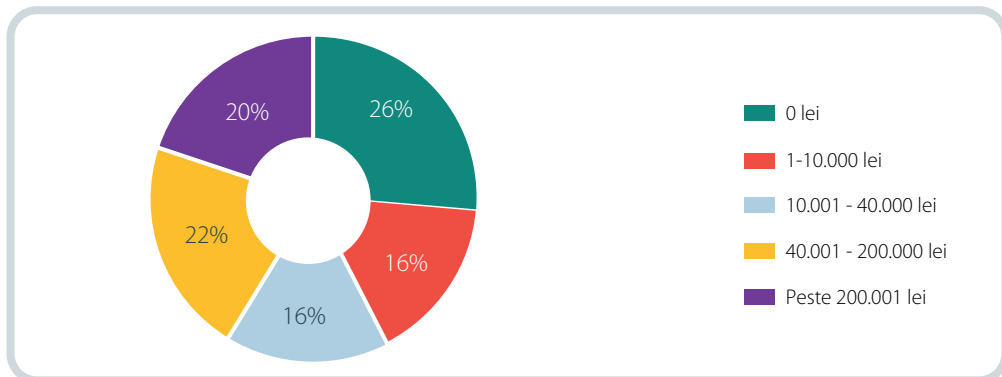
Tabelul 4. Evoluția veniturilor totale și veniturilor medii ale ONG care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022, în mii lei curenți și prețuri constante raportat la 2015

	2015 estimat*	2015 revizuit	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Medie Venituri totale** în mii lei curenți	264	324	279	295	331	388	385	452	533
Medie Venituri totale în mii lei prețuri constante 2015	-	324	285	296	312	357	362	420	446
Mediana (50%) Venituri totale** în mii lei curenți	13	31	32	34	38	40	36	48	55
Mediana (50%) Venituri totale în mii lei prețuri constante 2015	-	31	33	34	36	37	34	45	46
Cuartila 3 (75%) Venituri totale** în mii lei curenți	84	133	129	143	159	175	171	203	228
Cuartila 3 (75%) Venituri totale în mii lei prețuri constante 2015	-	133	131	144	150	161	161	188	191
% ONG cu venituri totale 0	-	25%	26%	27%	26%	26%	30%	27%	26%
Venituri totale în milioane lei curenți	11.291	11.372	10.173	11.208	12.880	15.100	14.218	16.160	21.170
Venituri totale în milioane lei prețuri constante 2015	-	11.372	10.395	11.234	12.147	13.899	13.343	14.989	17.709
Cheltuieli totale în milioane lei curenți	10.713	10.655	9.423	10.558	11.812	13.787	12.704	14.083	18.925
Cheltuieli totale în milioane lei prețuri constante 2015	-	10.655	9.628	10.583	11.140	12.691	11.921	13.062	15.830

Sursa: *Kivu et al. (2017: 35), Restul anilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro). **Valorile 0 au fost excluse din calculul mediei, mediane și cuartilei 3.

La fel ca în cazul distribuției activelor imobilizate, și în cazul veniturilor totale ale organizațiilor neguvernamentale observăm o concentrare relativ mare a veniturilor, cu variații foarte mici de la an la an. În anul 2022, 26% dintre ONG-uri nu au înregistrat deloc venituri (Figura 7). Marea majoritate a organizațiilor (54%) au înregistrat fie venituri mai mici 40.000 de lei, fie venituri modeste, mai mici de 200.000 lei. Doar 20% dintre organizațiile care au depus bilanț contabil în 2022 au realizat venituri de peste 200.000 lei.

Figura 7. Ponderea ONG-urilor pe clase de mărime a veniturilor în 2022, în lei curenți

Sursa: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro)

Distribuția ONG pe intervale de venituri total în perioada 2015-2022 este similară celei din anii anteriori (Tabelul 5, vezi Kivu et al., 2017, p. 36 pentru distribuția din perioada 2000-2015). Tendința de concentrare a veniturilor se păstrează, distribuția pe intervale de venit calculate în lei curenți fiind relativ constantă. Aproximativ un sfert dintre ONG-uri nu au înregistrat venituri în intervalul 2015-2022.

Tabelul 5. Distribuția ONG pe intervale de venituri totale 2015-2022, în lei curenți

	2015 estimat*	2015 revizuit	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0 lei	24%	25%	26%	27%	26%	26%	30%	27%	26%
1-10.000 lei	23%	23%	22%	21%	20%	20%	21%	18%	16%
10.001 - 40.000 lei	18%	18%	18%	17%	17%	17%	15%	16%	16%
40.001 - 200.000 lei	20%	19%	20%	20%	20%	20%	18%	21%	21%
Peste 200.001 lei	15%	15%	14%	15%	16%	17%	16%	18%	20%

Sursa: *Kivu et. al. (2017: 36), Restul anilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro). Distribuția din anul 2021 poate fi influențată de faptul că un număr mare de bilanțuri au fost depuse după preluarea informațiilor pe platforma data.gov.ro, însă apar în datele primite în format agregat de la Ministerul de Finanțe.

Răspunsurile primite în cadrul BLO 2023, pun în prim plan reprezentări ale liderilor ONG despre insuficiența fondurilor. Astfel, 28% dintre organizații au apreciat că în 2022 resursele organizației au acoperit mai puțin de jumătate din necesarul pentru derularea activităților planificate. De asemenea, 31% dintre respondenți declară o situație similară pentru anul 2023. Procentul de organizații care consideră că nu au resurse suficiente a scăzut față de anul 2015 (cf. BLO2016), atunci când 55% dintre respondenți considerau insuficiente resursele financiare ale organizațiilor lor. De asemenea, conform BLO 2024, 54% dintre organizațiile care au răspuns la întrebare consideră că vor putea acoperi cel mult 50% dintre activitățile pe care și le propun, față de doar 23% în 2017, conform BLO 2016.

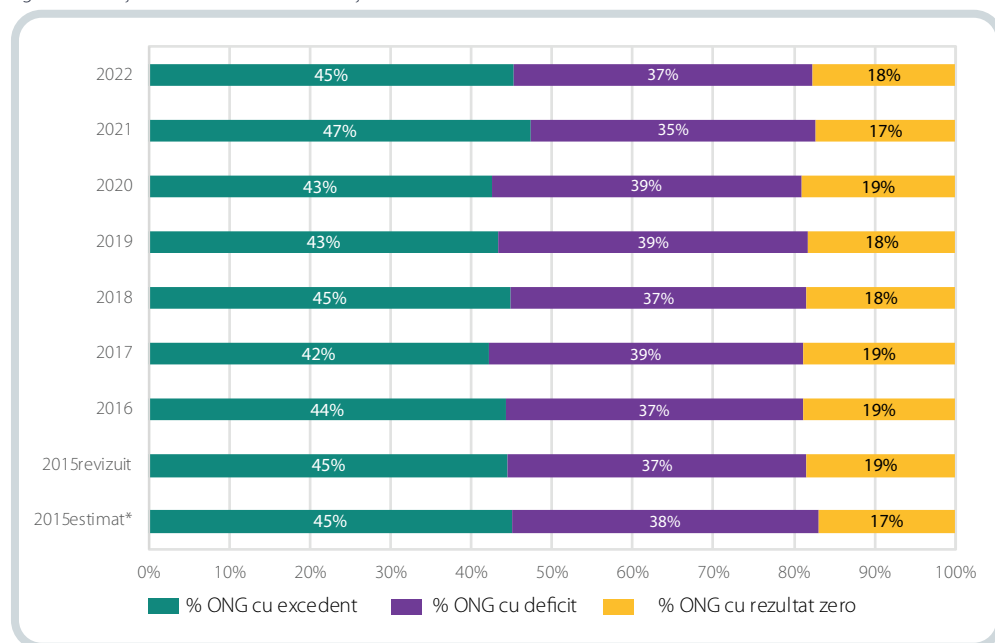
Situația resurselor insuficiente este confirmată și de rezultatele BMO 2023, unde 69% dintre participanți declară că organizația din care fac parte se confruntă în prezent cu bugete insuficiente pentru implementarea proiectelor. În plus, 78% dintre respondenți au declarat că au fost nevoiți în ultimii 3 ani să selecteze beneficiarii intervențiilor lor din cauza lipsei resurselor necesare.

● Rezultatul exercițiului financiar

Rezultatele exercițiului financiar al ONG-urilor în perioada 2015 – 2022 reflectă o bună gestionare a resurselor financiare disponibile în cazul celor mai multe dintre organizațiile neguvernamentale active (Tabelul 6, Figura 8). În anul 2022, 45% dintre ONG-uri au înregistrat excedent ca rezultat net al exercițiului financiar, în timp ce 37% dintre organizații au înregistrat deficit și 18% au avut rezultat financiar zero. Variația repartiției rezultatelor exercițiului financiar se păstrează cu mici diferențe pe întreaga perioadă 2015 – 2022, procentul organizațiilor care înregistrează deficit fiind într-o ușoară scădere începând cu anul 2020.

Diferența dintre raportările din bilanțurile contabile ale ONG-urilor și reprezentările din sondajele BLO 2023 și BMO 2023 poate fi atribuită mai multor factori, inclusiv interpretării subiective ale respondenților privind informațiile financiare. În primul rând, raportările din bilanțul contabil oferă o imagine obiectivă a situației financiare a unei organizații la un anumit moment în timp, reflectând veniturile, cheltuielile și rezultatele financiare. Cu toate acestea, se poate ca aceste date să nu reflecte întru totul, presiunile și provocările pe care le întâmpină ONG-urile în îndeplinirea misiunii lor.

Figura 8. Evoluția rezultatelor nete ale exercițiului financiar 2015-2022

Sursa: *Kivu et. al. (2017: 39), Restul anilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro)

Tabelul 6. Rezultate ale exercițiului financiar ONG 2015-2022, pentru ONG-urile care au depus bilanț contabil în anii respectivi, în mii lei curenți și prețuri constante raportate la 2015

	2015 estimat*	2015 revizuit	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
% ONG cu excedent în lei curenți	45%	45%	44%	42%	45%	43%	43%	47%	45%
Total excedent în milioane lei curenți	1.202	1.393	1.463	1.619	1.938	2.201	2.260	2.717	3.263
Total excedent în milioane lei prețuri constante raportat la 2015	-	1.393	1.495	1.622	1.828	2.026	2.120	2.520	2.729
Medie excedent* în mii lei curenți	63	67	67	74	82	96	101	117	134
Medie excedent* în mii lei prețuri constante raportat la 2015	-	67	69	74	77	89	94	108	112
% ONG cu deficit în lei curenți	38%	37%	37%	39%	37%	39%	39%	35%	37%
Total deficit în milioane lei curenți	625	677	713	970	871	889	745	639	1.018
Total deficit în milioane lei prețuri constante raportat la 2015	-	-	729	972	821	818	699	593	851
Medie deficit* în mii lei curenți	39	39	39	48	45	44	37	37	51
Medie deficit* în mii lei prețuri constante raportat la 2015	-	-	40	48	42	40	34	34	43
% ONG cu rezultat zero în lei curenți	17%	19%	19%	19%	18%	18%	19%	17%	18%

Sursa: *Kivu et. al. (2017: 38), Restul anilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro). *Valorile 0 au fost excluse din calculul mediei.

Discrepanțele dintre raportările din bilanț și reprezentările din sondaje pot avea multiple explicații. De exemplu, chiar dacă o organizație înregistrează un excedent financiar în bilanțul său, acest lucru nu înseamnă neapărat că toate nevoile sale de finanțare sunt satisfăcute sau că nu se confruntă cu anumite provocări financiare. În plus, sondajele BLO și BMO pot să scoată în evidență aspecte care nu sunt reflectate în mod direct în bilanțul contabil, cum ar fi nevoile de finanțare pentru proiecte specifice la care ONG-urile sunt nevoite să renunțe sau dificultățile întâmpinate în obținerea resurselor necesare pentru implementarea acestora.

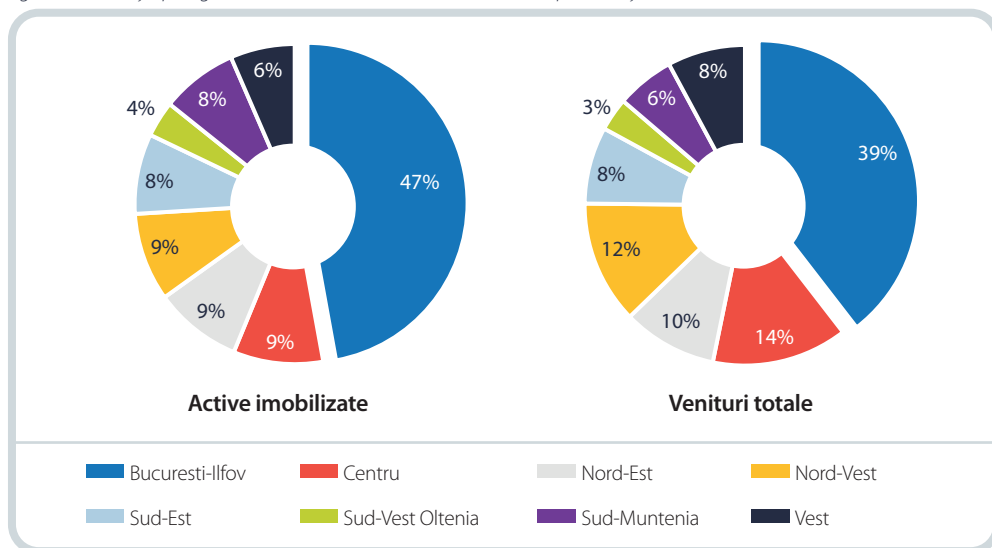
Perspectiva regională

Analiza principalilor indicatori economici ai ONG-urilor din România (venituri totale și active imobilizate) la nivelul celor 8 regiuni de dezvoltare este relevantă pentru evaluarea contribuției acestuia la economie, identificarea disparităților regionale și planificarea politicilor și strategiilor la nivel regional. ONG-urile joacă un rol important în dezvoltarea comunităților locale, iar datele referitoare la venituri și active pot oferi informații esențiale pentru dezvoltarea și implementarea politicii economice și sociale la nivel regional, inclusiv pentru facilitarea accesului la finanțare și promovarea parteneriatelor între ONG-uri și sectorul public sau privat.

Organizațiile neguvernamentale din regiunea București-Ilfov cumulează atât cea mai mare parte din activele imobilizate ale sectorului ONG la nivelul anului 2022 - 47% din totalul activelor imobilizate, cât și cea mai mare parte din veniturile totale ale sectorului ONG - 39% (Figura 9).

Regiunile Centru, Nord-Est și Nord-Vest se clasează pe locul al doilea ca pondere a activelor imobilizate ale ONG-urilor (9% fiecare), însă la o distanță de 38 de puncte procentuale de București-Ilfov. Pe locul trei se află regiunile Centru și Sud-Muntenia, unde ONG-urile concentrează 8% din totalul activelor imobilizate. În ceea ce privește veniturile totale, pe locul doi se clasează regiunea Centru, cu 14% din totalul veniturilor, urmată de regiunea Nord - Vest, cu 12%. Regiunea Sud-Vest Oltenia a obținut cea mai mică pondere a veniturilor, de 3% din veniturile totale ale sectorului.

Figura 9 Distribuția pe regiuni de dezvoltare ale ONG-urilor care au depus bilanț contabil în 2022

Sursa: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro)

Distribuția activelor immobilizate și a veniturilor totale cumulate de ONG-urile din diferitele regiuni ale României trebuie privită în contextul național mai larg și prin referire la dimensiunea sectorului (numărul de organizații neguvernamentale care depun bilanț contabil), dimensiunea regiunii (numărul de rezidenți) și produsul intern brut realizat la nivel regional. Tabelul 7 prezintă aceste aspecte.

Astfel, observăm că regiunea București-Ilfov cumulează cele mai multe active immobilizate și cele mai mari venituri, având în același timp cel mai mare număr de ONG-uri care transmit declarații fiscale anuale, cel mai mare număr de rezidenți și un PIB de două ori mai mare comparativ cu celelalte regiuni. Cu toate acestea, regiunile Centru și Nord-Vest, situate pe locul al doilea din perspectiva veniturilor totale și a activelor immobilizate (la distanță mare de București-Ilfov), prezintă un număr comparabil de ONG-uri active, o populație aproximativ similară, dar un PIB cu mai mult de 50% mai mic.

La nivel macroeconomic, în anul 2022, analiza evidențiază o pondere de 1,51% a veniturilor totale ale sectorului ONG în PIB-ul României, în ușoară scădere față de 2015 (1,59%).

Tabelul 7. Distribuția activelor immobilizate și veniturilor totale în milioane lei curenți ale ONG-urilor care au depus bilanț contabil în 2022, pe regiuni de dezvoltare, în comparație cu dimensiunea sectorului, dimensiunea regiunii și PIB regional în milioane lei curenți

Regiunea de dezvoltare / Indicator	Active immobilizate*	Venituri totale*	Nr. ONG care au depus bilanț*	Populație** (nr. rezidenți)	PIB regional***
București-Ilfov	13.348	7.947	9939	2.268.268	396.443
Centru	2.570	2.752	9359	2.273.344	158.095
Nord-Est	2.517	1.918	5891	3.221.819	145.494
Nord-Vest	2.525	2.495	9388	2.523.549	172.358
Sud-Est	2.292	1.562	4589	2.361.624	138.714
Sud-Vest Oltenia	1.027	670	2423	1.869.563	104.046
Sud-Muntenia	2.192	1.180	4174	2.854.809	157.990
Vest	1.845	1.580	4890	1.669.479	127.451

*Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro), ** Conform baza de date TEMPO a INS, secțiunea POP105A - Populația rezidentă la 1 ianuarie, *** Conform Eurostat, indicator Regional gross domestic product by NUTS 2 regions - million EUR (online data code: tgs00003), calculat în RON la cursul mediu istoric furnizat de BNR pentru anul 2022 de 4,93127 lei pentru 1 euro

● Economia socială – recunoaștere și forme legale

Organizațiile de economie socială din Europa s-au definit și dezvoltat în strânsă legătură cu organizațiile neguvernamentale sau non-profit, precum asociațiile și fundațiile, în funcție de nevoile comunităților și membrilor lor generate de contextul social și economic (Alcock, 2010; Chaves & Monzon, 2007; Evers & Laville, 2004; Sepulveda, 2014; Lambru & Petrescu, 2019). La nivel european funcționează aproape 3 milioane de organizații ale economiei sociale, reprezentând 10% din mediul de afaceri și care angajează peste 13 milioane de persoane, mai mult de 6% din totalul angajaților UE. În plus, organizațiile de economie socială mobilizează un număr impresionant de voluntari, echivalentul a peste 5 milioane de lucrători cu normă întreagă (European Commission, 2024).

În ultimii 15 ani, sectorul economiei sociale a stârnit un interes considerabil în România, atât din partea practicienilor și a mediului academic, cât și din partea autorităților publice (Chaves & Monzon, 2007; Lambru & Petrescu, 2012, 2019; Monzon & Chaves, 2012). Organizațiile din acest sector furnizează o diversitate de produse și servicii, având ca principal obiectiv satisfacerea nevoilor membrilor lor sau ale comunității, fără a urmări obținerea de profit pentru investitori sau acționari (Defourny, 2001; Monzon & Chaves, 2012; Bouchard & Rousseliere, 2015). Sectorul economiei sociale include organizații înregistrate cu forme legale variate, precum asociații, fundații, cooperative sau mutualități (în România Case de Ajutor Reciproc) și, mai recent, întreprinderi sociale înființate ca societăți cu răspundere limitată (SRL).

Conceptele de economie socială și întreprindere socială au fost introduse în dezbaterile academice și publice din România în anii precedenți aderării țării la Uniunea Europeană în 2007 (Lambru & Petrescu, 2012, 2019). Aderarea la UE a deschis spațiul pentru inițiative de antreprenoriat social și pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale ca răspuns la noi politici publice de stimulare a incluziunii sociale și pentru integrarea grupurilor defavorizate pe piața muncii (Lambru & Petrescu, 2012, 2019). Factorii de decizie au devenit din ce în ce mai interesați să înțeleagă și să reglementeze acest tip de organizații, în timp ce practicienii existenți, în special asociațiile, au devenit actori importanți în plasarea subiectului pe agenda Guvernului, promovând sectorul economiei sociale și întreprinderile sociale, și pledând pentru instituționalizarea lor.

Această creștere a interesului atât pentru sector, cât și pentru conceptul de economie socială a culminat cu adoptarea în 2015 a Legii 219 privind Economia Socială (Lambru & Petrescu, 2019). Conform acesteia, în România sunt recunoscute ca parte a economiei sociale (pot obține atestatul de întreprindere socială) următoarele categorii de entități: cooperativele, asociațiile și fundațiile, casele de ajutor reciproc ale salariaților sau pensionarilor, societățile agricole și alte organizații care respectă principiile de organizare și funcționare prevăzute în lege. La ora actuală Legea Economiei Sociale nu prevede beneficii specifice, fiscale sau de altă natură pentru entitățile economiei sociale.

Organizațiile neguvernamentale – asociațiile, fundațiile, federațiile și uniunile - fac parte din sectorul economiei sociale, respectând o serie de principii de organizare și funcționare. Numeroase lucrări au documentat în ultimii ani diferite tipuri de organizații neguvernamentale care se încadrează în tipologia organizațiilor de economie socială, precum: asociațiile de gestionare a bunurilor comune – obști și composesorate (Cotoi & Mateescu, 2013; Opincaru, 2020, 2023; Petrescu, 2013b; Vameșu et al., 2018), casele de ajutor reciproc (Lambru, 2013), organizațiile religioase (Conovici, 2013), furnizorii de servicii sociale (Dima, 2013), furnizorii de servicii de formare profesională și ocupare (Constantinescu, 2013a, 2013b) și organizațiile de dezvoltare locală (Petrescu, 2013a).

În cele ce urmează, ne vom concentra exclusiv pe Casele de Ajutor Reciproc, având în vedere specificul și particularitățile acestor organizații în cadrul sectorului și în contextul general al activităților ONG-urilor.

Cadru legislativ și tipologie

În Europa, societățile de ajutor mutual (sau mutualitățile) s-au dezvoltat inițial ca "plase de siguranță" pentru membrii anumitor profesii sau comunități și au devenit parte a sistemelor naționale de securitate socială și bunăstare și și-au intensificat relațiile cu statul (Evers & Laville, 2004). În România, asociațiile de ajutor mutual funcționează sub denumirea de Case de Ajutor Reciproc (CAR). Primele CAR-uri au apărut la jumătatea anilor 1800, s-au dezvoltat până la dictatura comunistă, când au fost subordonate sindicatelor, de care s-au desprins din nou după 1990 (Lambriu, 2013; Lambriu & Petrescu, 2016). CAR-urile sunt incluse de către lege în categoria instituțiilor financiare nebankare și sunt înregistrate în Registrul Instituțiilor Financiare Nebankare al Băncii Naționale a României.

Aceste organizații au două roluri principale: primul, de a facilita acumularea de economii pentru membrii lor, în "fondul social", și al doilea, de a le oferi împrumuturi în condiții avantajoase, adresându-se în mod obișnuit persoanelor nebankabile. Casele de Ajutor Reciproc contribuie la combaterea excluziunii financiare, oferind servicii financiare la cost redus, deosebit de necesare grupurilor vulnerabile și persoanelor care nu pot accesa serviciile oferite de băncile comerciale. În plus față de serviciile lor de incluziune financiară, CAR-urile sprijină membrii în situații speciale, oferind ajutor financiar pentru continuarea studiilor copiilor sau în caz de deces sau boală.

Casele de Ajutor Reciproc (CAR) se încadrează în două mari categorii, în funcție de statutul membrilor lor pe piața muncii: Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CARS), înființate și administrate în conformitate cu Legea nr. 122/1996 și Case de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP), înființate și administrate în conformitate cu Legea nr. 540/2002. Cadru legal specific se completează cu dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005.

Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților sunt definite conform Legii 122/1996 ca asociații fără scop patrimonial, constituite pe baza consimțământului liber al salariaților, în scopul sprijinirii și întraajutorării membrilor lor. La nivel național, majoritatea CAR-urilor sunt afiliate Uniunii Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (UNCARSR), care, conform Legii 122/1996, are ca obiectiv "asigurarea stabilității financiare a caselor de ajutor reciproc ale salariaților" și furnizarea "serviciilor adaptate specificului activității acestora". UNCARSR este formată din 37 de uniuni județene sau teritoriale, la care, în 2024, erau afiliate 1000 de case de ajutor reciproc. Alte 26 de CAR-uri sunt membre ale Federației Caselor de Ajutor Reciproc (FEDCAR), singura organizație din România afiliată la Consiliul Mondial al Uniunilor de Credit (WOCCU). În categoria caselor de ajutor reciproc neafiliate se regăsesc CAR-urile cadrelor militare (militari, polițiști, jandarmi etc.) și alte CAR-uri ce optează să își desfășoare activitatea independent.

Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP) reprezintă unul dintre cele mai de succes cazuri de reorganizare după căderea regimului comunist, dezvoltându-se în întreprinderi sociale performante capabile să satisfacă o gamă largă de nevoi (financiare, sociale, medicale etc.) ale membrilor lor vârstnici (Lambriu & Petrescu, 2016, 2019). CARP-urile nu se limitează doar la furnizarea de servicii de economisire și împrumuturi membrilor lor, ci oferă și o gamă foarte diversificată de servicii de asistență socială, cum ar fi ajutoare financiare nerambursabile, alimente și medicamente, precum și cabinete pentru diverse nevoi zilnice ale pensionarilor (cizmărie, frizerie, coafor, cosmetică, manichiură și pedichiură, reparații de ceasuri, cabinete medicale etc.), toate la tarife reduse semnificativ față de prețurile de pe piață, cu angajarea de către CARP-uri a persoanelor vârstnice calificate în aceste domenii. Federația Națională "Omenia" a C.A.R.P.-urilor din România reunește 120 CARP afiliate și 4 parteneri, având 31.5% dintre membrii săi în zonele rurale.

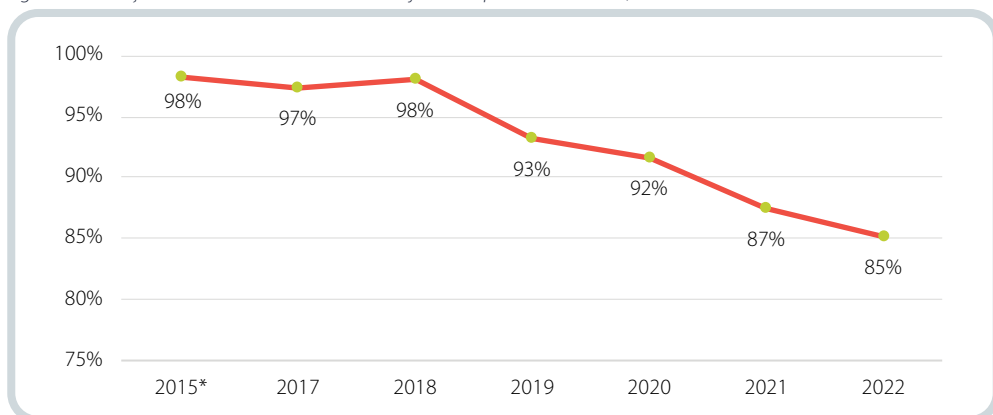
Dimensiune și evoluție

În trecut, informațiile despre CAR-urile afiliate la UNCARSR erau furnizate de Uniunea Națională, deoarece acestea nu depuneau bilanțuri individuale, ci Uniunea depunea un bilanț consolidat. Începând cu anul 2017, toate CAR-urile depun bilanțuri contabile individuale, iar aceste informații sunt acum disponibile în bazele de date publice de la Ministerul de Finanțe.

Rata de activitate a Caselor de Ajutor Reciproc din România a cunoscut o scădere ușoară în ultimii 8 ani, conform datelor furnizate de Ministerul de Finanțe, de la 98% la sfârșitul anului 2015 (Kivu et al., 2017, p. 44), la o rată de activitate de cel puțin 85% în 2022, scăderea fiind mai abruptă începând cu anul 2020 (Figura 10). În luna Martie 2024, Registrul de Evidență al Instituțiilor Financiare Nebancare gestionat de Banca Națională a României (Secțiunea A. Case de ajutor reciproc) includea un număr de 2.465 de organizații CARS și CARP, cu variații de la 2400 de CAR înregistrate în 2017 la 2453 de organizații înregistrate în 2022.

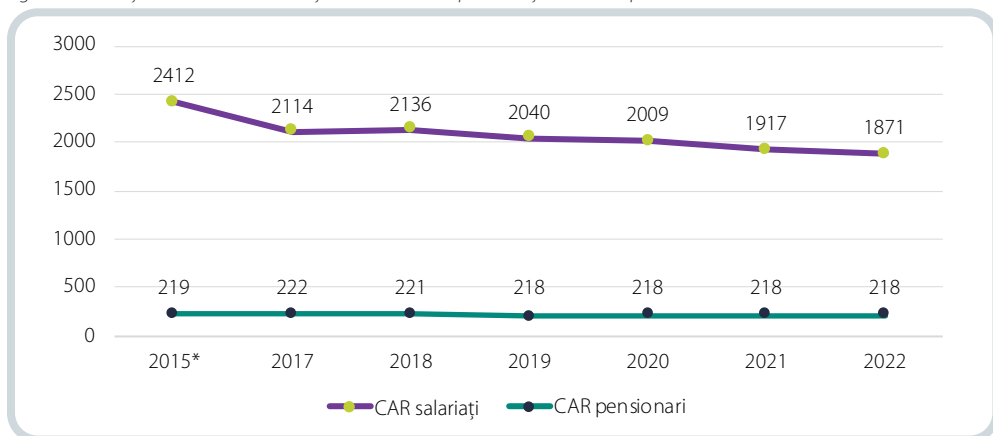
În ceea ce privește organizațiile CAR active, se menține o scădere a numărului caselor de ajutor reciproc ale salariaților, mai accentuată începând cu anul 2018, motivată ca și în anii anteriori prin strategia Uniunii Naționale de consolidare a caselor membre prin încurajarea fuzionării acestora (Kivu et al., 2017). Numărul caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor a variat de asemenea, însă cu doar câteva entități în fiecare an din perioada 2015-2022 (Figura 11).

Figura 10. Evoluția ratei de activitate a Caselor de Ajutor Reciproc din România, 2015-2022

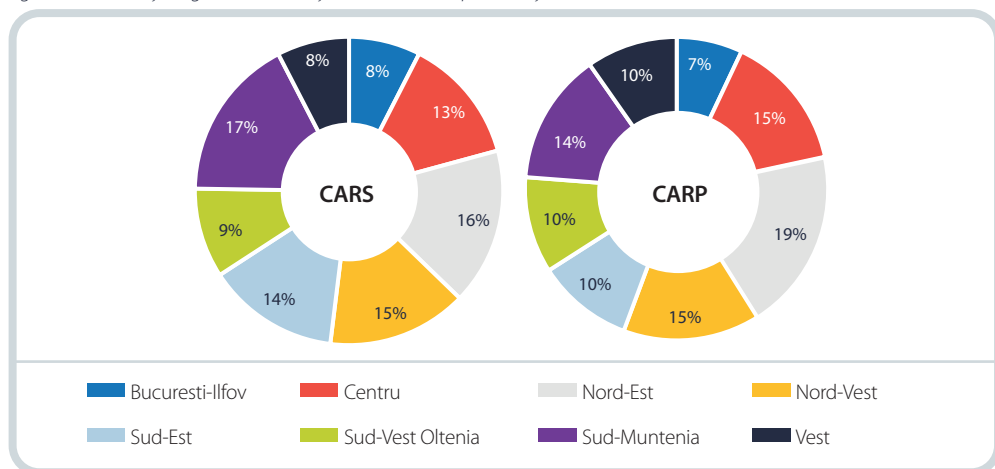
Sursa: *Kivu et al. (2017: 44), Restul anilor: Calcule pe baza datelor furnizate de Ministerul de Finanțe și Registrul de Evidență Instituții Financiare Nebancare gestionat de Banca Națională a României (BNR) - Secțiunea A. Case de ajutor reciproc

Figura 11. Evoluția numărului de CARS și CARP care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022

Sursa: *Kivu et al. (2017: 45), Restul anilor: Calcule pe baza datelor furnizate de Ministerul de Finanțe

Figura 12. Distribuția regională a CARS și CARP care au depus bilanț contabil în 2022

Sursa: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro).

Distribuția CAR-urilor la nivel regional (Figura 12), evidențiază utilitatea acestui tip de organizație. Se observă că cel mai mare număr de case de ajutor reciproc, fie pentru salariați, fie pentru pensionari, se găsesc în procent mai mare în regiunile mai puțin dezvoltate ale României, cum ar fi Sud-Muntenia (17% CARS, 14% CARP), Nord-Est (16% CARS, 19% CARP) și Sud-Est (14% CARS, 10% CARP). Cu alte cuvinte, CAR-urile vin și acoperă o nișă a pieței în zonele mai puțin dezvoltate și care au probabil acces mai redus la serviciile bancare.

Distribuția Caselor de Ajutor Reciproc ale salariaților și ale pensionarilor care funcționează în diferitele regiuni ale României poate fi analizată și în contextul numărului de salariați, respectiv de pensionari înregistrați la nivel regional.

Tabelul 8 prezintă aceste aspecte. Observăm astfel că regiunea București-Ilfov - regiunea cu cel mai mare PIB (de două ori mai mare decât PIB-ul celorlalte regiuni) înregistrează cel mai mic număr de CARS, respectiv CARP. În plus, regiunea Sud-Vest Oltenia, cu cel mai mic PIB în 2022, dar și cu număr mic de salariați și pensionari, are printre cele mai puține CARS și CARP. În regiunile Nord-Est și Sud-Muntenia, cu un PIB de două ori mai mic decât cel al regiunii București-Ilfov, aflate la mijlocul clasamentului conform PIB, funcționează printre cele mai numeroase CARS și CARP.

Tabelul 8. Distribuția numărului de CARS și CARP care au depus bilanț contabil în 2022, în comparație cu numărul de salariați, respectiv de pensionari din fiecare regiune și PIB regional în milioane de lei curenți înregistrați în 2022

Regiunea de dezvoltare / Indicator	Nr. CARS care au depus bilanț*	Nr. salariați**	Nr. CARP care au depus bilanț*	Nr. pensionari***	PIB regional****
București-Ilfov	110	1.255.595	13	554.386	396.443
Centru	194	713.309	27	590.269	158.095
Nord-Est	241	641.907	36	745.021	145.494
Nord-Vest	215	778.502	27	627.303	172.358
Sud-Est	203	591.752	19	605.823	138.714
Sud-Vest Oltenia	138	433.699	19	500.366	104.046
Sud-Muntenia	251	628.972	26	729.212	157.990
Vest	111	563.409	18	448.841	127.451

Sursa:*Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro), ** Conform baza de date TEMPO a INS, secțiunea FOM105A - Efectivul salariaților la sfârșitul anului, *** Conform baza de date TEMPO a INS, secțiunea PNS101D - Numărul mediu trimestrial / anual al pensionarilor, ****Conform Eurostat, indicator Regional gross domestic product by NUTS 2 regions - million EUR (online data code: tgs00003), calculat în RON la cursul mediu istoric furnizat de BNR pentru anul 2022 de 4,93127 lei pentru 1 euro

Casele de ajutor reciproc din România se evidențiază și în perioada 2017-2022 ca un sector deosebit de productiv din punct de vedere economico-financiar. La nivelul anului 2022, sectorul CAR-urilor de salariați și pensionari cumula active imobilizate de peste 8 miliarde de lei, cu o creștere de aproape 60% față de 2015 și reprezentând aproximativ 35% din suma totală a activelor celorlalte organizații din sectorul neguvernamental. În același an, veniturile acestora au ajuns la aproape 1.2 miliarde de lei, înregistrând din nou o creștere de aproape 100% față de anul 2015. (Tabelul 9). Indicele ROA, sau Randamentul Activelor (Return on Assets) - o măsură a eficienței cu care CAR își utilizează activele pentru a genera venituri, reflectă o performanță deosebită a acestui tip de organizații, având în fiecare an valori de peste 8%-9%.

Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, deși mai puține numeric (8-12% din totalul CAR din România) cumulează în general mai multe venituri și active imobilizate față de cele ale salariaților. Astfel, doar la nivelul anului 2022, CARP au realizat 26% din veniturile totale ale caselor de ajutor reciproc, 16% dintre activele imobilizate și 46% din totalul activelor circulante.

Tabelul 9. Evoluția principalilor indicatori economici ai CARS și CARP care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022

	Active imobilizate** în milioane lei curenți	Active imobilizate în milioane lei prețuri constante 2015	Venituri totale în milioane lei curenți	Venituri totale** în milioane lei prețuri constante 2015	Active circulante** în milioane lei curenți	Randamentul activelor Indicele ROA***	
2015*	CARS	3.931	-	401	-	n.d.	
	CARP	1.032	-	219	-	n.d.	
	Total CAR	4.963	-	620	-	n.d.	
2017	CARS	4.938	4.949	608	609	10.28%	
	CARP	1.129	1.132	235	235	1.307	9.62%
	Total CAR	6.067	6.081	842	844	2.279	10.09%
2018	CARS	5.875	5.541	706	666	1.117	10.10%
	CARP	1.220	1.151	257	242	1.494	9.47%
	Total CAR	7.096	6.692	963	908	2.610	9.92%
2019	CARS	6.007	5.529	763	702	1.951	9.59%
	CARP	1.3230	1.224	291	268	1.660	9.73%
	Total CAR	7.337	6.753	1.054	970	3.611	9.63%
2020	CARS	5.925	5.560	770	722	2.544	9.09%
	CARP	1.247	1.170	268	251	1.946	8.39%
	Total CAR	7.172	6.731	1.038	974	4.490	8.90%
2021	CARS	6.546	6.072	801	743	2.592	8.76%
	CARP	1.281	1.188	283	262	2.024	8.56%
	Total CAR	7.827	7.260	1.084	1.005	4.616	8.71%
2022	CARS	7.009	5.863	871	729	2.512	9.15%
	CARP	1.358	1.136	305	256	2.137	8.74%
	Total CAR	8.367	6.999	1.176	984	4.649	9.04%

Sursa: *Kivu et al. (2017: 47), Restul rândurilor: Calcule pe baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro), *** Indicele ROA, sau Randamentul Activelor (Return on Assets) este o măsură a eficienței cu care CAR își utilizează activele pentru a genera venituri. Este calculat ca raport dintre veniturile totale și valoarea totală a activelor.

Conform BOSC 2023, 12% dintre persoanele de peste 18 ani sunt în prezent membre cotizante CAR, în scădere față de procentul de 15% înregistrat în 2016. În plus, 26% dintre participanții la cercetare declară că au fost în trecut membri ai unei CAR. Procentele cele mai mari de respondenți care declară că sunt în prezent membre CAR se află în categoriile de vârstă 15—64 de ani (28%) și 65 de ani sau peste (33%).

Evoluția fondului social al membrilor CAR și a fondului pentru ajutor în caz de deces al membrilor CAR, exprimată în prețuri constante raportat la anul 2015, reflectă o tendință de creștere în perioada 2016-2022, conform datelor furnizate de Ministerul de Finanțe. Fondul social al membrilor CAR a crescut de la peste 3 miliarde de lei în 2016 la peste 8 miliarde de lei în 2022, indicând o creștere importantă - de aproape trei ori față de 2016, calculată în prețuri constante raportat la anul 2015.

În același timp, fondul pentru ajutor în caz de deces al membrilor CAR a înregistrat o creștere de la aproape 98 de milioane de lei în 2016 la 133 de milioane de lei în 2022, calculată în prețuri constante raportat la anul 2015. Această creștere constantă a fondurilor sociale și pentru ajutor în caz de deces ar putea reflecta o îmbunătățire a situației financiare a membrilor CAR sau o creștere a numărului de membri, ceea ce poate fi un semn pozitiv pentru stabilitatea financiară și solidaritatea între membrii CARS și CARP.

Tabelul 10. Evoluția fondului social al membrilor CAR și fondului pentru ajutor în caz de deces al membrilor CAR

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Fondul social al membrilor CAR în milioane lei curenți	3.422	6.690	7.707	8.637	9.254	9.942	10.273
Fondul social al membrilor CAR în milioane lei prețuri constante raportat la 2015	3.496	6.706	7.268	7.950	8.684	9.222	8.594
Fondul pentru ajutor în caz de deces al membrilor CAR în milioane lei curenți	96	122	144	145	191	181	160
Fondul pentru ajutor în caz de deces al membrilor CAR în milioane lei prețuri constante raportat la 2015	98	122	1356	134	179	168	134

Sursa: Calcule pe baza datelor furnizate de Ministerul de Finanțe. Informațiile disponibile în baza de date de la MF/ANAF (data.gov.ro) nu includ acești indicatori.

● Concluzie

Analiza principalilor indicatori economici ai organizațiilor neguvernamentale din România reflectă câteva concluzii și tendințe cu privire la starea și evoluția acestui sector în perioada 2015-2022. Patrimoniul total al ONG-urilor a cunoscut o creștere semnificativă în această perioadă, ajungând la peste 58 de miliarde de lei la sfârșitul anului 2022. Această creștere este susținută de o concentrație puternică a activelor imobilizate, care reprezintă cea mai mare parte a patrimoniului, reflectând investițiile pe termen lung ale organizațiilor. Se observă de asemenea o relativă stabilitate în distribuția activelor imobilizate și a veniturilor totale în cadrul ONG-urilor, cu variații minore de la an la an.

Un aspect important îl constituie evoluția veniturilor totale ale ONG-urilor care au cunoscut o creștere considerabilă în perioada analizată, atingând peste 21 miliarde de lei în 2022. Această creștere indică o implicare și o susținere din ce în ce mai mare din partea societății civile. Cu toate acestea, este important de remarcat că există încă o proporție semnificativă de organizații care nu reușesc să-și acopere necesarul financiar, conform reprezentărilor din sondajele BLO 2023 și BMO 2023 care evidențiază persistența provocărilor de finanțare.

O altă concluzie importantă este legată de rezultatele exercițiului financiar al ONG-urilor. În general, majoritatea organizațiilor au gestionat eficient resursele financiare disponibile, înregistrând excedente în bilanțurile lor contabile. Cu toate acestea, este esențial de menționat că aceste excedente nu reflectă întotdeauna realitatea dificultăților financiare cu care se confruntă unele organizații, așa cum sugerează reprezentările din BLO 2023 și BMO 2023.

Mai mult decât atât, discrepanțele dintre raportările din bilanțurile contabile ale ONG-urilor și reprezentările din sondaje subliniază importanța unei abordări mai complexe și a unei înțelegeri mai profunde a contextului financiar și operațional al acestui sector. Este necesară o monitorizare continuă și o evaluare atentă a tendințelor și provocărilor cu care se confruntă ONG-urile, pentru a dezvolta politici și practici care să le sprijine în atingerea obiectivelor lor și în furnizarea de servicii esențiale comunităților pe care le deservește.

La nivel regional, se observă că regiunea București-Ilfov rămâne un centru important al activității ONG-urilor din România, concentrând cea mai mare parte a activelor imobilizate și a veniturilor totale ale sectorului. Totuși, este important ca disparitățile regionale să fie analizate cu atenție, iar politicile publice și strategiile de dezvoltare să susțină ONG-urile din regiunile mai puțin dezvoltate, în conformitate cu nevoile și particularitățile acestora.

Sectorul Caselor de Ajutor Reciproc (CAR) din România a înregistrat o serie de evoluții importante în perioada 2015-2022. În primul rând, rata de activitate a acestor organizații a scăzut constant, de la 98% în 2015 la 85% în 2022. Această tendință poate fi atribuită unei strategii de consolidare a membrilor prin fuzionare, implementată de Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților în perioada menționată. Totodată, distribuția regională a CAR-urilor relevă că acestea sunt mai prezente în regiunile mai puțin dezvoltate economic, sugerând o utilitate crescută în aceste zone.

Finanțarea sectorului neguvernamental

▶ Ștefania Andersen

● Introducere

Accesul la resurse (umane, materiale și financiare), abilitatea de identificare, atragere și utilizare a acestora rămân provocări constante în rândul organizațiilor neguvernamentale. Libertatea de a căuta, primi și utiliza resursele necesare pentru îndeplinirea misiunii asumate este recunoscută ca parte integrantă a dreptului de asociere (FRA, 2023; OECD, 2023; OSCE, 2015; Council of the European Union, 2023).

La nivel european, 58% din organizațiile implicate în consultarea privind spațiul civic a EU Fundamental Rights Agency (FRA, 2023) au menționat dificultăți legate de asigurarea finanțării, fie că vorbim de disponibilitatea surselor de finanțare, procesele administrative asociate, domeniile de activitate acoperite, tipul finanțării (i.e. pe proiect vs. finanțare instituțională sau care să susțină dezvoltarea organizațională) etc.

Acest capitol propune analiza principalelor surse de venit pentru organizațiile neguvernamentale, cu referințe la elemente specifice cadrului de reglementare ce le influențează activitatea sau factori socio-economici ce pot pune în context evoluția la nivel de dinamică, volum, distribuție/diversificare a surselor de finanțare, cu referire în mod special la perioada de după 2015.

Datele financiare utilizate provin din situațiile financiare anuale ale ONG, înregistrate la ANAF. Entitățile considerate în analiză includ: asociații (inclusiv case de ajutor reciproc), fundații, uniuni (inclusiv organizații de reprezentare ale caselor de ajutor reciproc și ale cooperativelor), federații și structuri de învățământ care depun bilanț contabil de ONG. Seriile de date anuale pentru perioada 2013-2020 sunt disponibile pe portalul data.gov.ro. Dat fiind numărul limitat al indicatorilor disponibili în această sursă, au fost solicitate Ministerului de Finanțe (MF) datele financiare complete pentru entitățile din domeniul economiei sociale, clasificate pe categorii (v. detalii în secțiunea metodologică). MF a furnizat exclusiv date agregate, cu precizarea numărului de entități și a valorii cumulate a indicatorilor financiari solicitați pentru fiecare categorie în parte.

Pentru perioada 2016-2020, între datele disponibile public (data.gov.ro) și datele furnizate direct de MF există diferențe anuale (între 0,5% – 3%) privind numărul de entități, fără influență majoră asupra analizei indicatorilor economici la nivel de sector. Aceste variații sunt determinate în special de faptul că publicarea pe portalul oficial se face la scurt timp după termenul legal de depunere a situațiilor financiare, fără a include în toți anii actualizarea cu raportările depuse ulterior.

Pentru o serie de indicatori din 2021 și 2022, discrepanțele între valorile agregate de la MF și cele rezultate din analiza datelor unitare publice sunt inexplicabile (raportat la seriile anuale anterioare) și, prin urmare, informațiile furnizate de MF au fost utilizate exclusiv pentru analiza distribuției pe tip de surse a veniturilor (finanțare publică, cotizații, donații și sponsorizări, ajutoare etc.) inclusă în acest capitol.

Cadru general: factori ce influențează finanțarea

Regimul impozitării și facilități fiscale

Din punct de vedere fiscal, organizațiile neguvernamentale sunt persoane juridice care datorează **impozit pe profit** (16% din profit impozabil), cu reguli specifice. Astfel, potrivit Codului Fiscal 2017 (titlul II, art 15, alin 2), următoarele tipuri de venituri sunt **venituri neimpozabile**:

- cotizațiile și taxele de înscriere ale membrilor;
- contribuțiile bănești sau în natură ale membrilor și simpatizanților;
- taxele de înregistrare stabilite potrivit legislației în vigoare;
- veniturile obținute din vize, taxe și penalități sportive sau din participarea la competiții și demonstrații sportive;
- donațiile, precum și banii sau bunurile primite prin sponsorizare/mecenat;
- veniturile din dividende, dobânzi, precum și din diferențele de curs valutar aferente disponibilităților și veniturilor neimpozabile;
- veniturile din dobânzi obținute de casele de ajutor reciproc din acordarea de împrumuturi potrivit legii de organizare și funcționare;
- veniturile pentru care se datorează impozit pe spectacole;
- resursele obținute din fonduri publice sau din finanțări nerambursabile;
- veniturile realizate din acțiuni ocazionale precum: evenimente de strângere de fonduri cu taxă de participare, serbări, tombole, conferințe, utilizate în scop social sau profesional, potrivit statutului acestora;
- veniturile rezultate din cedarea activelor corporale aflate în proprietatea organizațiilor nonprofit, altele decât cele care sunt sau au fost folosite într-o activitate economică;
- veniturile obținute din reclamă și publicitate, veniturile din închirieri de spații publicitare pe: clădiri, terenuri, tricouri, cărți, reviste, ziare, realizate de organizațiile nonprofit de utilitate publică, potrivit legilor de organizare și funcționare, din domeniul culturii, cercetării științifice, învățământului, sportului, sănătății, precum și de camerele de comerț și industrie, organizațiile sindicale și organizațiile patronale; nu se includ în această categorie veniturile obținute din prestări de servicii de intermediere în reclamă și publicitate;
- sumele primite ca urmare a nerespectării condițiilor cu care s-a făcut donația/sponsorizarea, potrivit legii, sub rezerva ca sumele respective să fie utilizate de către organizațiile nonprofit, în anul curent sau în anii următori, pentru realizarea scopului și obiectivelor acestora, potrivit actului constitutiv sau statutului, după caz;
- veniturile realizate din despăgubiri de la societățile de asigurare pentru pagubele produse la activele corporale proprii, altele decât cele care sunt utilizate în activitatea economică;
- sumele primite din impozitul pe venit datorat de persoanele fizice, potrivit prevederilor titlului IV;
- sumele colectate de organizațiile colective autorizate, potrivit legii, pentru îndeplinirea responsabilităților de finanțare a gestionării deșeurilor.

Facilitatea **scutirii de la plata impozitului pe profit** se extinde și asupra altor venituri realizate, până la nivelul echivalentului în lei a 15.000 euro, într-un an fiscal, dar nu mai mult de 10% din veniturile totale neimpozabile listate mai sus.

Din perspectiva **regimului TVA**, organizațiile neguvernamentale sunt persoane juridice neimpozabile pentru activitatea constând în acordarea de bunuri și/sau servicii în mod gratuit, respectiv impozabile pentru celelalte activități desfășurate. În plus, pot desfășura anumite operațiuni, altele decât neimpozabile, scutite de TVA fără drept de deducere, precum: prestările de servicii și/sau livrările de bunuri strâns legate de asistența și/sau protecția socială, protecția copiilor și tinerilor, furnizate membrilor

în interesul lor colectiv, prestări de servicii culturale sau legate de practicarea sportului/educației fizice.

Chiar dacă la nivel de cadru general de reglementare a regimului impozitării pentru ONG-uri nu au intervenit schimbări importante față de 2015, modificări fiscale succesive au avut influență directă în special în privința a două din principalele surse de finanțare ale sectorului: mecanismul de direcționare a 3,5% din impozitul pe venit, respectiv sponsorizarea.

Prin mecanismul 3,5% o persoană fizică are posibilitatea de a direcționa către o organizație nonprofit a unei cote din impozitul pe venit datorat pentru anumite tipuri de venit obținute în anul fiscal anterior, prin completarea și depunerea la ANAF a unei declarații până la 25 mai a anului următor. Înainte de 2018, această cotă a fost de 2% din impozitul datorat, ulterior procentul fiind crescut la 3,5%, în condiții detaliate mai jos.

Facilitatea fiscală privind sponsorizarea înseamnă dreptul unui sponsor de a scădea sumele cheltuite cu sponsorizarea din impozitul pe profit datorat la nivelul valorii minime dintre valoarea calculată prin aplicarea a 0,75% la cifra de afaceri, respectiv valoarea reprezentând 20% din impozitul pe profit datorat. Facilitatea a fost extinsă pentru o perioadă și pentru societățile incluse în categoria microintreprinderilor (în limita a 20% din impozitul pe veniturile microintreprinderilor datorat). Contractele de sponsorizare trebuie încheiate și plata efectuată în cadrul perioadei fiscale de referință, iar creditul fiscal se acordă doar dacă beneficiarul sponsorizării este înscris la data încheierii contractului în Registrul entităților/unităților de cult (detalii mai jos).

Procesele care au influențat schimbări în mecanismele de finanțare a ONG-urilor față de raportul FDSC din 2017 (Kivu, ed., 2017) sunt listate în continuare:

- modificarea în 2018 a cotei generale de impozit pe venit de la 16% la 10%;
- înainte de 2018, orice persoană fizică putea direcționa până la 2% din impozitul datorat pentru susținerea unei organizații nonprofit, prin completarea și depunerea unei declarații la ANAF. Acest mecanism dedicat susținerii organizațiilor neguvernamentale a suferit modificări de dimensiune. În 2018 a fost introdusă o *cotă diferită, de 3,5% din impozitul pe venit*, ce putea fi redirecționat prin mecanismul amintit, dar exclusiv pentru entități nonprofit/unități de cult care sunt furnizori de servicii sociale acreditați cu cel puțin un serviciu social licențiat. Pentru toate celelalte organizații, procentul de redirecționare a fost menținut la 2% până în martie 2019 (inclusiv), când creșterea la 3,5% a fost extinsă pentru toate ONG-urile, cu condiția înscrierii în Registrul entităților/unităților de cult menționat mai jos. Din 2024, redirecționarea este limitată la veniturile salariale și cele asimilate. (OG115/2023)
- în paralel, au fost modificate reglementările fiscale privind *impozitarea veniturilor extrasalariale*, fiind extinsă astfel baza pentru categoriile de venit pentru care mecanismul redirecționării din impozitul de venit se aplică, dincolo de cele din salarii și pensii (venituri din activități independente, din activități agricole, din activități independente realizate în baza contractelor de activitate sportivă, drepturi de proprietate intelectuală, din cedarea folosinței bunurilor, câștiguri din transferul titlurilor de valoare, din orice alte operațiuni cu instrumente financiare derivate, precum și din transferul aurului financiar);
- introducerea obligativității pentru ONG-uri de a fi înscrise în *Registrul entităților/unităților de culte pentru care se acordă deduceri fiscale*, aplicabilă pentru veniturile din 2018. Inițial înregistrarea a fost obligatorie pentru a putea beneficia de sponsorizare, din aprilie 2019 fiind extinsă și pentru sumele direcționate prin mecanismul 3,5%. Condițiile pentru înscrierea în registru impun ca organizația să desfășoare activitate în domeniul pentru care a fost constituită, a depus situațiile financiare anuale, nu are obligații fiscale restante mai vechi de 90 de zile, și-a îndeplinit toate obligațiile fiscale declarative și nu a fost declarată inactivă;
- modificarea din iulie 2019 a *limitelor aplicabile pentru facilitatea fiscală privind scăderea cheltuielilor cu sponsorizarea*, la nivelul valorii minime dintre: valoarea calculată prin aplicarea a 0,75% la cifra de

afaceri (față de 0,5% aplicabilă între 2016-2019), respectiv valoarea reprezentând 20% din impozitul pe profit datorat;

- extinderea din aprilie 2018 a facilității fiscale privind *scăderea cheltuielilor cu sponsorizarea din impozitul pe venit datorat și pentru microintreprinderi*, inițial doar pentru susținerea entităților nonprofit și a unităților de cult, care sunt furnizori de servicii sociale acreditați cu cel puțin un serviciu social licențiat. Din aprilie 2019, facilitatea a fost extinsă pentru toate ONG-urile;
- introducerea începând cu anul fiscal 2022 a *mecanismului de redirectionare anuală a impozitului pe profit datorat pentru efectuarea de sponsorizări și/sau acte de mecenat* dacă valoarea minimă permisă de facilitatea fiscală privind sponsorizarea (mai sus menționată) diminuată cu cheltuielile cu sponsorizarea/mecenatul efectuate în anul curent și cu sumele reportate, nu a fost utilizată integral.
- modificări succesive ale *plafonului de clasificare a unei entități ca microintreprindere*: crescut la 500000 EUR în 2017, apoi 1 mil EURO în 2018 și revenit la 500000 EUR din 2023. Până la extinderea facilității fiscale privind sponsorizarea și la microintreprinderi (aprilie 2018), creșterea pragului amintit a limitat practic categoriile de contribuabili (companii) ce puteau fi încurajați să susțină sectorul neguvernamental prin sponsorizare;
- cota de impozitare pentru microintreprinderi a fost modificată succesiv: de la 3% înainte de 2016, cotă diferențiată în 2016 de 1%-2%-3% (în funcție de numărul de angajați), cota diferențiată de 1%-2% (în funcție de numărul de angajați) din 2017 și cota de impozitare de 1% din 2023. Aceste schimbări de cote influențează practic valoarea maximă pe care o microintreprindere o poate cheltui pentru sponsorizări dacă apelează la facilitatea fiscală.

Toate aceste evoluții în plan fiscal au avut efecte directe atât la nivel de relație sector neguvernamental - decident public (din perspectiva încrederii, nevoii de predictibilitate și coerența/consecvența politicilor publice), cât și la nivelul evoluției veniturilor atrase de sectorul neguvernamental în perioada 2016-2022, în special din partea donatorilor individuali sau a mediului privat.

Efectele vor fi resimțite și în perioada următoare, dat fiind că o parte din măsurile cu o contribuție pozitivă la sustenabilitatea organizațiilor neguvernamentale au fost restricționate începând cu ianuarie 2024: mecanismul redirectionării a 3,5% din impozitul pe venit va fi aplicabil exclusiv veniturilor din salarii și asimilate salariilor (eliminate și veniturile din străinătate), iar facilitatea fiscală privind sponsorizarea este eliminată pentru microintreprinderi.

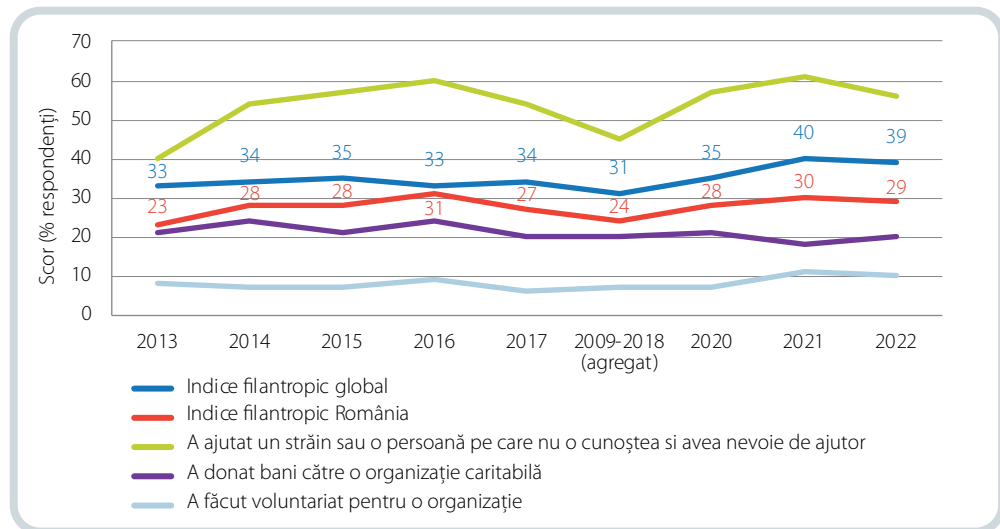
● Context socio-cultural: relația ONG - cetățean/decident/mediu de afaceri

Cadrul fiscal și evoluțiile în plan economic din ultimii ani au influențat invariabil capacitatea organizațiilor neguvernamentale de a găsi echilibrul între necesitatea de a răspunde unor nevoi în creștere, de a-și urma misiunea și genera impactul așteptat la nivel de comunitate, respectiv eforturile continue de identificare și atragere a resurselor necesare (umane, materiale, financiare). Relaționarea ONG-urilor cu oamenii, comunitatea, mediul de afaceri, politicieni sau decidenții publici în general sunt marcate de gradul de înțelegere reciprocă, încrederea și abilitatea de a construi relații partenoriale în baza unor valori comune.

Mediul filantropic din România, raportat în analize internaționale, este evaluat ca fiind favorabil și în consolidare. *Global Philantropy Environment Index* (GPEI, 2022) este un instrument ce evaluează mediul filantropic din 91 de state și economii, prin examinarea a șase factori cheie pe o scală de la 1 (cel mai puțin favorabil) la 5 (cel mai favorabil): ușurința de a opera pentru o organizație filantropică; stimulente fiscale pentru filantropie; fluxuri filantropice transfrontaliere; mediul politic; mediul economic; și mediul socio-cultural pentru filantropie. Cu un scor general de 4,03, poziționarea României în GPEI2022 este superioară raportat la țările analizate din regiunea Europei Centrale (ce acoperă Bulgaria, Cehia, Ungaria, Polonia, Slovacia, Ucraina), în mare parte datorită ușurinței de operare (cadru de funcționare și derulare a activităților pentru organizații) și a mediului politic (care măsoară relația dintre Guvern și organizațiile filantropice, precum și politicile și practicile publice privind filantropia). Scoruri mai ridicate sunt raportate pentru Italia (4,38) și țările nordice (Danemarca, Norvegia, Suedia, Finlanda; scor mediu pe regiune 4,72).

Indicele filantropic 2022 (Charity Aid Foundation, Figura 13), plasează România în a doua parte a clasamentului mondial (scor 29% în 2022 față de 28% în 2015), cu o evoluție în linie cu trendul global. Indicele analizează comportamentul filantropic dintr-o țară în baza unui sondaj național în rândul populației care acoperă 3 întrebări cheie (dacă a făcut voluntariat pentru o organizație, dacă a donat către o organizație caritabilă, dacă a ajutat un străin sau o persoană pe care nu o cunoștea și avea nevoie de ajutor).

Figura 13. Evoluția Indicelui filantropic (CAF, World Giving Index, 2015-2022)

Sursa: CAF World Giving Index, 2016-2023, <https://www.cafonline.org/about-us/research/caf-world-giving-index>

Tabelul 11. Relația cetățean - ONG (BOSC)

		2010	2016	2023
Ați beneficiat de serviciile ONG?	Da	2%	3%	6%
	Nu			93%
	Nu știu			1%
	Nu răspund			0%
Ați făcut donații către ONG-uri?	Da	21%	21%	24%
	Nu			75%
	Nu știu			1%
	Nu răspund			0%
Vi s-au solicitat donații de către organizații neguvernamentale?	Da	15%	14%	18%
	Nu			81%
	Nu știu			1%
	Nu răspund			0%
Ați văzut materiale informative despre organizații neguvernamentale?	Da	10%	30%	48%
	Nu			51%
	Nu știu			2%
	Nu răspund			0%

Sursa: BOSC 2023, BOSC 2016, BOSC 2010. În edițiile anterioare ale BOSC, opțiunile privind modalitatea de interacțiune cu un ONG au fost integrate într-o singură întrebare, cu răspuns multiplu („Ați intrat vreodată în contact, dvs. sau familia dvs., cu o organizație neguvernamentală?”).

BOSC 2023 reconfirmă **creșterea interacțiunii dintre organizațiile neguvernamentale și populație** (Tabel 11). 24% din populație a făcut cel puțin o donație către ONG-uri (față de 21% în 2016), profilul cel mai activ fiind cu vârsta între 18-49 ani și studii superioare. În profil regional, Valahia și Moldova sunt zonele din care s-a donat cel mai puțin, deși procentul celor ce au beneficiat de serviciile ONG din aceste zone a

fost peste media națională. Ca forme de exprimare a spiritului filantropic, dincolo de sprijinul direct pentru organizații neguvernamentale, populația a donat ca răspuns direct la apeluri umanitare pentru persoane în nevoie (42% din respondenți) sau pentru alte cauze (17%), în timp ce 45% din populație a donat cel puțin o dată pentru biserică. Deși la un nivel foarte scăzut, este de remarcat și că 2% din populație a donat în ultimul an pentru susținerea unei publicații (ziar, revistă, publicație online).

Atragerea și implicarea voluntarilor, dincolo de valoarea în sine pe care o aduce în plan personal și profesional pentru fiecare individ și contribuția la binele comun, influențează substanțial capacitatea organizațiilor neguvernamentale de a-și urma misiunea (cf. BLO 2023, 35% din organizații își derulează activitatea exclusiv prin voluntariat). Implicarea prin voluntariat continuă să crească în România (8% în 2023, Tabelul 12), chiar dacă distanța față de modelul nordic european este mare.

Tabelul 12. Munca voluntară în ONG și comunitate (BOSC)

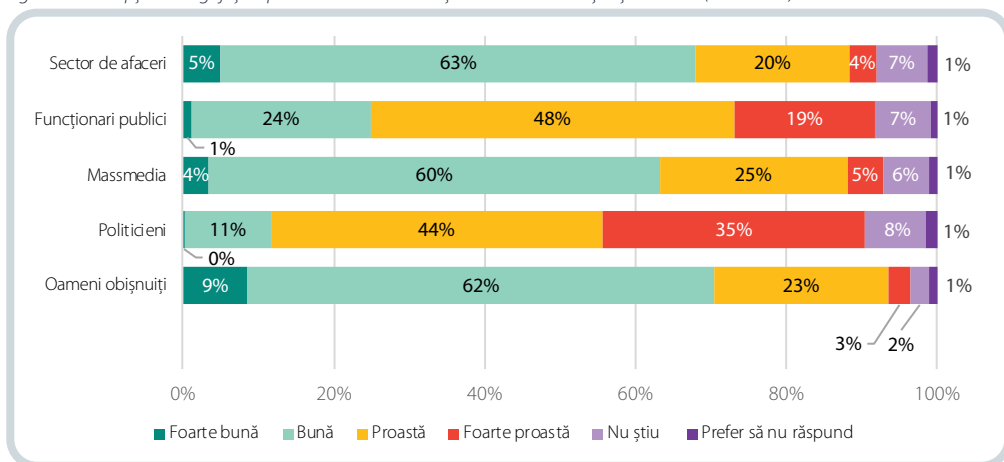
	2010	2016	2023	
Ați făcut muncă voluntară pentru o organizație neguvernamentală în ultimul an?	Da, o singură dată	1%	2%	2%
	Da, de mai multe ori	3%	5%	6%
	Nu	94%	93%	92%
	Nu știu	2%	0%	0%
	Nu răspund			0%
Ați făcut muncă voluntară pentru comunitate în ultimul an? (*)	Da, o singură dată	4%	6%	4%
	Da, de mai multe ori	15%	22%	13%
	Nu	80%	71%	83%
	Nu știu	2%	0%	0%
	Nu răspund			0%

Sursa: BOSC 2023, BOSC 2016, BOSC 2010. (*) În 2010 și 2016 întrebarea a inclus referința directă la biserică („Ați făcut muncă voluntară pentru biserică și comunitate”), cu influență în analiza evoluției în timp a acestui indicator.

Angajații din ONG apreciază favorabil (bună și foarte bună) **atitudinea față de sector a oamenilor obișnuiți** (71% din respondenți) și **a mediului de afaceri** (68%) (Figura 14). Percepția optimistă se păstrează și pentru 2024, mai puțin de 11% din angajați anticipând o schimbare negativă în cursul anului în ceea ce privește atitudinea oamenilor obișnuiți, respectiv 6% o înrăutățire pe relația cu mediul de afaceri. Voluntarii sunt mai încrezători că atitudinea oamenilor obișnuiți față de ONG-uri se va îmbunătăți în 2024 (67%, comparativ cu 55% pentru angajați), dar ceva mai pesimiști referitor la atitudinea mediului de business (10% au apreciat că va deveni mai rea, comparativ cu 6% pentru angajați). Nu este surprinzătoare însă percepția total opusă în rândul angajaților, membrilor și voluntarilor când vorbim de atitudinea politicianilor și a funcționarilor publici față de ONG, confirmare pe de o parte a experiențelor directe de relaționare în implementarea proiectelor, în consultări publice, funcționarea propriu-zisă a organizației, dar și a nivelului general scăzut de încredere a populației față de politicieni și administrație (BMO 2023).

Consolidarea și profesionalizarea relațiilor dintre ONG-uri și mediul de afaceri, în diverse contexte și prin mecanisme specifice de finanțare, au fost confirmate de extraordinara mobilizare și capacitate de reacție în perioadele de criză (pandemia, susținerea persoanelor afectate de războiul din Ucraina), dar și de creșterea constantă a suportului companiilor pentru ONG-uri și comunitate. Evoluția practicilor și motivațiilor de implicare a companiilor mari în proiecte de responsabilitate socială corporativă este evaluată anual și prin studiul „Dinamica și perspectiva domeniului CSR”, realizat de CSRMedia.ro & Valoria. Potrivit celei mai recente analize, 96% din respondenți au afirmat colaborarea cu ONG-urile în implementarea proiectelor CSR în 2022 (față de 92% în anul anterior), cu o creștere a bugetelor alocate de companii (63%) inclusiv pentru donații (în bani și în natură) și voluntariat în beneficiul comunității (CSRMedia.ro & Valoria Business Solutions, 2023).

Figura 14. Percepții ale angajaților privind atitudinea diversilor factori interesați față de ONG (BMO 2023)

Sursa: BMO 2023, „Cum apreciați atitudinea față de sectorul ONG...”

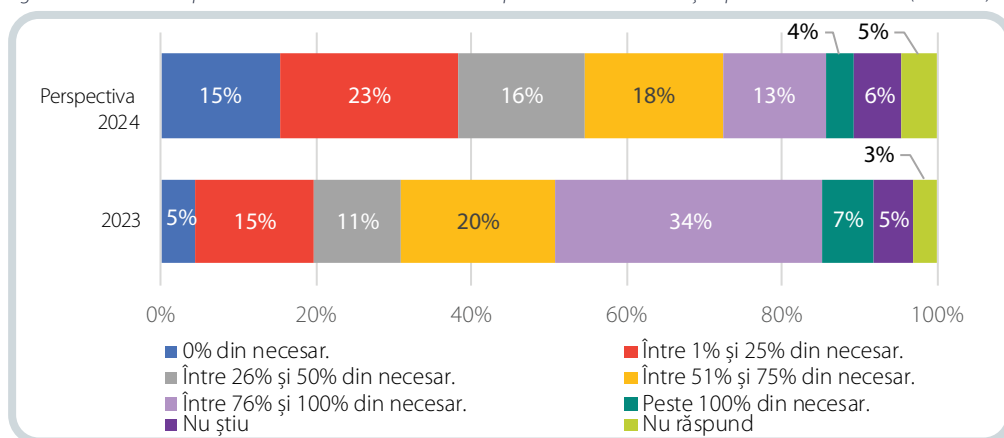
Surse de venituri ale organizațiilor neguvernamentale

Accesibilitatea și diversitatea surselor de finanțare

BLO 2023 confirmă diversitatea surselor de venit accesate de organizațiile neguvernamentale. În 2023, din total organizații care au înregistrat venituri, 79% au identificat cel puțin 3 surse distincte de venit, 11% au declarat venituri din 2 surse, iar 10% o singură sursă de finanțare. Dintre organizațiile care au declarat o singură sursă de finanțare cea mai mare parte sunt active în domeniul civic/advocacy (29%), drepturile omului (36%) și respectiv asociații profesionale (30%). Pentru aceeași categorie de organizații (cu o singură sursă de finanțare), cele mai frecvente surse sunt cele individuale (cotizații ale membrilor, donații individuale), respectiv veniturile din activități economice.

Cu toate acestea, în termen de volum, 31% din organizații au declarat acoperirea a mai puțin de 50% din resursele financiare necesare pentru derularea activităților planificate pentru 2023, cu perspectivă pesimistă și pentru 2024 (doar o treime dintre organizații au acoperit cel puțin 50% din buget planificat) (Figura 15).

Figura 15. Gradul de acoperire a necesarului de resurse financiare pentru derularea activităților planificate – 2023/2024 (BLO 2023)

Sursa: BLO 2023

Veniturile din direcționarea a 3,5% din impozitul pe venit, cele din sponsorizare și donațiile individuale se mențin în top 3 cele mai frecvente surse de venit în 2023 (Figura 16). Evoluția confirmă influența schimbărilor promovate în perioada 2016-2023 pentru cele 2 mecanisme fiscale ce susțin organizațiile neguvernamentale. A crescut frecvența organizațiilor care au beneficiat de sponsorizare, aceasta devenind principala sursă de venit pentru 20% din organizațiile respondente (de la 7% în 2015).

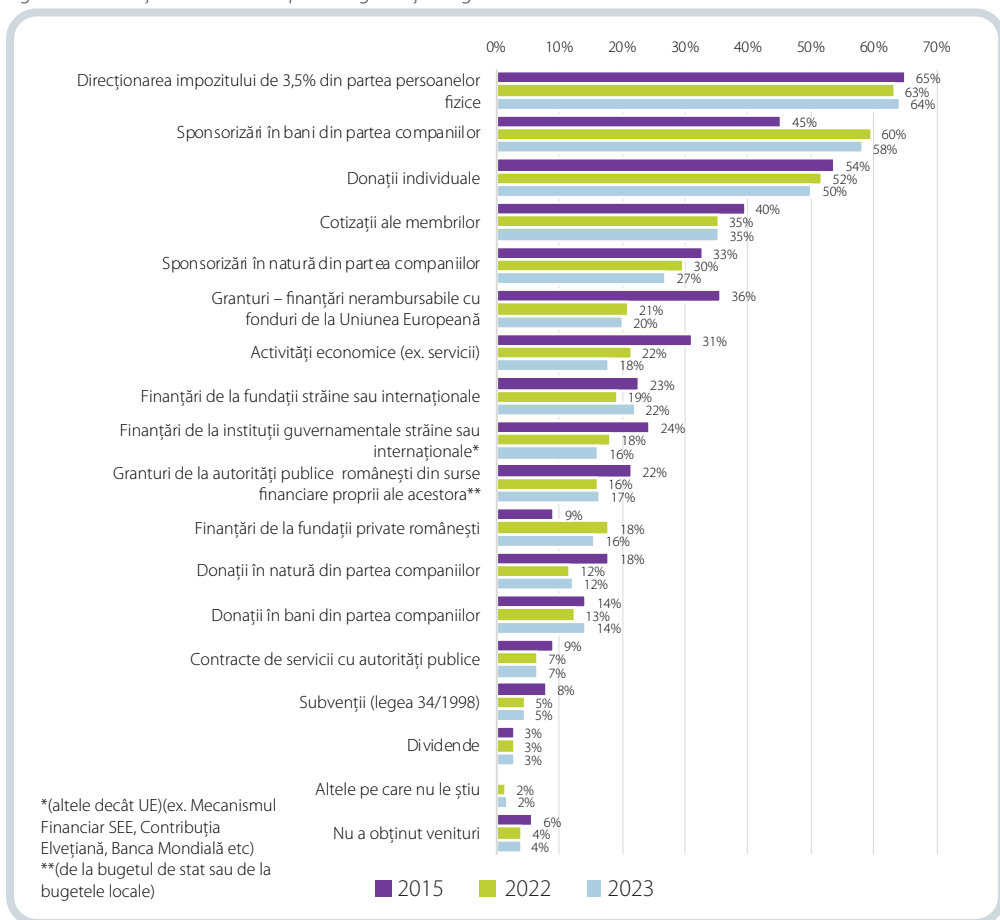
Frecvența finanțării de la bugetele locale sau centrale (fie că vorbim de granturi, subvenții sau contracte de servicii) nu înregistrează variații semnificative față de 2015 și, din păcate, nu reușesc să reprezinte principala sursă de venit pentru un număr mare de organizații (doar 8% în 2023).

Finanțările din surse publice externe (UE sau alte instituții guvernamentale străine sau internaționale) au reprezentat cea mai importantă sursă de finanțare pentru 19% dintre organizații, cu o scădere a frecvenței față de 2015 explicabilă prin ciclicitatea programelor de finanțare și perioadele de vârf în care resursele au fost utilizate de ONG-uri.

Finanțările private prin intermediul fundațiilor (internaționale și românești) se mențin ca sursă importantă de venit, atât din perspectiva frecvenței cât și a faptului că reprezintă cea mai importantă sursă de venit pentru 8% din organizații (cele internaționale), respectiv 3% (cele românești).

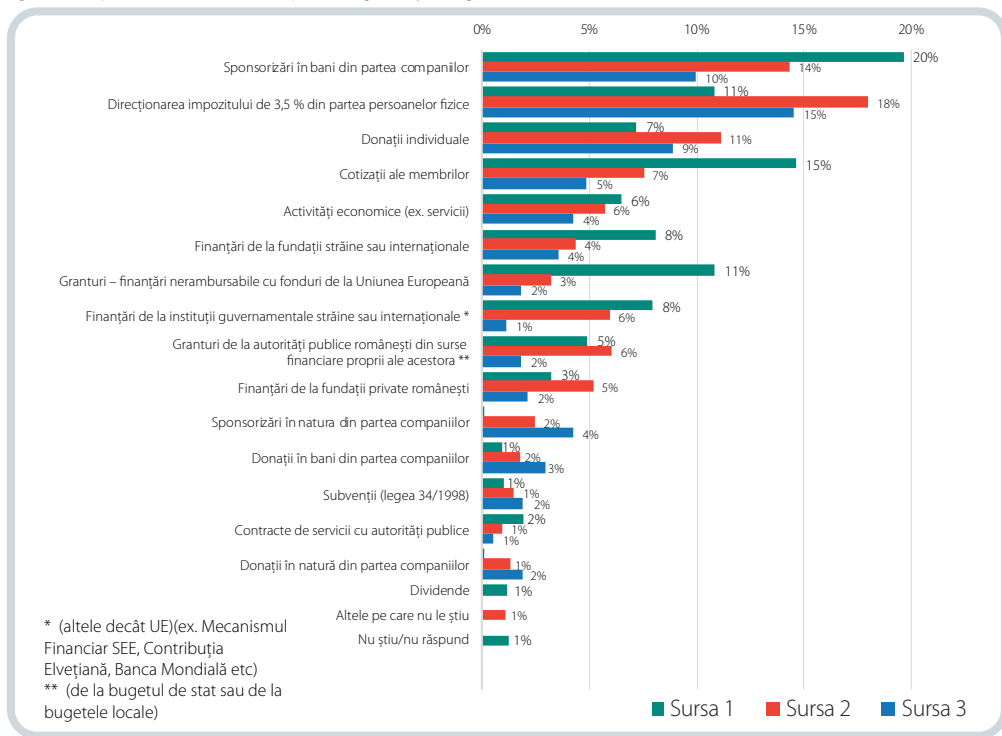
Cotizațiile membrilor reprezintă principala sursă de finanțare pentru 15% dintre organizații, la nivel de frecvență se înregistrează o ușoară scădere față de 2015.

Figura 16. Frecvența surselor de venit pentru organizațiile neguvernamentale

Sursa: BLO 2023, BLO 2016 („În anul...organizația dvs. a obținut venituri din:”, întrebare cu răspuns multiplu).

Figura 17. Top 3 surse de venit în 2023 pentru organizațiile neguvernamentale (BLO 2023)

Sursa: BLO 2023 („Dintre sursele de venituri menționate pentru 2023, care au fost principalele?”)

Plasarea veniturilor din mecanismul 3,5% și a celor din sponsorizare în topul celor mai importante surse de venit ale organizațiilor neguvernamentale, precum și importanța existenței facilității fiscale pentru fiecare dintre mecanisme este confirmată și de **volumul total al sumelor direcționate în perioada analizată** (Figura 18).

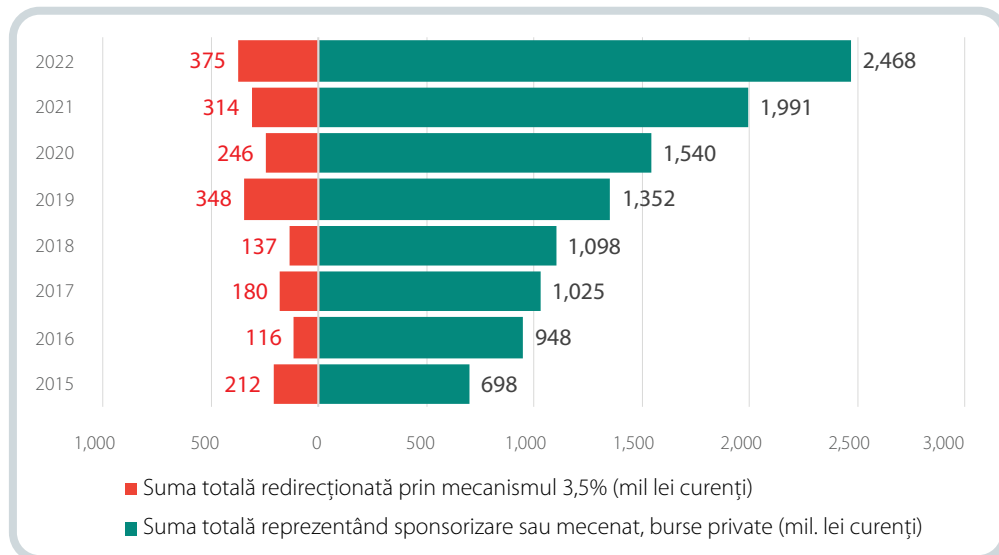
Pentru anul 2022, potrivit datelor oficiale ANAF (martie 2024), 2,4 mil de persoane au solicitat direcționarea a 375 mil RON prin intermediul mecanismului 3,5% pentru susținerea organizațiilor nonprofit/cultelor (Figura 18). Numărul entităților beneficiare a fost de 30.200, cu mențiunea că sunt incluse aici și unitățile de cult. Volumul sumelor redirecționate a crescut semnificativ din 2019, cel mai probabil ca efect direct al extinderii facilității fiscale (i.e. categoriile de venit pentru care se poate face direcționarea). În același timp, putem lua în considerare și faptul că mobilizarea organizațiilor neguvernamentale în primele luni de la declanșarea pandemiei Covid (martie 2020) s-a suprapus cu perioada în care era posibilă exprimarea opțiunilor privind direcționarea din impozit aferent veniturilor realizate în 2019 (transmiterea declarațiilor către ANAF). Astfel că, vizibilitatea crescută a eforturilor organizațiilor neguvernamentale de a adresa nevoi imediate ale populației, dar și comunicarea mai intensă privind nevoile de resurse și rezultatele muncii ONG-urilor pot fi factori ce au influențat creșterea importantă a sumelor totale redirecționate din 2019 (348 mil lei).

Potențialul real al acestui mecanism este în continuare subvalorificat (34% din persoanele ce aveau dreptul să direcționeze au utilizat mecanismul pentru veniturile din 2022), în ciuda eforturilor constante ale organizațiilor de promovare a existenței facilității. Potrivit BOSC 2023, doar 55% din populație a declarat că știe de posibilitatea redirecționării din impozit, față de 71% în 2016. Dintre cei care știau de existența mecanismului, 68% au și utilizat facilitatea (comparativ cu 52% în 2016), evoluție ce susține necesitatea continuării acțiunilor de informare la nivelul populației generale.

În ceea ce privește sponsorizarea, valoarea totală declarată a cheltuielilor a avut o creștere anuală continuă până la 2.468 mil lei la nivelul anului fiscal 2022 (Figura 18). Potrivit ANAF, numărul companiilor care au

utilizat facilitatea a crescut considerabil în ultimii doi ani ai perioadei de referință, până la 88.544 entități în 2022 (față de 34.811 în 2015). Trendul de creștere a sumelor direcționate pentru susținerea structurilor nonprofit se menține și prin raportare la prețuri constante 2015, în 2022 înregistrând o creștere cumulată de 33% față de 2015 pentru sumele direcționate prin mecanismul 3,5%, respectiv 166% pentru sumele reprezentând sponsorizare sau mecenat, burse private.

Figura 18. Sume redirecționate prin mecanismul 3,5% și sume reprezentând sponsorizare 2015-2022 (mil lei curenți)

Sursa: ANAF, furnizate la solicitarea FDSC (martie 2024). Anul de referință este considerat anul realizării veniturilor fiscale. Entitățile beneficiare ale sumelor raportate includ toate structurile ce pot beneficia de sume direcționate prin mecanismul 3,5%, respectiv sponsorizare cf. legislației naționale (inclusiv cultele). Anul de referință este considerat anul realizării veniturilor fiscale.

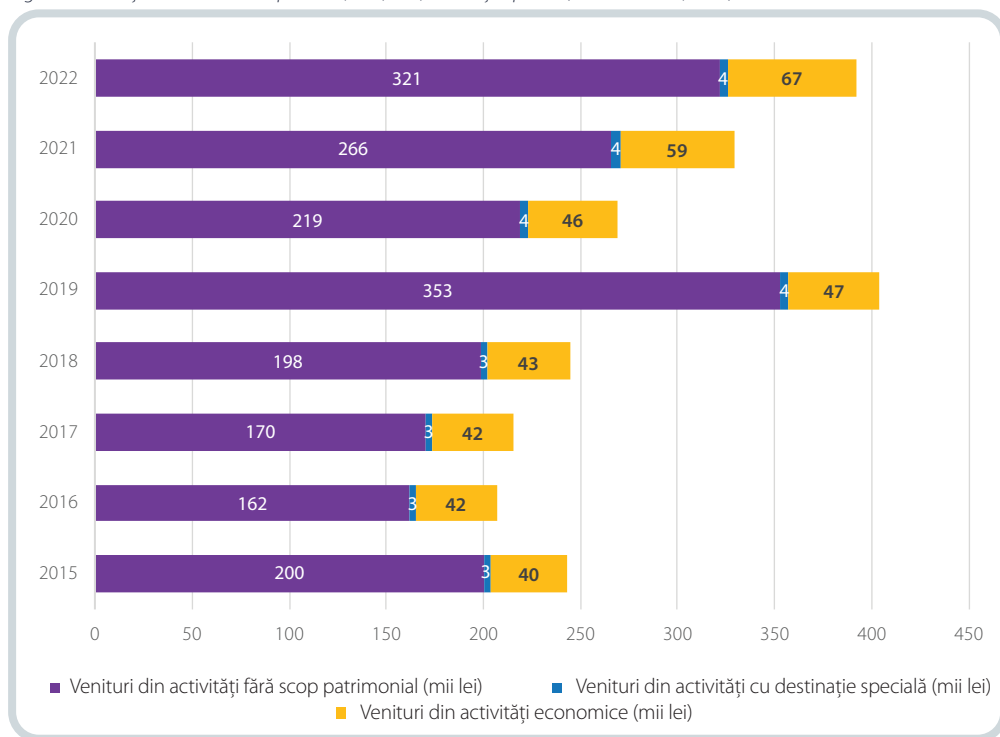
● Structura generală a surselor de venit (date financiare)

Structura generală a veniturilor este determinată de cerințele legale specifice structurilor nonprofit, potrivit cărora contabilitatea veniturilor se ține distinct pe feluri de activități (activități fără scop patrimonial, activități cu destinație specială potrivit legii și activități economice), iar în cadrul acestora pe feluri de venituri (detaliate mai sus în secțiunea privind regimul impozitării).

În 2022, veniturile din activități fără scop patrimonial (AFSP) au reprezentat 82% din veniturile totale ale sectorului, iar cele din activități economice 17%, distribuție relativ constantă de-a lungul anilor.

Singura variație semnificativă a fost în 2019 când veniturile AFSP au ajuns la 87%, în special datorită creșterii substanțiale a veniturilor atrase din donații, sponsorizări și ajutoare (Tabelul 13). În prețuri curente, media veniturilor AFSP a fost aproape dublă în 2022 față de 2016 (Figura 19), dar 75% din organizații au înregistrat mai puțin de 194 mii lei.

Figura 19. Evoluția veniturilor ONG pe surse (AFSP, AEC, destinație specială) - valori medii (mii lei)

Sursa: Prelucrare a datelor ANAF (disponibile pe data.gov.ro)

Venituri din activități fără scop patrimonial – detalii (date financiare)

Reglementările financiar-contabile privind persoanele juridice fără scop patrimonial prevăd o serie de particularități privind obligațiile de raportare a datelor financiare. Astfel:

- persoanele juridice fără scop patrimonial care își conduc contabilitatea în partidă simplă (*unitățile de cult și asociațiile de proprietari*) nu au obligația să întocmească situații financiare anuale;
- organizațiile patronale și sindicale, precum și alte organizații fără scop patrimonial, care *nu desfășoară activități economice* (cu excepția celor de utilitate publică), întocmesc situații financiare anuale simplificate (bilanț scurt).

Spre deosebire de formatul de bilanț lung, situațiile financiare simplificate nu includ detalierea completă a surselor de venit sau a cheltuielilor înregistrate. Motivat de intenția de transparentizare a surselor de venit ale sectorului neguvernamental și mai ales de discuțiile intense legate de facilitățile fiscale având ca beneficiari ONG-urile, ANAF a introdus în timp o serie de indicatori suplimentari și în structura simplificată a bilanțului (bilanț scurt). Astfel, din 2018 a devenit obligatorie raportarea distinctă pentru „Venituri din donații, sume sau bunuri primite prin sponsorizare și ajutoare” și „Subvenții (include subvenții de exploatare, subvenții de investiții, despăgubiri)”, iar din 2020 indicatorul „Finanțări nerambursabile din fonduri publice” a devenit obligatoriu pentru ambele forme de bilanț.

Aceste modificări permit evidențierea a două surse de venit importante pentru sector și tendințe în evoluția distribuției acestor surse.

La nivel de sector, principalele trei surse de finanțare, fără a putea face un clasament al acestora, sunt reprezentate de **veniturile din donații, sponsorizare și ajutoare, veniturile din subvenții și veniturile**

din cotizații și contribuții ale membrilor și simpatizanților (Tabelul 13). Indicatorul *Venituri din cotizații și contribuții* este raportat distinct doar de organizațiile care depun bilanț lung (Tabelul 14), reprezentând sursa de venit cu un ritm de creștere lent în perioada 2016-2022. Potrivit BLO 2023, frecvența organizațiilor care au avut venituri din *cotizații ale membrilor* a scăzut ușor la 35% în 2023, comparativ cu 40% în 2015, însă dinamica pozitivă la nivel de valoare totală a indicatorului din raportările contabile este explicabilă și prin faptul că acesta din urmă acoperă cotizații/contribuții bănești și în natură ale membrilor și simpatizanților (distincție ce nu a fost făcută în mod specific în cadrul BLO 2023). *Finanțările nerambursabile din fonduri publice*, deși urmează un trend anual crescător, se mențin la un nivel scăzut (până la 10% din total venituri AFSP în 2022), raportat pe de o parte la necesarul de finanțare exprimat de organizații pentru a răspunde la nevoile beneficiarilor pe care îi deservesc, dar și comparativ cu nivelul finanțării publice pentru sectorul neguvernamental din alte state. De exemplu, în 2022, 44,7% din veniturile totale ale organizațiilor neguvernamentale din Slovenia au provenit din fonduri publice (CNVOS, 2023)²⁵. În UK, finanțarea din fonduri publice a reprezentat 30% din veniturile totale ale organizațiilor societății civile pentru 2020/2021 (NCVO, UK Civil Society Almanac 2023 - Data. Trends. Insights.)²⁶.

Tabelul 13. Distribuție venituri din activități fără scop patrimonial (I) - indicatori disponibili la nivel de sector ONG

Indicator financiar	2018	2019	2020	2021*	2022*
Venituri din donații, sume sau bunuri primite prin sponsorizare și ajutoare	27%	51%	32%	19%	21%
Venituri din subvenții de exploatare, din care <i>finanțări nerambursabile din fonduri publice</i>		11%	17%	18%	21%
		n.a.	5%	7%	10%
Venituri din subvenții pentru investiții		2%	3%	2%	1%
<i>Alte venituri din activități fără scop patrimonial (AFSP)</i>	73%	36%	48%	61%	57%

Sursa: Serii anuale furnizate de Ministerul de Finanțe (2024), prelucrare FDSC. Valorile reprezintă ponderea fiecărui tip de venit în totalul veniturilor din activități fără scop lucrativ (AFSP) la nivel de sector. (*) Datele pentru 2021/2022 trebuie privite cu anumite rezerve date fiind discrepanțele identificate între seriile de date agregate furnizate de Ministerul de Finanțe și datele disponibile public în ceea ce privește veniturile raportate la nivel de sector.

Printre factorii potențiali ce au determinat ponderile ridicate ale *veniturilor din donații, sponsorizare, ajutoare* (51% veniturile AFSP în 2019, respectiv 32% în 2020) și *ale veniturilor din subvenții* pentru perioada 2018-2020 pot fi: *schimbările la nivel fiscal* privind mecanismul 3,5% și sponsorizarea promovate în această perioadă (extinderea categoriilor de venit pentru care se aplică mecanismul redirectionării din impozit, creșterea procentului de la 2% la 3,5% pentru toate categoriile de organizații, includerea microintreprinderilor în categoria celor ce pot aplica facilitatea fiscală privind sponsorizarea), *finanțarea din fonduri europene* (perioada programatică 2014-2020) fiind anii de vârf în implementarea proiectelor ONG finanțate din aceste surse, *dezvoltarea capacității organizațiilor de fundraising* în rândul donatorilor individuali și din comunitate, precum și *mobilizarea semnificativă de eforturi și resurse din perioada pandemiei*.

Distribuția surselor de venit pentru organizațiile care depun situații financiare complete (bilanț lung) (Tabelul 14) reflectă mai degrabă profilul organizațiilor care înregistrează și venituri din activități economice și al organizațiilor cu venituri fiscale consistente sau diversificate.

În 2022, numărul organizațiilor care au depus bilanț lung a scăzut cu 19% față de 2016 (până la 12% din total organizații active), însă ponderea veniturilor totale din activități fără scop patrimonial (AFSP) ale

²⁵ Date publicate anual de CNVOS (Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij) - <https://www.cnvos.si/en/ngo-sector-slovenia/>. Informațiile privind finanțarea din fonduri publice se bazează pe datele Trezoreriei privind fluxurile de numerar între stat (ministere, departamente guvernamentale, agenții, municipalități, institute publice etc.) și organizații neguvernamentale.

²⁶ UK CIVIL SOCIETY ALMANAC 2023 DATA. TRENDS. INSIGHTS., NCVO, octombrie 2023, <https://www.ncvo.org.uk/news-and-insights/news-index/uk-civil-society-almanac-2023/>. Veniturile din finanțarea publică includ venituri de la: structuri guvernamentale centrale, autorități locale, structuri guvernamentale regionale, finanțare UE și din partea altor structuri guvernamentale străine, consilii locale, NHS trusts, alte structuri publice

acestor entități a crescut până la 45% din total venituri AFSP la nivel de sector. Comparativ cu distribuția la nivel de sector, *veniturile din subvenții* (inclusiv finanțare publică) reprezintă principala sursă de venit pentru aceste organizații (31% din veniturile AFSP în 2022), urmate de *veniturile din cotizații și contribuții*, respectiv cele din *sponsorizare*.

Tabelul 14. Distribuție venituri din activități patrimonial (II) - organizații înregistrate cu bilanț lung

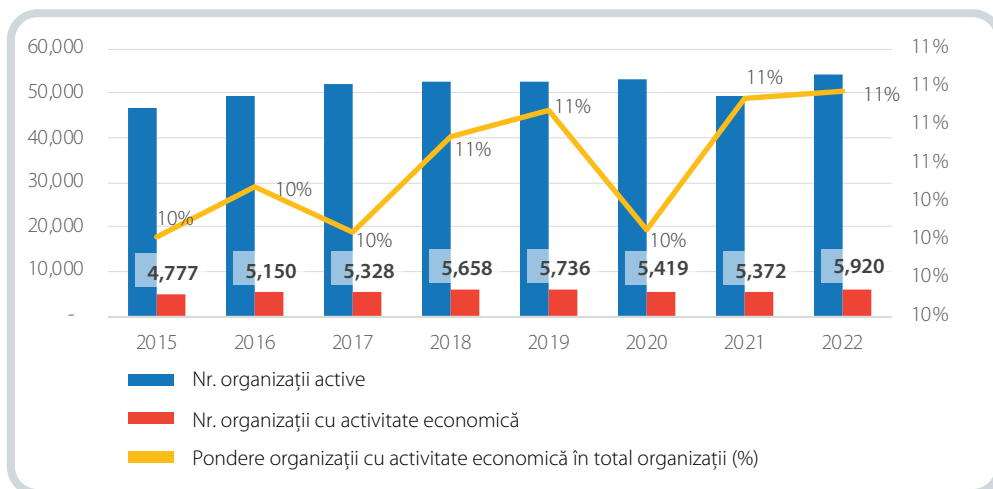
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nr. organizații cu bilanț lung (BL) - % din total organizații active	17%	16%	16%	16%	15%	13%	12%
Venituri AFSP ale organizațiilor cu BL - % din total venituri AFSP la nivel de sector	40%	37%	40%	27%	39%	48%	45%
TOTAL Venituri AFSP - organizații cu bilanț lung (BL), din care:	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Venituri din cotizațiile membrilor și contribuțiile bănești sau în natură ale membrilor și simpatizanților	21.9%	21.7%	22.6%	23.5%	25.5%	29.1%	27.2%
Venituri din taxe de înregistrare stabilite potrivit legislației în vigoare	3.6%	3.6%	3.5%	3.3%	3.6%	1.7%	1.7%
Venituri din donații	11.6%	9.0%	9.4%	7.2%	7.4%	4.6%	5.0%
Venituri din sume sau bunurile primite prin sponsorizare	9.7%	10.8%	10.3%	10.0%	11.2%	6.3%	7.5%
Venituri din ajutoare	14.4%	13.6%	4.6%	3.5%	3.7%	6.4%	6.6%
Venituri din dobânzile obținute din plasarea disponibilităților rezultate din activitățile fără scop patrimonial	2.6%	2.6%	2.8%	2.9%	3.1%	4.1%	3.3%
Venituri din dividendele obținute din plasarea disponibilităților rezultate din activitățile fără scop patrimonial	0.7%	0.5%	0.6%	0.5%	0.5%	0.1%	0.3%
Venituri din diferențe de curs valutar rezultate din activitățile fără scop patrimonial	0%	0%	0.5%	0.9%	1.0%	0.3%	0.4%
Venituri financiare din ajustări pentru pierdere de valoare	0%	0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Alte venituri de natură financiară	2.0%	1.7%	1.0%	0.4%	0.7%	0.1%	0.2%
Venituri pentru care se datorează impozit pe spectacole	0.6%	0.6%	0.5%	0.4%	0.1%	0.1%	0.2%
Venituri din subvenții de exploatare, din care finanțări nerambursabile din fonduri publice	11.8%	13.4%	17.2%	22.6%	20.9%	26.5%	30.9%
Venituri din acțiuni ocazionale, utilizate în scop social sau profesional, potrivit statutului de organizare	1.7%	0.8%	0.9%	0.7%	0.5%	0.3%	0.2%
Venituri din despăgubiri	0.1%	0.2%	0.3%	0.2%	0.1%	0.0%	0.1%
Venituri din subvenții pentru investiții	0.0%	0.0%	2.7%	3.4%	2.9%	2.4%	1.3%
Venituri rezultate din vânzarea activelor corporale/necorporale	2.1%	1.7%	0.9%	1.1%	0.4%	1.1%	0.3%
Venituri din provizioane și ajustări pentru depreciere privind activitatea de exploatare	0.0%	0.0%	0.3%	0.2%	0.9%	0.0%	0.7%
Venituri din reevaluarea imobilizărilor corporale	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%
Venituri obținute din vize, taxe și penalități sportive sau din participarea la competiții și demonstrații	0.0%	0.0%	0.7%	0.7%	0.7%	0.9%	0.1%
Venituri obținute din reclamă și publicitate, potrivit legislației în vigoare	0.0%	0.0%	0.3%	0.3%	0.3%	0.1%	0.0%
Alte venituri din activitățile fără scop patrimonial	17.2%	20.0%	20.8%	18.2%	16.6%	15.5%	13.8%

Sursa: Serii anuale furnizate de Ministerul de Finanțe (2024), prelucrare FDSC. Valorile reprezintă ponderea fiecărui tip de venit în totalul veniturilor din activități fără scop lucrativ (AFSP) înregistrate de entitățile care au depus bilanț lung. În 2022, acestea au reprezentat 12% din total organizații active și au raportat 45% din veniturile totale AFSP la nivel de sector. Această distribuție pe tipuri de surse nu poate fi translatată la nivel de sector, însă reconfirmă principalele surse de finanțare, evidențiind totodată tendințele în evoluție. Datele pentru 2021/2022 trebuie privite cu anumite rezerve date fiind discrepanțele identificate între seriile de date agregate furnizate de Ministerul de Finanțe și datele disponibile public în ceea ce privește veniturile raportate la nivel de sector.

Veniturile economice

Numărul organizațiilor care au declarat venituri din activități economice a înregistrat o creștere cumulată de 15% față de 2016, urmând un trend anual ascendent, cu excepția perioadei 2020-2021 când activitatea sectorului a fost influențată invariabil de pandemia COVID. Dată fiind evoluția ratei de înregistrare și de conformare fiscală, ponderea acestora în total organizații active (cu situații financiare anuale înregistrate) rămâne însă constantă, cu fluctuații în intervalul 10-11% (Figura 20).

Figura 20. Dinamica organizațiilor cu venituri din activități economice (2015-2022)

Sursa: Prelucrare a datelor ANAF (disponibile pe data.gov.ro). Datele pentru 2021/2022 trebuie privite cu anumite rezerve date fiind discrepanțele identificate între seriile de date agregate furnizate de Ministerul de Finanțe și datele disponibile public în ceea ce privește veniturile raportate la nivel de sector.

Veniturile din activități economice ale organizațiilor neguvernamentale, în prețuri curente, cresc ușor de la an la an în perioada de referință, până la aproximativ 3,6 miliarde RON în 2022 (Tabelul 15). Ponderea acestora în total venituri la nivel de sector se stabilizează în jurul valorii de 17-18%, exceptând anul 2019 când a scăzut la 12%, evoluție determinată de creșterea semnificativă a veniturilor din activități fără scop patrimonial declarate în anul respectiv. Valorile percentilelor (mediana și percentila 75) cresc ușor de la an la an, cu excepția anului 2020 când cel mai probabil activitatea ONG-urilor a fost influențată de schimbările generate de pandemie. În 2022, jumătate din organizațiile cu activitate economică au raportat venituri AE mai mici de 71 mii RON, valoare care în prețuri constante 2015 se plasează însă sub nivelul înregistrat la începutul perioadei de referință.

Cu variații mici de la an la an în perioada de referință, aproximativ 60% din organizații înregistrează profit din activitățile economice. Dintre acestea, trei sferturi dintre organizații au valori ale profitului de cel mult 55 mii RON în 2022, după o creștere ușoară în prețuri curente de la an la an de-a lungul perioadei de referință.

Tabelul 15. ONG cu activitate economică - date financiare (2015-2022)

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nr. ONG cu activitate economică (AE)		4.777	5.150	5.328	5.658	5.736	5.419	5.372	5.920
Venituri totale ale ONG cu activitate economică (mii lei)	Prețuri curente	4.845.932	4.669.319	4.872.039	5.574.610	6.690.600	5.995.507	7.011.130	9.280,301
	Prețuri constante 2015	4.845.932	4.742.833	4.883.308	5.340.251	6.172.902	5.389.840	5.999.871	6,978,687
Venituri AE ale ONG cu activitate economică (mii lei)	Prețuri curente	1.850.053	2.059.208	2.175.099	2.248.223	2.491.542	2.418.360	2.888.423	3,598,721
	Prețuri constante 2015	1.850.053	2.091.628	2.180.130	2.153.707	2.298.754	2.174.057	2.471.808	2,706,200
Mediana Venituri AE	Prețuri curente	54.813	54.188	55.222	57.122	59.778	52.615	63.074	71,676
	Prețuri constante 2015	54.813	55.041	55.350	54.721	55.153	47.300	53.976	53,900
Percentila 75 Venituri AE	Prețuri curente	211.080	200.355	206.762	214.195	226.677	211.281	247.848	275,227
	Prețuri constante 2015	211.080	203.509	207.240	205.190	209.137	189.937	212.099	206,968
Nr. ONG cu activitate economică care au obținut profit		2.868	2.944	3.008	3.338	3.375	3.119	3.301	3.637
Rata ONG cu activitate economică profitabilă		60%	57%	56%	59%	59%	58%	61%	61%
Profit din AE (mii lei)	Prețuri curente	227.008	201.664	241.312	273.189	258.209	275.914	372.796	434.124
	Prețuri constante 2015	227.008	204.839	241.870	261.704	238.230	248.041	319.026	326.456
Mediana Profit din AE (lei)	Prețuri curente	11.225	9.648	10.618	11.354	11.899	11.596	13.577	15.282
	Prețuri constante 2015	11.225	9.800	10.643	10.877	10.978	10.425	11.619	11.492
Percentila 75 Profit din AE (lei)	Curenți	42.117	36.452	38.719	41.407	41.771	43.842	51.065	55.375
	Prețuri constante 2015	42.117	37.026	38.809	39.666	38.539	39.413	43.700	41.641

Sursa: Prelucrare a datelor ANAF (disponibile pe data.gov.ro). Datele pentru 2021/2022 trebuie privite cu anumite rezerve date fiind discrepanțele identificate între seriile de date agregate furnizate de Ministerul de Finanțe și datele disponibile public în ceea ce privește veniturile raportate la nivel de sector.

Concluzii

Veniturile din activități fără scop patrimonial (neimpozabile) acoperă 82% din totalul veniturilor la nivel de sector în 2022, principalele trei surse fiind: *veniturile din donații, sponsorizare și ajutoare, veniturile de subvenții și veniturile din cotizații și contribuții ale membrilor și simpatizanților*. Numărul ONG-urilor care desfășoară activitate economică a crescut ușor în perioada analizată, până la 11% din total ONG active în 2022. Dintre ONG-urile cu activitate economică, aproximativ 60% reușesc să înregistreze profit brut minimal.

Veniturile din activități fără scop patrimonial (neimpozabile) acoperă 82% din totalul veniturilor la nivel de sector în 2022, principalele trei surse fiind: *veniturile din donații, sponsorizare și ajutoare, veniturile de subvenții și veniturile din cotizații și contribuții ale membrilor și simpatizanților*. Numărul ONG-urilor care desfășoară activitate economică a crescut ușor în perioada analizată, până la 11% din total ONG active în 2022. Dintre ONG-urile cu activitate economică, aproximativ 60% reușesc să înregistreze profit brut minimal.

Creșterea fluxurilor financiare la nivel de sector este explicabilă parțial prin lărgirea bazei de organizații active (noi organizații înregistrate sau care depun situații financiare anuale), dar cu siguranță reflectă și evoluția pozitivă în ceea ce privește cultura filantropică și a voluntariatului în România. Variațiile în structura surselor de venit de la an la an sunt influențate direct de: modificările fiscale, în special cele privind mecanismele de redirecționarea a impozitului pe profit/venit, respectiv sponsorizarea; ciclicitatea specifică programelor de suport din fonduri UE/guvernamentale internaționale (EEA, Swiss Contribution, etc.); dezvoltarea practicilor parteneriale ale sectorului cu mediul de afaceri și donatori, intensificate substanțial în perioadele de răspuns la criză (pandemia, războiul din Ucraina); dezvoltarea mecanismelor și a infrastructurii la nivel de sector pentru susținerea filantropiei și atragerea de resurse (nr. organizații ce derulează activități de regranting cu resurse atrase din comunitate, de la companii sau donatori internaționali, mecanisme de donații online/sms, programe specifice de mobilizare a resurselor din diaspora sau comunitate, offline și prin utilizare extinsă a tehnologiei informatice etc.).

Determinarea distinctă a nivelului finanțării publice din buget național/bugete locale, respectiv din fondurile UE/guverne internaționale la nivel de sector nu se poate face exclusiv prin analiza indicatorilor financiar publici disponibili. Administrația centrală poate considera însă 2 practici internaționale ca potențiale soluții în procesul declarat de digitalizare și interconectare la nivelul administrației publice: EU Financial Transparency System²⁷, platformă a Comisiei Europene ce integrează informații despre utilizarea fondurilor din bugetul UE, respectiv asigurarea accesului la informații despre finanțarea publică pentru sectorul neguvernamental prin implicarea trezoreriei naționale (practică operațională în Slovenia). În plus, este esențială punerea în practică a unor reguli comune de colectare și publicare a datelor privind finanțările acordate/execuție cu identificarea distinctă a organizațiilor neguvernamentale (cu integrarea obligatorie a codului de identificare fiscală ca element care să permită integrarea informațiilor din toate sursele de date publice).

Deși nu a fost obiectul analizei incluse în acest capitol, adaptarea mecanismelor de finanțare publică rămâne o nevoie curentă a sectorului atât din perspectiva aspectelor administrative legate de acces, predictibilitate, eligibilitate, domenii și tipuri de activități finanțate, cicluri de finanțare, dar și a dimensiunii suportului din fondurile publice disponibile.

---

²⁷ EU Financial Transparency System 2014-2022: <https://ec.europa.eu/budget/financial-transparency-system/analysis.html>

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

FUNCTIONAREA
SECTORULUI
NEGUVERNAMENTAL 4.

Funcționarea sectorului neguvernamental

► Márton Balogh

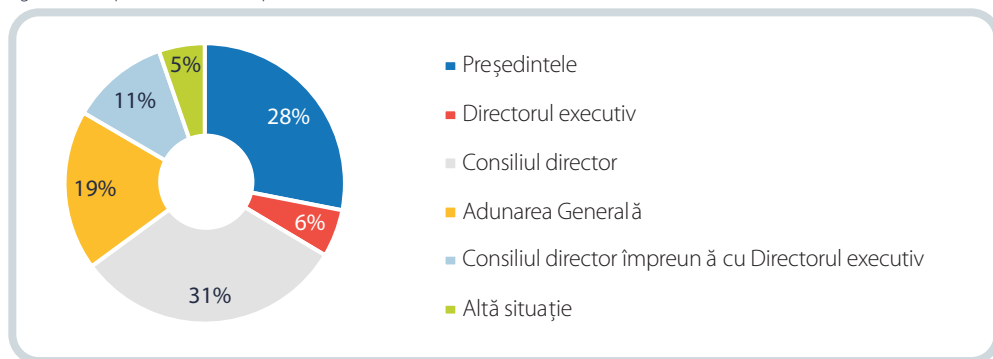
Modul de funcționare a organizațiilor neguvernamentale influențează decisiv capacitatea acestora de a-și atinge misiunea și obiectivele urmărite, dar și modul în care aceste structuri reușesc să vină în întâmpinarea nevoilor existente la nivelul beneficiarilor și grupurilor țintă deservite. Modul de organizare internă, aspectele cu privire la managementul resurselor umane și partea de organizare intrasectorială sunt ipostaze ce influențează capacitatea organizațiilor și a sectorului în general de a produce schimbare la nivelul societății.

În cadrul acestui capitol ne vom concentra asupra unor dimensiuni în baza cărora încercăm să ne formăm o imagine mai exactă asupra specificităților prezente în funcționarea organizațiilor neguvernamentale din România. Astfel, în prima secțiune a acestui subcapitol ne vom concentra atenția asupra organizării interne și aici ne interesează modul în care se iau deciziile și relațiile existente între diferitele organe de conducere ale organizațiilor neguvernamentale. Modalitatea de recrutare și retenție a angajaților, voluntarilor sau chiar a membrilor organizațiilor neguvernamentale va reprezenta tema celei de-a doua secțiuni a materialului de față, iar în următoarele două secțiuni ale acestui subcapitol ne vom concentra pe prezentarea situației grupurilor informale din cadrul sectorului, dar și situația reprezentării (prin intermediul federațiilor, coalițiilor) intereselor sectorului în societate.

Organizarea internă

În cadrul ONG-urilor, organismele cu rol decizional sunt: Adunarea Generală, Fondatorul/ii, Consiliul Director, Președintele/Președintele executiv, Directorul executiv. Având în vedere specificul sectorului, format din multe organizații mici și fără o structură internă bine dezvoltată, de multe ori, în practică se observă lipsa unora dintre aceste organisme sau funcționarea deficitară a acestor structuri. De aceea, este interesant de observat cine decide și mai ales care dintre aceste structuri organizaționale au competențele decizionale cele mai importante dintr-o organizație neguvernamentală.

Figura 21. Responsabil decizii importante în ONG-ul dvs. (%)

Sursa: BLO 2023

Conform BLO 2023, cele mai importante decizii într-o organizație neguvernamentală sunt luate de Consiliul Director și de Președintele organizației, în vreme ce celelalte organe de conducere adoptă decizii strategice într-o pondere mult mai mică (Figura 21).

Rata de răspuns la această întrebare a fost de 89%. Dintre cei care nu au răspuns, aprox. 8% au oprit în acest punct completarea chestionarului, iar restul de 3% nu au răspuns la această întrebare din diferite considerente (nu au dorit să răspundă sau pur și simplu nu au deținut informația necesară pentru răspuns).

Corelând această informație cu mărimea organizației (în funcție de numărul de angajați) putem observa o situație diferită doar în cazul organizațiilor mici, fără niciun angajat. În cadrul acestora, rolul decizional cel mai important îl are Adunarea Generală. Explicăm această situație prin faptul că în cazul acestor organizații structura formală/birocratică nu este atât de clar realizată și, de multe ori, sunt aceleași persoane care îndeplinesc cumulativ mai multe roluri. Estimăm de asemenea că, în aceste structuri, în procesul de luare a deciziilor se caută consensul între membri și domină abordările colective. Odată însă cu creșterea numărului de angajați în organizații, cei mai importanți actori decizionali devin Președintele și Consiliul Director.

Dacă ne uităm la dimensiunea organizației, în funcție de numărul proiectelor aflate în implementare și verificăm cine adoptă deciziile importante observăm următoarele elemente: în cadrul organizațiilor fără niciun proiect aflat în implementare – cele mai importante decizii sunt luate de Președinte, însă, rolul Președintelui în adoptarea deciziilor scade odată cu creșterea numărului de proiecte. Oarecum acest fapt este explicabil, fiindcă odată cu creșterea numărului de proiecte, crește și complexitatea actului decizional și acest lucru conduce la birocratizarea organizațiilor și apariția mai multor actori cu competențe decizionale. Și în cazul Adunării Generale observăm un trend similar cu cel prezentat în cazul Președintelui, scade importanța acestuia în procesul luării deciziilor odată cu creșterea numărului de proiecte. În schimb, rolul Consiliului Director în luarea deciziilor crește odată cu creșterea numărului de proiecte. În cazul organizațiilor care nu au niciun proiect, în aprox. 17% dintre cazuri deciziile importante sunt luate de către Consiliul Director. Pentru organizații unde se implementează peste opt proiecte, deciziile importante sunt luate într-o pondere de 36% de Consiliul Director.

Observăm că situația a rămas relativ similară cu cea observată și în cazul raportului anterior realizat în anul 2017 (FDSC, 2017), unde respondenții la chestionare au indicat pe primele două locuri tot Consiliul Director (30%) și Președintele (27%) ca luând cele mai importante decizii în cadrul organizațiilor neguvernamentale.

Aceste rezultate pot indica și o orientare spre un grad de legitimitate mai mare și o oarecare eficientizare a procesului de luare a deciziilor. Legitimare fiindcă, atât Consiliul Director, cât și Președintele sunt aleși/numiți de către Adunarea Generală sau fondator/-i. Suntem de părere că această formulă de adoptare a deciziilor este mult mai eficientă, fiindcă presupune corelarea între un număr mai redus de persoane.

Tabelul 16. De câți ani sunt în organizație

	Președintele	Directorul executiv	Cel mai vechi membru al Consiliului Director
Minim	0	0	0
Mediană	6,0	5,0	9,0
Medie	7,9	7,6	9,5
Maxim	32	30	33
Ponderea celor care			
nu au răspuns	4%	19%	8%
nu știu	1%	3%	2%

Sursa: BLO 2023

Tabelul 16 sugerează că la nivelul organelor de conducere există o relativă stabilitate – durata medie de desfășurare a activităților în organizație în cazul Președintelui, Directorului executiv și a celui mai vechi membru al Consiliului Director fiind între 9 și 5 de ani. Este de remarcat faptul că în cazul Directorului executiv ponderea celor care evită răspunsul este mare (19%), ceea ce, cel mai probabil, indică inexistența acestei poziții în structura organizațiilor. În cazul Directorului executiv, cei care nu au cunoscut informația (De câți ani este directorul executiv în organizație?) și care din acest motiv nu au răspuns, reprezintă 3%.

Intervalul de timp menționat (9-5 ani) este potrivit pentru a valorifica experiența persoanelor care ocupă aceste poziții în interesul organizațiilor reprezentate și, în același timp, oferă o stabilitate în cadrul structurilor de conducere a organizațiilor.

Coroborat cu acest fapt, remarcăm o creștere a atractivității organizațiilor neguvernamentale din perspectiva membrilor, înțelegând prin aceasta membrii asociații sau membrii Consiliului Director (în cazul fundațiilor) și excluzând din această categorie angajații, voluntarii sau beneficiarii serviciilor furnizate. Chiar dacă în cazul a aproximativ 2/3 dintre organizații numărul membrilor la nivelul anului 2023 a rămas același ca în anul 2022, totuși, în cazul a 27% dintre organizații, numărul membrilor a înregistrat o creștere, în vreme ce doar 6% dintre respondenți declară că numărul membrilor a scăzut.

Există o oarecare corelație între numărul de proiecte derulate de o organizație neguvernamentală și creșterea numărului de membri. Cu cât numărul proiectelor derulate de un ONG este mai mare, cu atât a crescut și numărul membrilor organizației în cauză.

Tabelul 17. Evoluția numărului de membri al ONG-urilor raportat la numărul proiectelor

	A crescut	A scăzut	A rămas la fel	Organizația s-a înființat în 2023	Total
Nici un proiect	14%	3%	71%	11%	100%
1-3 proiecte	25%	10%	61%	4%	100%
4-7 proiecte	26%	9%	66%	0%	100%
8+ proiecte	32%	3%	61%	3%	100%
Total	27%	6%	63%	3%	100%

Sursa: BLO 2023

Tabelul 18. Instrumente folosite în organizații în funcție de numărul de proiecte avute

Instrumente - Da (%)	Total (%)		Niciun proiect	1-3 proiecte	4-7 proiecte	8+ proiecte
	2023	2017				
Plan strategic	69	54	75	65	59	77
Strategie de fundraising	52	25	49	42	48	60
Strategie de marketing	43	19	28	36	35	50
Strategie de comunicare	72	45	50	71	68	78
Strategie de management de voluntari	46	36	34	31	55	51
Strategie de resurse umane	37	20	13	37	31	46
Manual de proceduri interne (inclusiv GDPR, conflict de interese)	58	37	63	61	49	62

Sursa: BLO 2023

În ceea ce privește instrumentele de management, folosirea unei paleti mai largi de instrumente de acest fel indică un grad mai ridicat de maturitate pentru organizațiile în cauză, iar la nivelul proceselor de management generează predictibilitate și transparență (Anheier, 2005). Cunoașterea și aplicarea unui set de instrumente de management arată o preocupare la nivelul organizațiilor cu privire la creșterea performanței organizaționale și la o mai bună colaborare cu diferitele categorii de stakeholderi. În cadrul BLO 2023 a fost introdusă o întrebare cu privire la instrumentele pe care le folosesc organizațiile chestionate. Din răspunsuri observăm (Tabelul 18) că, cel mai adesea, organizațiile folosesc în activitatea lor strategia de comunicare și planul strategic. Manualul de proceduri interne și strategia de fundraising au fost indicate abia pe următoarele poziții de către respondenți ca fiind documente care sunt prezente în organizațiile reprezentate de aceștia, în vreme ce strategia de management de voluntari, strategia de marketing și cea de resurse umane sunt cunoscute de organizații, însă folosite într-o pondere mai mică.

Dacă corelăm tipurile de instrumente de management folosite de ONG-uri cu numărul proiectelor pe care acestea le derulează, ordinea utilizării acestor instrumente rămâne neschimbată, însă, putem să observăm că, cu cât organizația derulează mai multe proiecte, toate instrumentele sunt utilizate într-un procent mult mai mare decât media eșantionului avut. Comparând aceste date cu cele obținute în anul 2016, putem să observăm că în cazul fiecărui instrument menționat a crescut numărul organizațiilor care le folosesc. O creștere mai consistentă se observă însă în cazul a două dintre ele, și anume: strategia de

comunicare și strategia de fundraising. Acest fapt poate fi explicat prin maturizarea sectorului, dar, probabil, și prin existența unor programe de finanțare ce condiționează organizațiile neguvernamentale să-și dezvolte asemenea documente cu scopul de a crește capacitatea organizațională. Un alt aspect interesant pe care îl putem observa se referă la faptul că cei care afirmă că nu știu la ce se referă aceste documente reprezintă o pondere destul de mică de 2-5% dintre respondenți. Putem concluziona că există la nivelul sectorului o cunoaștere destul de largă a acestor documente și a utilității lor și, prin urmare, dacă acestea nu sunt folosite de organizație, motivul nu este necunoașterea lor, ci mai degrabă lipsa de resurse de diferite tipuri.

Resursele umane: recrutare și retenție

Dintre resursele necesare pentru buna funcționare a organizațiilor neguvernamentale, resursa umană este cea mai importantă, fiindcă prin intermediul ei organizațiile au acces la celelalte tipuri de resurse necesare funcționării lor (Anheier, 2005). Pe lângă aceste aspecte, identificarea angajaților, voluntarilor și membrilor cu misiunea urmărită de organizație este un aspect hotărâtor în momentul în care cineva se alătură unei organizații sau cauzei urmată de aceasta. Cum am putut observa în cadrul subcapitolului „Organizarea internă”, una dintre problemele cele mai importante întâmpinate în implementarea proiectelor vizează resursele umane insuficiente.

Ca și structură de vârstă a angajaților din organizațiile neguvernamentale, în conformitate cu BLO 2023 (Tabelul 19), cel mai bine reprezentate sunt categoriile de vârstă până în 34 și între 35-44 de ani în ponderi aproximativ egale, în vreme ce categoria de vârstă a angajaților peste 55 de ani este cea mai slab reprezentată.

Tabelul 19. Ponderea grupelor de vârstă a angajaților

Între angajații organizației dvs., cu aproximație, care este ponderea celor care au...	Minim	Medie	Mediană	Maxim	Nu știu	Nu au răspuns
<ul style="list-style-type: none"> • 34 de ani sau mai puțin • între 35 și 44 de ani • între 45 și 54 de ani • peste 55 de ani 	0	35	30	100	5%	27%
	0	39	35	100		
	0	20	10	100		
	0	6	0	100		

Sursa: BLO 2023

Conform BLO 2023, în ceea ce privește numărul de angajați, domină organizațiile mici, cu un număr mic de angajați: astfel, 55% dintre organizații au până în 5 angajați, 16% între 6 și 10 angajați și doar 2% din organizații au un număr mediu de peste 50 de angajați aferenți anului 2023. Dacă ne uităm la celălalt instrument de colectare de date folosit în cadrul acestui studiu, BMO 2023, datele legate de numărul de angajați sunt similare celor prezentate mai sus. În baza acestor date putem să afirmăm, fără a greși, că din acest punct de vedere avem un sector foarte fragmentat, cu multe organizații care au puțini angajați și cu sisteme de management adaptate specificului acestor tipuri de entități.

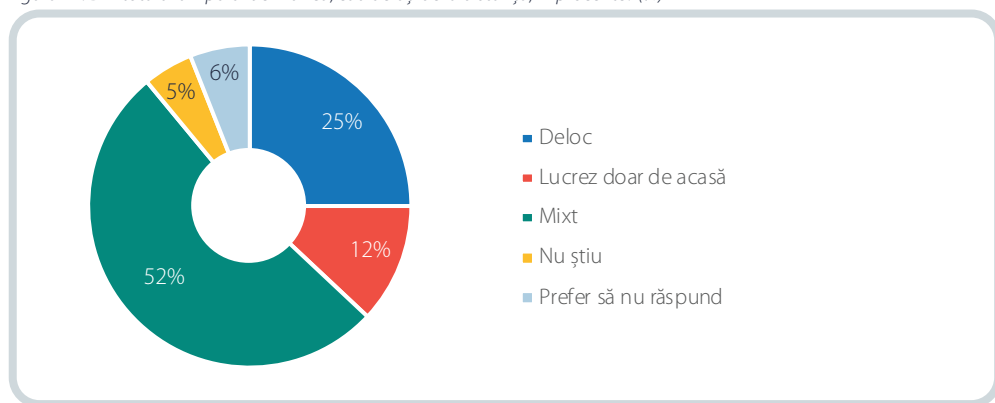
În ce privește forma de ocupare utilizată de organizațiile participante la studiu, în cazul ambelor instrumente folosite (BLO 2023: 41%, BMO 2023: 59%) organizațiile lucrează deopotrivă atât cu angajați, cât și cu voluntari. Pe locul doi ca formă de ocupare a resurselor umane, menționată în ambele instrumente (BLO 2023: 37%, BMO 2023: 29%) este voluntariatul. Ca și profil al angajaților din ONG-uri remarcăm că majoritatea covârșitoare a acestora au studii universitare (scurtă sau lungă durată) de masterat sau doctorat.

În ceea ce privește starea personală a angajaților din sector putem remarca, conform BMO 2023, că aceștia sunt mulțumiți și foarte mulțumiți de viața lor într-o pondere covârșitoare (peste 80%) în vreme ce, privitor la veniturile realizate, gradul de mulțumire este de peste 60%. Legat de timpul pe care îl petrec angajații săptămânal la locul de muncă, 27% dintre respondenții la BMO 2023 au selectat 40 de ore/săptămână, iar

aproximativ 54% au norme parțiale de lucru – adică sub 40 de ore/săptămână. Faptul că peste 50% dintre angajații din sector au două sau mai multe locuri de muncă nu este surprinzător. Acest lucru este explicabil având în vedere specificul activităților desfășurate și faptul că marea majoritate a organizațiilor lucrează pe bază de proiecte, unde contractele de muncă sunt în funcție de responsabilitățile avute/asumate. Pe lângă organizația de bază unde își desfășoară activitatea, mulți angajați lucrează în alte organizații neguvernamentale, dar nu toți.

Cu privire la practicile de muncă - raportul dintre munca la birou și cea de la distanță, majoritatea organizațiilor s-au adaptat cerințelor existente pe piața forței de muncă de după pandemia Covid-19 și oferă un regim de lucru de tip hibrid – muncă atât din birou, cât și de la distanță (Figura 22). Este interesant de observat că există un procent de organizații care lucrează exclusiv la distanță, dar și organizații care lucrează doar la birou. Această ultimă categorie este reprezentată probabil de organizațiile care furnizează servicii și care depind de existența unor echipamente care se regăsesc doar la birourile lor.

Figura 22. Din totalul timpului de muncă, cât lucrați de la distanță, în procente? (%)

Sursa: BMO 2023

Legat de intensitatea muncii desfășurate, unul dintre efectele resimțite la nivelul indivizilor este burnout-ul profesional. Acesta reprezintă una dintre bolile specifice secolului, unde stresul profesional și simptomele epuizării profesionale sunt mult mai răspândite decât erau în trecut. În cazul acestui sindrom profesional observăm că aproximativ 20% dintre cei care au răspuns la BMO 2023 au considerat că acesta afectează foarte scăzut și scăzut angajații din organizațiile în care își desfășoară activitatea. 41% dintre participanții la chestionar consideră că riscul de burnout este unul foarte ridicat și ridicat. Acest lucru îl interpretăm ca un fapt ce trebuie urmărit cu atenție în cadrul ONG-urilor. Existența, în cadrul organizațiilor neguvernamentale, a unui echilibru între viața profesională și cea personală a angajaților, voluntarilor și membrilor este un aspect care trebuie urmărit cu atenție.

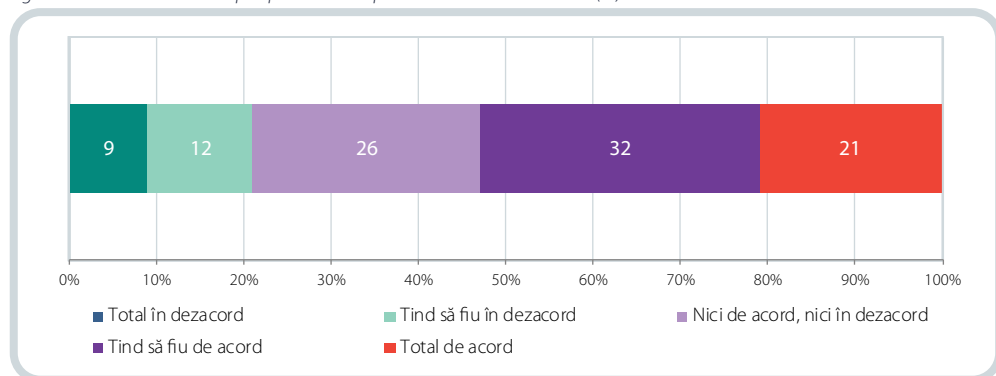
Dacă ne uităm la retenția angajaților din organizațiile neguvernamentale, observăm că aferent anului 2022 în aproximativ 60% dintre cazuri nu au existat plecări ale angajaților din organizații. Coroborând aceste date cu cele privind situația membrilor unde am concluzionat că există o situație relativ stabilă, putem considera că în ultimii ani nu asistăm la o migrare a forței de muncă din organizațiile neguvernamentale. Interesant este însă să vedem care sunt cauzele acestei stabilități. Am văzut mai sus că aproximativ 80% dintre angajați sunt mulțumiți și foarte mulțumiți de viața lor, iar 60% dintre ei de veniturile lor, ceea ce ne duce la concluzia că aceste elemente conlucrează în direcția unui grad mare de retenție a resurselor umane în organizații.

Gradul de mulțumire față de organizația în care își desfășoară activitatea reiese și din faptul că peste 70% dintre cei care au participat la BMO 2023 consideră că ar fi bucuroși să-și petreacă restul carierei în cadrul organizației unde își desfășoară activitatea.

21% spun că munca le oferă bune perspective de a avansa în carieră, iar 32% sunt de acord cu afirmația, dar nu la fel de tare (Figura 23). Aparent, avem o susținere a ideii că retenția personalului nu poate

întâmpina probleme. Comparația cu restul României relevă însă contrariul: conform *European Working Conditions Telephone Survey 2021*²⁸, 40% dintre angajații români raportau a avea bune perspective la locul de muncă (dublul cifrei corespunzătoare din BMO 2023) și 26% susțineau afirmația dar nu la fel de tare.

Figura 23. Munca mea oferă perspective bune pentru avansarea în carieră (%)

Sursa: BMO 2023

În concluzie, din punctul de vedere al retenției resurselor umane, considerăm că angajații și membrii ONG sunt mulțumiți de perspectiva pe care le-o oferă organizația, atât în direcția carierei, cât și la nivelul valorilor personale împărtășite de aceștia. Totuși așa cum relevă analizele din capitolul următor, este posibil ca această relativă stabilitate să constituie doar o iluzie.

Grupuri informale

Cadrul legal din România (Ordonanța 26/2000) definește ca organizații neguvernamentale asociațiile, fundațiile, uniunile și federațiile. În realitate însă, sectorul organizațiilor neguvernamentale este unul mult mai divers și complex din perspectiva formelor de organizare, decât ne lasă contextul legal să înțelegem. Observăm existența și în societatea românească a diferitelor forme de participare publică la soluționarea unor probleme comunitare care nu se rezumă în mod neapărat la structurile juridice enumerate în cadrul legal. Între acești actori din societate, grupurile informale fără personalitate juridică sunt o categorie aparte, care poate să apară sub diferite denumiri - grup de inițiativă, grupuri civice și care se pot implica într-un spectru foarte larg de activități la nivelul societății.

Întrebarea legitimă pe care o putem formula este: sunt aceste inițiative parte a sectorului neguvernamental sau nu? Dacă ne uităm la definițiile sectorului neguvernamental putem remarca cele cinci caracteristici formulate de Salamon și Anheier (1995) în baza cărora putem defini aceste structuri: instituționalizarea, caracterul privat, non-distribuția profitului, voluntariatul și să se autogverneze. Grupurile informale, deci fără personalitate juridică, îndeplinesc toate aceste caracteristici, chiar și cel al instituționalizării, fiindcă acesta nu se referă în mod obligatoriu la existența personalității juridice ci, mai degrabă, la structuri organizaționale instituționalizate (dețin mecanisme interne de decizie, au un scop comun tuturor membrilor etc.). În consecință, structurile informale pot fi considerate parte din sectorul organizațiilor neguvernamentale, chiar dacă ele nu sunt cuantificate în statisticile oficiale.

Chiar dacă sunt foarte puține materiale de specialitate care vorbesc despre aceste structuri (numărul lor, modul de funcționare) totuși putem să stabilim câteva caracteristici specifice lor. Formarea acestora se realizează de obicei de la firul ierbii, ca urmare a unor inițiative venite din partea cetățenilor de rând, care sunt preocupați de rezolvarea unor probleme concrete ce au apărut la nivel comunitar și care le influențează viața de zi cu zi. Gradul de legitimitate de care se bucură aceste structuri este foarte ridicat, fiindcă cei care sunt afectați de o situație se organizează și încearcă să găsească o soluție la problema lor concretă. De multe ori, prin aceste inițiative se încearcă să se suplinească lipsa unui serviciu public sau să

²⁸ <https://www.eurofound.europa.eu/en/data-catalogue/european-working-conditions-telephone-survey-2021-0>

se pună presiune pe o instituție publică. Modul de acțiune și intervenție a acestor grupuri depinde însă de foarte mulți factori, cum ar fi accesul la resurse de timp, bani, informații, de capacitatea membrilor de organizare și, nu în ultimul rând, de interesul societății în jurul ideii promovate de acestea. De-a lungul anilor au existat multe exemple când cetățenii dintr-o comunitate s-au organizat și prin intermediul unui grup informal au încercat să rezolve probleme diverse: ajutor dat unor familii/persoane care se confruntă cu probleme de sănătate, încercarea de a rezolva probleme legate de infrastructura de bază etc.

Există și situații în care formarea acestor grupuri de inițiativă este generată de un facilitator extern sau prin intermediul unui program de finanțare. Este acea inițiere de proces care vine de sus în jos, din perspectiva unui actor de politică publică din interiorul sau afara sistemului politico-administrativ (Balogh, Radu, 2013). În aceste cazuri legitimitatea acestor intervenții este redusă la început și facilitatorul trebuie să construiască încrederea comunității în jurul intervenției. Un rol important revine în aceste situații facilitatorului și modulului în care este gândit programul de finanțare. De-a lungul timpului au fost implementate multe programe de acest fel, care au lucrat la început cu grupuri de inițiativă – amintim aici programele de dezvoltare comunitară ale Fondului Român de Dezvoltare Socială (<https://frds.ro/>), programul Leader (<https://www.madr.ro/axa-leader.html>) sau mecanismul Community-led Local Development (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/guidance/guidance_community_local_development.pdf)

Ciclul de viață al acestor grupuri informale se leagă puternic de cauza pe care acestea o susțin, fie reușesc să rezolve problema pentru care s-au format și își pierd rațiunea de a exista, fie nu rezolvă problema și tocmai din această cauză nu mai au de ce să existe. Există și probabilitatea ca datorită succesului avut sau tocmai pentru a crea contextul necesar rezolvării problemelor acestea să se înregistreze juridic. În acest caz astfel de structuri încep un proces laborios de birocratizare asemenea oricărei organizații care se înregistrează și cu provocările inerente acestui proces. Este foarte dificil ca un grup de inițiativă care a avut succes într-o cauză să aibă capacitatea de a multiplica succesul și în alte cauze. În general dacă se dorește continuarea activității, atunci acesta va ajunge la înregistrare juridică.

În formarea acestor grupuri informale, un rol important este jucat și de platformele de social media, unde este extrem de facil și eficient prin raportare la costuri ca oricine să se alăture unei cauze. De cele mai multe ori această afiliere pe platformele amintite nu vine cu obligații sau responsabilități foarte mari însă, și defașierea se poate produce la fel de repede și facil. În ultimii zece ani au avut loc în societatea românească multe evenimente cu impact (protestele din februarie 2017 împotriva ordonanței 13, mobilizarea în privința asistenței acordate refugiaților din Ucraina etc.) care, parțial, au fost rezultatul activității unor grupuri informale, unele chiar organizate pe platforme de social media. Este de văzut și analizat pe viitor dacă capacitatea acestor grupuri informale de a genera susținere în jurul unor cauze sau idei este sau nu mai atractivă pentru *millennials* (care încep să aibă o pondere reprezentativă în rândul angajaților și membrilor ONG-urilor) față de cea a organizațiilor clasice.

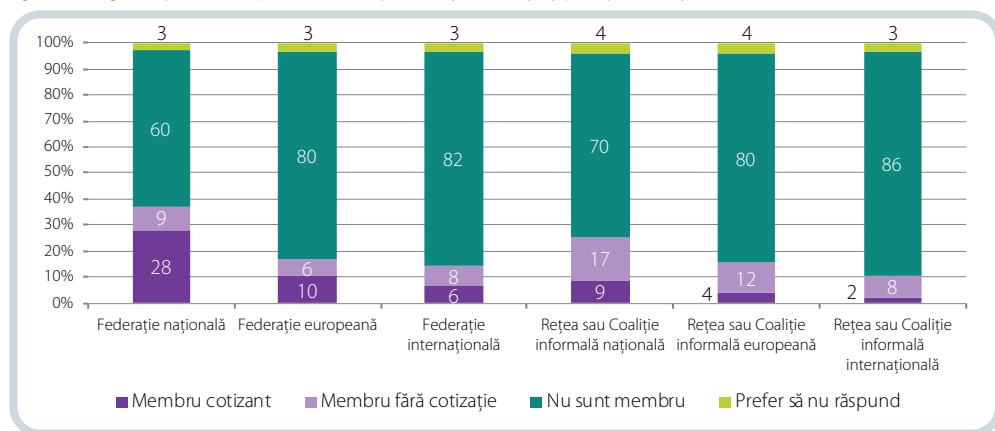
Organizare în interiorul sectorului: coaliții, federații și alianțe

Capacitatea sectorului de a influența agenda publică și a veni în întâmpinarea nevoilor existente la nivelul diferitelor grupuri din societate depinde în mare măsură de modul de organizare internă a sectorului neguvernamental. Manifestarea nivelului de organizare se realizează prin intermediul unor structuri formale sau informale și prin modul în care sunt reprezentate interesele ONG-urilor în raport cu diferiți actori din societate.

Ceea ce știm din datele furnizate din Registrul Național ONG (2024) este că în România sunt înființate 1529 de federații și 759 de uniuni, cu alte cuvinte mult mai puține decât asociațiile sau fundațiile.

Prin BLO 2023 am fost interesați dacă organizațiile care au răspuns la studiu fac parte din diferitele structuri de tipul rețele/coaliții/federații, iar Figura 24 ne indică răspunsurile primite. O altă dimensiune care ne-a interesat viza dacă în aceste structuri organizațiile plătesc sau nu o cotizație.

Figura 24. Organizația dvs. face parte dintr-o rețea/coaliție/federație și plătește cotizație

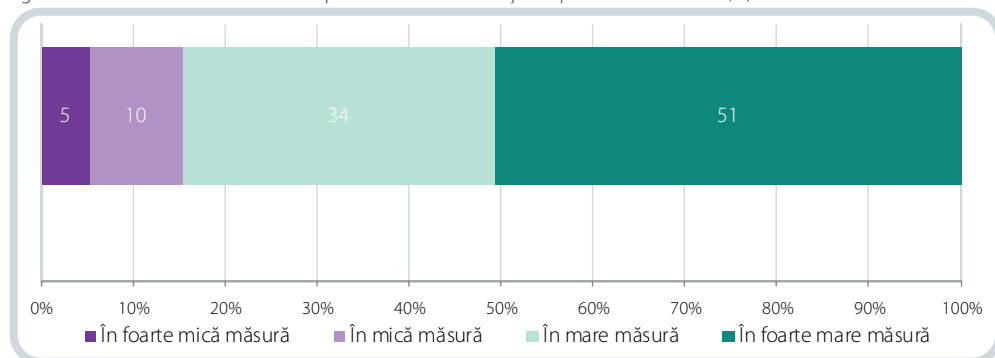
Sursa: BLO 2023

Asumarea plății unei cotizații poate însemna un angajament mai serios față de cauza a celei structuri în cadrul căreia ne asociem. Deși colaborarea între organizațiile neguvernamentale poate îmbrăca forme extrem de variate, am considerat că cele menționate sunt cele mai reprezentative pentru studiul nostru.

Am încercat să determinăm în ce măsură organizațiile care derulează mai multe proiecte sunt mai prezente în asemenea structuri naționale/internaționale. Din analiza datelor a reieșit că există o dispersie relativ echilibrată între diferitele tipuri de organizații și nu putem spune că organizațiile cu mai multe proiecte sunt mai prezente în aceste structuri în comparație cu cele care implementează un număr mai mic de proiecte.

Ceea ce putem remarca de aici este faptul că într-o proporție majoritară organizațiile nu fac parte din nicio structură națională sau europeană, formală sau informală. O situație diferită este în cazul asocierii formale la o federație națională, unde avem o pondere mai ridicată a celor care au răspuns că sunt membri într-o asemenea structură. Ceea ce este și mai surprinzător este faptul că în cadrul acestor federații mult mai des întâlnite sunt situațiile în care se plătește și o cotizație. Totuși, privind datele în integralitatea lor, considerăm că o capacitate redusă de a influența agende și decizii de politică publică și de a genera suport consistent în societate pentru diferite cauze își are parțial explicația și prin aceste date. Lipsa sau forma incipientă în care se găsesc aceste colaborări intrasectoriale lasă un oarecare nivel de vulnerabilitate la adresa sectorului.

Figura 25. Trebuie să existe o structură reprezentativă la nivel național pentru sectorul ONG (%)

Sursa: BMO 2023

Din câte se pare și membrii organizațiilor neguvernamentale sunt conștienți de aceste aspecte și consideră aproape în unanimitate (99%) că nivelul de cooperare în cadrul sectorului trebuie să fie îmbunătățit și intensificat (BMO 2023, FDSC). Această dorință este oarecum dovedită și prin faptul că la nivelul federațiilor înregistrate juridic există o creștere semnificativă față de 2010 (758 de federații), dar și față de 2015 (1195 de federații). Schimbări semnificative arată și datele BLO unde, în 2016, liderii au declarat în proporție de 28% că fac parte din cel puțin o federație (FDSC, 2017). În anul 2023, dacă cumulăm cele două opțiuni - membru cotizant și membru - avem o pondere de 37% (BLO 2023, FDSC).

Se pare că în interiorul sectorului neguvernamental există o opțiune majoritară și în ceea ce privește necesitatea existenței unei structuri reprezentative la nivel național pentru structurile asociative. Așa cum reiese și din Figura 25, peste 80% dintre cei care au răspuns la BMO 2023 (FDSC) susțin această idee.

Este știut că organizațiile neguvernamentale au reprezentanți în următoarele structuri: Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Economic și Social, Consiliul Național de Integritate și Consiliul Economic și Social European. În perioada supusă analizei, la nivelul reprezentării sectorului neguvernamental în aceste organisme relevante pe plan național sau chiar european au avut loc evoluții pozitive. Putem aminti în acest sens alegerile care au fost organizate pentru Consiliul Economic și Social. Alegerile au avut loc pe platforma *Vot ONG* (administrată de Code for Romania), orice ONG având posibilitatea atât de a candida, cât și de a-și exprima votul pe platformă. Pe lângă exercițiul democratic, tot acest proces a fost organizat de reprezentanți ai ONG-urilor și la vot au participat 788 de organizații neguvernamentale. Este primul mandat integral în care ONG-urile au reprezentanți în plenul Consiliului Economic și Social. Și în cadrul Consiliului Economic și Social European activitatea reprezentanților ONG-urilor din România este mult mai consistentă și vizibilă. Dobândirea de experiență în cadrul acestor structuri de către reprezentanții mediului asociativ din România va avea efecte benefice asupra maturității și reprezentativității sectorului pe termen mediu și lung.

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

MISIUNE SI
PREZENTĂ
PUBLICĂ

5.

Acțiuni civice. Reprezentări privind misiunea sectorului

▶ Mircea Kivu

Încrederea în sector

Încrederea manifestată de populația generală față de sectorul neguvernamental, așa cum a fost înregistrată în cele trei studii tip omnibus comandate de FDSC (2010, 2016, 2023) este moderată, dar superioară celei în alte forme laice de asociere (sindicate, partide). În general, nivelul încrederii în organizațiile neguvernamentale se menține, de-a lungul timpului la un nivel constant, în jurul valorii de 50%. (Valoarea de 32% înregistrată în 2010 nu este atât de diferită de restul seriei, dacă avem în vedere proporția mare a non-răspunsurilor înregistrată în acel sondaj.)

Tabelul 20. Încrederea în organizațiile neguvernamentale și alte tipuri de organizații

Câtă încredere aveți în...?	Nu aveți deloc încredere	Nu prea aveți încredere	Oarecare încredere	Foarte multă încredere	Nu știu	Oarecare+ foarte multă încredere	
2010	24%	26%	26%	6%	18%	32%	
2016	ONG-uri	14%	33%	43%	8%	2%	51%
		21%	24%	40%	10%	5%	50%
2023	Sindicate	25%	30%	31%	9%	5%	40%
	Partide	48%	28%	17%	5%	1%	22%
	Biserica	7%	10%	32%	50%	0%	82%

Sursa: BOSC 2010, 2016, 2023

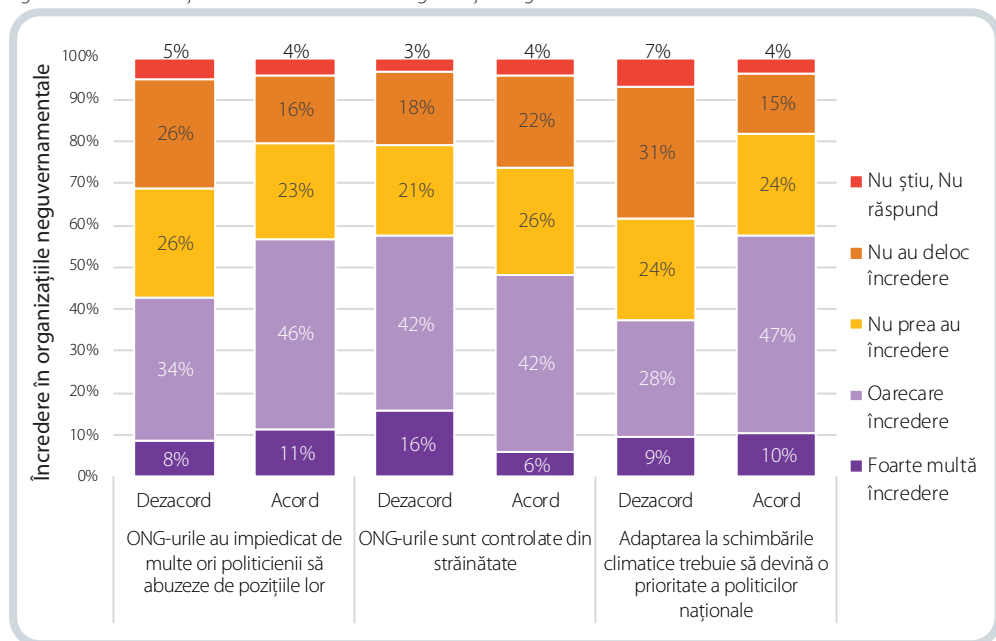
Există diferențieri semnificative între nivelul de încredere în ONG-uri legate de unele caracteristici demografice. Astfel, *tinerii au mai multă încredere decât vârstnicii* (la grupa de vârstă 18-29 de ani nivelul de încredere este 73%, în timp ce la peste 60 de ani este doar 36%). De asemenea, *cu cât crește nivelul de educație formală, cu atât crește și gradul de încredere* (între absolvenții de învățământ superior, gradul de încredere este 66%, acesta scăzând la absolvenții de școală primară și gimnazială la doar 43%). Observăm, de asemenea, o asociere statistic semnificativă între statutul ocupațional și încrederea în ONG-uri: numai 42% din cei care nu lucrează au încredere în sector, în timp ce *în grupul persoanelor ocupate proporția crește la 58%*. Nu am constatat variații semnificative induse de alte variabile socio-demografice.

Analiza de regresie arată că, în afară de caracteristicile demografice, un rol determinant în formarea unei atitudini favorabile sau nefavorabile față de sectorul neguvernamental îl joacă acceptarea sau respingerea unor teme sau stereotipuri legate de aceste organizații. Au fost testate mai multe afirmații, dar numai pentru trei dintre ele, prezentate în continuare, am înregistrat coeficienți semnificativi (probabilitate ca legătura să fie întâmplătoare mai mică de 1%) pentru relația cu variabila dependentă „încredere în ONG-uri” (Figura 26).

Așadar, în primul rând, măsura în care ONG-urile reușesc să convingă că au contribuit la limitarea unor abuzuri ale politicianilor duce la creșterea încrederii. Acest lucru este relevant atunci când discutăm despre reprezentarea publică a misiunii sectorului neguvernamental.

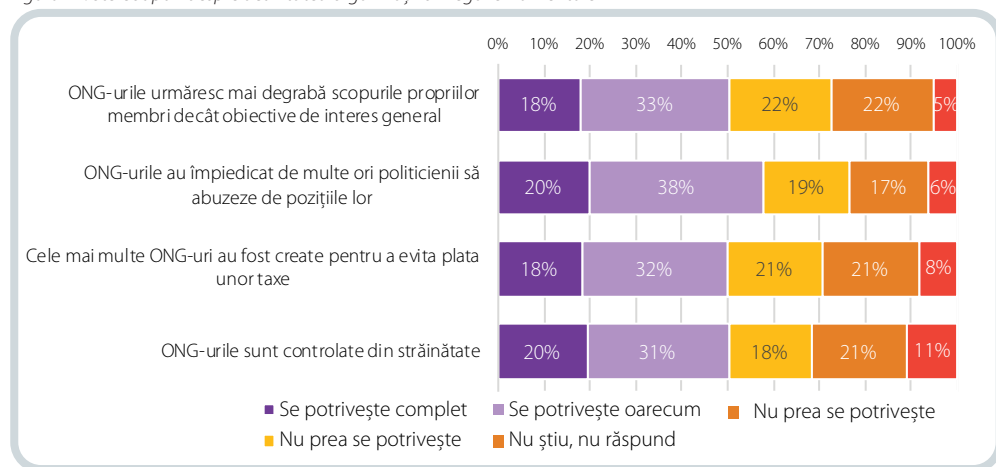
În al doilea rând, asocierea dintre acordul cu propoziția „ONG-urile sunt controlate din străinătate” și încrederea în acestea este negativă. Așadar, acuzația utilizată frecvent în primii ani post-comuniști, că organizațiile neguvernamentale ar fi agenți ai unor obscure interese externe funcționează ca un factor favorizant al suspiciunii față de acestea. Se pare că stereotipul funcționează în continuare (pentru 51% dintre respondenți), deși în ultimele decenii a apărut mai rar în spațiul public.

Figura 26. Determinanți atitudinali ai încrederii în organizațiile neguvernamentale

Sursa: BOSOC 2023

Figura 27. Stereotipuri despre activitatea organizațiilor neguvernamentale

Sursa: BOSOC 2023

În al treilea rând, necesitatea unei atitudini active față de schimbările climatice constituie una din temele la care aderă, explicit sau implicit, cele mai multe ONG-uri. Faptul că persoanele care împărtășesc opinia „ecologistă” sunt favorabile acestor organizații denotă faptul că tematica este puternic asociată în reprezentările publice cu sectorul neguvernamental.

În acest context, trebuie menționat că alte două stereotipuri frecvent vehiculate în legătură cu sectorul neguvernamental funcționează în continuare, în jur de jumătate din populație fiind de acord cu ele, dar nu influențează semnificativ încrederea în sector (coeficienții de regresie sunt ne semnificativi). Acestea sunt „ONG-urile urmăresc mai degrabă scopurile propriilor membri decât obiective de interes general” și „Cele mai multe ONG-uri au fost create pentru a evita plata unor taxe”.

Reprezentări privind misiunea sectorului

Pentru a analiza modul în care este înțeleasă misiunea sectorului neguvernamental au fost propuse câteva variante de răspuns: misiunea de monitorizare a guvernanților (*whatchdog*), cea de catalizator al acțiunilor civice, cea de participare la elaborarea actelor normative, cea caritabilă. Aceeași întrebare a fost inserată atât în omnibus (univers: populația adultă a României) cât și în Barometrul Membrilor ONG (univers: membrii, angajații și voluntarii asociațiilor și fundațiilor – în continuare, îi vom denumi *activiști*). Distribuția răspunsurilor este redată în Tabelul 21.

Tabelul 21. Reprezentarea misiunii sectorului neguvernamental în rândul populației generale (BOSC), respectiv al membrilor ONG (BMO)

În ce măsură credeți că organizațiile ne-guvernamentale din România ar trebui ... ?		Foarte mare măsură	Mare măsură	Mică măsură	Foarte mică măsură	Nu știu / Nu răspund
Să verifice ce fac guvernanții	BOSC 2023	58%	27%	9%	4%	2%
	BMO 2023	57%	28%	8%	3%	4%
Să organizeze oamenii pentru a face lucruri împreună	BOSC 2023	34%	49%	11%	3%	3%
	BMO 2023	66%	31%	2%	0%	1%
Să contribuie la elaborarea legilor și a altor acte normative	BOSC 2023	41%	40%	10%	5%	4%
	BMO 2023	63%	28%	4%	1%	3%
Să îi ajute pe cei aflați în nevoie	BOSC 2023	37%	41%	14%	4%	4%
	BMO 2023	45%	47%	6%	1%	2%

Sursa: BOSC, BMO 2023

Toate cele patru tipuri de misiune sunt acceptate în proporție mare (peste 80%), de către populațiile investigate în ambele sondaje. În general, activiștii sunt mai convingși decât publicul general de necesitatea ca sectorul în care activează să-și asume fiecare din cele patru misiuni analizate; aceasta este evidentă mai ales dacă ne uităm la proporțiile răspunsurilor „în foarte mare măsură”.

Diferențele cele mai mari dintre reprezentările populației generale și cele ale activiștilor apar în privința misiunii de catalizator al acțiunilor civice (proporția răspunsurilor „în foarte măsură” este aproape dublă în eșantionul activiștilor). De ce crede „omul de pe stradă” în mai mică măsură decât activistul în capacitatea organizațiilor neguvernamentale de a mobiliza cetățenii?

Probabil, atunci când aud despre „a face lucruri împreună”, cei mai mulți se gândesc la acțiuni vizibile, în stradă. Este posibil ca diferența menționată să reflecte diminuarea vizibilității acțiunilor civice în care s-a implicat sectorul neguvernamental.

Acțiuni civice

● Demonstrații publice, acțiuni de stradă

Deceniul 2010-2019 a fost marcat de amploarea unor proteste inițiate de ONG-uri și grupuri informale (Roșia Montană – 2013, Colectiv – 2015, anticorupție – 2017-2018). La multe din marșurile sau demonstrațiile publice organizate în acel deceniu participarea se numărase în zeci de mii de persoane. Aceste acțiuni au avut efecte concrete, influențând decisiv deciziile politicienilor: proiectul Roșia Montană Gold Corporation a fost oprit, guvernul PSD condus de Victor Ponta a demisionat, OUG 13 privind grațierea unor pedepse a fost retrasă. (Unii ar spune că alta ar fi adevărul *kinoun* al întâmplărilor, dar

deocamdată avem aceste fapte.) După reprimarea violentă a demonstrației din 10 august 2018 am constatat o diminuare drastică a participării populare la astfel de acțiuni civice.

Aparent, după 2020, spațiile tradiționale ale acțiunilor de protest (Piața Universității, Piața Victoriei) au fost abandonate grupurilor care gravitează în jurul mai noilor partide populiste. Temele care au dominat aceste proteste au fost folosirea exclusiv a limbii române în instituțiile publice, eliminarea restricțiilor legate de combaterea pandemiei, libertatea de a nu te vaccina.

Au existat, în această perioadă, și unele demonstrații publice care au continuat temele promovate în deceniul 2 (desființarea pensiilor speciale – Declic, conservarea spațiilor verzi din orașe – EcoCivica), însă acestea au avut impact redus, reușind cu greu să adune câteva sute de participanți. Din compararea răspunsurilor obținute în cadrul *Barometrelor Liderilor ONG* – edițiile 2016 și 2023 rezultă că implicarea organizațiilor neguvernamentale în acțiunile de protest a scăzut simțitor: dacă în 2016 reprezentanții a 27% din organizații declarau că s-au implicat în inițierea unor astfel de acțiuni, în 2023 procentajul s-a diminuat la 18%. Rămâne deschisă întrebarea: este diminuarea participării la acțiuni de stradă un semn că au fost adoptate alte forme de acțiune civică, sau pur și simplu au devenit mai puțin flagrante motivele de a protesta?

Tabelul 22. Proporția persoanelor care declară că au participat la demonstrații publice - omnibus 2016 și 2023

Pe care dintre următoarele le-ați făcut dvs. personal în ultimul an?		2016	2023
Participare la demonstrație publică			
Grupa de vârstă	18-29 ani	8%	6%
	30-44 ani	7%	3%
	45-59 ani	6%	3%
	60 ani și peste	6%	2%
Genul	Bărbat	7%	4%
	Femeie	6%	2%
Educație	Primar-gimnazial	4%	3%
	Secundar-liceal	6%	2%
	Terțiar-superior	11%	5%
Mediul de rezidență	Rural	5%	3%
	Urban	8%	3%
Total		7%	3%

Sursa: BOSC 2016 și 2023

Scăderea participării la demonstrațiile publice este vizibilă și în sondajele care au investigat întreaga populație: dacă în omnibuzul FDSC din 2016 înregistram 7% din respondenți care declarau că au participat, în ultimul an, la o demonstrație publică, în 2023 proporția acestora a scăzut la 3%. Din Tabelul 22 rezultă că cele mai „drastice” scăderi s-au înregistrat în orașe, la categoriile de vârstă de peste 30 de ani și la femei.

Este interesant de menționat că acțiunile de stradă ale anului 2023 care au întrunit cea mai largă participare au fost Bucharest Pride din 29 iulie (25.000 participanți, conform Wikipedia²⁹) și marșul profesorilor greviști din 9 iunie (15.000 participanți, conform Portal învățământ³⁰). Primul nu este un protest propriu-zis, ci o acțiune afirmativă a comunității LGBTQ+, iar al doilea e o acțiune de sprijin a unei greve sindicale (sprijinită și de organizații neguvernamentale).

²⁹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Bucharest_Pride

³⁰ <https://www.portalinvatamant.ro/articole/stiri-profesori-106/mars-de-protest-cu-15000-de-participanti-in-bucuresti-revendicarile-sindicalistilor-din-educatie-12068.html>

● Acțiuni în justiție

Una din modalitățile de acțiune la care recurg – se pare, destul de frecvent – organizațiile neguvernamentale atunci când se află în dezacord cu autoritățile este arbitrajul justiției.

Conform informațiilor furnizate în cadrul Barometrului Liderilor ONG, 11% din organizații acționaseră în instanță, în anul precedent, o autoritate locală sau centrală. Proporția este puțin mai mică decât în 2016 (13%).

Tabelul 23. Acțiuni în justiție întreprinse de către organizațiile neguvernamentale, conform BLO 2016 și BLO2023

	Vă rugăm precizați dacă organizația dvs. a acționat vreodată în instanță autoritățile publice.	Dintre care:					Nu știu, nu răspund
		Da	având câștig de cauză	fără succes	procesul este în curs (*)	Nu	
Autorități locale	2016	8%	5%	3%	-	84%	8%
	2023	10%	6%	2%	4%	83%	5%
Autorități centrale	2016	7%	4%	3%	-	85%	8%
	2023	6%	3%	1%	2%	87%	5%

(*) Varianta de răspuns nu a existat în chestionarul din 2016.

Sursa: BLO 2016 și 2013

Observăm că, atât în 2016 cât și în 2023, mai mult de jumătate din organizațiile care au acționat în instanță împotriva unor autorități publice (fie ele locale sau centrale) au avut câștig de cauză.

În ultimul an a apărut un model acțional al entităților ale căror interese financiare sunt amenințate de acțiunile în instanță ale unor ONG-uri – de cele mai multe ori, contestarea unor acte administrative care permit investiții imobiliare care afectează comunitățile locale. Modelul constă în angajarea unor case de avocatură extrem de costisitoare; în eventualitatea pierderii procesului, ONG-ul care a inițiat acțiunea are de plătit sume imense drept cheltuieli de judecată. În unele cazuri, astfel de acțiuni s-au soldat cu desființarea administrativă a organizațiilor care inițiaseră acțiunea. Este posibil ca pe viitor, odată cu proliferarea acestui model, să asistăm la o reținere din partea asociațiilor care încearcă apărarea intereselor comunităților de a recurge la acțiuni în instanță.

Recent, APADOR-CH, susținută de mai multe organizații ale societății civile și de peste 20.000 de cetățeni, a propus o soluție³¹ care ar putea contracara acest pericol. Aceasta ar consta în introducerea unei prevederi prin care, în cazul proceselor ce au ca obiect liberul acces la informațiile de interes public sau probleme de urbanism ori de mediu, cheltuielile de judecată să nu fie suportate de partea care pierde procesul, așa cum este regula, ci fiecare parte să-și suporte propriile cheltuieli de judecată. Rămâne de văzut dacă decidenții vor dori soluționarea problemei (într-o primă instanță, Ministerul Justiției a considerat că organizațiile și cetățenii care se luptă cu statul sau cu firmele puternice ca să apere interesul public, nu au nevoie de protecție suplimentară în justiție).

● Petiții

Datele BLO indică faptul că, atât în 2016 cât și în 2023, 36% dintre organizațiile care au răspuns chestionarului fuseseră implicate, în ultimul an, în semnarea unor petiții. Ponderile celor care mobilizaseră în respectivele acțiuni mai mult de 1.000 de cetățeni au fost și ele echivalente: 4% în 2016 și 5% în 2023.

Conform datelor din studiile omnibuz, ponderea persoanelor care au semnat diverse petiții a scăzut între 2016 și 2023, dar mai puțin decât cea a participanților la demonstrații publice.

³¹ <https://apador.org/in-romania-inca-se-aplica-pedeapsa-cu-moartea/>

Tabelul 24. Proportia persoanelor care declară că au semnat petiții

Ați semnat o petiție în ultimul an?		2016	2023
Genul	Bărbat	16%	11%
	Femeie	18%	14%
Grupa de vârstă	18-29 ani	19%	26%
	30-44 ani	19%	17%
	45-59 ani	20%	11%
	60 ani și peste	8%	5%
Cohorte	1999-2005	-	30%
	1987-1998	19%	19%
	1972-1986	19%	12%
	1957-1971	20%	10%
	Înainte de 1956	8%	4%
Educație	Primar-gimnazial	8%	4%
	Secundar superior	18%	11%
	Terțiar	24%	31%
Mediu de rezidență	Rural	15%	9%
	Urban	18%	16%
Total		17%	13%

Sursa: BOSC 2016 și 2023

Deși proporția generală s-a diminuat, constatăm o creștere a ponderii semnatarilor de petiții între persoanele tinere. Mai exact, dacă ne raportăm la cohorțele investigate, constatăm că tinerii cu vârstă între 18 și 24 ani (care aveau sub 18 ani în 2016, deci nu fuseseră investigați) au semnat petiții în proporție de 30%; pentru cei între 25 și 36 ani (adică 18-29 de ani în 2016), proporția este de 19%, adică egală cu cea înregistrată în urmă cu șapte ani. De asemenea, vedem o creștere a proporției acestui mod de acțiune în rândul persoanelor cu educație superioară (de la 24% la 31%). Acesta ar putea fi un indiciu că acest tip de acțiune civică tinde să devină unul propriu generațiilor tinere și educate.

Un exemplu de succes îl constituie seria petițiilor îndreptate împotriva proiectului de ordonanță de urgență privind unele măsuri fiscal bugetare în domeniul cheltuielilor publice, descentralizarea serviciilor publice, disciplină economico-financiară, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative apărută sub formă de proiect la 2.08.2023. Împotriva prevederilor acestui proiect a fost publicată o primă petiție³², semnată de 1374 organizații și 209 persoane fizice prin care se cerea eliminarea unor prevederi care riscă să anuleze mecanismele actuale de sponsorizare, lăsând fără finanțare sectorul neguvernamental. Pe de altă parte, a fost lansată o altă petiție³³, inițiată de 50 de manageri din instituții de cultură și apoi semnată de peste 46.000 de persoane, prin care se cerea renunțarea la unele prevederi din același proiect, care ar fi dus la dispariția a numeroase instituții culturale de stat și la dispariția unor posturi din organigramele acestora.

Au urmat numeroase intervenții publice, care au dus la modificarea textului și la transformarea O.U.G. în proiect de lege. Din textul final, care a devenit Legea nr.296/2023, publicată în M.O. nr.977/27.10.2023, au fost eliminate majoritatea prevederilor acuzate în cele două petiții.

Din păcate, se pot cita puține situații similare în care o petiție publică să fi avut rezultate concrete. Se pare că politicienii nu sunt prea receptivi la mesajele primite pe această cale.

³² <https://docs.google.com/document/d/1LjDHjXjBWalXkFnB7k4bI3dbWODHWY/edit>

³³ https://www.petitiononline.com/opriti_distrugerea_culturii

Observăm că, dintre cele trei tipuri de acțiuni civice întreprinse de organizațiile neguvernamentale, cele mai eficiente, din punctul de vedere al impactului, au fost protestele prin demonstrații publice. Acțiunile în justiție au avut și ele, în multe situații, rezultate palpabile, dar mai degrabă punctuale; există motive să ne așteptăm la o reducere a recursului la acest tip de acțiune. Petițiile cer un efort logistic mai redus, dar efectele obținute sunt și ele reduse.

Paradoxal, acțiunile civice cele mai eficiente sunt și cele a căror frecvență e în scădere. O posibilă explicație ar fi aceea că sectorul neguvernamental s-a „instituționalizat”, fie individual, prin încadrarea unor lideri în organisme administrative sau partide existente, fie prin crearea unor partide noi (USR a fost cel mai vizibil, dar și unele cu impact local, precum Partidul Oamenilor Liberi). O explicație alternativă ar fi că modalităților „consacrate” de acțiune civică le-au fost găsite antidoturi de genul celui descris mai sus, în cazul acțiunilor în justiție.

Reprezentări privind influența și interesele urmărite de ONG-uri

► Mircea Comșa

Încrederea populației în sectorul ONG în ansamblul său este mai degrabă medie spre redusă. Mai multe anchete realizate la nivel național pe populația adultă neinstituționalizată indică o cotă de încredere (mare și foarte mare) de doar 19-27% (CURS, Ianuarie și Septembrie 2023, Ianuarie 2022, Ianuarie 2021; IRES, Ianuarie 2021). Desigur, situația nu este neapărat specifică României, cote similare de încredere regăsindu-se în multe alte țări din Estul Europei³⁴.

Având în vedere acest context caracterizat mai degrabă prin neîncredere în ONG-uri, în cadrul acestui capitol vom descrie reprezentările actorilor cu privire la două teme majore: influența ONG-urilor și interesele urmărite de ONG-uri. După cum am menționat explicit încă din titlul capitolului, intenția nu este de a ilustra o realitate obiectivă ci de a contura reprezentările subiective ale actorilor (ce cred aceștia despre fenomenele în discuție) cu privire la influența și interesele urmărite de ONG-uri. Prin urmare, în acest text nu descriem realitatea ci câteva reprezentări ale acestei realități. Este vorba de o realitate imaginată, difuză, fragmentată, o realitate produsă în mintea actorilor prin combinarea unor informații parțiale, a unor trăiri, experiențe și reacții subiective dobândite de aceștia în urma unor discuții, consumului media, a unor experiențe personale, a contactului cu zvonuri și povești care circulă în mediul public și privat.

Pentru a oferi o perspectivă comparativă, am considerat și măsurat reprezentările a trei categorii de actori: (1) populația generală adultă, (2) liderii ONG-urilor și (3) membrii / angajații / voluntarii din ONG-uri. Desigur, ne așteptăm ca reprezentările actorilor implicați direct în activitatea sectorului ONG să fie relativ mai bine conturate, probabil și mai apropiate de realitate, comparativ cu cele de la nivelul populației generale. Caracterul subiectiv al acestei realități nu îi diminuează deloc valoarea și, poate produce consecințe directe prin simplul fapt că oamenii acționează sau nu prin raportare la ceea ce consideră a fi adevărat și nu neapărat la ceea ce este cu adevărat real.

³⁴ Mohamed Younis și Andrew Rzepa (2019) One in Three Worldwide Lack Confidence in NGOs, Gallup Blog, June 20, 2019, accesat 22.02.2024 la <https://news.gallup.com/opinion/gallup/258230/one-three-worldwide-lack-confidence-ngos.aspx>

Influența ONG-urilor

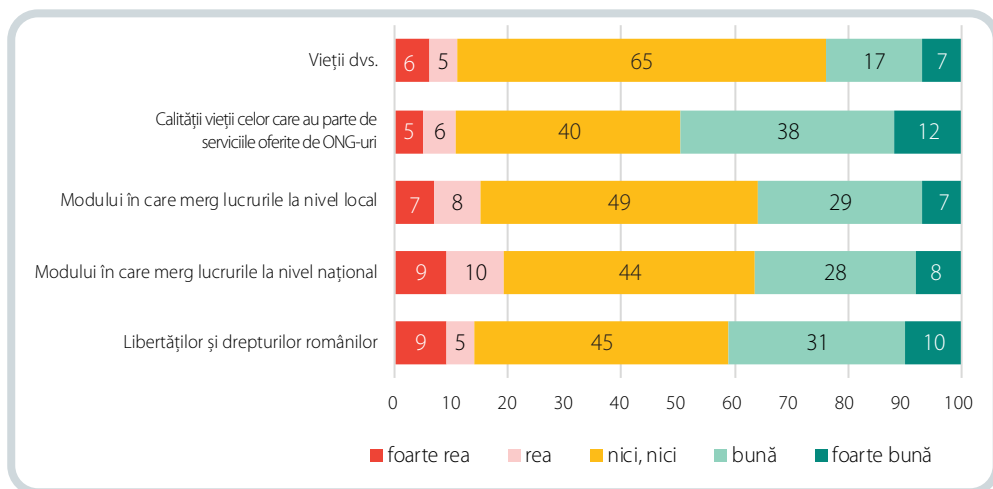
Pentru a măsura imaginea cu privire la influența ONG-urilor am folosit următoarea întrebare de chestionar: "Ce influență credeți că au, în general, ONG-urile din România asupra...?". Am cerut, pe rând, părerea cu privire la următoarele instanțe: viața respondentului, calitatea vieții beneficiarilor ONG-urilor, modulul în care merg lucrurile la nivel local, respectiv național și cu privire la libertățile și drepturile românilor. Instanțele menționate reprezintă principalele zone în care se poate manifesta activitatea unui ONG, în care acesta poate produce o diferență cu privire la funcționarea societății, funcție de obiectivele urmărite.

Foarte probabil, reprezentarea socială comună este dominată de imaginea ONG-urilor care oferă bunuri și servicii diferitelor categorii sociale defavorizate. Dincolo de această componentă, există ONG-uri interesate de bunul mers al lucrurilor la nivel local și național, de funcționarea normală și eficientă a instituțiilor publice, a societății în general. Desigur, prin sintagma "bunul mers al lucrurilor" se pot înțelege diverse lucruri, precum: nivelul de trai al populației, nivelul de dezvoltare economică, funcționarea instituțiilor administrative, infrastructură și transport, locuri de muncă, inflație etc. Chiar dacă o astfel de situație este, metodologic, de evitat, am preferat-o pentru considerente ce au ținut de păstrarea duratei de aplicare a chestionarului în limite rezonabile. O altă componentă, deopotrivă mai puțin vizibilă la nivelul opiniei publice, vizează lupta ONG-urilor pentru apărarea libertăților și drepturilor cetățenești. Scala utilizată în cadrul acestei întrebări a fost una ordinală cu cinci trepte și varianta de mijloc. Astfel, respondenții puteau alege dintre următoarele variante (ONG-urile din România au o influență): foarte rea, rea, nici bună, nici rea, bună, foarte bună.

Perspectiva populației

Răspunsurile populației la întrebarea despre influența ONG-urilor apar în Figura 28. O foarte mică pondere a populației (10-20%) consideră că ONG-urile au o influență negativă (rea sau foarte rea), cu mici variații în funcție de obiectul evaluării. Fișec, când e vorba despre beneficiarii ONG-urilor și respondenți, evaluările negative sunt cel mai puțin prezente (11%). Pe de altă parte, în ceea ce privește mersul lucrurilor la nivel național, ponderea evaluărilor negative aproape se dublează (19%). Aproximativ jumătate din populație consideră că ONG-urilor nu produc o diferență (în bine sau în rău), indiferent de domeniu, dar mai ales în ceea ce privește viața personală a fiecăruia dintre noi.

Figura 28. Ce influență credeți că au, în general, ONG-urile din România asupra...?

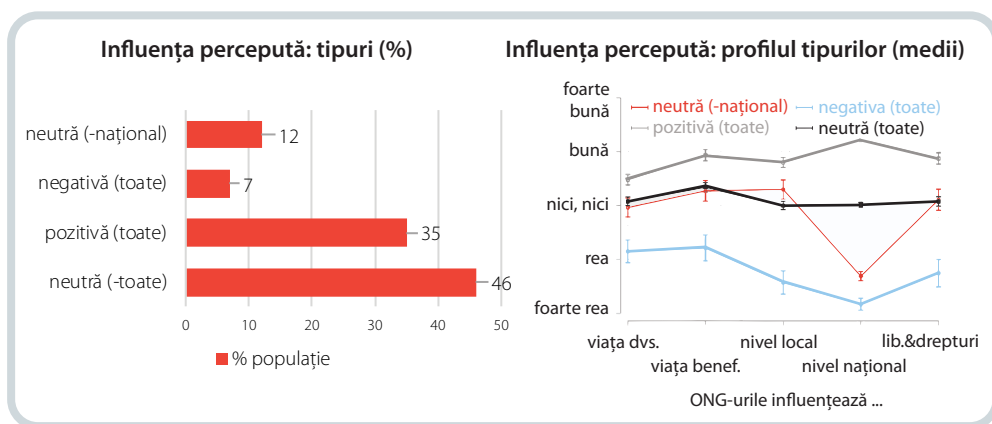
Sursa: Analize pe datele din ancheta BOSC 2023. Valorile reprezintă procente.

O treime sau ceva mai mult din populația generală apreciază că influența ONG-urilor este pozitivă. Din nou, cel mai puțin influențată este viața populației generale (24% influență pozitivă) și cel mai mult viața beneficiarilor (50% influență pozitivă). Pe scurt, la nivelul populației, reprezentarea majoritară e că ONG-urile au o influență pozitivă în cazul beneficiarilor direcți, respectiv o influență neutră în rest. Impactul pozitiv cu privire la libertățile și drepturile românilor este recunoscut și apreciat de 41% dintre cetățeni, ceea ce este îmbucurător, mai ales că aportul adus de ONG-uri în această sferă este unul relativ mai puțin vizibil în general.

Pe baza răspunsurilor la întrebarea despre interes (toți itemii asociați), putem construi o tipologie a populației, estima ponderea fiecărui tip în total, respectiv descrie tipurile rezultate în funcție de diferite caracteristici socio-demografice. Pentru a obține această tipologie am folosit analiza profilurilor latente (Latent Profile Analysis = LPA) (Asparouhov & Muthén, 2014; Ferguson et al., 2019; Nyland-Gibson & Choi, 2018; Spurk et al., 2020; Weller et al., 2020), tratând în acest caz, pentru simplitate, scala ordinală ca o scală metrică (distribuția fiecărei variabile este relativ normală, iar distanțele dintre clase sunt, subiectiv, aproximativ egale). Am testat mai multe soluții (2-6 profiluri), iar în final, pe baza unor criterii specifice (pondere în total populație, interpretabilitate, măsuri statistice, număr cazuri în total eșantion), am păstrat soluția cu patru profiluri / clase / tipuri. Desigur, un eșantion mai mare ar fi permis o estimare mai bună a ponderii acestor tipuri, respectiv definirea mai multor tipuri, mai fine și mai omogene. Rezultatele obținute sunt prezentate în Figura 29.

Figura 29. O tipologie a populației în funcție de reprezentarea despre influența ONG-urilor (date populație)

Sursa: Analize pe datele din ancheta BOSC 2023.

Mod de citire: LPA conduce la patru tipuri, din care "neutră (toate)" (cei care apreciază că ONG-urile au o influență neutră indiferent de dimensiunea considerată) include 46% dintre ONG-uri (graficul din stânga). În graficul din dreapta, linia neagră și cercurile negre indică mediile, pentru fiecare dimensiune, asociate organizațiilor din categoria "neutră (toate)", pe o scală de la 1 (influență foarte rea) la 5 (influență foarte bună).

În prima imagine din Figura 29 apar cele patru tipuri de populație rezultate și ponderea lor în total populație. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei.

- Tipul dominant, numit "influență neutră (toate)", include aproape jumătate din populație și se caracterizează printr-o reprezentare generală neutră în ceea ce privește influența ONG-urilor. Observăm în cel de-al doilea grafic că media evaluărilor la toți itemii componenți este în zona definită de o influență "nici rea, nici bună" (profilul cu negru).
- Următorul tip ca pondere, numit "influență pozitivă (toate)", include aproximativ o treime din populație și se caracterizează printr-o reprezentare generală pozitivă cu privire la influența ONG-urilor. Observăm în cel de-al doilea grafic că media evaluărilor la toți itemii componenți este în zona definită de o influență bună (profilul cu gri).

- Al treilea tip, "influență neutră (național)" (12%), este similar primului tip, fiind diferit de acesta doar prin faptul că influența ONG-urilor la nivel național este considerată negativă, nu neutră. Observăm în cel de al doilea grafic că media evaluărilor la itemii componenți este în zona definită de o influență neutră, cu excepția nivelului național în cazul căruia influența este rea (profilul cu roșu).
- Ultimul tip, "influență negativă (toate)", îi include pe cei 7% care apreciază că influența ONG-urilor este mai degrabă negativă indiferent de aspectul evaluat. Observăm în dreapta că media evaluărilor la toți itemii este în zona definită de o influență rea sau foarte rea (profilul cu albastru deschis).

Ne interesează să vedem dacă tipurile definite în funcție de influența ONG-urilor diferă în raport cu o serie de caracteristici socio-demografice. Pentru aceasta am folosit un model de analiză multivariată (regresie logistică multi-nominală) și am prezis statistic componența tipurilor. Prin urmare, valorile prezentate în grafice sunt valori prezise pe baza modelului, nu valori observate în setul de date. Strategia controlului statistic și a predicției pe baza unui model multivariat are avantajul că identifică doar diferențele reale, cele asociate fiecărei variabile, neafectate de restul caracteristicilor respondenților.

Oarecum surprinzător, cele patru tipuri au o componență medie mai degrabă similară (din punctul de vedere al celor câteva caracteristici socio-demografice disponibile). Analizele respective sunt prezentate la anexe, iar aici menționăm doar diferențele în cazul cărora avem și o semnificație statistică (adică sunt șanse rezonabile – 95% – ca aceste diferențe să apară din nou în cazul în care am relua ancheta). Nu am observat diferențe semnificative statistic induse de educație, status (salariat, patron, pensionar, casnic), macroregiune, calitatea de membru într-un ONG în prezent. Atenție, comentariile care urmează se referă la diferențe relative, nu absolute. Pe scurt, am constatat următoarele diferențe:

- Gen: bărbații apar relativ mai des în cazul tipului "influență negativă", iar femeile în cazul tipului "influență neutră";
- Vârsta: cei tineri (18-29) sunt mai prezenți în cazul tipului "influență pozitivă";
- Persoanele casnice apar mai rar în cazul tipului "influență neutră";
- Mediu rezidență: locuitorii din rural apar mai frecvent în cazul tipului "influență negativă";
- Cei care au beneficiat de serviciile unui ONG apar mai rar în cazul tipului "influență neutră";
- Cei care au fost membri în cel puțin trei ONG-uri se regăsesc mai rar în cazul tipului "influență negativă" și mai des în cazul tipului "influență neutră".

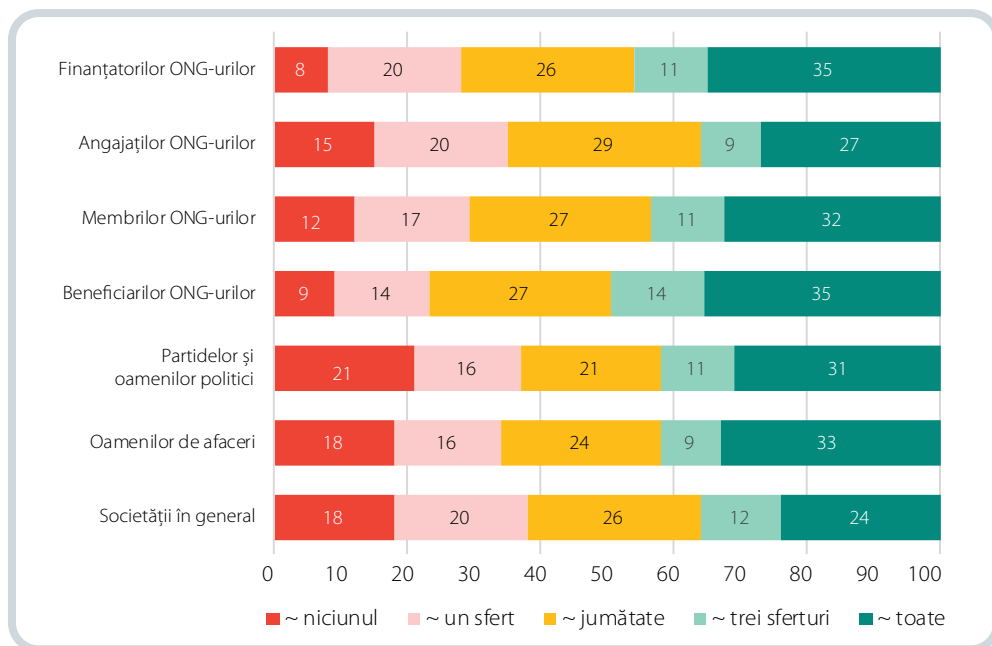
Interesele urmărite de ONG-uri

Pentru a măsura reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri am folosit următoarea întrebare de chestionar: "Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele ...?". Am cerut, pe rând, părerea despre următoarele două categorii de instanțe: (1) actori care activează în relație cu ONG-urile și anume finanțatori, angajați, membri și bineînțeles, beneficiari; (2) actori din afara ONG-urilor: partide și oameni politici, oameni de afaceri, respectiv societatea în general. Teoretic, ONG-urile ar putea urmări interesele tuturor acestor categorii de actori. Firesc, ne-am așteptat ca populația să aprecieze că majoritatea ONG-urilor urmăresc cu precădere interesele beneficiarilor, a societății în general, și poate, secundar, nevoile celor care finanțează și activează în sectorul ONG. Cu siguranță, nu ne dorim o imagine publică a ONG-urilor caracterizată printr-un interes prioritar acordat intereselor actorilor politici și economici. Desigur, ceea ce măsurăm nu este realitatea ci o reprezentare aproximativă pe care populația o are cu privire la interesele susținute de sectorul ONG. Scala utilizată în cadrul acestei întrebări a fost una ordinală cu cinci trepte și variantă de mijloc. Astfel, respondenții puteau alege dintre următoarele categorii de răspunsuri (ONG-urile urmăresc în principal interesele ...): aproape niciun ONG, cam un sfert, cam jumătate, cam trei sferturi, aproape toate ONG-urile.

Perspectiva populației

Răspunsurile populației la întrebarea despre interesele urmărite de ONG-uri apar în Figura 30. În acest caz, distribuția răspunsurilor este mult mai echilibrată, semnalând lipsa unui consens, a unei perspective dominante. La nivel general, pare să existe un segment important de populație (aproape jumătate din aceasta) care apreciază că majoritatea ONG-urilor funcționează în interesul beneficiarilor, respectiv al sectorului ONG (scopul fiind reproducerea și funcționarea sistemului). Aproximativ o treime din populația generală asociază interesele prioritare ale ONG-urilor cu interesele partidelor și oamenilor politici, respectiv oamenilor de afaceri.

Figura 30. Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele ...?

Sursa: Analize pe datele din ancheta BOSC 2023. Valorile reprezintă procente.

Prezentarea răspunsurilor sub această formă ascunde modul în care se grupează răspunsurile, existența sau nu a unor reprezentări alternative la nivelul populației. Pe baza răspunsurilor la toți itemii putem construi o tipologie a populației, estima ponderea fiecărui tip în total, și descrie tipologia rezultată în funcție de diferite caracteristici socio-demografice. Am folosit analiza profilurilor latente (Latent Profile Analysis = LPA), tratând pentru simplitate, scala ordinală ca o scală metrică (distribuția fiecărei variabile este relativ normală). Am testat mai multe soluții (2-7 profiluri), iar în final, pe baza unor criterii specifice (pondere, interpretabilitate, măsuri statistice, număr cazuri în total eșantion), am păstrat soluția cu patru profiluri / clase / tipuri.

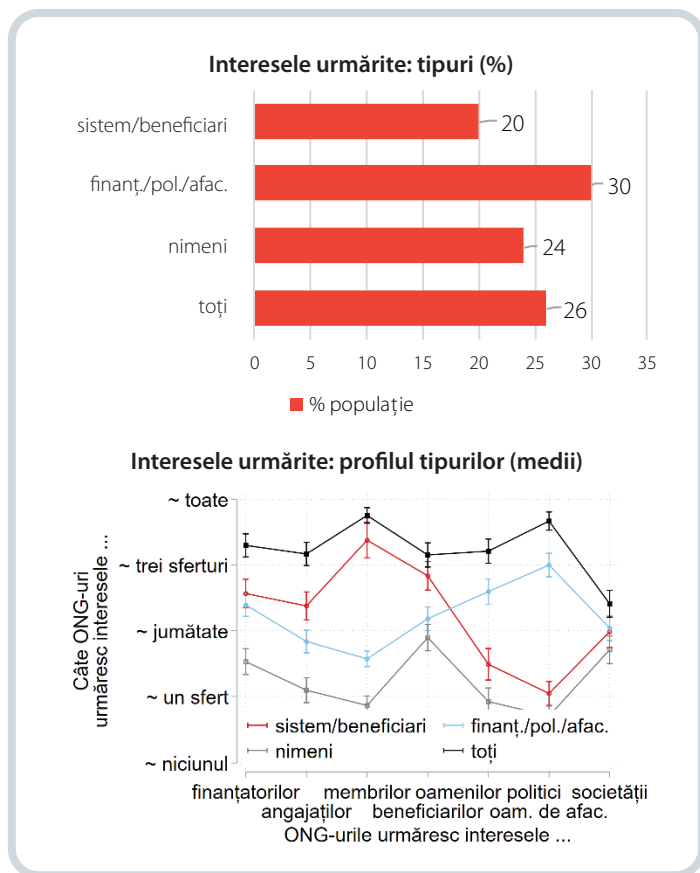
În prima imagine din Figura 31 apar cele patru tipuri rezultate și ponderea lor în total populație. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei. De această dată nu există un tip dominant, ci patru tipuri cu o pondere relativ apropiată:

- Primul tip, numit "interesele sistemului / beneficiarilor", are o pondere de 20% din populație și este compus din cei care apreciază că majoritatea ONG-urilor urmăresc interesele beneficiarilor alături de interesele actorilor din sectorul ONG (finanțatori, angajați, membri). În graficul din dreapta observăm că media evaluărilor la itemii asociați acestor actori este în proximitatea categoriei de răspuns "cam trei sferturi" din ONG-uri (profilul cu roșu).

- Următorul tip, "interesele finanțatorilor / oamenilor de afaceri / oamenilor politici", are o pondere de 30% din populație și îi include pe cei care consideră că ONG-urile urmăresc mai degrabă interesele acestor categorii de actori. În graficul din dreapta observăm că media evaluărilor la itemii asociați acestor actori este în zona definită de variantele de răspuns "cam jumătate" / "cam trei sferturi" (profilul cu albastru deschis).
- Al treilea tip, "interesele nimănui" (24%), îi include pe cei care apreciază că ONG-urile nu prea urmăresc interesele cuiva anume, oarecum cu excepția beneficiarilor și societății. În graficul din dreapta observăm că media evaluărilor la itemii asociați este în zona "cam un sfert" și crește la "cam jumătate" în cazul beneficiarilor și societății (profilul cu gri).
- Ultimul tip, "interesele tuturor", îi include pe cei 26% din total populație care consideră, oarecum nediscriminatoriu, că majoritatea ONG-urilor urmăresc mai degrabă interesele tuturor categoriilor de actori. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la toți itemii componenți este în zona definită de categoria "cam trei sferturi" (profilul cu negru).

Itemul despre interesele societății este cel mai puțin discriminativ între tipuri (valorile medii variază foarte puțin între profiluri). Următorul ca putere de discriminare este cel cu privire la urmărirea intereselor beneficiarilor, în timp ce reprezentarea conform căreia majoritatea ONG-urilor urmăresc interesele beneficiarilor este destul de răspândită indiferent de tip.

Figura 31. O tipologie a populației în funcție de reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri (date populație)

Sursa: Analize pe datele din ancheta BOSC 2023.

Mod de citire: LPA conduce la patru tipuri, din care "toți" (cei care apreciază că ONG-urile urmăresc interesele tuturor actorilor) include 26% dintre ONG-uri (graficul de deasupra). În graficul de jos, linia neagră și cercurile negre indică mediile, pentru fiecare actor, asociate organizațiilor din categoria "toți", pe o scală de la 1 (niciunul dintre ONG-uri) la 5 (toate ONG-urile).

Ne interesează să vedem dacă tipurile definite în funcție de interesele urmărite de ONG-uri diferă în funcție de o serie de caracteristici socio-demografice. Pentru aceasta am folosit un model de analiză multivariată (regresie logistică multi-nominală) și am prezis statistic componența tipurilor. Prin urmare valorile prezentate în grafice sunt valori prezise pe baza modelului, nu valori observate în setul de date. Strategia controlului statistic și a predicției pe baza unui model multivariat are avantajul că identifică doar diferențele reale, cele asociate fiecărei variabile, neafectate de restul caracteristicilor respondenților.

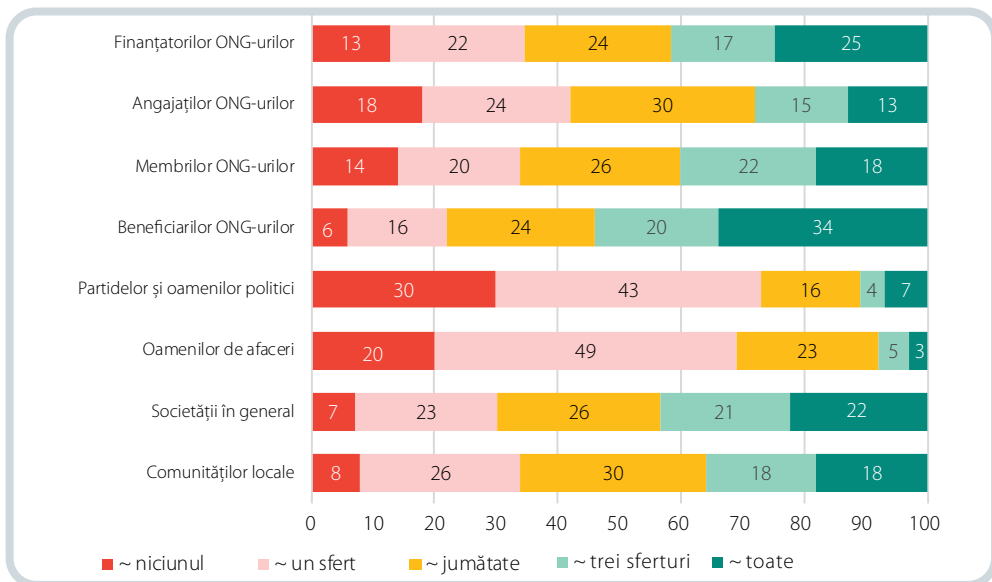
Din nou, componența celor patru tipuri este mai degrabă similară (din punctul de vedere al celor câteva caracteristici socio-demografice disponibile). Analizele respective sunt prezentate la anexe, iar aici menționăm doar diferențele în cazul cărora avem și o semnificație statistică (adică sunt șanse mari – 95% – ca aceste diferențe să apară din nou în cazul în care am relua ancheta). Nu am observat diferențe semnificative statistic induse de gen, status (salariat, pensionar, casnic), calitatea de beneficiar sau membru într-un ONG în trecut sau prezent. Atenție, comentariile care urmează se referă la diferențe relative, nu absolute. Pe scurt, am constatat următoarele diferențe:

- Vârsta: incidența tipului “interesele beneficiarilor / sistemului” crește pe măsură ce crește vârsta; incidența tipului “interesele finanțatorilor / oamenilor politici / oamenilor de afaceri” scade pe măsură ce crește vârsta; incidența tipului “interesele nimănui” este relativ mai mare în cazul vârstelor extreme.
- Cei cu educație scăzută (maximum gimnaziu) se regăsesc mai des în cazul tipului “interesele finanțatorilor / oamenilor politici / oamenilor de afaceri”.
- Cei care sunt patroni sau muncesc pe cont propriu se regăsesc mai rar în cazul tipului “interesele tuturor”.
- Cei care locuiesc în macro-regiunea Sud se regăsesc mai rar în cazul tipului “interesele nimănui”, respectiv mai des în cazul tipului “interesele finanțatorilor / oamenilor politici / oamenilor de afaceri”.

Perspectiva liderilor ONG

Răspunsurile liderilor ONG la întrebarea despre interesele urmărite de ONG-uri apar în Figura 32. Firesc imaginea liderilor cu privire la interesele urmărite de sector este una ceva mai favorabilă: o foarte mică parte a liderilor consideră că majoritatea ONG-urilor urmăresc interesele oamenilor de afaceri sau a oamenilor politici, respectiv că nu urmăresc în principal interesele beneficiarilor.

Figura 32. Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele...? (date lideri)

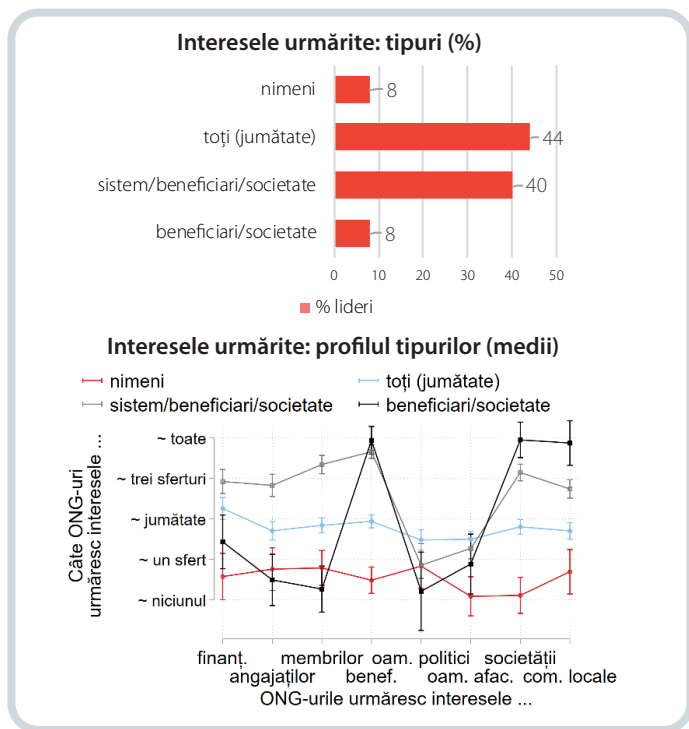

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Valorile reprezintă procente.

În prima imagine din Figura 33 apar cele patru tipuri rezultate prin combinarea răspunsurilor la itemii anteriori, respectiv ponderea acestor tipuri în total populație. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei. Am reținut patru tipuri definite relativ clar:

- Primul tip, numit "interesele nimănui", are o pondere mică (aproximativ 8%) și este compus din liderii care privesc negativ sectorul, fiind de părere că nu mai mult de un sfert din ONG-uri urmăresc interesele cuiva (indiferent cine este acesta). Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la acești itemi este în proximitatea categoriilor de răspuns "cam niciunul" / "cam un sfert" din ONG-uri (profilul cu roșu).
- Următorul tip, "interesele tuturor (jumătate)", are o pondere de 44% și îi include pe liderii care consideră că aproximativ jumătate din ONG-uri (desigur, nu aceeași jumătate) urmăresc mai degrabă nediferențiat interesele actorilor. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor în cazul acestor categorii este în zona definită de varianta de răspuns "cam jumătate" (profilul cu albastru deschis).
- Al treilea tip, "interesele sistemului / beneficiarilor / societății / locale" (40%), îi include pe liderii care apreciază că majoritatea ONG-urilor urmăresc interesele actorilor din sistem, a beneficiarilor și societății / locale. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la itemii componenți (toți, cu excepția oamenilor de afaceri și a oamenilor politici) este în zona "cam trei sferturi" (profilul cu gri).
- Ultimul tip, "interesele beneficiarilor / societății / localității" ("idealisti"), îi include pe cei 8% lideri care consideră că majoritatea ONG-urilor urmăresc în principal doar interesele beneficiarilor și a societății / localității. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la itemii componenți este în zona definită de categoria "cam toate" (profilul cu negru).

Figura 33. O tipologie a liderilor în funcție de reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri (date lideri)

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023.

Mod de citire: LPA conduce la patru tipuri, din care "nimeni" (cei care apreciază că ONG-urile nu urmăresc interesele unuia dintre actorii testați) include 8% dintre lideri (graficul de deasupra). În graficul de jos, linia roșie și cercurile roșii indică mediile, pentru fiecare actor, asociate liderilor din categoria "nimeni", pe o scală de la 1 (niciunul dintre ONG-uri) la 5 (toate ONG-urile).

Ne interesează să vedem dacă tipurile definite în funcție de interesele urmărite de ONG-uri diferă cu privire la o serie de caracteristici asociate liderilor și ONG-urilor din care aceștia fac parte. Pentru acestea am folosit un model de analiză multivariată (regresie logistică multi-nominală) și am prezis statistic componența tipurilor. Prin urmare valorile prezentate în grafice sunt valori prezise pe baza modelului, nu valori observate în setul de date. Strategia controlului statistic și a predicției pe baza unui model multivariat are avantajul că identifică doar diferențele reale, cele asociate fiecărei variabile, neafectate de restul caracteristicilor respondenților. Din păcate, numărul de lideri care au răspuns la întrebările despre interese este destul de mic (puțin peste jumătate din eșantionul total de aproximativ 800), deci cele mai multe diferențe nu trec pragul semnificației statistice.

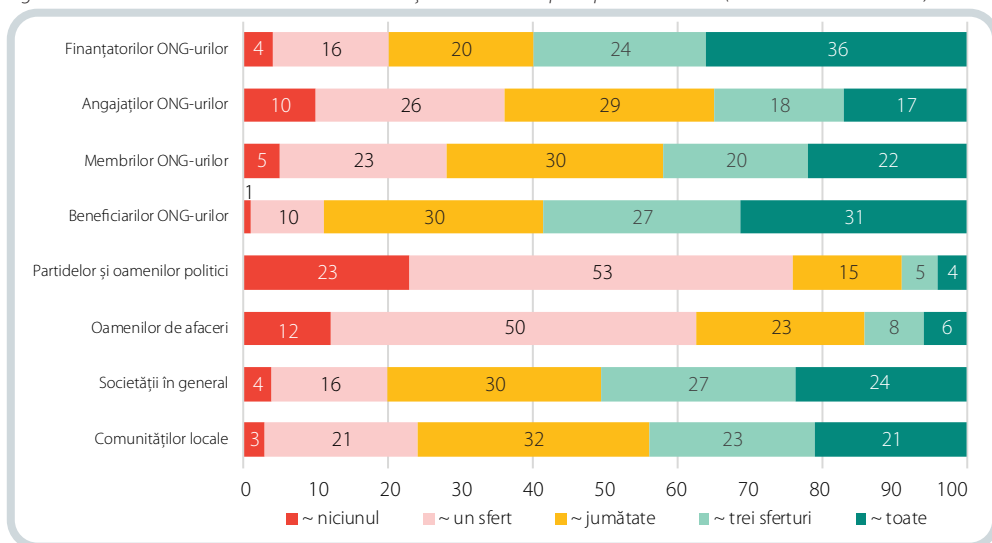
Componența celor patru tipuri variază mai degrabă puțin în funcție de diferite caracteristici. Analizele respective sunt prezentate la anexe, iar aici menționăm doar diferențele semnificative statistic (adică sunt șanse mari – 95% – ca aceste diferențe să apară din nou în cazul în care am relua ancheta). Nu am observat diferențe semnificative statistic induse de vârstă, educație, vechime, statut (angajat, membru, voluntar), număr angajați, mărime buget, alte domenii de activitate ale ONG-urilor. Comentariile care urmează se referă la diferențe relative, nu absolute. Pe scurt, am constatat următoarele diferențe:

- Gen: liderii femeii apar relativ mai des în cazul tipului “interesele sistemului / beneficiarilor / societății / locale”, iar liderii bărbați în cazul tipului “interesele tuturor (jumătate)”.
- Cei care nu sunt angajați în ONG-uri apar mai des în cazul tipului “interesele tuturor (jumătate)”.
- Cei care nu sunt membri în ONG-uri apar mai des în cazul tipului “interesele beneficiarilor/societății/localității”.
- Cei care fac parte din Consiliul Director al ONG-urilor apar mai des în cazul tipului “interesele beneficiarilor / societății / localității”.
- Cei care sunt în același timp și antreprenori / patroni apar mai des în cazul tipului “interesele tuturor (jumătate)”, respectiv mai rar în cazul tipului “interesele sistemului/ beneficiarilor / societății / locale”.
- Cei care sunt angajați doar în ONG-uri și care fac parte din ONG-uri cu mai puțini membri apar mai des în cazul tipului “interesele beneficiarilor / societății / localității”.
- Cei asociați cu ONG-uri din domeniul drepturilor omului apar mai des în cazul tipului “interesele beneficiarilor / societății / localității” și relativ mai rar în cazul tipului “interesele tuturor (jumătate)”.
- Cei asociați cu ONG-uri care activează în domeniul resurselor pentru alte ONG-uri apar mai des în cazul tipului “interesele nimănui”.

Perspectiva membrilor, angajaților și voluntarilor ONG

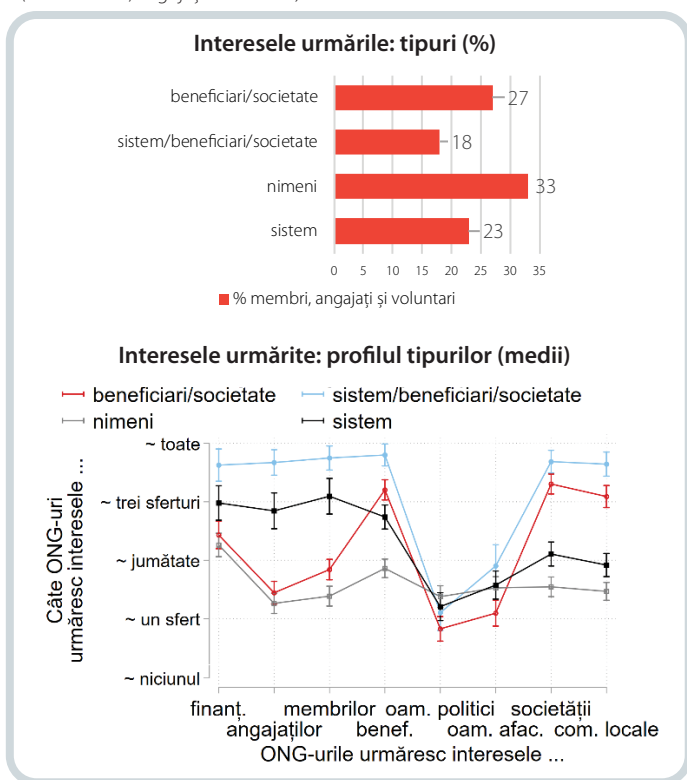
Răspunsurile membrilor și voluntarilor ONG la întrebarea despre interesele urmărite de ONG-uri apar în Figura 34. Firesc imaginea acestora cu privire la interesele urmărite de sector este una în general pozitivă: majoritatea membrilor și voluntarilor consideră că majoritatea ONG-urilor urmăresc interesele tuturor actorilor, cu excepția oamenilor de afaceri și a oamenilor politici. Mai puțin de așteptat e reprezentarea conform căreia ONG-urile urmăresc aproximativ în egală măsură interesele beneficiarilor și cele ale finanțatorilor ONG-urilor. Destul de probabil, asta se întâmplă deoarece membrii și voluntarii consideră că interesele celor două părți sunt de fapt aceleași: finanțatorii au ca principal interes interesele beneficiarilor.

Figura 34. Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele...? (date membri & voluntari)

Sursa: Analize pe datele din ancheta BMO 2023. Valorile reprezintă procente.

Figura 35. O tipologie a membrilor, angajaților și voluntarilor ONG în funcție de reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri (date membri, angajați & voluntari)

Sursa: Analize pe datele din ancheta BMO 2023.

Mod de citire: LPA conduce la patru tipuri, din care "beneficiari / societate" (cei care apreciază că ONG-urile urmăresc interesele beneficiarilor, societății și comunităților locale) include 27% dintre respondenți (graficul de sus). În graficul de jos, liniile roșii și cercurile roșii indică mediile, pentru fiecare actor, asociate respondenților din categoria "beneficiari / societate", pe o scală de la 1 (niciunul dintre ONG-uri) la 5 (toate ONG-urile).

În prima imagine din Figura 35 apar cele patru tipuri rezultate prin combinarea răspunsurilor la itemii anteriori, respectiv ponderea acestor tipuri în total populație. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei. Am reținut patru tipuri definite relativ clar:

- Primul tip, numit “interesele beneficiarilor/societății” (“idealității”), are o pondere de aproximativ 27% și este compus din membrii și voluntarii care privesc pozitiv sectorul, fiind de părere că majoritatea ONG-urilor urmăresc în principal doar interesele beneficiarilor și a societății / localității. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la itemii componenți este în zona definită de categoria “cam trei sferturi” (profilul cu roșu). Ponderea acestui tip este semnificativ mai mare în cazul membrilor și voluntarilor comparativ cu liderii ONG-urilor.
- Următorul tip, “interesele sistemului / beneficiarilor / societății / locale” (18%), îi include pe membrii și voluntarii care apreciază că majoritatea ONG-urilor urmăresc interesele actorilor din sistem, a beneficiarilor și societății / locale. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la itemii componenți (toți, cu excepția oamenilor de afaceri și a oamenilor politici) este în zona “cam trei sferturi” / “toate” (profilul cu albastru deschis). Ponderea acestui tip este semnificativ mai mică în cazul membrilor și voluntarilor comparativ cu liderii ONG-urilor.
- Al treilea tip, “nimeni” (33%), îi include pe membrii și voluntarii care privesc negativ sectorul, fiind de părere că nu mai mult de un sfert din ONG-uri urmăresc interesele cuiva (indiferent cine este acesta). Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la acești itemi este în proximitatea categoriilor de răspuns “cam jumătate” / “cam un sfert” din ONG-uri (profilul cu gri). Ponderea acestui tip este semnificativ mai mare în cazul membrilor și voluntarilor comparativ cu liderii ONG-urilor.
- Ultimul tip, “interesele sistemului” (23%), îi include pe membrii și voluntarii care consideră că majoritatea ONG-urilor urmăresc în principal doar interesele actorilor din sectorul ONG. Observăm în graficul din dreapta că media evaluărilor la itemii componenți este în zona definită de categoria “cam trei sferturi” (profilul cu negru).

Similar cu analizele realizate în cazul răspunsurilor liderilor, ne-a interesat să vedem dacă tipurile definite în funcție de interesele urmărite de ONG-uri diferă în ceea ce privește o serie de caracteristici asociate membrilor, angajaților și voluntarilor, respectiv ONG-urilor din care aceștia fac parte. Am folosit exact aceeași strategie descrisă anterior. Din păcate numărul de membri și voluntari care au răspuns la întrebările despre interese este relativ mic (aproximativ 400). Foarte probabil și variațiile tipurilor în funcție de caracteristicile considerate sunt mai degrabă modeste. Ca urmare, niciuna dintre diferențele testate nu a trecut pragul semnificației statistice (toate graficele sunt prezentate în anexă).

Concluzii

La nivelul populației, reprezentarea majoritară e că ONG-urile au o influență pozitivă în cazul beneficiarilor și neutră în rest, cei care evaluează că influența este negativă fiind marginali. Impactul pozitiv al ONG-urilor în ceea ce privește libertățile și drepturile românilor este recunoscut și apreciat de 41% dintre cetățeni. În ceea ce privește influența percepută, există două segmente mari de cetățeni: cei care apreciază că, indiferent de aspectul avut în vedere, ONG-urile au o influență neutră (46%) și cei care consideră că influența este pozitivă (35%). Primul segment ar putea fi de interes în cazul unei campanii publice pe termen lung de îmbunătățire a imaginii ONG-urilor. Sectorul s-ar putea implica în realizarea mai multor proiecte în alte sfere decât cele strict legate de susținerea diferitelor categorii sociale defavorizate și / sau ar putea promova mai mult astfel de proiecte. Concret, ar putea fi derulate campanii de conștientizare a importanței și impactului proiectelor asupra unor domenii majore precum: calitatea guvernării, funcționarea instituțiilor și calitatea clasei politice, reducerea corupției, modernizarea instituțiilor administrației publice locale și centrale, funcționarea eficientă și profesionistă a sistemelor de educație și sănătate, asigurarea respectării libertăților și drepturilor cetățenilor.

În general, jumătate din populație apreciază că ONG-urile urmăresc interesele beneficiarilor și ceva mai puțini interesele celor care lucrează în sector. Există însă un segment important de cetățeni (30%) care văd în sectorul ONG o modalitate prin care diferiți actori sociali externi (finanțatorii ONG-urilor, oamenii de afaceri, partidele și oamenii politici) își promovează și susțin interesele politice și economice personale.

Promovarea unor interese care țin de binele general, de buna funcționare a societății în ansamblul său, este mult prea puțin vizibilă. O serie de campanii de informare și sensibilizare a populației orientată în direcția ilustrării modului în care ONG-urile contribuie prin activitățile lor la bunul mers al societății, ar putea ajuta la creșterea vizibilității acestei direcții de acțiune.

Îmbucurător, imaginea liderilor ONG-urilor cu privire la interesele urmărite de acestea este relativ mai pozitivă comparativ cu imaginea populației. Foarte puțini (8%) lideri au o imagine negativă (majoritatea ONG-urilor nu urmăresc interesele niciunui actor), dar și foarte puțini (8%) sunt "idealiști" (majoritatea ONG-urilor urmăresc strict interesele beneficiarilor / societății / locale). Aproape jumătate dintre lideri apreciază că ONG-urile urmăresc interesele tuturor cu excepția oamenilor de afaceri și a oamenilor politici. Și aproximativ 40% dintre lideri consideră că ONG-urile urmăresc interesele sistemului / beneficiarilor / societății / locale.

Membrii, angajații și voluntarii ONG-urilor au și ei o percepție pozitivă cu privire la interesele urmărite de acestea, chiar dacă ponderea celor care au o perspectivă divizată în ceea ce privește interesele ONG-urilor e destul de mare (33%). Ponderea "idealiștilor" (majoritatea ONG-urilor urmăresc strict interesele beneficiarilor / societății / locale) este mai mare comparativ cu liderii (27% vs. 8%). Însă, în același timp, ponderea celor care apreciază un interes dispersat (tipul "nimeni") este clar mai mare în cazul membrilor și voluntarilor comparativ cu liderii (33% vs. 8%). Simplu spus, reprezentările membrilor, angajaților și voluntarilor sunt mai extreme comparativ cu reprezentările liderilor. În cazul membrilor, angajaților și voluntarilor, alte două tipuri importante sunt formate din cei care apreciază că ONG-urile urmăresc interesele tuturor cu excepția oamenilor politici și de afaceri (18%, semnificativ mai puțini comparativ cu liderii – 40%), respectiv interesele sistemului (finanțatori, angajați, membri, beneficiari) (23%).

Implicarea sectorului ONG în formularea politicilor publice

▶ Ovidiu Voicu

Introducere

În acest capitol, ne propunem să descriem capacitatea sectorului ONG de a participa la luarea deciziilor și de a se implica în formularea politicilor publice, din perspectiva utilizării instrumentelor legale și instituționale pe care asociațiile și fundațiile le au la îndemână.

Cadrul conceptual, de politici și legislativ

Capitolul de față pleacă de la ipoteza că implicarea și participarea cetățenilor la procesul decizional justifică costurile instituționale, financiare și de resurse umane implicate. Există o dezbateră filosofică și pragmatică în spatele acestei ipoteze, dar această discuție excedează scopului cercetării. Irvin și Stansbury (2004) realizează o analiză detaliată a listei de avantaje și dezavantaje ale participării cetățenilor la luarea deciziilor, pentru ambele părți implicate. Din perspectiva autorităților, avantajele includ învățare (de la cetățenii informați), legitimitate și convingerea cetățenilor, creșterea încrederii și limitarea nemulțumirilor, depășirea obstacolelor, evitarea unor costuri suplimentare (spre exemplu, litigii) și, în unele cazuri, decizii de politici mai bune. Există însă și dezavantaje: procesul este costisitor și consumator de timp, poate genera frustrări care să conducă la nemulțumire și neîncredere, apare o pierdere a controlului deciziei, iar în unele situații nu pot fi evitate decizii mai proaste, dar populare. În unele situații, decidenții consideră că dezavantajele depășesc avantajele, și preferă să evite consultările.

Cadrul conceptual folosit este dezvoltat de către organizațiile internaționale la care România este parte și care au o preocupare particulară pentru dezvoltarea societății civile și protecția spațiului civic, respectiv Consiliul European și Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare. Această abordare are avantajul că înglobează elemente teoretice, din cercetarea academică, contribuțiile ONG-urilor și angajamentele statelor. În acest fel sunt dezvoltate standarde ce atrag responsabilitatea guvernelor.

Conferința ONG-urilor Internaționale ale Consiliului European este un organism asociat Consiliului, care pune în practică recomandările Consiliului de Miniștri și ale Adunării Parlamentare cu privire la cadrul de funcționare a organizațiilor neguvernamentale din țările membre. În iunie 2007, Conferința ONG-urilor Internaționale a primit responsabilitatea să elaboreze un cod sau îndrumător de bune practici care să acopere mecanisme pentru participarea ONG-urilor în procesele de luare a deciziilor și implicarea societății civile în politicile publice. Comitetul de Miniștri al Consiliului European a recunoscut, în CM/Recomandarea (2007)14 din octombrie 2007, „contribuția esențială adusă de ONG-uri la dezvoltarea și realizarea democrației și a drepturilor omului, în special prin promovarea conștientizării publicului, participarea la viața publică și asigurarea transparenței și responsabilitatea autorităților publice”.

Codul de bune practici pentru participarea civică în procesul de luare a deciziilor a fost adoptat de Conferință în 2009 și agreat de Consiliul de Miniștri, Adunarea Parlamentară și Congresul Autorităților Locale și Regionale. Codul face recomandări pentru îmbunătățirea participării ONG-urilor în toate etapele procesului de politici publice, pe patru niveluri:

- informare (nivelul cel mai scăzut) – asigurarea accesului la informații, inclusiv în formate deschise;

- consultare – solicitarea punctuală a opiniilor societății civile și facilitarea participării la decizie;
- dialog – o comunicare permanentă în ambele sensuri, construită pe interese comune, cu obiectivul de a asigura un schimb periodic de opinii;
- parteneriat (nivelul cel mai ridicat de implicare) - împărțirea responsabilităților în fiecare etapă a procesului politic de luare a deciziilor de la stabilirea agendei de lucru, redactare, decizie și punerea în aplicare a inițiativelor politice.

Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) are un interes particular pentru promovarea și dezvoltarea spațiului civic. Acest „club” al celor mai dezvoltate economii, la care România face eforturi să adere, a inclus în standardele propuse membrilor săi un spațiu civic viu, care permite cetățenilor să obțină cât mai multe beneficii din dezvoltarea economică.

OECD definește spațiul civic ca ansamblu de condiții legale, politice, instituționale și practice necesare pentru ca actorii neguvernamentali să acceseze informații, să se exprime, să se asocieze, să se organizeze și să participe la viața publică. Promovarea și protejarea spațiului civic este o condiție prealabilă pentru buna guvernare și creștere favorabilă incluziunii, precum și pentru politici eficiente de guvernare deschisă și inițiative de participare a părților interesate. În viziunea OECD, spațiul civic se sprijină pe patru piloni: libertățile civile, implicarea cetățenilor și organizațiilor în luarea deciziilor, libertatea mass-media și a spațiului digital și un mediu favorabil societății civile.

În 2022, ca parte a procesului de aderare la OECD, România a solicitat Organizației realizarea a două analize tematice: *Civic Space Review of Romania* (analiza spațiului civic în România) și *Open Government Review of Romania* (analiza politicilor privind guvernarea deschisă în România). Cele două rapoarte au fost publicate în iulie 2023 și pot fi citite pe pagina OECD (ironic, deși au fost plătite de România, descărcarea rapoartelor se poate face doar cu plată), la adresele indicate în secțiunea Referințe.

Recomandările OECD din cele două studii vor fundamenta viitoarea *Strategie națională privind guvernarea deschisă*. Această strategie este primul document național de politici publice din ultimii 25 de ani, care vizează creșterea participării cetățenilor la luarea deciziilor. Strategia este o țintă în Planul Național de Redresare și Reziliență, cu termen de realizare iunie 2024, și beneficiază de o finanțare consistentă. Implementarea proiectului este întârziată, iar consultările publice pe marginea Strategiei au început abia în ianuarie 2024. Noul termen asumat este octombrie 2024. După adoptare, Strategia va deveni primul cadru național de politici în acest domeniu.

Chiar și în absența unui cadru de politici, România are un cadru legislativ favorabil participării cetățenilor la luarea deciziilor, care a rămas aproape nemodificat în ultimii 20 de ani. Libertățile civile sunt consfințite de Constituție și operaționalizate prin mai multe legi. În particular pentru subiectul acestui capitol sunt de interes următoarele reglementări:

- libertatea întrunirilor (Art. 39 din Constituție) face obiectul *Legii nr. 60/1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice*. Organizațiile neguvernamentale sunt recunoscute ca potențiali organizatori ai unor întruniri publice.
- dreptul de asociere (Art. 40) este reglementat specific pentru ONG-uri prin *Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații*. Alături de reguli privind organizarea și funcționarea ONG-urilor, acestora li se recunoaște și un statut special în relaționarea cu instituțiile publice. Alte forme de asociere, care nu fac obiectul cercetării de față, sunt reglementate prin acte normative specifice.
- dreptul la informație (Art. 31) face obiectul direct al *Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public* și, mai recent, al *Legii nr. 179/2022 privind datele deschise și reutilizarea informațiilor din sectorul public* (aceasta din urmă, adoptată pentru a transpune directiva similară a Uniunii Europene). ONG-urile beneficiază de prevederi specifice.
- dreptul de petiționare (Art. 51) este legiferat prin *Ordonanța Guvernului nr. 27/2002 privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor*. Asociațiilor și fundațiilor legal constituite li se recunoaște explicit dreptul la petiție.

- participarea cetățenilor la luarea deciziilor este la intersecția libertăților civile și este reglementată prin mai multe acte. *Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională* setează cadrul general privind consultarea pe marginea actelor normative și oferă un rol important ONG-urilor.
- mai multe acte normative stabilesc reprezentarea ONG-urilor în diverse instituții publice sau comitete consultative, dintre care cel mai important este Comitetul Economic și Social (*reglementat prin Legea nr. 248/2013 privind organizarea și funcționarea Consiliului Economic și Social*), organism de rang constituțional.
- *Codul Administrativ* din 2019 a introdus noi metode de participare a cetățenilor la luarea deciziilor la nivel local, respectiv reprezentantul zonal, adunările cetățenești și inițiativa cetățenească.

Așa cum se poate observa, cele mai multe dintre aceste legi au fost adoptate cu cel puțin două decenii în urmă, în perioada în care România negocia aderarea la Uniunea Europeană, și au rămas relativ stabile în toată această perioadă.

Abordare și surse de date

Subiectul acestui capitol sunt instrumentele legale și instituționale care derivă din cadrul național legislativ și de politici. Ne interesează modul concret în care ONG-urile folosesc aceste instrumente, pentru a descrie capacitatea sectorului de a influența procesul de formulare a politicilor publice. Sunt și alte elemente importante ale participării, cum ar fi capacitatea de a mobiliza cetățenii sau mecanismele de coalizare și reprezentare a sectorului. Acestea fac obiectul unor alte capitole ale raportului.

Modelul propus are trei dimensiuni: așteptările cetățenilor, care definesc legitimitatea etică a implicării ONG-urilor în procesul de politici publice; folosirea efectivă a instrumentelor aflate la dispoziție; și auto-evaluarea organizațiilor, prin vocea liderilor lor. Vom folosi în principal patru surse de date, fiecare dintre ele oferind o perspectivă asupra temei analizate.

Barometrul Opiniilor despre Societatea Civilă, ediția 2023 este sursa de date care ne permite să surprindem așteptările cetățenilor cu privire la rolul jucat de ONG-uri și misiunea lor în societate. Pentru că această perspectivă este discutată pe larg în alte capitole ale lucrării de față, vom trece succint în revistă principalii indicatori.

Rapoartele anuale publicate de ministere și municipii reședință de județ privind transparența decizională, pentru anul 2022 (cel mai recent an disponibil) sunt o sursă obiectivă pentru modul în care organizațiile societății civile folosesc instrumentele legale pentru implicarea în procesul decizional și în formularea politicilor publice. Am descărcat o parte dintre rapoarte de pe paginile instituțiilor respective, iar o parte le-am obținut prin amabilitatea Secretariatului General al Guvernului, în urma unei cereri de acces la informații de interes public în interes de cercetare.

Proiectele propuse pentru premiere în cadrul Galei Participării Publice 2023, un eveniment de tradiție al societății civile din România, reprezintă dovezi empirice pentru modele de implicare efectivă a ONG-urilor în procesele decizionale. Am consultat aceste proiecte direct pe pagina de Internet a evenimentului (www.galacere.ro).

Barometrul Liderilor ONG, ediția 2023, ne permite să descriem auto-evaluarea sectorului în legătură cu capacitatea și metodele de implicare în formularea politicilor publice. În unele situații, am folosit ediția 2016 a Barometrului Liderilor ONG pentru a ilustra situația din anul respectiv. Unele precauții metodologice sunt precizate în secțiunea respectivă. Pe baza datelor BLO vom propune și un profil al organizațiilor resursă pentru politici publice.

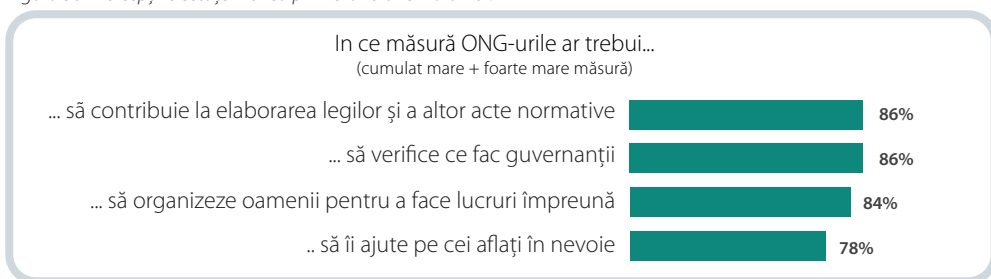
Concluziile capitolului se vor referi la intersecția celor trei dimensiuni și lecțiile ce se desprind din aceasta.

Așteptările cetățenilor

În cadrul cercetării Barometrul Opiniilor despre Societatea Civilă (BOSC), am verificat așteptările cetățenilor cu privire la rolul ONG-urilor din societate, pe patru dimensiuni: solidaritate prin ajutorarea celor aflați în nevoie, organizarea civică, participarea la decizie și monitorizarea activității guvernanților (rolul de watch-dog).

Pentru fiecare dintre aceste dimensiuni, marea majoritate a respondenților consideră în mare sau foarte mare măsură că ONG-urile ar trebui să joace un rol (Figura 36). În particular în ce privește participarea la decizie („să contribuie la elaborarea legilor și a altor acte normative”) și monitorizarea puterii („să verifice ce fac guvernanții”), ponderea celor ce consideră, în mare sau foarte mare măsură, că organizațiile neguvernamentale trebuie să joace un rol este de 86% din întregul eșantion. Ponderea nu este semnificativ influențată de vârsta, genul sau nivelul de educație al respondenților.

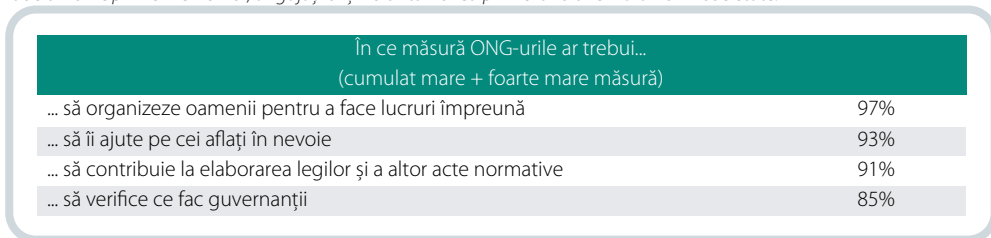
Figura 36 - Percepțiile cetățenilor cu privire la rolul ONG-urilor.

Sursa: BOSC, 2023. Eșantion reprezentativ național, 860 persoane. Procentele sunt calculate din întregul eșantion, opțiunile posibile fiind „în foarte mare măsură”, „în mare măsură”, „în mică măsură”, „în foarte mică măsură” și „nu știu”.

Membrii, angajații și voluntarii ONG-urilor sunt încă mai entuziaști în ce privește implicarea organizațiilor în toate aceste roluri. Totuși, în cazul lor, ierarhia rolurilor se inversează. Conform datelor BMO 2023, pe primul loc în viziunea membrilor, angajaților și voluntarilor chestionați se găsește organizarea cetățenilor, un rol cu care sunt de acord 97% dintre cetățeni. Rolul de a îi ajuta pe cei aflați în nevoie este acceptat de 93% dintre respondenți. Rolurile de influențare a politicilor și watchdog sunt acceptate de 91%, respectiv 85% dintre cei ce au participat la cercetarea BMO 2023.

Tabelul 25 - Opiniile membrilor, angajaților și voluntarilor cu privire la rolul ONG-urilor în societate.

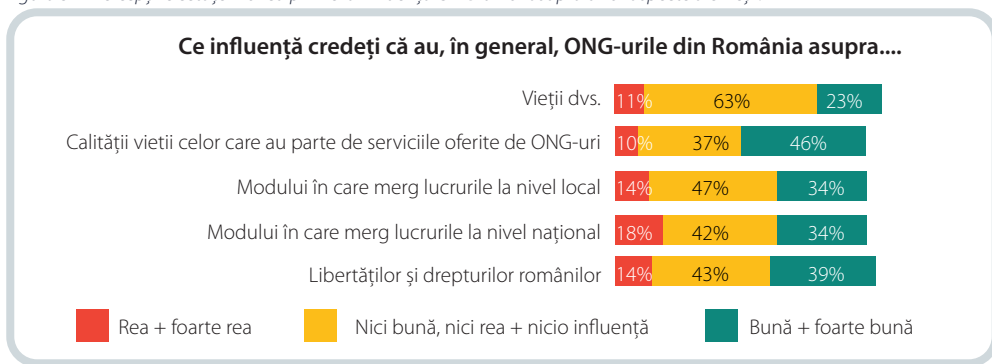

Procentele sunt calculate din total eșantion, opțiunile posibile fiind „în foarte mare măsură”, „în mare măsură”, „în mică măsură”, „în foarte mică măsură”, „nu știu” și „prefer să nu răspund”.

Sursa: BMO 2023

Percepțiile sunt diferite atunci când ne referim la influența reală a organizațiilor neguvernamentale. Am măsurat mai mulți indicatori (Figura 37) și, în general, doar aproximativ o treime dintre respondenți cred că ONG-urile au o influență pozitivă asupra unor domenii ale societății care reflectă implicarea în formularea politicilor publice: modul cum merg lucrurile la nivel local sau național, sau libertățile și drepturile românilor. Trebuie precizat că majoritatea răspunsurilor sunt neutre – „nu influențează nici bine, nici rău” sau „nu au nicio influență” – și sub o cincime dintre respondenți cred că ONG-urile au o influență negativă.

Figura 37 - Percepțiile cetățenilor cu privire la influența ONG-urilor asupra unor aspecte ale vieții.

Sursa: BOSC, 2023. Eșantion reprezentativ național, 860 persoane. Diferențele până la 100% sunt nu știu / nu răspund

Nici în acest caz nu am identificat diferențe semnificative statistic în funcție de gen sau educație. În schimb, în rândul tinerilor în vârstă de până la 30 de ani, crește semnificativ, la 50%, ponderea celor ce cred că ONG-urile influențează pozitiv (bine sau foarte bine) modul în care merg lucrurile la nivel local și central.

Previzibil, crește semnificativ statistic ponderea celor ce cred că organizațiile influențează pozitiv cum merg lucrurile în România în cazul persoanelor care au avut interacțiuni directe cu activitatea unui ONG. Aproximativ 60% dintre beneficiari, 50% dintre donatori și 40% dintre voluntari cred că ONG-urile influențează pozitiv mersul lucrurilor la nivel local. Cifrele sunt similare, în marja de eroare, pentru cei ce cred că influența este pozitivă la nivel național.

Utilizarea instrumentelor legale pentru participare la luarea deciziilor

Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații reglementează un mecanism prin care instituțiile publice iau în evidență, la cerere, organizații neguvernamentale, cu scopul de a le implica în procesul decizional. *Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională* obligă instituțiile publice să realizeze și să publice pe pagina proprie de Internet un raport anual de evaluare a participării cetățenilor la luarea deciziilor. În același timp, instituțiile au și obligația de a transmite raportul către Secretariatul General al Guvernului (SGG).

Rapoartele de evaluare au o formă standardizată, prevăzută de normele de aplicare ale legii. Indicatorii incluși se referă atât la relația cu mediul asociativ, inclusiv numărul de organizații luate în evidență, cât și la dezbaterile publice a proiectelor de acte normative. Am extras informații din aceste rapoarte, pe care le prezentăm în continuare. Pentru administrația centrală, am urmărit rapoartele publicate de ministere, iar pentru administrația locală, pe cele ale primăriilor din municipiile reședință de județ. Informațiile din tabelele următoare vor fi înțelese astfel:

- Proiecte de acte normative:
  - în dezbateri – numărul de proiecte puse în dezbateri publice de către instituția respectivă, în cursul anului 2022. Poate fi diferit de numărul de proiecte adoptate.
  - cu recomandări primite: numărul de proiecte pentru care instituția a primit recomandări din partea cetățenilor și a organizațiilor. Datele nu permit distincția între recomandări transmise de asociații și fundații și recomandări transmise de cetățeni neafiliați unei organizații.

- cu recomandări acceptate: numărul de proiecte pentru care instituția a inclus în actul normativ final cel puțin o recomandare primită în timpul dezbaterii publice.

Asociații și fundații:

- Înregistrate – numărul total de asociații și fundații luate în evidență de instituția respectivă, în baza prevederilor OG 26/2000.
- Dezbateri solicitate - numărul de întâlniri de dezbatere publică solicitate instituției respective de asociații și fundații în cursul anului 2023.

Publicarea raportului este obligatorie, dar nu există sancțiuni. Așa cum se poate observa, unele instituții publice ignoră prevederile legii: fie nu publică deloc raportul, fie nu includ toate informațiile. Celulele goale din tabel reprezintă informații lipsă din raport.

Participarea la luarea deciziilor la nivel local

Datele din Tabelul 26 susțin o suspiciune rezonabilă că primăriile nu au o interpretare unitară cu privire la obligația de a supune dezbaterii publice proiectele de acte normative. Legea nr. 52/2003 prevede că regulile de transparență se aplică actelor normative cu aplicabilitate generală. Fără a intra în detalii, există o discuție despre care anume Hotărâri de Consiliu Local (HCL) se califică a fi cu aplicabilitate generală.

O altă discuție este despre caracterul individual sau normativ al unui act administrativ. Spre exemplu, numeroase primării consideră că HCL pentru Planurile Urbanistice de Detaliu (PUD) sau chiar Zonale (PUZ) sunt acte administrative cu caracter individual, și nu cu caracter normativ, deci nu se supun dezbaterii publice. De aici rezultă diferențele foarte mari între numărul de proiecte supuse dezbaterii publice de către diferite primării. Chiar dacă aceste proiecte de acte normative sunt de interes pentru un număr scăzut de persoane și organizații, ele trebuie supuse dezbaterii publice. Totuși, raportarea diferită poate să conducă la interpretări eronate. De aceea, am exclus primăriile care au raportat un număr foarte mare de acte normative supuse dezbaterii publice, respectiv peste 300 atunci când am calculat indicatorii agregați din Tabelul 27. De asemenea, am exclus primăriile care nu au raportat date complete (lipsesc informațiile despre numărul de recomandări primite).

Tabelul 26 - Informații extrase din rapoartele de evaluare a aplicării Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională, în anul 2022, publicate de către municipiile reședință de județ

Municipiu	Proiecte de acte normative			Asociații și fundații	
	În dezbateri	Cu recomandări primite	Cu recomandări acceptate	Înregistrate în evidență	Număr de dezbateri solicitate
Alba-Iulia	108	5	3	0	0
Arad	64	10	4	12	0
Pitești	26	3	2	0	0
Bacău	24	2	2	0	0
Oradea	1422	1	1	0	0
Bistrița	23	1	0	5	0
Botoșani				<i>(nu a publicat raportul pentru anul 2022)</i>	
Brașov	17	6	3	0	2
Brăila	11	0	0	55	0
Buzău	45	7	4	0	0
Reșița	12	0	0	0	0
Călărași	93	0	0	0	0
Cluj-Napoca	969			0	0
Constanța	227			0	0
Sf. Gheorghe	58	10	7	1	0
Târgoviște	49	0	0	0	0
Craiova	21	21	21	0	0
Galați	11	3	2	96	2
Giurgiu	27	0	0	0	0
Tg. Jiu	36	2	2	0	1
Miercurea-Ciuc				<i>(nu a publicat raportul pentru anul 2022)</i>	
Deva	40	1	1	0	0
Slobozia	21	1	0	4	0
Iași				<i>(nu a publicat raportul pentru anul 2022)</i>	
Baia-Mare	27	1	1	120	0
Drobeta Tr.-Severin				<i>(nu a publicat raportul pentru anul 2022)</i>	
Tg. Mureș	98	4	4	0	1
Piatra Neamț	58	11	2	89	1
Slatina	10	0	0	0	0
Ploiești	34	0	0	40	0
Satu-Mare	61	1	0	0	0
Zalău	32	1	1	5	0
Sibiu	19	19	3	143	0
Suceava	11	0	0	0	0
Alexandria	12	0	0	0	0
Timișoara	370	10	10	14	3
Tulcea	21	2	1	117	0
Vaslui				<i>(nu a publicat raportul pentru anul 2022)</i>	
Rm. Vâlcea	382	0	0	0	0
Focșani	29	2	2	0	0
București	42	31	10	711	4
Sector 1				<i>(nu a publicat raportul pentru anul 2022)</i>	
Sector 2	8			0	1
Sector 3	26			0	0
Sector 4	363			0	0
Sector 5	258	0	0	0	0
Sector 6	329	0	0	0	0

Tabelul 27 - Indicatori agregați pentru participarea asociațiilor și fundațiilor la luarea deciziilor la nivel local, în 2022. Calcule pe baza rapoartelor publicate de municipiile reședință de județ.

Indicator	Valoare	Observații
Ponderea proiectelor de acte normative pentru care au fost transmise recomandări	10%	Număr de primării incluse în calcul: 32
Ponderea proiectelor de acte normative care au inclus recomandări primite în timpul consultării	5%	Număr de primării incluse în calcul: 32
Ponderea proiectelor de acte normative pentru care au fost organizate întâlniri de dezbatere publică la cererea societății civile	1%	Număr de primării incluse în calcul: 32
Numărul total de asociații și fundații luate în evidență	1.412	Număr de primării luate în calcul: 41 711 sunt înregistrate la Primăria Municipiului București

Participarea la luarea deciziilor la nivel central

Tabelul 28 - Informații extrase din rapoartele de evaluare a aplicării Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională, în anul 2022, publicate de către ministere

Minister	Proiecte de acte normative			Asociații și fundații	
	În dezbatere	Cu recomandări primite	Cu recomandări acceptate	Înregistrate	Dezbateri solicitate
Agricultură	146	37	33	0	27
Apărare	33	6	3	55	0
Cercetare	70	30	21	0	1
Cultură	46	6	4	0	1
Dezvoltare	208			1	6
Economie	13	0	0	0	0
Educație	97			0	2
Energie	64			0	0
Externe	30	2	1	0	0
Familie	23	24	11	6	0
Finanțe	142	0	0	0	1
Fonduri	47	13	12	0	0
Interne	99	69	14	5	4
Justiție	59	11	6	1	4
Mediu	241	29	25	12	5
Muncă	90			0	9
Sănătate	193			0	6
SGG	30	14	5	1	4
Transporturi	281	16	16	0	5

Tabelul 28 repetă analiza, concentrându-se de astă dată asupra nivelului central. Chiar dacă toate ministerele din componența actualului Guvern au publicat rapoartele de evaluare, cinci dintre ele nu au inclus toate datele prevăzute de cadrul legal. Pe acestea le-am exclus din calculul indicatorilor agregați prezentați în Tabelul 29.

Tabelul 29 - Indicatori agregați pentru participarea asociațiilor și fundațiilor la luarea deciziilor la nivel central, în 2022. Calcule pe baza rapoartelor publicate de ministere.

Indicator	Valoare	Observații
Ponderea proiectelor de acte normative pentru care au fost transmise recomandări	20%	Număr de ministere incluse în calcul: 14
Ponderea proiectelor de acte normative care au inclus recomandări primite în timpul consultării	12%	Număr de ministere incluse în calcul: 14
Ponderea proiectelor de acte normative pentru care au fost organizate întâlniri de dezbatere publică la cererea societății civile	4%	Număr de ministere incluse în calcul: 14
Numărul total de asociații și fundații luate în evidență	81	Număr de ministere luate în calcul: 19

Organizațiile neguvernamentale folosesc în mod curent cel puțin alte două instrumente legale pentru a participa la luarea deciziilor: audiențele și petițiile. Rapoartele autorităților nu oferă însă suficiente informații despre utilizarea acestor instrumente pentru a putea face o analiză a datelor.

Prin audiențe, reprezentanții ONG-urilor se întâlnesc direct cu persoanele aflate în funcție de decizie, pentru a-și prezenta propunerile și punctele de vedere. Audiența este definită strict într-un cadru legal și se referă la activitățile șefilor de instituții sau demnitarilor aleși. Într-un sens mai larg, putem vorbi și de alte tipuri de întâlniri directe, care nu sunt neapărat audiențe în sens legal. Includem, spre exemplu, invitațiile la consultări sau întâlniri în cadrul unor evenimente publice. Există un instrument legal care ar trebui să consemneze astfel de întâlniri. *Registrul Unic al Transparenței Intereselor* (RUTI) a fost introdus pentru testare în 2015-2016, și reglementat prin *Strategia Națională Anticorupție 2016-2020*. Decidenții ar trebui să declare în RUTI toate întâlnirile pe care le au, cu diverse grupuri de interese. RUTI a rămas însă o activitate opțională, doar pentru autoritățile centrale. Gradul de utilizare a scăzut de la an la an și nu este o sursă relevantă.

Petiția este reglementată încă din anul 2002 de *Ordonanța Guvernului nr. 27/2002 privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor*. Legea recunoaște și dreptul organizațiilor neguvernamentale de a iniția petiții în numele comunităților pe care le reprezintă. Actul normativ prevede obligațiile ce revin autorităților pentru soluționarea petițiilor. Nu există însă obligația de raportare periodică a activității de petiționare. Unele autorități fac publice rapoarte din proprie inițiativă, dar rareori diferențiază între petițiile inițiate de cetățeni și cele inițiate de asociații și fundații. Prin urmare, nu există suficiente informații pentru a evalua obiectiv gradul de utilizare a petiției de către ONG-uri.

Dovezi empirice: ce înseamnă succesul?

Rapoartele instituțiilor publice oferă indicatori obiectivi privind implicarea ONG-urilor în procesul de politici publice folosind instrumente legale. Există și alte mecanisme specifice sectorului, bazate în principal pe organizarea cetățenilor, prin care poate fi atins același scop. Nu există însă o măsurare statistică sistematică a acestor mecanisme. În schimb, putem analiza dovezi empirice rezultate din auto-organizarea sectorului.

Gala Premiilor Participării Publice (G3P) este un eveniment de tradiție organizat de CeRe: Centrul de Resurse pentru participare publică. În anul 2023, G3P a ajuns la ediția XIII. În sine, longevitatea evenimentului pledează pentru rolul său de barometru al participării publice. Alte argumente sunt interesul relativ ridicat al ONG-urilor – anual, între 30 și 60 de proiecte sunt înscrise – și faptul că organizațiile premiate se referă cu mândrie la premiile primite în materialele de prezentare și rapoartele anuale.

În perioada 2009-2023 au fost organizate 13 ediții anuale (cu excepția anului 2020, în care Gala a fost

anulată din cauza pandemiei). În total, au fost premiate 168 de proiecte de participare publică, așa cum arată pagina oficială a evenimentului, www.galacere.ro.

Pentru anul 2023, anul de referință al cercetării de față, au fost înscrise în competiție 30 de proiecte. Am clasificat proiectele înscrise propunând o tipologie care combină scopul și tipul de acțiune (Tabelul 30). Cele mai multe (12) au vizat convingerea autorităților să investească în anumite amenajări ale spațiului public, inclusiv clădiri. Câte patru proiecte înscrise au vizat organizarea cetățenilor pentru a face anumite acțiuni în comun, și influențarea unor politici publice la nivel local, respectiv central. Au fost înscrise și chiar premiate și două proiecte de jurnalism de investigație, dintre care unul din Republica Moldova. Un proiect a avut ca scop să oblige autoritățile să își facă datoria, și a constat în primul rând într-o acțiune în instanță.

Tabelul 30 - Tipuri de proiecte înscrise la Gala Premiilor Participării Publice 2023.

Gala Premiilor Participării Publice 2023		
Tip de proiect	Proiecte înscrise	Proiecte premiate
Convingerea autorităților să investească în anumite amenajări ale spațiului public (inclusiv infrastructură și clădiri)	12	3
Organizarea cetățenilor pentru acțiuni comune (desfășurate de cetățeni)	4	2
Influențarea unor politici publice la nivel central	4	3
Influențarea unor politici publice la nivel local	4	3
Convingerea autorităților să se implice în parteneriate (cu ONG-uri) pentru oferirea de servicii	3	1
Jurnalism de investigație	2	2
Litigare - acțiuni în instanță pentru a obliga autoritățile să își facă datoria	1	0
TOTAL	30	14

Tipologie realizată pe baza datelor din pagina oficială a evenimentului, www.galacere.ro.

Analizând proiectele înscrise în competiția G3P 2023, putem observa înclinarea naturală a ONG-urilor pentru mobilizarea cetățenilor. Petițiile, scrisorile, întâlnirile publice și altele similare sunt metode pe care le întâlnim în aproape toate proiectele (singura excepție este proiectul care a vizat o acțiune în instanță, dar acesta este un caz foarte specific).

Proiectele care au vizat amenajarea unor spații publice s-au bazat implicit sau explicit pe un tip de analiză de nevoi, cu diverse grade de complexitate, în funcție de specificul proiectului. Cele mai simple analize au arătat pur și simplu nevoia imediată, mai ales dacă este vorba de infrastructură, și/sau beneficiile directe ale unui grup țintă. În câteva cazuri, analize mai complexe au discutat chestiunea costurilor și a eventualelor priorități de investiții.

O compoziție similară, din perspectiva metodelor au avut proiectele care au urmărit convingerea autorităților să se implice în parteneriate (cu ONG-uri) pentru oferirea de servicii. În toate cazurile, organizațiile respective deja aveau, cel puțin teoretic, capacitatea de a oferi serviciile, dar aveau nevoie de cooperarea autorităților, fie administrativ, fie fiscal.

Proiectele care au vizat formularea unor politici publice locale sau naționale au inclus în toate cazurile documente de politici, în diverse forme. Acestea au făcut apel și la instrumentele legale din spectrul civic: accesul la informații, transparența decizională și, în cel puțin două cazuri, acțiuni în instanță.

Proiectele de jurnalism de investigație au specificul lor și diferă de toate celelalte. În primul rând, au fost derulate de redacții, nu de ONG-uri. Apoi, nu și-au propus să modifice direct comportamentul autorităților, sau să le determine să ia o anumită decizie, ci au căutat să arate faptele și impactul lor asupra societății. Expunerea unor practici ilegale a determinat autoritățile să ia măsuri legale.

Auto-evaluarea liderilor ONG

Informațiile din această secțiune folosesc în principal datele cercetării Barometrul Liderilor ONG (BLO), edițiile 2016 și 2023. Reamintim că ambele cercetări se bazează pe eșantioane de disponibilitate. Ipoteza principală este că au răspuns la chestionar mai degrabă organizațiile active, inclusiv în spațiul civic, deci acestea sunt supraprezentate.

Pentru ediția 2023, corelarea cu alte seturi de date a permis o ponderare mai bună. Considerăm că datele sunt mai aproape de profilul asociațiilor și fundațiilor din România. Nu același lucru se poate spune despre ediția 2016. De aceea, datele din 2016 sunt incluse ilustrativ și nu vom recurge la comparații în timp.

Unele întrebări au fost formulate ușor diferit în ediția 2023, pentru a permite răspunsuri mai precise. De aceea, anumite răspunsuri agregate nu sunt disponibile pentru ediția 2016. În aceste cazuri, celulele din tabele au rămas goale. Mai multe informații despre seturile de date se regăsesc în secțiunea metodologică a raportului.

● Activitate la nivel local sau național

Atunci când discutăm de participarea la procesul de politici publice, este relevant nivelul la care organizațiile au interesul să lucreze. Spre exemplu, nu ne așteptăm de la o organizație locală să încerce să interacționeze frecvent cu autoritățile naționale.

Dintre organizațiile care au participat la cercetare, 67% au spus că lucrează (și) la nivel local sau județean, ceea ce implică interacțiunea cu autoritățile respective. Ne vom referi în continuare la acestea ca organizații preponderent locale.

La nivel național, european sau internațional activează 47% dintre respondenți, iar în cazul lor așteptăm activități ce includ autoritățile centrale. Vom numi acest grup al organizațiilor preponderent naționale.

Există, desigur, o suprapunere între cele două grupuri: 24% din întregul eșantion sunt organizații ce activează la ambele niveluri.

● Colaborare cu instituțiile publice

Jumătate dintre liderii organizațiilor ce au răspuns la BLO 2013 spun că au lucrat direct în proiecte cu instituții publice, iar acestea le-au fost fie parteneri (21%), fie beneficiari (6%), fie ambele - și parteneri și beneficiari (23%). Prin aceste răspunsuri, liderii chestionați indică o tendință puternică de parteneriat cu instituții publice.

Mult mai puține organizații (18%) raportează că au folosit cele două instrumente legale esențiale pentru implicarea civică: solicitări de informații (Legea 544/2001) și solicitări ale unor întâlniri de dezbateri publice pe marginea actelor normative (Legea 52/2003). Există o predilecție clară pentru L544, pe care au folosit-o 16% dintre respondenți, față de doar 9% în cazul L52 (unele organizații le-au folosit pe ambele).

Tabelul 31 - Interacțiuni între ONG-uri și instituții publice: colaborări în proiecte și solicitări formale

Interacțiuni raportate cu instituții publice					
Colaborare în proiecte			Solicitări formale		
	2023	2016		2023	2016
Doar parteneri	21%	48%	Cel puțin o cerere de acces la informații (L544)	8%	9%
Doar beneficiari	6%	16%	Cel puțin o cerere de dezbateri publice (L52)	1%	2%
Parteneri și beneficiari	23%		Ambele	8%	10%
Nicio colaborare	50%	36%	Nicio solicitare	82%	79%

Surse: BLO 2023, 2016.

Existența unei forme de colaborare cu o instituție publică se corelează cu o creștere a capacității organizației de a folosi instrumentele legale. Ponderea organizațiilor care au folosit cel puțin una din cele două legi menționate scade la 71% în rândul celor ce au un parteneriat cu o instituție.

● Propuneri inițiate și contribuții solicitate pentru formularea unor politici publice

Aproximativ un sfert dintre organizații declară că au inițiat propuneri de politici publice. Așa cum ne așteptam, sunt ceva mai multe organizațiile care au inițiat propuneri la nivel local. Mai puțin de 10% din totalul organizațiilor, au avut astfel de inițiative atât la nivel local și județean, cât și la nivel central.

Tabloul 32 - Ponderea organizațiilor care au inițiat propuneri de politici publice.

Organizații care au inițiat propuneri de politici publice		(din total eșantion pe fiecare categorie)		(unice)	
	2023	2016		2023	2016
Local	17%	13%	Doar local și județean	12%	11%
Județean	15%	4%	Doar național	7%	14%
Național - Parlament	13%		Ambele	9%	4%
Național - autorități executive	14%	18%	Deloc	72%	71%

Surse: BLO 2023, 2016.

Între organizațiile care lucrează la nivel național, crește semnificativ ponderea celor ce au inițiat propuneri (la toate nivelurile), la 36%, comparat cu 28% pentru întregul eșantion.

Deși ponderea organizațiilor care au inițiat propuneri de politici publice este relativ mică, dintre acestea, cele mai multe au avut succes, cel puțin parțial. Pentru propunerile inițiate către autorități locale, autorități executive centrale sau Parlament, rata de succes, parțial sau total, este de aproximativ 70%. Rata de succes este ceva mai scăzută, de 48%, în ce privește autoritățile județene. Toate aceste procente sunt calculate din organizațiile care au inițiat propuneri.

Tabloul 33 - Succesul propunerilor de politici publice inițiate de ONG-uri.

Propunerile de politici publice s-au regăsit în decizia finală adoptată de autorități? (procent din organizațiile care au inițiat propuneri)				
	Da, în totalitate	Da, într-o oarecare măsură	Nu s-a luat o decizie încă	Nu
Local	12%	54%	11%	11%
Județean	10%	38%	13%	28%
Național - Parlament	8%	62%	12%	10%
Național - autorități executive	11%	60%	7%	16%

Sursa: BLO 2023. Diferențele până la 100% sunt non-răspunsuri.

Privind din perspectiva instituțiilor publice, 30% dintre organizații spun că au fost contactate de cel puțin o instituție pentru consultări pe marginea unor propuneri ale acestora. De asemenea, 19% dintre organizații au fost contactate de alte organisme ale societății civile pentru consultări. Modificările cifrelor față de 2016 practic nu există.

Tabelul 34 - Organizații contactate de alți actori pentru consultări pe marginea unor propuneri de politici publice.

Organizații contactate de autorități pentru consultări					
(din total eșantion pe fiecare categorie)			(unice)		
	2023	2016		2023	2016
Autoritate publică națională	12%	13%	Doar autorități locale și județene	10%	11%
Minister	13%	16%	Doar autorități naționale și regionale	8%	15%
Organisme regionale	4%	5%	Ambele tipuri de autorități	11%	10%
Consiliul Județean	13%	8%	Niciuna	70%	65%
Consiliul Local / Primăria	20%	17%			
Alte organizații neguvernamentale	19%	34%			
Federații, platforme sau rețele de ONG-uri	22%	32%			
Alți actori	4%	3%			

Surse: BLO 2023, 2016.

Organizațiile preponderent naționale (așa cum le-am definit în această secțiune) sunt mai des contactate de autorități pentru consultări. 38% dintre ele au menționat acest lucru, comparat cu 26% în rândul organizațiilor preponderent locale. Este interesant să remarcăm că 23% dintre organizațiile preponderent naționale spun că au fost contactate și de autorități locale sau județene.

Tabelul 35 - Ponderea organizațiilor contactate de autorități în funcție de nivelul la care lucrează.

Organizații contactate de autorități pentru consultări		
	ONG preponderent locale	ONG preponderent naționale
Doar autorități locale și județene	12%	10%
Doar autorități naționale și regionale	5%	15%
Ambele tipuri de autorități	9%	13%
Niciuna	74%	62%

Sursa: BLO 2023

● Apelul la justiție

Doar 8% dintre organizațiile care au răspuns la cercetarea BLO 2023 spun că au acționat în instanță autorități publice. Numărul de litigii împotriva autorităților locale este un pic mai mare, dar la limita semnificației statistice comparat cu cel al litigiilor împotriva autorităților centrale. Chestionarul nu a cuprins informații despre subiectul acestor litigii.

Tabelul 36 - Organizații care au inițiat acțiuni în instanță împotriva autorităților publice.

Organizații care au acționat autorități în instanță					
(din total eșantion pe fiecare categorie)			(unice)		
	2023	2016		2023	2016
Autorități locale	7%	8%	Doar autorități locale	4%	5%
Autorități naționale	4%	7%	Doar autorități naționale	1%	3%
			Ambele	3%	4%
			Niciuna	92%	88%

Surse: BLO 2023, 2016.

Așa cum ne așteptăm, organizațiile preponderent naționale au o capacitate mai mare de a acționa în instanță autoritățile. 12% spun că au făcut acest lucru, comparat cu doar 7% dintre organizațiile preponderent locale.

● Metode de promovare a poziției privind politicile publice

Întrebați care sunt metodele folosite frecvent pentru a-și face cunoscute mesajele și poziția privind politicile publice, liderii ONG au indicat în primul rând instrumente de comunicare către public: comunicare cu proprii membri și mobilizarea acestora (46%), comunicate de presă (21%) și publicarea de cercetări și rapoarte (17%). Un număr mult mai mic au spus că folosesc frecvent instrumente directe de advocacy: audiențe cu decidenții (10%), sau participarea la ședințe ale Consiliului Local (4%), Parlamentului (2%) sau Consiliului Județean (1%).

Tabelul 37 - Metodele folosite frecvent pentru a-și face cunoscute mesajele și poziția privind politicile publice.

Metode folosite pentru promovarea propunerilor de politici publice (din total eșantion pe fiecare categorie)		
	Frecvent	Rar
Comunicarea cu proprii membri și mobilizarea acestora	46%	11%
Comunicate de presă	21%	31%
Publicarea de cercetări / rapoarte / date	17%	27%
Alte metode	11%	9%
Audiențe la / audieri cu decidenții publici relevanți	10%	25%
Participarea la ședințele consiliului local	4%	23%
Organizare de demonstrații	2%	13%
Participarea la ședințele Parlamentului	2%	16%
Participarea la ședințele consiliului județean	1%	8%

Procente din total eșantion. Întrebarea utilizată a fost „Cu ce frecvență folosește organizația dvs. fiecare dintre metodele următoare pentru a-și face cunoscute mesajele și poziția privind politicile publice?”, cu variantele de răspuns „niciodată”, „rar”, „frecvent” și „nu știu”.
Sursă: BLO 2023, 2016

Așa cum arată datele din Tabelul 37, un procent variabil de organizații au răspuns că folosesc „rar” fiecare dintre metodele enumerate. Am interpretat acest răspuns drept inexistența unei practici curente, de angajare sistematică în dialogul pe teme de politici publice. De aceea, considerăm relevantă pentru tema acestui capitol ponderea ONG-urilor care utilizează frecvent instrumentele menționate.

Pentru acest indicator, nu sunt diferențe semnificative statistic între organizațiile preponderent naționale și cele preponderent locale. Firesc, cele naționale participă mai des la ședințele Parlamentului, iar cele locale mai des la ședințele Consiliului Local. Procentele pentru aceste tipuri de activități sunt însă prea mici, în întregul eșantion, pentru a permite comparații.

Organizații resursă pentru politici publice

Vom defini organizațiile resursă pentru politici publice ca acele ONG-uri care îndeplinesc criteriile descrise în Tabelul 38. Acestea reprezintă 19% dintre organizațiile care au răspuns chestionarului BLO 2023.

Tabelul 38 -Definirea organizației resursă pentru politici publice.

Indicator	Condiție
Colaborează cu instituțiile publice	Au avut instituții publice ca parteneri sau beneficiari
Inițiază politici publice	Au făcut propuneri de politici publice sau recomandări în dezbaterile publice, la orice nivel
Folosc instrumente legale pentru participarea la decizie	Au solicitat informații de interes public sau au solicitat dezbateri publice pe marginea unor acte normative sau au acționat în instanță autorități publice
Sunt considerate organizații resursă de instituții publice	Li s-a solicitat opinia de către o instituție publică, la orice nivel, cu privire la un act normativ sau o politică publică

Definiția propusă ia în considerare așteptările cetățenilor cu privire la activitatea ONG-urilor, modelele de succes rezultate din dovezi empirice, și instrumentele legale din sfera spațiului civic.

Iată câteva caracteristici care diferențiază organizațiile resursă pentru politici publice (ORPP) de ceilalți respondenți la sondaj:

- Sunt mai bine reprezentate următoarele domenii: civic, advocacy, influențarea politicilor publice (11% din ORPP față de 4% din total eșanțion); social (20% față de 12%) și protecția mediului (8% față de 4%).
- Mai puțin reprezentat este domeniul educație (8% față de 15%).
- 60% dintre ORPP lucrează preponderent la nivel național sau mai înalt, față de 47% din întregul eșanțion.
- Au resurse financiare mai stabile. 56% dintre ORPP spun că resursele au acoperit minim 76% din nevoi în 2022, comparat cu 36% din întregul eșanțion. Pentru 2023 (amintim că datele au fost culese la finalul anului), 69% dintre ORPP au atras cel puțin 51% din resursele planificate, față de doar 49% total eșanțion.
- Administrează bugete mai mari. În 2022, 22% dintre ORPP au avut bugete peste 2.500.000 lei și 12% peste 450.000 lei (7%, respectiv 10% total eșanțion).
- Au mai mulți angajați: o medie de 19 angajați pentru ORPP, față de 5 angajați pentru întregul eșanțion.
- În general, raportează că plătesc salarii mai mari (cu observația că 45% dintre participanții la cercetare, procent similar pentru ORPP, au preferat să nu răspundă la această întrebare).

Este interesant că, în ce privește vechimea, nu sunt diferențe semnificative statistic între organizațiile resursă pentru participare publică și întregul eșanțion. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că, în general, au participat la cercetare mai degrabă organizații cu vechime, decât organizații noi.

Concluzii

● Așteptări ale cetățenilor: un potențial neîmplinit

Cetățenii români arată o susținere puternică pentru cele patru roluri ale ONG-urilor din România: influențarea politicilor publice (86% susținere), watchdog (86%), organizarea cetățenilor (84%) și solidaritate socială (78%). ONG-urile se bucură deci de o legitimitate crescută pentru a acționa în toate aceste direcții.

În același timp însă, cetățenii sunt mult mai rezervați atunci când evaluează impactul activității asociațiilor și fundațiilor asupra felului cum merg lucrurile în România. Doar unul din cinci români crede că ONG-urile au o influență pozitivă asupra vieții lor, deși 46% cred că organizațiile influențează pozitiv viața celor pe care îi ajută direct. Aproximativ o treime din populație consideră că ONG-urile influențează pozitiv felul

cum merg lucrurile la nivel local sau național, sau drepturile și libertățile cetățenilor.

Datele relevă o diferență importantă între așteptarea de principiu, ca ONG-urile să aibă o contribuție însemnată, și evaluarea influenței directe. În cazul celor ce au interacționat direct cu ONG-urile (beneficiari, voluntari, donatori, persoane mai bine informate) crește ponderea celor ce cred că influența este pozitivă, fără însă a depăși 50%. Acest lucru dovedește că un efort de comunicare și informare ajută, dar, cel puțin la acest moment, este insuficient.

O problemă însemnată este existența unei categorii de cetățeni, între 10% și 20% din populație, care crede că ONG-urile au o influență negativă. Tema imaginii sectorului este abordată în alte capitole ale raportului.

- ONG-urile ar trebui să facă un efort mai mare atât să îndeplinească toate cele patru roluri, cât și să comunice direct cu cetățenii despre activitatea lor.
- Autoritățile ar trebui să investească în spații publice de întâlnire, atât fizice cât și online, între cetățeni și organizații. În acest mod vor răspunde cerinței legitime de implicare a sectorului ONG și vor beneficia de expertiza și energiile acestui sector.

● Participare foarte scăzută la procesul formal de luare a deciziilor

Ipoteza implicită a analizei este că ONG-urile sunt un participant legitim la procesul de formulare a politicilor publice. Acest lucru nu înseamnă că sunt cel mai important participant. Atât principial cât și legal, instituțiile publice sunt principalul inițiator de politici și legislație, ca efect direct al misiunii lor în societate. Instituțiile publice sunt originea nu doar a celor mai multe, ci și a celor mai importante decizii.

În 2022, doar 20% dintre actele normative puse în dezbatere publică de ministere au primit recomandări din partea societății civile, și doar 12% au fost și îmbunătățite în urma dezbaterii. La nivel local, doar 10% dintre actele normative propuse dezbaterii au primit recomandări, și doar 5% au inclus unele recomandări în forma finală.

Este natural că nu toate actele normative sunt de larg interes și multe sunt tehnice sau chiar bine scrise, nu necesită intervenții. Pe de altă parte, se poate constata o largă nemulțumire față de calitatea legiferării, la toate nivelurile. Lipsa de la masa dialogului reprezintă ratarea unei oportunități majore oferită de cadrul legislativ.

Slaba participare a ONG-urilor contribuie și la scăderea încrederii reciproce și scade foarte mult așteptările instituțiilor publice. Dacă în cele mai multe situații etapa de dezbatere publică nu aduce niciun rezultat concret, instituțiile vor avea tendința de a o considera inutilă și consumatoare de timp, și vor evita să investească resurse în această etapă. De aici rezultă un cerc vicios al lipsei de încredere reciprocă.

Există însă și o perspectivă optimistă. Majoritatea organizațiilor care au răspuns chestionarului BLO 2023 și care au avut inițiative de politici publice spun că au avut cel puțin succes parțial, la toate nivelurile. Putem presupune că, în principiu discutăm de teme care au fost aduse sau promovate de ONG-uri pe agenda decidenților. Dovezile empirice ale proiectelor de succes înscrise la Gala Participării Publice susțin această ipoteză. Majoritatea acestor propuneri privesc propuneri pe care ONG-urile le-au adus în atenția decidenților.

- ONG-urile interesate să joace un rol în procesul de formulare a politicilor publice ar trebui să investească strategic timp pentru monitorizarea dezbaterilor publice și participare sistematică și consistentă la acestea.
- Finanțatorii ar trebui să aloce resurse pentru a sprijini eforturi de monitorizare. Acestea trebuie să includă atât pregătirea personalului, cât și o perspectivă pe termen lung (cel puțin un ciclu electoral), care să nu fie neapărat condiționată de obținerea unui succes imediat.
- Autoritățile publice ar trebui să fie cele care sparg cercul vicios al lipsei de încredere prin măsuri pro-active de motivare a participării societății civile la decizie, dincolo de aplicarea formală și minimală a normelor legale. Această acțiune este o investiție pe termen lung în captarea expertizei și energiilor din societate.

● Organizarea cetățenilor: un punct forte insuficient convertit în instrumente strategice

ONG-urile arată o predilecție clară pentru rolul de mobilizare și organizare a cetățenilor. Acest lucru este relevat de toate sursele de date analizate: opiniile membrilor, angajaților și voluntarilor; dovezile din proiectele de succes; răspunsurile liderilor ONG cu privire la metodele de acțiune și de comunicare folosite.

În același timp, în 2022, ONG-urile au solicitat întâlniri publice de dezbatere pentru doar 1% dintre actele normative inițiate de primării din municipiile reședință de județ, și pentru doar 4% dintre cele inițiate de ministere. Organizarea întâlnirilor este obligatorie atunci când este solicitată de o asociație sau fundație legal constituită, și se pot înscrie oricâți cetățeni doresc. Autoritățile pot ignora scrisori, petiții colective, sau chiar demonstrații sub geamul instituției. Le este mult mai greu decidenților să privească în ochi un număr mare de alegători și să le spună „nu” la o întâlnire publică.

În general, ONG-urile se arată puțin înclinate să folosească instrumentele legale aflate la dispoziție, chiar dacă sub 10% dintre liderii lor spun că nu cunosc prevederile legilor. Această observație se aplică și accesului la informații și apelului la instanță.

O posibilă explicație este dificultatea traseelor administrative și judiciare de soluționare a litigiilor. Acest lucru este determinat și de vechimea legilor, care foarte probabil pot fi îmbunătățite, inclusiv în ce privește utilizarea noilor tehnologii. Fără a intra în detalii care nu fac obiectul cercetării, precizăm că există de mai multă vreme astfel de solicitări de îmbunătățire a legislației, și chiar proiecte depuse în dezbateră Parlamentului.

- ONG-urile ar trebui să facă eforturi să înțeleagă și să aplice instrumentele legislative aflate la îndemână.
- Parlamentul ar trebui să își propună cu prioritate să analizeze legile care operaționalizează libertățile civile, pentru a le actualiza în acord cu progresul tehnologic și pentru a elimina constrângerile documentate de-a lungul timpului.
- ONG-urile ar trebui să acorde o atenție sporită mobilizării cetățenilor pentru a participa nemijlocit la întâlnirile de dezbatere publică organizate de instituțiile publice, pe marginea actelor normative de interes.

● Drumul de la colaborare la dialog și parteneriat

Jumătate dintre ONG-urile care au răspuns cercetării BLO2023 spun că au o formă de colaborare cu instituții publice. Nu avem informații detaliate despre aceste colaborări, deși dovezile empirice indică faptul că sunt mai degrabă punctuale, pe proiecte sau domenii, și nu forme sistemice de dialog și parteneriat, în sensul definit de bunele practici internaționale (vezi, spre exemplu, Codul de bune practici al Consiliului European). În orice caz, această colaborare este o resursă importantă ce poate fi dezvoltată.

Pe de altă parte, rapoartele anuale ale primăriilor din municipiile reședință de județ arată că, până la sfârșitul anului 2022, fuseseră luate în evidență, la cerere, doar 1.412 organizații, dintre care jumătate la Primăria Capitalei. În același interval de timp, doar 81 de organizații solicitaseră luarea în evidență la un minister. Chiar dacă putem suspecta că raportările nu sunt foarte exacte (mai ales ale ministerelor), tendința este clară și numărul foarte scăzut.

Luarea în evidență este un instrument deosebit de puternic, reglementat de legislația specifică privind asociațiile și fundațiile. Implică obligații clare pentru autorități de a consulta pro-activ organizațiile înregistrate, și reprezintă primul pas către dialog sistematic.

În același timp, cercetarea BLO 2023 relevă existența unei categorii de ONG-uri semnificativ mai implicate și mai capabile să participe la procesul de formulare a politicilor publice. Le-am denumit organizații resursă pentru participare publică și le regăsim atât la nivel național cât și la nivel local, în toate regiunile țării. Chiar dacă au o prezență mai ridicată în anumite domenii de activitate, ele nu lipsesc din niciunul.

- ONG-urile ar trebui să (re)învete și să folosească constant mecanismele fundamentale de dialog cu instituțiile publice.
- Autoritățile ar trebui să simplifice utilizarea și să popularizeze existența aceluiași mecanisme. În plus, autoritățile locale ar trebui să informeze mai bine despre noile mecanisme introduse de Codul Administrativ.
- Finanțatorii ar trebui să identifice și să sprijine activ organizațiile resursă pentru participare publică, preferabil prin finanțări instituționale pe termen lung.

Practici și evaluări privind monitorizarea și evaluarea proiectelor

▶ Mircea Comșa & Irina Niță

În ultimele decenii, evaluarea impactului proiectelor derulate a devenit un însoțitor natural al tendinței postmoderne de a delega către ONG-uri o parte din intervențiile ce reveneau cândva statului (Baños Smith, 2006; Hailey & James, 2003; Lai & Hamilton, 2020; Yu & McLaughlin, 2013). Capitolul de față vine ca o consecință firească a acestor preocupări și prezintă o serie de atitudini și practici cu privire la monitorizarea și evaluarea proiectelor așa cum reies acestea din declarațiile reprezentanților (lideri, membri, angajați, voluntari) ONG-urilor. Datele de anchetă colectate sunt folosite pentru a construi o serie de tipologii ale ONG-urilor, în funcție de practicile acestora cu privire la monitorizarea și evaluarea proiectelor derulate.

Reprezentări cu privire la utilitatea și rolul activităților de monitorizare și evaluare a proiectelor

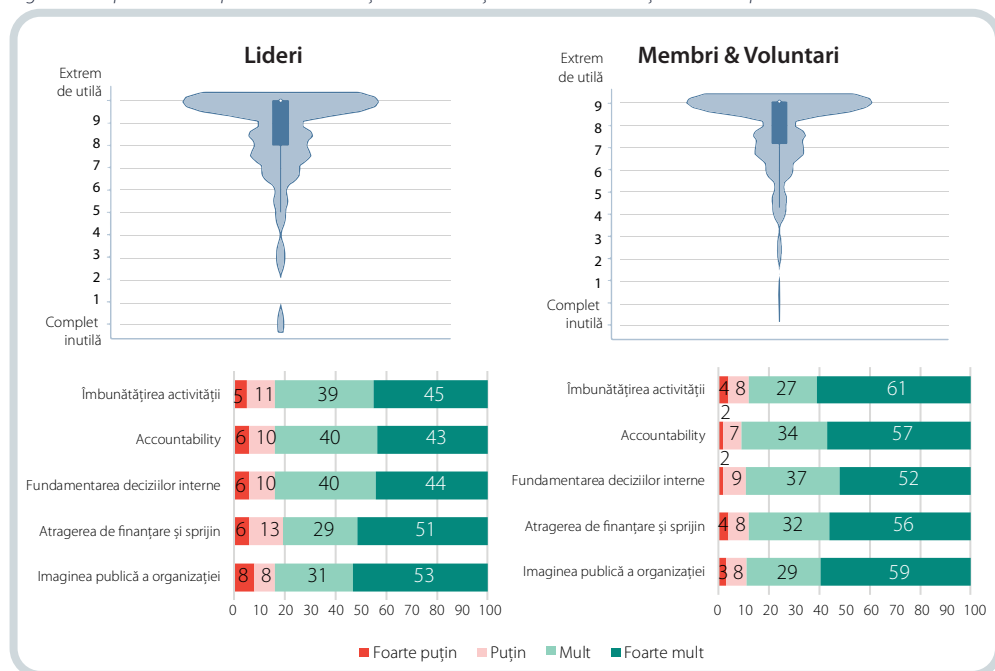
Discuția din această secțiune se bazează pe datele de anchetă colectate de la două populații de interes: liderii ONG-urilor (ancheta BLO 2023), respectiv membrii, angajații și voluntarii ONG-urilor (ancheta BMO 2023). Astfel, cele două tipuri de respondenți au fost chestionate cu privire la utilitatea evaluării impactului programelor sau proiectelor în general, respectiv în particular (diferite aspecte specifice). Întrebările folosite au fost următoarele:

- În opinia dvs., pe o scală de la 0 la 10, cât de inutilă sau utilă este evaluarea impactului proiectelor / programelor?
- Gândindu-vă la specificul organizației dvs., credeți că evaluarea impactului proiectelor contribuie la ...?
  - îmbunătățirea activității
  - a asigura responsabilitate față de părțile interesate (accountability)
  - fundamentarea deciziilor interne
  - atragerea de finanțare și sprijin
  - imaginea publică a organizației

După cum se observă (Figura 38), răspunsurile celor două populații de interes sunt aproape identice. Jumătate dintre respondenți consideră că evaluarea impactului proiectelor este extrem de utilă (aleg scorul 10 pe o scală de la 0 = complet inutilă la 10 = extrem de utilă). Mai mult, aproape 90% acordă un scor de cel puțin 7.

Această evaluare extrem de pozitivă apare și în cazul aprecierii contribuției evaluării impactului pe dimensiunile considerate (Figura 38). Dintre cei ce au oferit un răspuns valid (funcție de item, 7-9% dintre lideri au refuzat să răspundă sau au declarat că nu pot aprecia), 80-90% consideră că activitățile de evaluarea a impactului au o contribuție mare și foarte mare, indiferent care este dimensiunea de referință: îmbunătățirea activităților ONG-ului, responsabilitatea față de părțile implicate (accountability), fundamentarea deciziilor interne, atragerea de finanțare și sprijin, respectiv imaginea publică a ONG-ului. În cazul membrilor și voluntarilor evaluările tind să fie ușor mai pozitive.

Figura 38. Reprezentări cu privire la utilitatea și rolul activităților de monitorizare și evaluare a proiectelor

Sursa: Analize pe datele din anchetele BLO 2023 și BMO 2023. Valorile din graficele situate pe rândul doi reprezintă procente.

Monitorizarea și evaluarea proiectelor: discuții, resurse alocate, implementare

Pentru a măsura intențiile și practicile cu privire la monitorizarea și evaluarea proiectelor, chestionarul adresat liderilor ONG a inclus următoarea întrebare:

Vă rog să vă gândiți la ultimele TREI proiecte derulate de ONG-ul în care activați. În câte dintre aceste proiecte s-a pus problema de a ...?

- ... monitoriza intern activitățile realizate în cadrul proiectului
- ... cuantifica numărul de produse, servicii etc. realizate efectiv în cadrul proiectului
- ... evalua schimbările pe termen scurt/mediu la nivelul beneficiarilor proiectului
- ... evalua schimbările pe termen lung la nivelul beneficiarilor proiectului

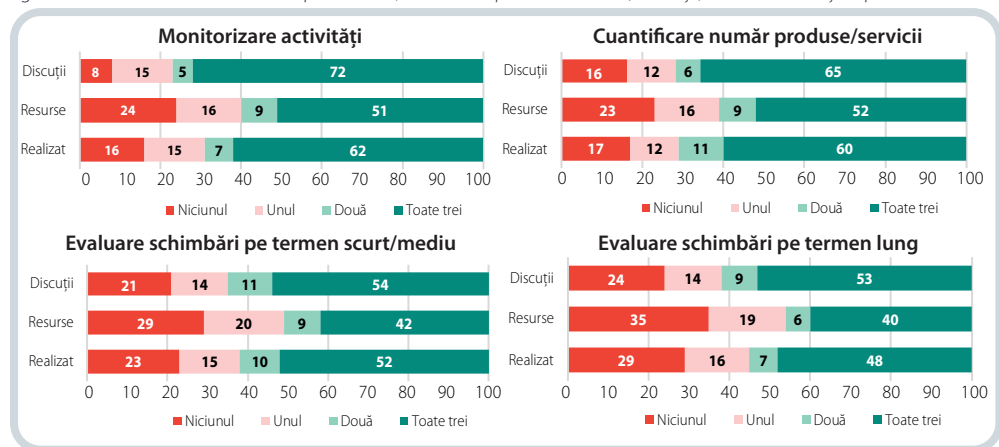
Pentru fiecare dintre aceste aspecte ne-a interesat să vedem dacă au fost discuții privind componenta respectivă, dacă s-au alocat resurse pentru realizarea ei și dacă acea componentă a fost realizată efectiv. În funcție de item, aproximativ 14-20% dintre lideri au refuzat să răspundă sau au declarat că nu pot aprecia.

Răspunsurile liderilor la această întrebare apar în Figura 39. Conform declarațiilor acestora, majoritatea proiectelor derulate de ONG-uri sunt monitorizate și evaluate. În aproape toate cazurile s-a discutat despre activități de monitorizare chiar dacă resursele necesare pentru realizarea acestora, respectiv realizarea efectivă a acestor activități a fost relativ mai rară (jumătate sau ceva mai mult din ONG-uri au făcut asta în cazul ultimelor trei proiecte). În ceea ce privește numărarea produselor și serviciilor, situația se prezintă relativ similar, chiar dacă procentele sunt puțin mai mici comparativ cu activitățile de monitorizare. În cazul evaluării schimbărilor pe termen scurt/mediu, respectiv lung, procentele scad puțin comparativ cu componenta de numărare, dar se păstrează totuși într-o zonă ridicată: 40-50% au discutat, alocat resurse și au implementat astfel de activități în cazul fiecăruia dintre ultimele trei proiecte.

Observăm că discuțiile cu privire la diferitele activități de monitorizare și evaluare sunt întotdeauna mai frecvente, că aceste activități sunt implementate efectiv relativ mai rar, respectiv că sunt alocate resurse și mai rar. Foarte probabil aceste diferențe semnifică o atitudine pozitivă față de monitorizare și evaluare, respectiv o realizare a activităților asociate folosind resursele interne deja existente.

Aproximativ 20% dintre ONG-uri nu au realizat nicio activitate de monitorizare, cuantificare și evaluare a schimbărilor pe termen scurt/mediu și aproximativ 30% nu au evaluat schimbarea pe termen lung (cu referire la ultimele trei proiecte implementate). Dat fiind faptul că măsura noastră e bazată pe declarații iar acestea sunt afectate de dezirabilitatea socială, e foarte posibil ca valorile înregistrate să fie în realitate ceva mai mari.

Figura 39. Monitorizarea & evaluarea proiectelor (ultimele trei proiecte derulate): discuții, resurse alocate și implementare

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Discuții = „am discutat despre ...”, Resurse = „s-au alocat resurse pentru ...”, Realizat = „s-a realizat activitatea respectivă”. Valorile reprezintă procente.

Folosim analiza claselor latente, în speță a profilurilor latente (Latent Class Analysis = LCA și Latent Profile Analysis = LPA) pentru a construi o tipologie a ONG-urilor, estimând totodată ponderea fiecărui tip în total. Am obținut două tipologii asemănătoare, dar cu unele diferențe importante, motiv pe care le prezentăm pe ambele. În cazul LCA am recodificat răspunsurile în doar două categorii: toate trei proiectele vs. restul. Pentru ambele modele am testat mai multe soluții (2-6 profiluri) iar, în final, pe baza unor criterii specifice (pondere, interpretabilitate, măsuri statistice, număr cazuri în total eșantion), am păstrat soluțiile cu patru profiluri / clase / tipuri. Desigur, un eșantion mai mare ar fi permis o estimare mai bună a ponderii acestor tipuri, respectiv definirea mai multor tipuri, ceva mai fine și mai omogene.

Rezultatele obținute sunt prezentate în Figura 40. Practic, analiza relevă existența a patru tipuri de ONG-uri, denumite generic în cazul LCA "nimic", "monitorizare", "resurse puține" și "toate", iar în cazul LPA "nimic", "fără resurse", "fără evaluare" și "toate". Cele două metode folosite (LCA și LPA) sunt la fel de bune calitativ, clasificările rezultate suprapunându-se în foarte mare măsură.

În primele două imagini din Figura 40 sunt prezentate tipologiile rezultate, fiecare dintre acestea fiind formată din patru tipuri de ONG-uri, respectiv ponderea tipurilor din total răspunsuri valide. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei.

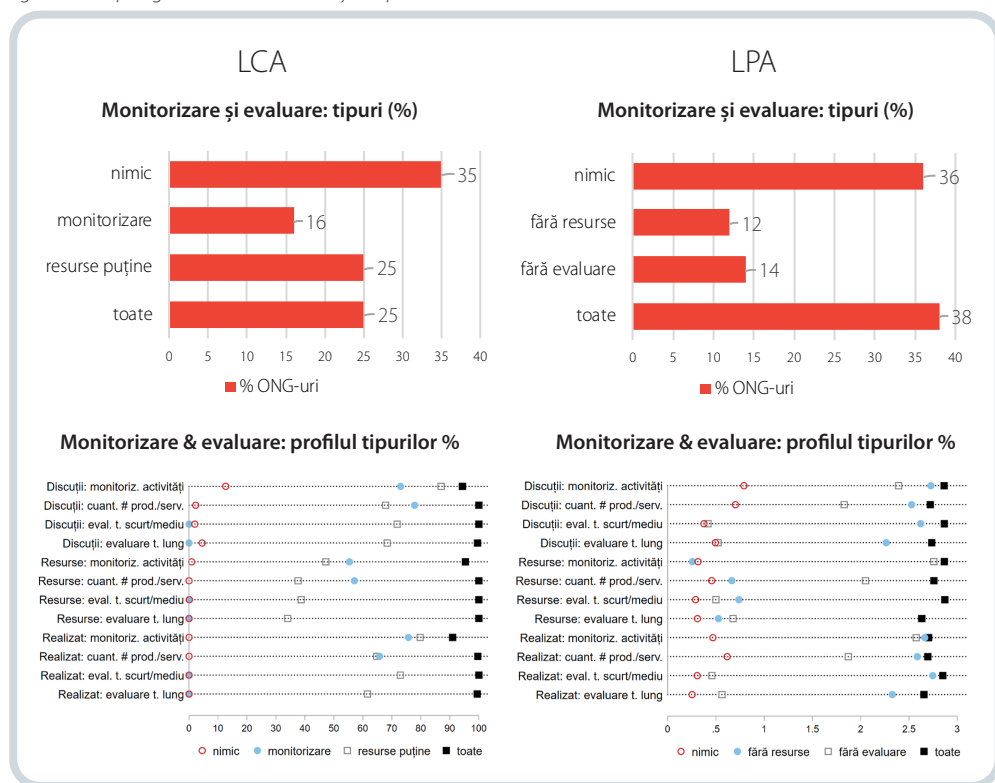
În cazul tipologiei din stânga (LCA) avem următoarele tipuri:

- Primul tip ("nimic"), 35% din total ONG-uri, cuprinde ONG-urile care nu sunt preocupate de monitorizarea și evaluarea ultimelor trei proiecte (toate cele trei proiecte), adică nici nu discută, nici nu alocă resurse și nici nu realizează astfel de activități. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 0-10% (profilul cu roșu).
- Tipul numit "monitorizare" (16%) include ONG-urile interesate doar de monitorizare (acestea nu sunt interesate și de evaluare). Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate itemilor asociați monitorizării și cuantificării sunt în zona 60-80%, iar cei asociați evaluării sunt zero (profilul cu albastru deschis).
- Tipul numit "resurse puține" (25%) include ONG-urile relativ interesate de monitorizare și evaluare care alocă relativ mai puține resurse. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate itemilor privind discuțiile și activitățile sunt în zona 60-80%, iar cei asociați resurselor sunt în zona 30-50% (profilul cu gri).
- Tipul numit "toate" (25%) include ONG-urile interesate de monitorizare și evaluare din toate punctele de vedere (discuții, resurse, implementare efectivă). Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 90-100% (profilul cu negru).

În cazul tipologiei din dreapta (LPA) avem tot patru tipuri:

- Primul tip ("nimic"), 36% din total ONG-uri, cuprinde ONG-urile care nu prea sunt preocupate de monitorizarea și evaluarea ultimelor trei proiecte (fac astfel de activități mai rar, nu pentru toate proiectele), adică nici nu prea discută, nici nu prea alocă resurse și nici nu prea realizează astfel de activități. Observăm în primul grafic cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 0-1, adică o medie de 0.5 proiecte din trei (profilul cu cercuri goale, roșii).
- Tipul numit "fără resurse" (12%) include ONG-urile relativ interesate de monitorizare și evaluare care alocă relativ mai puține resurse. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate itemilor despre discuții și activități sunt în zona 2.5 (2.5 proiecte din trei), iar cei asociați resurselor sunt în zona 0.5 (0.5 proiecte din trei) (profilul cu cercuri pline, albastru deschis).
- Tipul numit "fără evaluare" (14%) include ONG-urile interesate doar de monitorizare. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate itemilor referitori la monitorizare și cuantificare sunt în zona 2-2.5 (2-2.5 proiecte din trei), iar cei asociați evaluării sunt 0.5 (0.5 proiecte din trei) (profilul cu pătrate goale, gri).
- Tipul numit "toate" (38%) include ONG-urile interesate de monitorizare și evaluare din toate punctele de vedere (discuții, resurse, implementare efectivă). Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 2.5-3 (2.5-3 proiecte din trei) (profilul cu pătrate pline, negre).

Figura 40. O tipologie a ONG-urilor în funcție de practicile de monitorizare & evaluare

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Graficele din stânga sunt realizate cu LCA, cele din dreapta cu LPA. Cu excepția graficului din dreapta jos, valorile reprezintă procente. Mod de citire: modelul LCA a distins între patru tipuri, din care tipul "nimic" (cei care nu sunt interesați de nicio evaluare / cuantificare / monitorizare) include 35% dintre ONG-uri (stânga sus); cercelele goale, roșii (stânga jos), indică ponderea organizațiile din categoria "nimic" care au făcut activitățile respective în cazul fiecăruia dintre ultimele trei proiecte derulate. Mod de citire: modelul LPA a distins între patru tipuri, din care tipul "nimic" (cei care nu sunt interesați de nicio evaluare / cuantificare / monitorizare) include 36% dintre ONG-uri (dreapta sus); cercelele goale, roșii (dreapta jos), indică faptul că, printre organizațiile din categoria "nimic", pe o scală de la 0 la 3 (a fost măsurată situația cu privire la ultimele trei proiecte derulate), valoarea indicatorul cu privire la discuții despre monitorizarea activităților este de aproximativ 0.75, valoarea indicatorului discuții despre cuantificare ia valoarea 0.6, etc.

Ne interesează să vedem dacă tipurile de ONG-uri definite anterior diferă în funcție de o serie de caracteristici. Pentru aceasta am folosit un model de analiză multivariată (regresie logistică multi-nominală) și am prezis statistic componența tipurilor. Prin urmare valorile prezentate în grafice sunt valori prezise pe baza modelului, nu valori observate în setul de date³⁵. Strategia controlului statistic și a predicției pe baza unui model multivariat are avantajul că identifică doar diferențele reale, cele asociate fiecărei variabile, neafectate de restul caracteristicilor respondenților.

În general, cele patru tipuri de ONG-uri au o componență medie mai degrabă similară (din punctul de vedere al caracteristicilor testate). Analizele respective sunt prezentate în anexe, iar aici menționăm doar diferențele în cazul cărora avem și o semnificație statistică (adică sunt șanse rezonabile – 95% – ca aceste diferențe să apară din nou în cazul în care am relua ancheta). Atenție, comentariile care urmează se referă la diferențe relative, nu absolute. Pe scurt, am constatat următoarele diferențe:

Modelul LCA:

- Gen: bărbații apar relativ mai des în cazul tipului "toate", iar femeile în cazul tipului "nimic".
- Membri: membrii apar mai des în cazul tipului "toate", iar non-membrii în cazul tipului "nimic".

³⁵ Variabilele independente incluse în model au fost: gen, vârstă, educație, regiune, vechime, statut (angajat, membru, voluntar), lider, membru în Consiliul Director, alte activități (liber profesionist, salariat cu normă întreagă, antreprenor, fără altă ocupație), număr angajați, număr membri, mărimea bugetului, domeniul principal de activitate al ONG-ului (cultură, sport, educație, sănătate, social, mediu, politici, dezvoltare, drepturile omului, resurse pentru ONG-uri, religie, profesional, patronal, turism, protecție animale).

- Voluntar: voluntarii apar mai rar în cazul tipului “toate” (ceea ce era de așteptat).
- Membru în Consiliul Director: apar mai rar în cazul tipului “toate”, respectiv mai des în cazul tipului “nimic”.
- Buget: ONG-urile cu un buget mare apar mai des în cazul tipului “toate”, iar cele cu buget mic în cazul tipului “nimic”.
- Domeniul Cultură & Artă: apare mai des în cazul tipului “toate”.
- Domeniul Educație: apare mai des în cazul tipului “nimic”.
- Domeniul Sănătate: apare mai des în cazul tipului “resurse puține”, respectiv mai rar în cazul tipului “nimic”.
- Domeniul Drepturile omului: apare mai des în cazul tipului “monitorizare”.
- Domeniul Resurse pentru ONG-uri: apare mai des în cazul tipului “resurse puține”.

● Modelul LPA:

- Gen: bărbății apar mai des în cazul tipului “toate”, iar femeile în cazul tipului “nimic”.
- Membru: membrii apar mai des în cazul tipului “toate”, iar non-membrii în cazul tipului “nimic”.
- Voluntar: voluntarii apar mai rar în cazul tipului “toate”, respectiv mai des în cazul tipului “nimic” (ceea ce era de așteptat).
- Membru în Consiliul Director: apar mai rar în cazul tipului “toate”, respectiv mai des în cazul tipului “nimic”.
- Buget: ONG-urile cu un buget mare apar mai des în cazul tipului “toate”, iar cele cu buget mic în cazul tipului “nimic”.
- Domeniul Cultură & Artă: apare mai rar în cazul tipului “fără evaluare”.
- Domeniul Sănătate: apare mai des în cazul tipului “toate”.

Cine a realizat activitățile de monitorizare & evaluare?

În continuare i-am întrebat pe liderii ONG-urilor despre actorul care a realizat activitățile de monitorizare și evaluare. Acestea puteau fi realizate de un expert intern, un expert extern, respectiv de experți din altă organizație. Desigur, am întrebat despre acest lucru cu privire la fiecare tip de activitate (monitorizare, cuantificare, evaluare a schimbării pe termen scurt/mediu și lung), tot cu referire la ultimele trei proiecte. Răspunsurile liderilor la această întrebare, pe cele patru dimensiuni, apar în Figura 41.

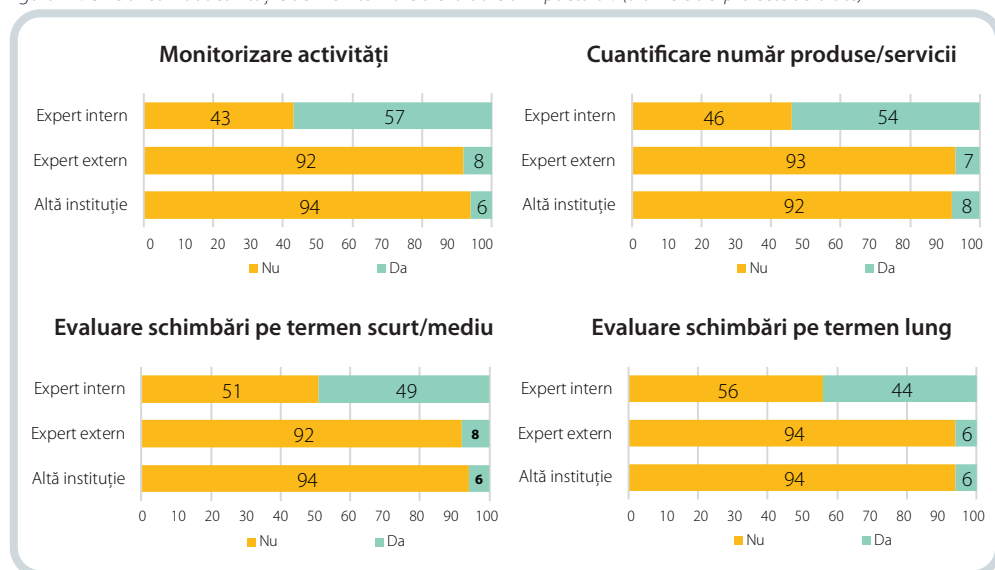
Conform declarațiilor liderilor, tendința e clară: majoritatea activităților de monitorizare și evaluare sunt realizate de către experți interni. Atenție, valorile din grafice prezintă situația cu privire la oricare dintre ultimele trei proiecte derulate (raportat la răspunsuri valide), nu doar referitor la proiectele în care au fost realizate activități de monitorizare și evaluare. Dacă excludem proiectele nemonitorizate și neevaluate, practica monitorizării și evaluării realizate de un expert intern ar fi și mai evidentă. Suplimentar, prezentarea datelor în acest mod ne oferă o informație mai corectă (comparativ cu întrebarea anterioară) cu privire la ponderea situațiilor în care sunt realizate efectiv activități de monitorizare și evaluare.

Observăm că valorile adunate ale situațiilor de *Da* (chiar dacă presupunem că activitățile au fost realizate de un singur actor din cei trei, nu de o combinație) sunt sistematic mai mici comparativ cu evaluările obținute prin întrebarea anterioară. Astfel, putem spune că implementarea efectivă a activităților de evaluare se întâmplă de fapt mai rar, estimările fiind următoarele: 71% monitorizarea activităților, 69% cuantificarea produselor și serviciilor, 63% evaluarea schimbărilor pe termen scurt / mediu și 56% evaluarea schimbărilor pe termen lung (toate aceste estimări sunt mai mici cu aproximativ 15 puncte procentuale decât estimările obținute folosind întrebarea anterioară).

Chiar și aceste estimări sunt probabil supra-evaluate, din cauze care au legătură cu cel puțin următoarele aspecte: (1) întrebarea măsoară situația cu privire la oricare dintre ultimele trei proiecte, deci o activitate

putea fi realizată doar în cazul unuia dintre proiecte, nu neapărat în cazul tuturor; (2) nu știm care au fost formele efective luate de activitățile respective, mai ales cele de evaluare a schimbării (probabil în o parte din cazuri a fost implementat un design de cercetare limitat); (3) ancheta a fost realizată online, deci au răspuns mai degrabă reprezentanții unor ONG-uri mai active (pe de altă parte anonimatul e mai mare în online, deci și efectele dezirabilității sociale ar trebui să fie mai reduse).

Figura 41. Cine a realizat activitățile de monitorizare & evaluare a impactului? (ultimele trei proiecte derulate)

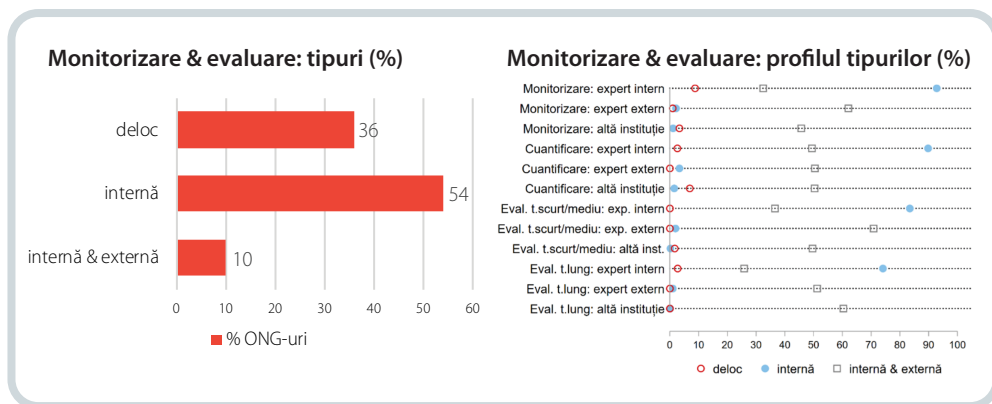
Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Valorile reprezintă procente.

Pe baza răspunsurilor date la întrebarea despre actorii care au realizat activitățile de monitorizare și evaluare (toți itemii asociații) putem construi o tipologie a ONG-urilor, estima ponderea fiecărui tip în total, respectiv descrie tipurile rezultate în funcție de diferite caracteristici. Similar analizei anterioare, pentru a obține această tipologie am folosit analiza claselor latente (Latent Class Analysis = LCA). Am testat mai multe soluții (2-6 profiluri), iar în final, pe baza unor criterii specifice (pondere, interpretabilitate, măsuri statistice, număr cazuri în total eșantion), am păstrat soluția cu trei profiluri / clase / tipuri.

În prima imagine din Figura 42 apare tipologia rezultată, cu cele trei tipuri de ONG-uri și ponderea lor în total. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei. Tipurile rezultate sunt caracterizate în continuare:

- Primul tip ("deloc"), 36% din total ONG-uri, e format din ONG-urile care nu realizează activități de monitorizarea și evaluare a proiectelor (în cazul ultimelor trei proiecte). Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 0-10% (profilul cu cercuri goale, roșii).
- Tipul numit "internă" (54%), include ONG-urile care realizează activitățile de monitorizare și evaluare cu ajutorul unor experți interni. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate itemilor asociați experților interni sunt în zona 80-90%, iar restul sunt aproape de 0% (profilul cu cercuri pline, albastru deschis).
- Tipul numit "internă & externă" (10%) include ONG-urile care realizează activitățile de monitorizare și evaluare cu experți interni și externi, respectiv cu ajutorul altor instituții. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 30-70% (profilul cu pătrate goale, gri).

Figura 42. O tipologie a ONG-urilor în funcție de practicile de monitorizare & evaluare

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Valorile reprezintă procente. Mod de citire: modelul LCA conduce la trei tipuri, din care tipul "deloc" (ONG-urile care nu realizează activități de monitorizarea și evaluare a proiectelor) include 36% dintre ONG-uri (graficul din stânga). Cerculețele goale, roșii (graficul din dreapta), indică faptul că majoritatea organizațiilor din categoria "deloc" nu fac activități de monitorizarea și evaluare a proiectelor (valorile sunt în intervalul 0-10%) etc.

În general, cele trei tipuri de ONG-uri au o componență medie mai degrabă similară (din punctul de vedere al caracteristicilor testate). Analizele respective sunt prezentate în anexe, iar aici menționăm doar diferențele în cazul cărora avem și o semnificație statistică (adică sunt șanse rezonabile – 95% – ca aceste diferențe să apară din nou în cazul în care am relua ancheta)³⁶. Atenție, comentariile care urmează se referă la diferențe relative, nu absolute. Pe scurt, am constatat următoarele diferențe:

- Gen: bărbații apar relativ mai des în cazul tipului "internă & externă".
- Vârsta: pe măsură ce crește vârsta, crește ponderea tipului "deloc", respectiv scade ponderea tipului "internă".
- Membru: membrii apar mai des în cazul tipului "deloc", iar non-membrii în cazul tipului "internă".
- Buget: ONG-urile cu un buget mare apar mai des în cazul tipurilor "internă", respectiv "internă & externă".
- Domeniul Dezvoltare locală: apare mai des în cazul tipului "internă & externă", respectiv mai rar în cazul tipului "internă".

Proiectul cu cea mai complexă componentă de monitorizare și evaluare a impactului

Modul în care se realizează concret activitățile de monitorizare și evaluare a impactului, respectiv ce forme iau aceste activități, e foarte dificil de măsurat efectiv în ceea ce privește toate proiectele. Pentru a obține o imagine cu privire la aceste activități am considerat situația proiectului cu cea mai complexă componentă de monitorizare și evaluare (în evaluarea liderilor, fără să fie nevoie ca aceștia să denumească proiectul în cauză). Prin urmare, rezultatele prezentate nu descriu practica obișnuită de monitorizare și evaluare ci o practică declarată cu privire la o situație pozitivă excepțională. Întrebarea folosită a fost următoarea:

Dintre proiectele derulate oricând de ONG-ul în care activați, vă rog să vă gândiți la unul care a avut cea mai complexă componentă de monitorizare și evaluare a impactului. În cadrul acestei componente ...?

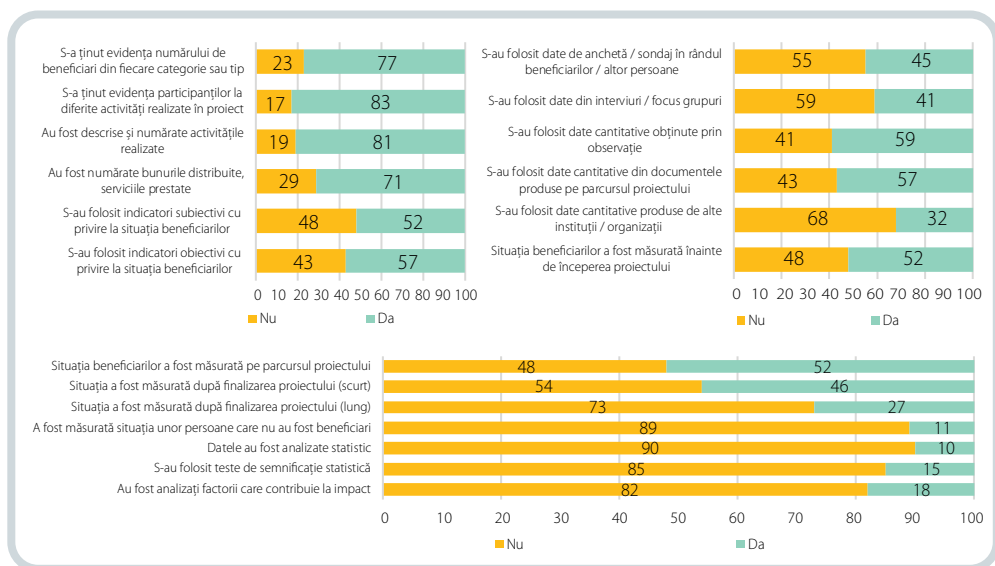
³⁶ Variabilele independente incluse în model au fost: gen, vârstă, educație, regiune, vechime, statut (angajat, membru, voluntar), lider, membru în Consiliul Director, alte activități (liber profesionist, salariat cu normă întreagă, antreprenor, fără altă ocupație), număr angajați, număr membri, mărimea bugetului, domeniul principal de activitate al ONG-ului (cultură, sport, educație, sănătate, social, mediu, politici, dezvoltare, drepturile omului, resurse pentru ONG-uri, religie, profesional, patronal, turism, protecție animale).

Au fost evaluate separat 18 caracteristici posibile ale unei analize de monitorizare și evaluare (Figura 43) încercând să distingem între diferite dimensiuni asociate: monitorizare vs. evaluare, obiectiv vs. subiectiv, metode și date calitative vs. cantitative, design secțional vs. experimental (prezența unui grup de control), impact pe termen scurt vs. lung, utilizarea unei teorii și a analizelor statistice. Datele obținute din declarații descriu o imagine pozitivă în ceea ce privește componenta de monitorizare: în aproximativ 80% dintre proiectele de top au fost realizate astfel de activități.

Mergând spre aspecte mai concrete, de specialitate, legate de evaluare, observăm că în doar puțin peste jumătate dintre proiecte s-au folosit indicatori obiectivi sau subiectivi. În aproximativ jumătate din cazuri au fost folosite metode de colectare a datelor de tip calitativ (interviu și focus grup) și cantitativ (anchete / sondaje, observație, analiza documentelor asociate proiectului, date secundare). În cazul acestor metode, analiza cantitativă a documentelor și observația de tip cantitativ sunt relativ mai folosite. Tot în jumătate dintre proiecte s-a măsurat situația beneficiarilor înainte de începerea proiectului, pe parcurs și imediat după finalizare. Evaluarea stării beneficiarilor după o perioadă mai mare de timp apare doar în cazul unui sfert dintre proiecte. Restul caracteristicilor testate (utilizarea unui grup de control, utilizarea analizei statistice și folosirea unor teorii ale schimbării) apar mult mai rar, undeva în zona 10-20%.

Pe baza răspunsurilor date la întrebarea cu privire la monitorizarea și evaluarea proiectului cel mai complex (toți itemii asociați) putem construi o tipologie a ONG-urilor, estima ponderea fiecărui tip în total, respectiv descrie tipurile rezultate în funcție de diferite caracteristici. Pentru a obține această tipologie am folosit analiza claselor latente (Latent Class Analysis = LCA). Am testat mai multe soluții (2-6 profiluri), iar în final, folosind criterii specifice (pondere, interpretabilitate, măsuri statistice, număr cazuri în total eșantion), am păstrat soluția cu patru profiluri / clase / tipuri.

Figura 43. Caracteristicile celui mai complex proiect derulat

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Valorile reprezintă procente.

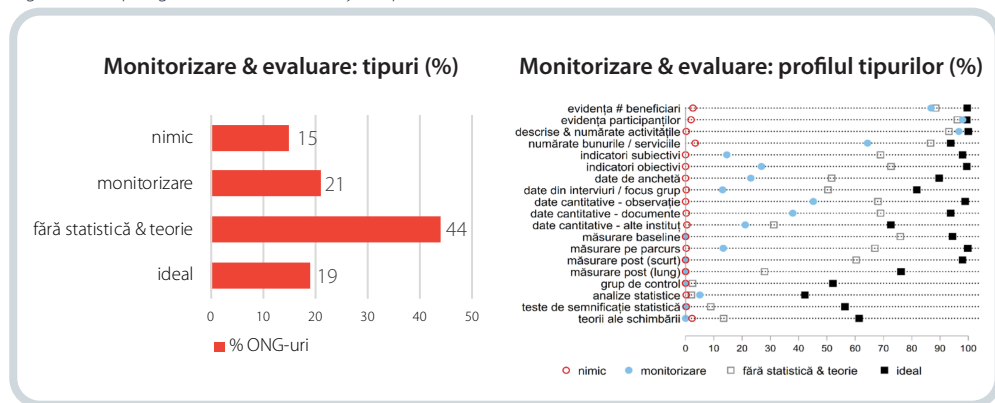
În prima imagine din Figura 44 apare tipologia rezultată, cu cele patru tipuri de ONG-uri și ponderea lor în total. Am etichetat fiecare tip ținând cont de mediile observate ale variabilelor folosite pentru construcția tipologiei. Cele patru tipuri rezultate au caracteristici descrise în cele ce urmează:

- Primul tip ("nimic"), 15% din total ONG-uri, cuprinde ONG-urile care nu au realizat niciuna dintre activitățile de monitorizare și evaluare specificate (dacă nu au făcut astfel de activități în cazul celui mai complex proiect, nu au făcut nici în cazul celorlalte proiecte). Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate tuturor itemilor sunt în zona 0-5% (profilul cu cercuri goale, roșii).
- Tipul numit "monitorizare" (21%) include ONG-urile care au realizat în principal activități de monitorizare. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate itemilor referitori la

monitorizare și cuantificare sunt în zona 70-100%, cei asociați datelor sunt în zona 20-50%, iar cei asociați analizei și teoretizării sunt aproape 0% (profilul cu cercuri pline, albastru deschis).

- Tipul numit “fără statistică & teorie” (44%) include ONG-urile care au realizat toate activitățile de monitorizare și evaluare mai puțin cele legate de componenta experimentală, analiza statistică și teoretizare. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate majorității itemilor sunt în zona 50-90%, cu excepția celor privind la grupul de control, analiza statistică și abordarea teoretică care sunt în zona 0-10% (profilul cu pătrate goale, gri).
- Tipul numit “ideal” (19%) include ONG-urile care au realizat, în grade diferite totuși, toate activitățile de monitorizare și evaluare menționate. Observăm în graficul cu profiluri că ponderile asociate majorității itemilor sunt în zona 90-100% (40-60% pentru analiza statistică, teorie și grup de control) (profilul cu pătrate pline, negre).

Figura 44. O tipologie a ONG-urilor în funcție de practicile de monitorizare & evaluare

Sursa: Analize pe datele din ancheta BLO 2023. Valorile reprezintă procente. Mod de citire: modelul LCA conduce la patru tipuri, din care tipul “nimic” (ONG-urile care nu au realizat niciuna dintre activitățile de monitorizare și evaluare specificate în cadrul celui mai complex proiect) include 15% dintre ONG-uri (graficul din stânga). Cerculețele goale, roșii (graficul din dreapta), indică faptul că majoritatea organizațiilor din tipul “nimic” nu realizează activități de monitorizare și evaluare a proiectelor (valorile sunt în intervalul 0-10%) etc.

În general, cele patru tipuri de ONG-uri au o componență medie mai degrabă similară (din punct de vedere al caracteristicilor testate). Analizele respective sunt prezentate în anexe, iar aici menționăm doar diferențele în cazul cărora avem și o semnificație statistică (adică sunt șanse rezonabile – 95% – ca aceste diferențe să apară din nou în cazul în care am relua ancheta). Spre deosebire de tipologiile anterioare, surprinzător, nu mai apar diferențe semnificative statistice în funcție de bugetul ONG-ului (ne-am fi așteptat ca ONG-urile cu mai multe resurse să fie mai prezente în cazul tipului “ideal”). Atenție, comentariile care urmează se referă la diferențe relative, nu absolute. Pe scurt, am constatat următoarele diferențe:

- Gen: femeile apar relativ mai des în cazul tipurilor “nimic” și “monitorizare”.
- Vârsta: pe măsură ce crește vârsta, scade ponderea tipului “fără statistică & teorie”.
- Membru: membrii apar mai des în cazul tipului “nimic”.
- Voluntar: voluntarii apar mai des în cazul tipului “nimic”.
- Membru Consiliul Director: membrii CD apar mai rar în cazul tipului “nimic”.
- Număr membri: un număr mic este însoțit de o prezență mai mare a tipului “fără statistică & teorie”.
- Domeniul Sport: apare mai des în cazul tipului “monitorizare”, respectiv mai rar în cazul “nimic”.
- Domeniul Educație: apare mai des în cazul tipului “fără statistică & teorie”, respectiv mai rar în cazul tipului “monitorizare”.
- Domeniul Sănătate: apare mai des în cazul tipului “ideal”, respectiv mai rar în cazul tipului “monitorizare”.
- Domeniul Protecția mediului: apare mai des în cazul tipului “nimic”.
- Domeniul Drepturile omului: apare mai rar în cazul tipului “nimic”.

În acest capitol am descris reprezentările și practicile ONG-urilor cu privire la activitățile de monitorizare și evaluare a proiectelor folosind datele din anchetele realizate în rândul liderilor și membrilor, angajaților și voluntarilor din organizațiile care au participat la sondajele derulate. Toate rezultatele trebuie privite ca declarații și nu ca o descriere obiectivă a realității (nu am analizat efectiv practicile pe baza unor documente și/sau observației). Principalele concluzii sunt prezentate în continuare.

În ceea ce privește reprezentarea cu privire la utilitatea activităților de monitorizare și evaluare, datele indică o imagine extrem de pozitivă: jumătate dintre respondenți le consideră extrem de utile (aleg scorul 10 pe o scală de la 0 = complet inutilă la 10 = extrem de utilă), respectiv 90% acordă un scor de cel puțin 7. Aceeași imagine rezultă și atunci când respondenții apreciază rolul evaluării impactului pe câteva dimensiuni. 80-90% dintre aceștia apreciază că activitățile de evaluare a impactului au o contribuție mare sau foarte mare, indiferent care este dimensiunea evaluată: îmbunătățirea activităților ONG-ului, responsabilitatea față de părțile implicate (accountability), fundamentarea deciziilor interne, atragerea de finanțare și sprijin, respectiv imaginea publică a ONG-ului.

Pentru a măsura practicile am considerat trei categorii de întrebări: Ce s-a întâmplat în cazul ultimelor trei proiecte din punct de vedere al monitorizării și evaluării?; Cine a realizat activitățile de monitorizare și evaluare?; Cum arată proiectul cu componenta cea mai complexă de monitorizare și evaluare?. Puțin peste o treime dintre ONG-uri nu realizează mai deloc activități de monitorizare și evaluare a proiectelor implementate. La celălalt pol, în funcție de cum realizăm măsurarea, 25-38% dintre ONG-uri fac atât activități de monitorizare cât și de evaluare a impactului (indiferent de perioada de referință). Deși discută despre astfel de activități și le implementează, 12-25% dintre ONG-uri nu au resurse sau au resurse puține pentru această componentă. Aproximativ 14-16% dintre ONG-uri realizează doar activități de monitorizare.

Cei care realizează efectiv activitățile de monitorizare și evaluare sunt cel mai adesea experții interni ai ONG-urilor. Puțin peste jumătate dintre ONG-uri realizează activități de monitorizare și evaluare folosind resursa umană internă. 36% nu fac deloc astfel de activități, iar 10% folosesc atât resurse umane interne cât și externe (experți independenți și/sau alte instituții).

Dacă ne raportăm la un singur proiect, cel cu componenta cea mai complexă de monitorizare și evaluare, constatăm că 15% dintre ONG-uri nu au făcut nicio astfel de activitate, 21% au realizat doar activități de monitorizare, 44% au realizat activități de monitorizare și evaluare însă fără a apela și la componente metodologice ceva mai avansate (grup de control, analiză statistică, teorii specifice) și doar 19% au procedat la modul ideal (au utilizat toate componentele, inclusiv unele ceva mai avansate).

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

TRENDURI
CONTEMPORANE

6.

ONG-urile și contextul organizațional

► Bogdan Mihai Radu, Daniela Angi

Introducere

Provocările la adresa sectorului neguvernamental sunt numeroase la nivel global, și pot fi catalogate din cel puțin trei perspective. În primul rând, se poate vorbi de provocările specifice sectorului terțiar, care pot fi identificate în contextele cele mai diferite, și aici s-ar înscris, de exemplu, problemele legate de finanțare (cum ar fi absența granturilor multi-anuale) sau lipsa sustenabilității (Parks, 2008). În al doilea rând, sunt provocările specifice sectorului neguvernamental din Europa Centrală și de Est, unde, pe lângă problemele enumerate mai sus, se adaugă particularitățile contextului post-comunist precum lipsa de încredere în societatea civilă, atât în rândul populației cât și al clasei politice, care, uneori, contestă legitimitatea sectorului terțiar pentru a câștiga suport pentru politici iliberale/nondemocratice (Marczek & Neubacher, 2020). În al treilea rând, se pot menționa probleme care apar ca urmare a unor crize internaționale/transnaționale, precum războiul din Ucraina sau pandemia COVID-19 (Nemțeanu & Dabija, 2020).

În 2023, Centrul Român pentru Politici Europene (CRPE) a lansat un raport referitor la provocările cu care se confruntă societatea civilă din Europa Centrală și de Est (zona extinsă a Mării Negre și câteva țări din Uniunea Europeană) (CRPE, 2023). Adunând date de la 40 de organizații (beneficiare ale Fundației Black Sea Trust for Regional Cooperation), raportul identifică următoarele provocări cu care se confruntă sectorul ONG în zonă. În primul rând, din punctul de vedere al sustenabilității, multe organizații nu beneficiază de finanțare de bază, ceea ce le face vulnerabile din punct de vedere financiar, văzându-se nevoite să aplice constant la granturi – pe diferite teme - pentru a-și asigura sustenabilitatea. O consecință a acestei situații este implementarea unor proiecte care, uneori, nu se înscriu în mod natural în rolul și misiunea asumate de organizație. În al doilea rând, respondenții consideră că amenințările din afara sectorului (de exemplu din partea statului) sunt în creștere. Deși aceste probleme sunt specifice mai ales statelor care nu sunt membre ale Uniunii Europene, și în cele din UE se înregistrează presiuni din partea propriului regim politic. În al treilea rând, este problema investiției în resursa umană care, de multe ori, se simte epuizată și care se plasează tot mai mult într-o poziție de vulnerabilitate și precaritate. Apoi, chestiunea unui dialog mai substanțial între donatori și organizațiile societății civile este importantă atât din perspectiva construirii agendei, cât și a unei dezirabile debirocratizări a domeniului (mai ales din perspectiva stilului de raportare solicitat de finanțatori). De asemenea, organizațiile societății civile ar trebui să fie mai implicate în activitatea lor de comunicare, lucru care, la rândul său, ar fi mai ușor de realizat dacă parteneriatele între organizații ar deveni o parte integrantă din strategia lor de dezvoltare. Aceasta le-ar proteja, de exemplu, și față de amenințări, pe lângă un potențial efect pozitiv din perspectiva impactului asupra politicilor publice/advocacy.

În acest capitol urmărim să documentăm diversele provocări cu care se confruntă organizațiile societății civile în România, prin analiza unor date de sondaj care conțin percepțiile asupra acestor provocări, așa cum sunt resimțite de cei direct implicați. Aceste percepții includ atât informații despre funcționarea organizațiilor neguvernamentale și provocările cu care se confruntă acestea, cât și problemele de care se lovesc membrii, angajații și voluntarii organizațiilor neguvernamentale în munca lor. Așadar, datele de sondaj oferă o imagine de ansamblu atât asupra provocărilor structurale cât și a celor individuale. Pentru această analiză vom folosi două sondaje naționale realizate în 2023 – unul cu membri/angajați/voluntari ai organizațiilor neguvernamentale (BMO 2023) și unul cu lideri ai acestor organizații (BLO 2023).

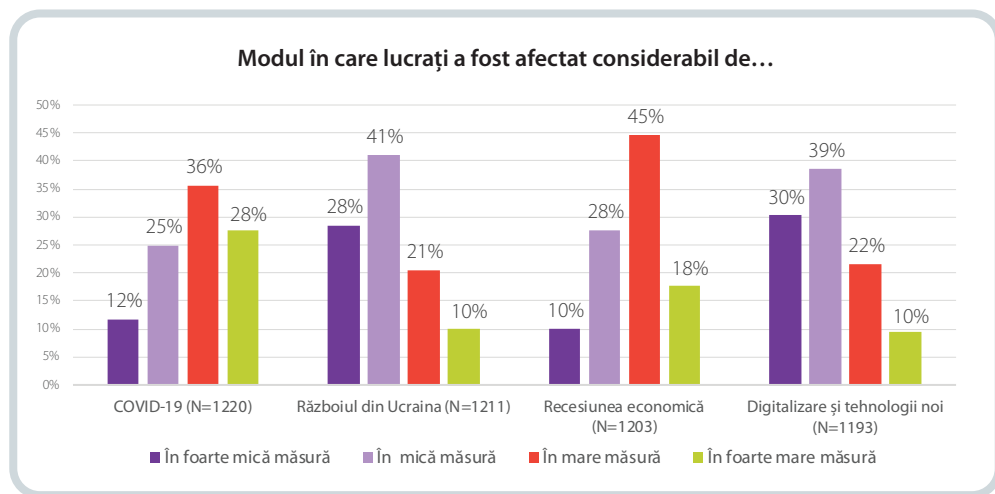

Analiza provocărilor cu care se confruntă organizațiile neguvernamentale din perspectiva datelor de sondaj

● Provocări globale, dificultăți locale

Pornind de la necesitatea identificării principalelor provocări la adresa activității și dezvoltării organizațiilor societății civile, în BMO 2023 a fost introdusă o baterie de întrebări prin care se măsoară percepția respondenților asupra unui set de probleme care afectează atât activitatea organizațiilor cât și munca angajaților (și membrilor și voluntarilor) acestora.

Figura 45. Amenințări globale la adresa activității sectorului asociativ

Sursa: BMO 2023

Figura 45 oferă informații despre provocările globale la adresa funcționării organizațiilor neguvernamentale. Cu alte cuvinte, pandemia Covid-19, războiul din Ucraina, recesiunea economică recentă și digitalizarea și apariția unor tehnologii noi au avut efecte asupra societății civile în multe țări ale lumii. Astfel, observăm că dintre cele patru provocări globale, cea care i-a afectat în foarte mare măsură pe cei mai mulți respondenți a fost pandemia Covid-19 (28%), urmată de recesiunea economică (18%). Dacă luăm în considerare efectele acestor provocări însumând numărul celor care au fost afectați în foarte mare măsură și în mare măsură, se observă că pandemia Covid-19 și recesiunea economică ajung aproape la egalitate (64% și, respectiv, 63%). Războiul din Ucraina și digitalizarea afectează munca celor din sectorul terțiar semnificativ mai puțin, 31%-32% afirmând ca acestea le-au influențat modul de a munci în foarte mare sau mare măsură. Considerând variabilele drept continue (min=1, max=4), observăm că cele mai stringente probleme sau surse de îngrijorare au fost pandemia Covid-19 și recesiunea economică, aproape la același nivel, urmate de războiul din Ucraina și digitalizare, tot aproximativ la același nivel. Numărul respondenților care nu au știut să răspundă la această întrebare variază între 6% și 8% din întreg eșantionul (excluzându-i pe cei care nu au răspuns la toate întrebările din chestionar). Procentele raportate au fost calculate după eliminarea non-răspunsurilor.

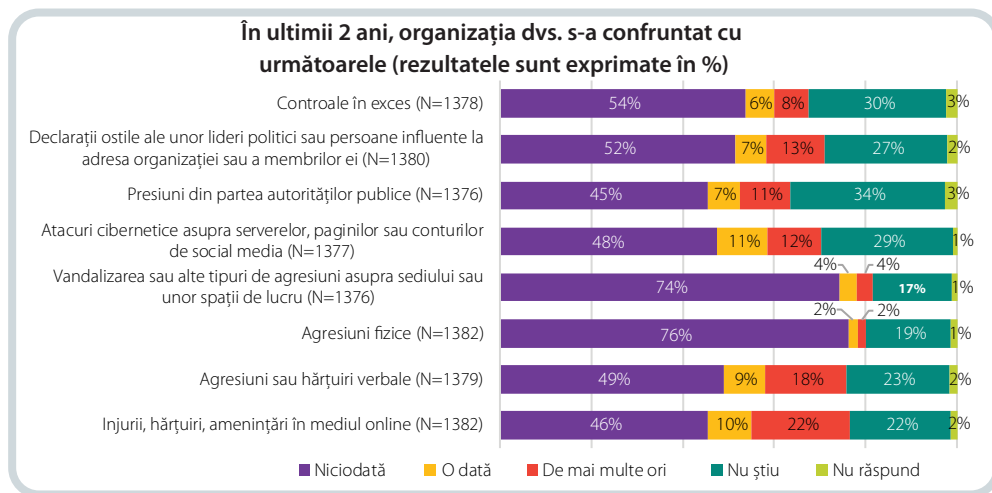
Tabelul 39. Amenințări globale la adresa activității sectorului asociativ (medii și abateri standard)

	Medie	Abateri standard
COVID-19	2.79	.978
Războiul din Ucraina	2.12	.937
Recesiunea economică	2.70	.876
Digitalizare și tehnologii noi	2.10	.943

Scale de patru puncte, variind de la 1 (amenințare redusă) la 4 (amenințare mare).
Sursa: BMO 2023

Dacă facem o comparație între modurile în care aceste probleme au afectat activitatea angajaților pe de o parte și a membrilor și voluntarilor pe de altă parte, diferențele nu sunt mari. În general, angajații organizațiilor neguvernamentale sunt mai afectați de aceste patru probleme față de membri sau voluntari, ceea ce este de înțeles, dat fiind rolul lor în funcționarea organizației. Din perspectiva variabilelor socio-economice, nu există diferențe semnificative în ceea ce privește vârsta, dar există o mică diferență de gen, femeile considerând, în mai mare proporție decât bărbații, că aceste probleme le-au

Figura 46. Amenințări recente la adresa organizațiilor neguvernamentale

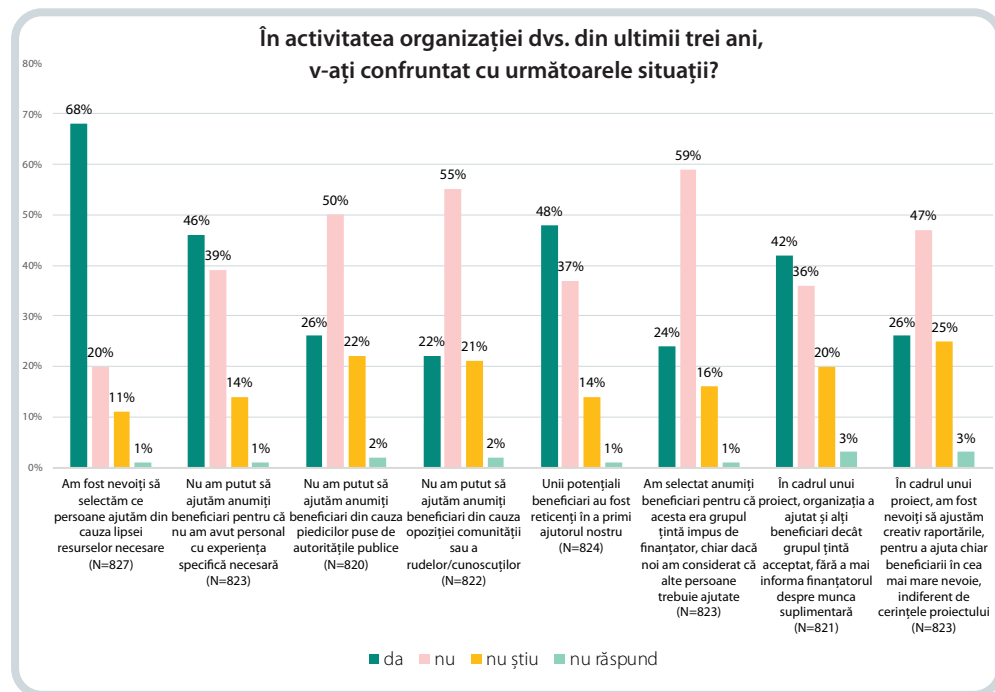

Sursa: BMO 2023

Figura 46 prezintă sumar percepția membrilor ONG referitoare la diverse potențiale amenințări pe care le-au resimțit în contextul muncii lor. Astfel, se poate observa că peste 20% dintre respondenți au menționat că organizația s-a confruntat în repetate rânduri cu injurii, hărțuiri și amenințări în mediul online, iar aproape la fel de mulți (18%) au menționat existența repetată a agresiunilor și hărțuirilor verbale. În același timp, în jur de trei sferturi dintre cei intervievați au menționat că nu au existat niciodată agresiuni fizice sau asupra sediului organizației/a spațiului de lucru. Mai trebuie menționat că aproape 20% dintre respondenți au notat presiuni din partea autorităților publice și declarații ostile din partea unor lideri politici sau persoane influente la adresa organizației sau a membrilor acesteia. Este interesant de notat și rata destul de ridicată a celor care nu au știut să răspundă la această întrebare (oscilând de la 17% la 34%). Pe de o parte, acest aspect poate însemna absența acestor provocări, ceea ce, în medie, ar reduce valorile raportate mai sus; pe de altă parte, lipsa informației nu înseamnă neapărat că aceste provocări nu au existat, ci pot fi o consecință a selecției respondenților. Într-un sondaj similar din 2016 (BLO 2016) a existat o întrebare referitoare la eventualitatea ca autoritățile publice să fi făcut presiuni asupra unei organizații pentru a stopa un anumit demers, la care au răspuns lideri de organizații. La acel moment, 23% dintre respondenți au fost de acord (în totalitate sau parțial) cu acea afirmație.

În comparație cu acel moment, în 2023, 18% dintre respondenți (care, de data aceasta, sunt membri ai unor ONG-uri și nu lideri) au spus că au existat presiuni din partea autorităților, ceea ce sugerează un eventual progres din punctul de vedere al influențării muncii organizațiilor neguvernamentale de către instituțiile statului. Cu toate acestea, trebuie luat în calcul că această comparație este inexactă, dat fiind că cele două întrebări folosite în chestionarele din 2016 și 2023 au fost întrucâtva diferite, la fel cum au fost și categoriile de respondenți.

Figura 47. Probleme resimțite de sectorul asociativ în implementarea proiectelor

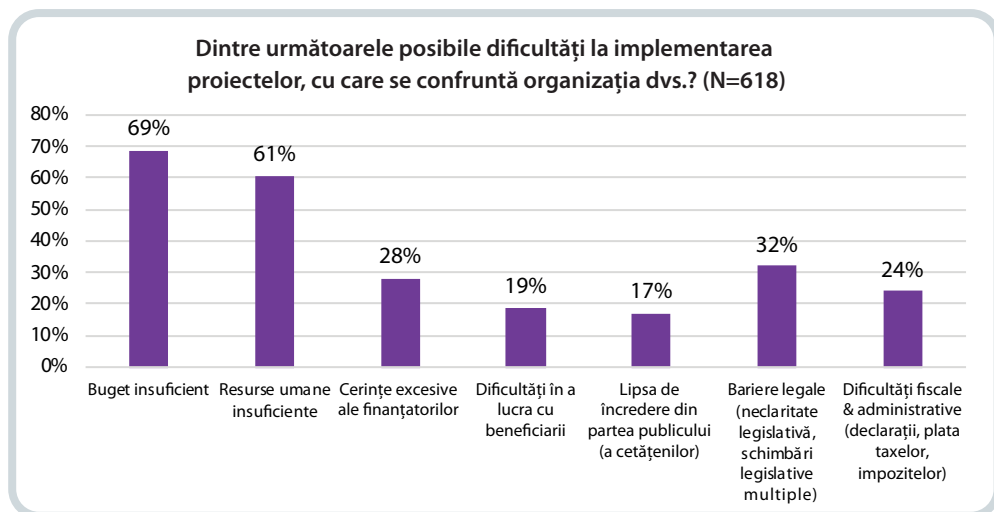

Sursa: BMO 2023

Desigur provocările la adresa funcționării unei organizații din sfera societății civile nu se limitează doar la eventuale amenințări, ci pot apărea și din insuficiența unor resurse sau activitatea/inactivitatea unor actori sociali, ale căror efecte pot fi măsurate în contextul studiilor de evaluare, impact și monitorizare. Astfel, 68% dintre respondenți consideră că s-au aflat în poziția de a selecta anumiți beneficiari, întrucât nu aveau suficiente resurse pentru a-i ajuta pe toți. De asemenea, 46% consideră că unii beneficiari nu au putut fi ajutați pentru că nu există resursă umană specializată suficientă. Din perspectiva unor eventuale piedici sau a unei opoziții din partea autorităților publice sau ale societății, lucrurile stau, comparativ, mai bine: doar 26% dintre respondenți au menționat existența unor piedici puse de autoritățile publice, iar 22% au menționat opoziția comunității sau a persoanelor apropiate de beneficiari. Deși în comparație cu celelalte rezultate prezentate în acest grafic, procentul de 26% care resimt piedici din partea autorităților publice nu pare ridicat, este totuși o valoare îngrijorătoare: peste un sfert din respondenți au sesizat astfel de piedici în munca lor. Astfel, impactul unor proiecte a fost redus, uneori semnificativ, de lipsa de resurse – financiare sau de personal – sau datorită unor reticențe/opoziții din partea unor actori sociali/politici. De asemenea, aproape 50% dintre respondenți au spus că uneori, chiar și unii beneficiari au fost reticenți în a primi ajutor. Pe de altă parte, 42% dintre respondenți au menționat că în cadrul unor proiecte, pe lângă beneficiarii inițiali, organizația a mai ajutat și alte categorii, deși acest lucru a implicat muncă suplimentară. Mai mult, uneori, proiectele au oferit ajutor unor beneficiari conform cerințelor finanțatorului, chiar dacă organizația considera că alte categorii ar fi trebuit să aibă prioritate (24% dintre respondenți au menționat că acest lucru s-a întâmplat). Pentru a evita această situație inechitabilă, 26% dintre cei chestionați au afirmat că, uneori, raportările au fost ajustate, astfel încât persoanele care aveau cea mai mare nevoie de ajutor au beneficiat de acesta, chiar dacă ele nu se aflau în grupul țintă al proiectului.

Din nou, la fel ca în graficul precedent, rata celor care nu au știut să răspundă la această întrebare variază între 11% și 25%. Este posibil ca aceste procente deloc neglijabile să fie datorate și faptului că printre respondenți s-au numărat atât angajați, cât și membri și voluntari ai organizațiilor neguvernamentale, iar informațiile solicitate sunt cunoscute, mai ales, de persoanele care lucrează în aceste organizații și nu de toți colaboratorii.

Figura 48. Dificultăți la implementarea proiectelor

Sursa: BMO 2023

Întrebați care sunt dificultățile cu care se confruntă organizațiile în implementarea proiectelor, 69% dintre respondenți au menționat bugetul insuficient, iar 61% resursa umană insuficientă. Acestea sunt dificultățile cu care se confruntă cel mai adesea organizațiile neguvernamentale în implementarea proiectelor. Acestea le urmează, în ordine descrescătoare, barierele legale existente (32%), cerințele excesive ale finanțatorilor (28%), dificultățile fiscale și administrative (24%), dificultățile în lucrul cu beneficiarii (19%) și lipsa de încredere din partea populației (17%). Conform unor sondaje omnibus realizate de FDSC în 2016 și respectiv 2023, încrederea populației în ONG-uri a rămas relativ constantă: aproximativ 45% dintre respondenți nu au încredere (alegând variantele de răspuns *deloc* sau *nu prea am încredere*), iar în jur de 50% au încredere (alegând variantele de răspuns *oarecure* și *foarte multă încredere*). Acest rezultat este îngrijorător, mai ales dată fiind permanenta evoluție a sectorului asociativ, care aduce după sine o vizibilitate crescândă a proiectelor implementate.

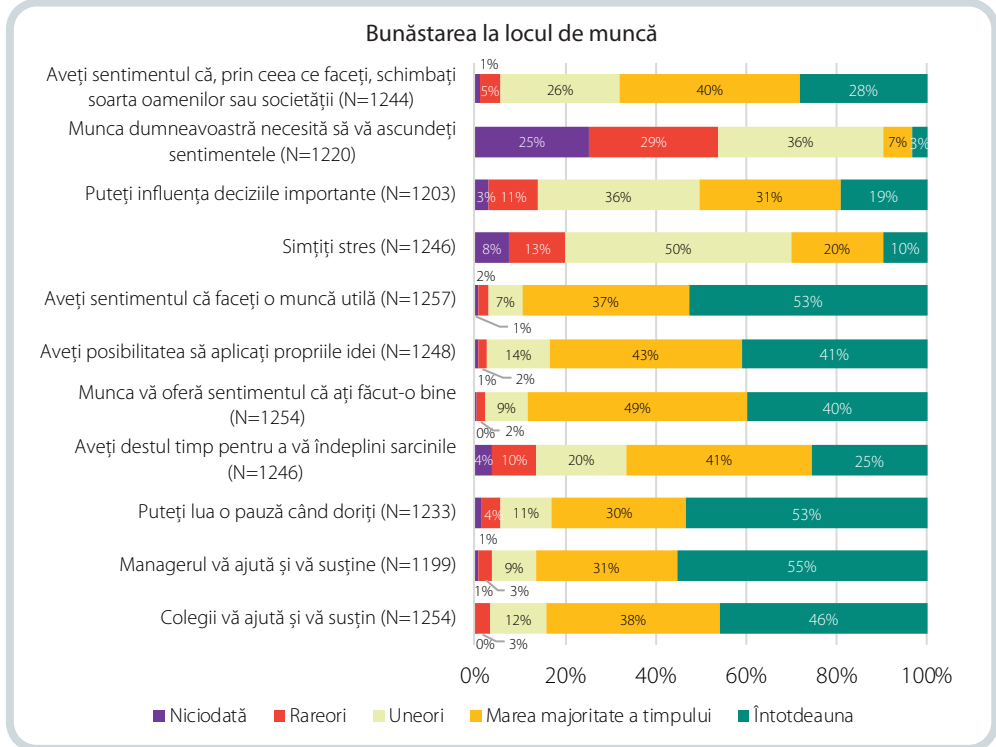
● Bunăstare, satisfacție și motivație în sectorul asociativ

Făcând tranziția dinspre provocările ale organizațiilor înspre cele cu care se confruntă membrii ONG în contextul muncii lor, explorăm gradul de epuizare resimțită de aceștia. Datele BMO 2023 arată că dintre angajații care au răspuns acestei întrebări (N=342), 46% resimt un grad ridicat sau foarte ridicat de epuizare și 39% resimt un grad moderat de burnout. În rândul membrilor și voluntarilor (N=360) situația este marginal mai bună, cu aproape 30% dintre aceștia resimțind un grad ridicat sau foarte ridicat de burnout. Per total, în rândul angajaților 85% au afirmat că resimt epuizare într-o anume măsură (de la moderat la foarte ridicat), o valoare îngrijorătoare. Gradul autoevaluat ridicat de burnout în rândul persoanelor care activează în sectorul neguvernamental reprezintă o problemă acută și în alte țări, un studiu din Marea Britanie menționând precaritatea crescândă din acest sector, pe fondul recesiunii economice (Ecclesiastical, 2023).

Conform datelor despre bunăstare la locul de muncă, în jur de 80% dintre respondenți consideră că atât colegii cât și managerul îi ajută și îi susțin în marea majoritate a timpului sau întotdeauna, și nu există

diferențe marcate între angajați și membri sau voluntari. De asemenea, aproximativ 80% afirmă că pot lua o pauză la locul de muncă atunci când doresc, în marea majoritate a timpului sau întotdeauna. Aceste rezultate sugerează că, din perspectiva relaționării cu colegii sau superiorii și a flexibilității programului de muncă, mai mult de trei sferturi dintre respondenți au evaluări pozitive, indiferent dacă vorbim de angajați sau de membri sau voluntari. De asemenea, peste 80% dintre cei chestionați simt că în mare majoritate a timpului sau întotdeauna, munca le oferă sentimentul că au făcut-o bine, că pot să aplice propriile idei, iar aproape 90% consideră că fac o muncă utilă. Din punctul de vedere al eficacității, aproape 70% dintre respondenți consideră că prin ceea ce fac, schimbă soarta oamenilor sau a societății, în marea majoritate a timpului sau întotdeauna. Din nou, nu se înregistrează diferențe între angajați sau membri și voluntari din aceste puncte de vedere. Coroborând aceste rezultate cu cele referitoare la modul de relaționare cu colegii, reiese că, în general, există satisfacția muncii în organizațiile neguvernamentale. Din punctul de vedere al provocărilor legate de experiența de la locul de muncă stresul resimțit este una din cele mai importante. Astfel, în rândul angajaților, peste 30% simt stres întotdeauna sau în marea majoritate a timpului, față de doar puțin peste 20% dintre membri și voluntari. De asemenea, doar aproape 50% dintre angajați consideră că pot influența deciziile importante întotdeauna sau în marea parte a timpului. În ceea ce privește managementul timpului, există diferențe semnificative între angajați și membri și voluntari, în sensul că puțin peste 55% dintre primii consideră că au timp pentru a-și îndeplini toate sarcinile, pe când, în rândul membrilor și voluntarilor procentul este de 72%. Aceste diferențe sunt de așteptat întrucât membrii și voluntarii ONG participă la activitățile acestora doar în limita timpului alocat de ei înșiși, pe când angajații au ținte de performanță precise și, uneori, greu de realizat.

Figura 49. Bunăstarea resimțită de către membri, voluntari și angajați ai organizațiilor neguvernamentale

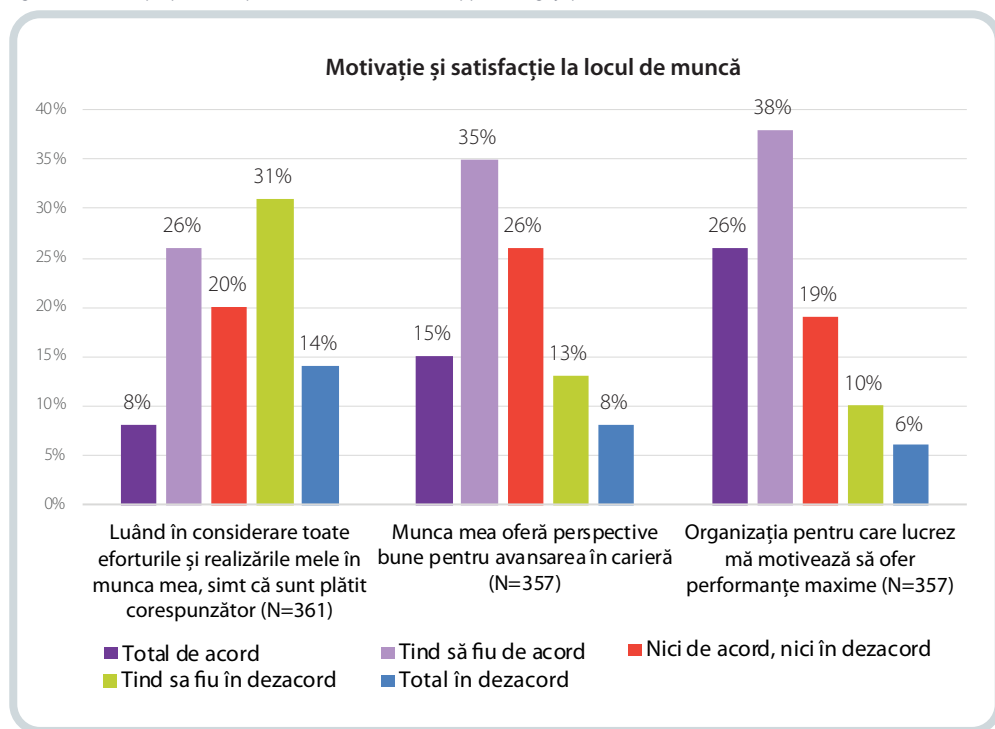
Sursa: BMO 2023

Din punctul de vedere al modului în care bunăstarea la locul de muncă din sectorul ONG se compară cu mediile naționale sau europene vom folosi rezultatele unui sondaj din 2021, din seria European Working Conditions (Eurofound, 2021). Astfel, conform datelor din Figura 50, 53% dintre respondenți au întotdeauna sentimentul că fac o muncă utilă, față de 61% la nivel european (nu doar din sectorul ONG) sau 76% la nivelul României. Însă, dacă se iau în considerare procentele celor care au spus că au sentimentul că munca lor este utilă întotdeauna și deseori, procentele sunt foarte asemănătoare: 90% în

acest sondaj, 89% la nivelul României și 90% la nivelul UE. Diferența este practic mai marcată în rândul celor care consideră că munca lor este întotdeauna utilă, cei din mediul ONG fiind mai puțin înclinați să răspundă astfel, probabil datorită faptului că, uneori, în sectorul terțiar, efectele muncii sunt dificil de măsurat, și există permanent sentimentul că mai trebuie investit efort pentru a rezolva toate problemele. De asemenea, marea majoritate a respondenților consideră că munca le oferă sentimentul că au făcut-o bine, neexistând diferențe semnificative între respondenții care au luat parte la acest studiu, și media pe România (aproximativ 90% consideră că au acest sentiment întotdeauna sau deseori). Procentul corespunzător în Uniunea Europeană este de 85%.

Din punctul de vedere al motivației și satisfacției financiare și profesionale a angajaților din ONG-uri, lucrurile sunt mai puțin optimiste, și reflectă o parte din considerentele legate de precaritatea muncii în acest domeniu, amintite la începutul acestei secțiuni. Astfel, conform Figura 50, 45% dintre angajați consideră că, luând în considerare toate eforturile și realizările muncii lor, munca nu este plătită corespunzător. Cu toate acestea, aproape de jumătate din aceștia cred că munca le oferă perspective bune pentru avansarea în carieră (50%), și că organizația unde lucrează îi motivează din punctul de vedere al performanței (64%). După cum se observă, numărul respondenților este semnificativ mai redus pentru aceste întrebări, situație care se datorează faptului că bateriile de întrebări care surprind motivația și satisfacția la locul de muncă au fost aplicate doar unui subșantion din eșantionul principal. Din punctul de vedere al statutului socioeconomic, vârsta nu influențează semnificativ răspunsurile la întrebările referitoare la motivația și satisfacția la locul de muncă, iar din perspectiva genului, există o mică diferență între femei și bărbați, cei din urmă fiind mai mulțumiți cu perspectivele oferite de organizație. Compararea cu rezultatele sondajului din 2021 European Working Conditions menționat anterior relevă faptul că persoanele active în ONG-uri sunt mai puțin optimiste din punct de vedere al perspectivelor de carieră decât media națională; astfel, dacă în sondajul BMO 2023, 50% consideră că munca lor le oferă perspective bune pentru avansarea în carieră, media la nivel național este 66%, iar media la nivel UE este 51%.

Figura 50. Motivația și satisfacția la locul de muncă resimțită de angajați ai ONG-urilor

Sursa: BMO 2023

● Resursa umană în sectorul asociativ

Recrutarea și păstrarea personalului este uneori o problemă dificilă în rândul organizațiilor nengovernamentale. Conform Tabelul 40, în 17% dintre organizațiile ai căror reprezentanți au răspuns la întrebările referitoare la forma de angajare a membrilor ONG, nu există nici măcar o singură persoană angajată full-time, iar procentul corespondent dar referitor doar la angajații femei este de 30%. Acest rezultat este elocvent pentru situația mai generală din domeniul societății civile din România, unde precaritatea și formele de angajare care nu oferă siguranță și predictibilitate (angajări pe proiect, de exemplu) sunt des întâlnite.

Această precaritate este evidentă și prin monitorizarea numărului de persoane care au plecat din organizațiile neguvernamentale. Conform sondajului BMO 2023, în perioada 2022-2023, aproximativ 20% dintre respondenți au spus că din organizația lor au plecat una sau două persoane, iar aproape 15% au spus că au plecat 3, 4 sau 5 persoane. Cu toate acestea, aproape 60% dintre respondenți au afirmat că nimeni nu a plecat din organizațiile lor în perioada menționată. Dinamica pieței muncii din sectorul terțiar poate fi înțeleasă mai bine dacă analizăm probabilitatea ca un angajat să rămână la același loc de muncă, sau, măcar în același domeniu, în viitor.

Tabelul 40. Distribuția și tipologia contractelor de muncă în ONG-uri (În organizația în care activați...)

Tip contract de muncă/Număr de răspunsuri	Nu știu	Nu răspund	Niciuna	1-2 persoane	3-5 persoane	6-10 persoane	Au angajați dar nu se știe câți
Câte persoane au contract full time? (N=1035)	31%	4%	17%	12%	9%	14%	3%
Câte persoane au contract part time? (N=1035)	31%	4%	22%	17%	13%	3%	4%
Câte femei au contracte full time? (N=1035)	31%	4%	30%	12%	9%	7%	1%
Câte femei au contracte part time? (N=1035)	31%	4%	32%	18%	3%	2%	2%

Sursa: BMO 2023

Astfel, deși există o percepție generalizată referitoare la inadecvarea veniturilor membrilor organizației la performanța lor, majoritatea lor nu planifică să își schimbe locul de muncă. Conform BMO 2023, aproape 70% dintre angajați consideră că există o probabilitate foarte mare ca peste un an să lucreze în aceeași organizație, iar pentru aproape 80% este aproape sigur că și peste un an vor activa tot în sectorul ONG.

Tabelul 41. Retenția la locul de muncă și sectorul asociativ în funcție de motivație și satisfacție

Dimensiuni	Evaluări	Probabilitatea auto-estimată ca angajații să activeze și peste un an în organizația în care sunt acum				Probabilitatea auto-estimată ca angajații să activeze și peste un an în sectorul ONG			
		0-25%	26-50%	51-75%	76-100%	0-25%	26-50%	51-75%	76-100%
Nivelul plății	negative	11%	8%	18%	64%	6%	5%	11%	78%
	neutre	12%	5%	19%	64%	6%	3%	16%	75%
	pozitive	5%	3%	14%	77%	3%	3%	10%	84%
Perspective de avansare în carieră	negative	22%	7%	18%	53%	11%	8%	12%	69%
	neutre	7%	4%	22%	67%	6%	4%	15%	75%
	pozitive	5%	5%	12%	78%	1%	2%	10%	87%
Organizația stimulează motivația	negative	36%	9%	24%	31%	13%	13%	18%	56%
	neutre	8%	16%	21%	56%	8%	5%	17%	70%
	pozitive	3%	1%	13%	83%	2%	1%	9%	89%

Note: evaluări negative = răspunsurile ce denotă dezacord total sau parțial cu afirmațiile din figura despre motivație și satisfacție; evaluări neutre = nici acord, nici dezacord cu afirmațiile din figura menționată anterior; evaluări pozitive = răspunsurile ce denotă acord total sau parțial cu afirmațiile din figura amintită; totalurile pe rânduri pot diferi de 100% ca urmare a rotunjirilor. Celulele din tabel în tonuri închise sunt cele care contribuie în mod substanțial la asocierea semnificativă statistic dintre probabilitatea auto-estimată a angajaților de a rămâne în organizație și opiniile lor despre perspectivele de carieră, respectiv motivarea spre performanță în organizație. Sursa: BMO 2023

Tabelul 41 redă legătura dintre modul în care respondenții se raportează la viitorul lor profesional (probabilitatea auto-estimată de a lucra în anul următor pentru aceeași organizație, respectiv de a rămâne în sectorul ONG) și evaluările pe care aceștia le fac celor trei dimensiuni ce țin de activitatea și satisfacția profesională curentă, descrise de Figura 50.

Se poate observa că, pentru ambele proiecții legate de viitorul profesional, procentele cele mai ridicate de răspunsuri ce sugerează stabilitatea așteptată la nivelul carierei se regăsesc în rândul celor cu evaluări pozitive ale aspectelor ce țin de munca lor prezentă în organizații. Asocierea dintre evaluările angajaților și aprecierea probabilității de a rămâne în organizație este semnificativă statistic (testul Chi pătrat semnificativ, $p < 0,05$) doar în cazul ultimelor două dimensiuni, cea legată de perspectivele de avansare în carieră și cea referitoare la motivația ce susține performanța.

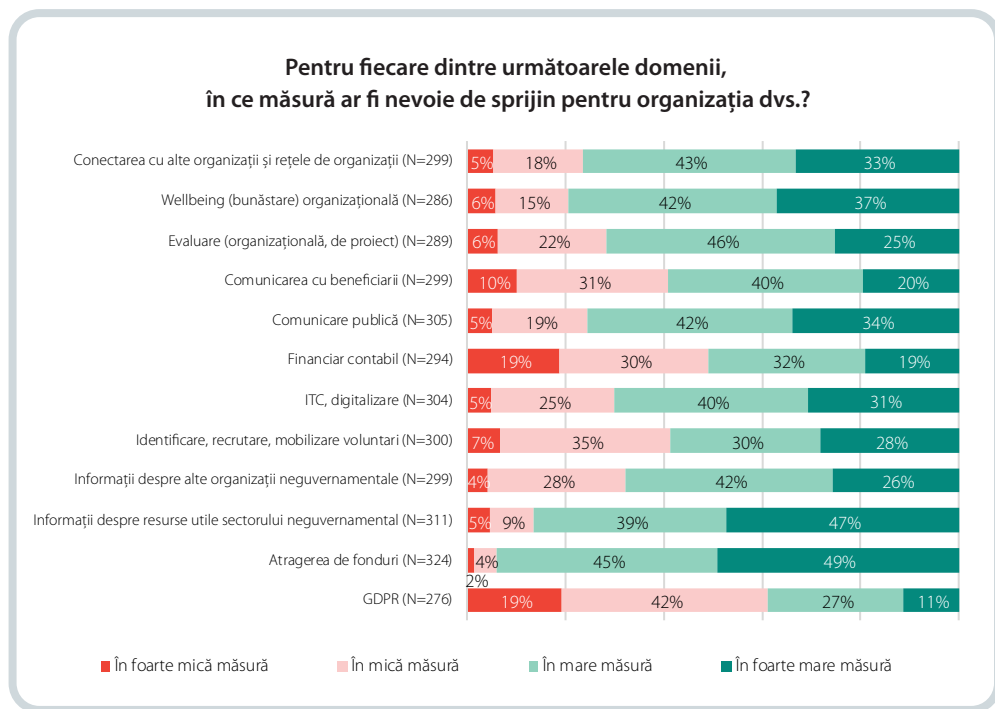
● Provocările la adresa ONG-urilor conform liderilor de organizații

În continuare, adăugăm informației din BMO 2023 și date referitoare la modul în care sunt percepute aceste provocări de către liderii organizațiilor neguvernamentale. Figura 51 prezintă domeniile din sfera activității unei organizații neguvernamentale în care liderii acestora consideră că ar fi nevoie de mai multă susținere.

Este evident că domeniul în care liderii de organizații consideră că este nevoie de cel mai mult ajutor este atragerea de fonduri: 94% dintre respondenți consideră că este nevoie de ajutor în foarte mare sau în mare măsură. Acest domeniu este urmat îndeaproape de cel referitor la obținerea de informații utile sectorului neguvernamental (86%). Este posibil ca, de fapt, și această întrebare să fie înțeleasă tot ca o referire la disponibilitatea surselor de finanțare, întrucât acele informații utile cuprind și informații despre surse de finanțare. Nevoia de ajutor este intens resimțită și în conectarea cu alte organizații și în asigurarea bunăstării organizaționale. O altă provocare semnificativă este cea legată de identificarea, recrutarea și mobilizarea de voluntari: 28% dintre respondenți consideră ca au nevoie de ajutor în această direcție în foarte mare măsură, și 30% în mare măsură. De asemenea, liderii de organizații consideră că acestea au nevoie de sprijin și din perspectiva comunicării publice (76% în foarte mare și mare măsură), evaluarea organizațională sau digitalizare (peste 70%). Procentul celor care nu au știut să răspundă la aceste întrebări este, în general, scăzut, ajungând până la 5% în cazul itemului referitor la bunăstarea organizațională. Procentele raportate s-au calculat după eliminarea non-răspunsurilor.

Figura 51. Nevoia de sprijin pentru organizațiile neguvernamentale

Sursa: BLO 2023

Concluzii

Datele analizate în acest capitol creionează un tablou complex al provocărilor cu care se confruntă organizațiile neguvernamentale din România. Pe de o parte, resursele, atât financiare, cât și umane, sau legate de accesul la informații relevante continuă să fie deficitare. Lipsa resurselor este vizibilă atât din precaritatea existentă în sector, de exemplu, numărul mic de angajați full-time, cât și din incapacitatea de a acoperi nevoile unui număr ridicat de beneficiari.

Dincolo de lipsa resurselor financiare sau umane, sectorul terțiar se confruntă uneori și cu lipsa informațiilor despre diverse aspecte care țin de funcționarea, finanțarea și cooperarea dintre organizațiile din această sferă. Angajații din sector lucrează mult, o mare parte dintre ei fiind afectați de burnout, iar hărțuirile din partea unor persoane sau grupuri, sau șicanele, deliberate sau implicite din partea instituțiilor publice continuă, chiar dacă la un nivel mai scăzut decât acum 7 ani. Cu toate acestea, pentru cei mai mulți dintre cei care activează în sectorul neguvernamental, locul de muncă sau organizația unde activează reprezintă un spațiu plăcut, unde se simt susținuți atât de leadership cât și de colegi. Problemele legate de precaritate sau insuficiență a resurselor au fost accentuate, în ultimii ani, de amenințări globale, printre care cele mai importante sunt pandemia Covid-19 și recesiunea economică.

Perioada pandemiei și a crizei umanitare din Ucraina: mobilizare și dificultăți

▶ Daniela Angi, Bogdan Mihai Radu

Introducere

Ultimii patru ani au fost marcați de cel puțin două dezvoltări cu provocări importante pentru societate în general: situația excepțională creată, la începutul anului 2020 de pandemia COVID-19 (inclusiv seria de măsuri generate pentru gestionarea noului context epidemiologic), iar doi ani mai târziu atacul militar al Rusiei asupra Ucrainei și efortul de a acomoda și integra populația plecată din calea conflictului. Ambele evenimente au produs schimbări notabile în dinamica obișnuită a sectorului ONG din România, unul dintre aspectele comune fiind implicarea semnificativă a organizațiilor neguvernamentale în acțiuni de răspuns la noile situații create.

În ceea ce privește pandemia, nu vorbim doar despre faptul că organizațiile au contribuit - prin serviciile oferite și intervențiile punctuale - la traversarea mai facilă a perioadei de către diverse grupuri de beneficiari, ci și de faptul că sectorul însuși a fost marcat de efectele destabilizatoare ale contextului pandemic. La rândul său, criza umanitară generată de invazia din țara vecină a reprezentat pentru multe organizații din sectorul ONG nu doar un moment de mobilizare în a sprijini refugiații, ci și o provocare legată de capacitatea lor de a-și coordona activitățile cu alți actori implicați în efortul umanitar și de reconfigurare, chiar dacă temporară, a direcțiilor de acțiune. Discutăm, în cele ce urmează, câteva dintre aceste elemente, cu observația importantă că exemplele furnizate reprezintă doar o mică parte din totalitatea intervențiilor sectorului ONG în adresarea acestor circumstanțe cu totul excepționale.

Pandemia Covid-19

În contextul fără precedent generat de pandemie, accesul cetățenilor la informații actualizate despre evoluția situației și măsurile pe care trebuie să le respecte a devenit esențial. Un sprijin important în această privință a venit din partea organizației Code for Romania care, în cadrul programului Covid 19 Task Force, a creat o serie de soluții digitale care au răspuns necesităților momentului (Code for Romania, n.d.).

Una dintre platformele create sub umbrela Task Force Covid-19 este RoHelp.ro, care a adresat nevoia de a facilita donațiile către ONG-urile implicate în activități legate de efectele pandemiei. RoHelp.ro a permis acest lucru, dând posibilitatea donatorilor să aleagă ce intervenții derulate de organizațiile înscrise pe platformă pot să susțină financiar (Știri.ONG, 2020).

De altfel, eforturile (și reușitele) organizațiilor în accelerarea acțiunilor de fundraising au reprezentat unul dintre aspectele centrale ale perioadei. Ele au făcut posibilă multitudinea de intervenții ale ONG-urilor, dintre care o mare parte au vizat zona de sănătate, fie că e vorba de furnizarea de servicii către beneficiari sau sprijin oferit instituțiilor din sistemul de sănătate (USAID, 2021). Suportul acordat unităților din sistemul sanitar a fost posibil datorită mobilizării rapide și eficiente a organizațiilor în colectarea de donații care să permită achiziționarea de echipament medical necesar. De exemplu, organizații precum Asociația pentru Relații Comunitare și Salvați Copiii au creat, în primele luni ale pandemiei, fonduri de urgență destinate acestui tip de intervenții (ARC, 2020; Salvați Copiii, 2020).

Fundațiile comunitare au avut un rol esențial în coordonarea diverselor inițiative la nivel local și în facilitarea colaborării dintre organizații, autorități locale și instituții sanitare (FFCR, 2020).

Un mecanism important în această perioadă a fost reprezentat de crearea unor linii speciale de finanțare pentru ONG-uri în cadrul unor programe existente. Un astfel de exemplu este apelul special *În stare să ajut* din cadrul programului *În stare de bine*, derulat de FDSC și Kaufland România, prin care au fost finanțate 15 proiecte ce au vizat sprijinirea grupurilor vulnerabile și a personalului medical (Știri.ONG, 2021).

O arie prioritară în care ONG-urile au avut o contribuție însemnată în perioada crizei sanitare este educația. Suspendarea cursurilor față în față și trecerea lor în sistem online a reprezentat o schimbare majoră, pentru care o mare parte dintre elevi și profesori nu erau pregătiți, lipsind familiarizarea cu activitățile didactice online și, nu de puține ori, tehnologia necesară desfășurării lor. O sinteză a intervențiilor în domeniul educației în primele luni ale pandemiei arată că majoritatea inițiativelor derulate au vizat aceste aspecte, ONG-urile oferind sprijin educațional elevilor și profesorilor, precum și diverse resurse care să asiste activitatea didactică la distanță (Coaliția pentru Educație, 2020). În plus, activitățile de formare a profesorilor și furnizarea de echipament IT care să asiste învățarea la distanță au reprezentat forme de sprijin esențial din partea organizațiilor (Coaliția pentru Educație, 2020).

Dincolo de mobilizarea sectorului ONG în contracararea efectelor pandemiei, organizațiile au fost ele însele vulnerabilizate de noul context creat. Limitarea mobilității persoanelor și a interacțiunilor sociale, care practic a eliminat posibilitatea derulării multor tipuri de acțiuni a contribuit la conturarea unor perspective mai degrabă pesimiste despre viitorul multor entități non-profit. De exemplu, într-un studiu World Bank (2020), bazat pe date colectate în mai-iunie 2020, un sfert dintre organizațiile participante la sondajul de opinie indicau reducerea numărului de "angajați sau colaboratori permanenți" (p. 40) ca efect al contextului creat de pandemie.

Au existat, în acest context, numeroase reacții prin care au fost formulate solicitări de sprijin pentru ONG-uri sau au fost criticate măsurile propuse de autorități pentru a contracara efectele pandemiei. Ne referim în cele ce urmează la două ilustrări de acest fel.

În a doua jumătate a lunii martie 2020, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile a publicat un document de poziție prin care semnala nevoia acută de sprijin din partea statului, astfel încât ONG-urile să își poată continua activitatea într-o perioadă marcată de dificultăți (FDSC, 2020). Apelul face referire la multitudinea de probleme întâmpinate de organizațiile consultate și la îngrijorările manifestate de acestea în legătură cu perioada următoare. Între acestea se regăsesc dificultăți legate de posibilitatea organizațiilor de a livra în continuare serviciile obișnuite către beneficiari, precum și de accesul la finanțări prin care să poată fi acordat sprijin suplimentar acestora, probleme financiare (inclusiv privind remunerarea personalului), afectarea calendarului de activități din proiectele în derulare sau a activităților ce presupun organizarea de evenimente și campanii. Subliniind diversitatea internă a sectorului - în care organizațiile au posibilități diferite de a-și adapta activitatea la noile condiții - documentul amintit propune măsuri de sprijin specifice, o parte dintre ele de natură fiscală, care să ajute sectorul să traverseze această perioadă.

Un alt exemplu se referă la sectorul cultural și creativ, afectat puternic de reducerea drastică a interacțiunii sociale. În noiembrie 2020, când a fost anunțată intenția introducerii unei scheme de ajutor de stat, Centrul Cultural Clujean, alături de câteva zeci de organizații culturale au transmis către guvern observații prin care semnalau că, în forma propusă, schema respectivă este dezavantajoasă pentru o mare parte din organizații, ce ar fi fost excluse – din cauza unor definiții limitative – din categoria de beneficiari eligibili (Centrul Cultural Clujean, 2020). În plus, semnatarii luării de poziție au reacționat față de concentrarea excesivă a măsurilor asupra vânzării de bilete (fapt ce ar fi orientat sprijinul preponderent către organizatorii de evenimente), precum și față de calendarul restrictiv al procedurii propuse pentru înscrierea ca potențiali beneficiari ai ajutorului din partea statului (CCC, 2020).

În sondajul realizat pentru acest studiu, la care au participat membri/angajați/voluntari din ONG-uri (BMO2023), 64% dintre respondenți au indicat că pandemia a afectat în mare sau în foarte mare măsură modul în care lucrează organizația pe care o reprezintă. Sondajul nu conține întrebări care să permită detalierea modalităților specifice în care organizațiile au fost afectate de experiența pandemiei. Stabilirea unei relații clare între domeniul în care activează organizațiile și impactul puternic al pandemiei este îngreunată de faptul că peste jumătate dintre acestea s-au declarat active în mai mult de un domeniu,

fiind astfel dificil de izolat efectul unei arii particulare în care acestea lucrează (de exemplu, în cazul organizațiilor active atât în educație cât și în protecția mediului, e posibil ca activitatea lor să fi fost puternic afectată de pandemie în privința activităților educaționale și mai puțin în legătură cu cele legate de protecția mediului).

Am explorat posibilitatea ca afectarea puternică de către pandemie a modului în care lucrează organizațiile să arate diferit în funcție de tipul de resursă umană implicată în activitatea acestora. Într-adevăr, datele arată că proporția răspunsurilor ce indică un impact puternic al pandemiei este mai ridicată în rândul organizațiilor ce lucrează exclusiv cu personal angajat (68%, față de 65% în organizațiile în care activează atât angajați cât și voluntari, respectiv 60% în cazul entităților ce operează exclusiv cu voluntari), însă per ansamblu, asocierea dintre cele două aspecte nu este semnificativă statistic.

Criza umanitară generată de războiul din Ucraina

La doi ani după ce ritmul obișnuit al vieții a fost perturbat de declanșarea pandemiei, acțiunea militară a Rusiei în Ucraina a generat o nouă situație în care organizațiile neguvernamentale au demonstrat o abilitate extraordinară de mobilizare și intervenție rapidă.

O cartografiere a acțiunilor derulate de ONG-uri în primăvara anului 2022 arată că, alături de angajarea acestora în furnizarea de asistență imediată, organizațiile au derulat și acțiuni prin care să faciliteze, pe termen mediu și lung, acomodarea persoanelor ce s-au văzut nevoite să părăsească teritoriul Ucrainei (Cibian & Fejes, 2022). ONG-urile s-au implicat în acțiuni de sprijin în proximitatea graniței și la nivelul comunităților, iar formele de ajutor au fost multiple, incluzând furnizarea de produse necesare acoperirii nevoilor de bază, adăpost, transport și diverse tipuri de servicii necesare adulților și copiilor ce au ajuns în România (Cibian & Fejes, 2022).

În eforturile de ajutorare a persoanelor ce au părăsit Ucraina au fost implicate și organizațiile membre în Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților - CDMiR. Reprezentanți ai CDMiR au fost prezenți în toate cele șase grupuri de lucru tematice anunțate de guvern pentru elaborarea planurilor de acțiune referitoare la integrarea refugiaților (CDMiR, 2023). Între intervențiile organizațiilor membre se regăsesc acțiunile Asociației Române pentru Promovarea Calității și Practicilor de Succes (ARPCPS), care a contribuit la organizarea, în martie 2022, a Centrului Comunitar pentru Refugiați Ucraineni (CATTIA), intrat ulterior sub administrarea municipalității din Brașov (CDMiR, 2023). Sub egida ARPCPS funcționa deja din 2012 Centrul de Integrare pentru Migranți din Brașov; în contextul situației din Ucraina, centrul a devenit un punct de sprijin important în regiune, prin furnizarea de servicii de informare și consiliere, asistență acordată refugiaților în interacțiunea cu diverse instituții și organizarea de cursuri de limba română (CDMiR, 2023).

Tot parte a răspunsului rapid la situația creată în primăvara lui 2022 a fost crearea Centrului de Asistență Umanitară și Socială pentru Refugiați CTR Nicolina, o inițiativă a Federației Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale (FONSS), în care au fost angrenați parteneri din sectorul ONG, alături de municipalitatea din Iași (FONSS, n.d.a). Pe parcursul primului an de la declanșarea războiului, centrul a oferit beneficiarilor o varietate de servicii și forme de asistență (UNHCR, 2023). Proiectul RESTART a continuat implicarea federației în eforturile de integrare a refugiaților din Ucraina, fiind vizată creșterea informării acestora despre drepturile de care beneficiază în România, precum și capacitatea organizațiilor și instituțiilor de a răspunde nevoilor specifice ale refugiaților, dintre care o parte se găsesc în situații particulare de vulnerabilitate (FONSS n.d.b).

Întrucât mulți dintre refugiații sosiți din Ucraina sunt copii, o parte importantă a acțiunilor de sprijin inițiate de ONG-uri au vizat bunăstarea acestora și accesul lor la servicii de educație. Formele de sprijin din partea ONG-urilor au fost multiple, incluzând printre altele, organizarea de hub-uri educaționale, oferirea de activități de tip after-school și programe de educație non-formală, consiliere psihologică, facilitarea accesului la cursurile online organizate în Ucraina, cursuri de limba română (o discuție extinsă pe marginea acestui subiect e oferită de Niță et al., 2023).

Implicarea organizațiilor în asistarea refugiaților sosiți din Ucraina nu a fost lipsită de dificultăți. Între acestea, se numără asigurarea resurselor financiare pe care le presupun intervențiile (inclusiv proiectarea costurilor necesare pentru a susține acțiuni viitoare), lipsa de experiență anterioară a personalului/voluntarilor în zona urgențelor umanitare, probleme de coordonare a activităților între organizații și armonizarea implicării ONG-urilor cu acțiunile autorităților (Cibian & Fejes, 2022).

În plus - după cum arată un studiu recent (Petrescu et al., 2023) focalizat asupra răspunsului ONG-urilor la criza umanitară - angajarea organizațiilor în programe de sprijin acordat refugiaților a presupus și ajustări la nivelul funcționării și structurii interne a acestora, ca de pildă diversificarea serviciilor furnizate și recrutarea de personal suplimentar, cu competențe potrivite unor tipuri specifice de intervenții.

Întorcându-ne la datele de sondaj colectate pentru acest studiu (BMO2023), acestea arată că modul de lucru a 31% dintre organizații a fost afectat în mare sau foarte mare măsură de războiul din Ucraina. Reprezentanții organizațiilor au fost întrebați și dacă activitatea entităților în care sunt activi implică lucrul cu refugiați din Ucraina. Din totalul celor care au răspuns la această întrebare (N=1286), 64% spun că organizația nu lucrează cu refugiați din Ucraina. În rândul organizațiilor care au indicat diverse forme prin care organizația este activă în lucrul cu refugiați (N=463), în 71% din cazuri refugiații se regăsesc între beneficiarii organizației, 31% dintre organizații declară că au colegi din Ucraina, alte forme prin care organizația lucrează cu refugiați fiind semnalate de 23% dintre respondenți (întrebarea a permis răspunsuri multiple).

În categoria organizațiilor care au indicat că refugiații din Ucraina se regăsesc între beneficiarii lor (N=327), pot fi identificate cu precădere organizații pentru care domeniul social-caritabil reprezintă una dintre ariile de activitate (63%), ONG-uri care au menționat educația între domeniile de intervenții (56%), precum și organizații a căror specializare include componenta de civic advocacy (30%), drepturile omului (28%), respectiv sănătate (26%). Rezultatele sunt consistente cu imaginea de ansamblu a intervențiilor sectorului ONG discutată în această secțiune, reflectând efortul organizațiilor de a răspunde nevoilor specifice ale refugiaților sosiți în România.

Concluzii

În concluzie, atât pandemia Covid-19 cât și războiul din Ucraina au afectat organizațiile neguvernamentale din România în cel puțin două feluri, simultan. În primul rând, cele două situații de criză au creat un răspuns hotărât și cvasi concertat al societății civile, care s-a mobilizat exemplar și oferit ajutor de câte ori a fost nevoie, uneori înainte ca instituțiile statului să reușească să reacționeze. În același timp, atât pandemia cât și războiul din Ucraina au testat limitele organizațiilor neguvernamentale, punând presiune pe resursa umană și exacerbând probleme pre-existente, precum insuficiența resurselor financiare.

Provocările CSR

▶ Bogdan Mihai Radu, Daniela Angi

Introducere

Proiectele și acțiunile implementate prin mecanismele de responsabilitate socială corporativă (CSR - Corporate Social Responsibility) ale firmelor pot reprezenta atât o sursă de venit importantă pentru organizațiile neguvernamentale, cât și o modalitate de a construi parteneriate sustenabile cu mediul de afaceri. Deși în România există deja campanii de CSR, colaborarea dintre ONG-uri și companiile private nu a ajuns încă la nivelul optim, iar această situație se datorează atât unor factori structurali, cât și informației/educației limitate pe acest subiect. Cu toate acestea, în ultimii ani au fost făcute progrese remarcabile în ceea ce privește colaborarea dintre companii și organizații neguvernamentale, așa cum arată cele mai recente studii prezentate pe scurt în cele ce urmează.

Colaborarea dintre ONG-uri și companii prin mecanismul CSR

În sondajul cu liderii de organizații neguvernamentale prezentat în acest studiu (BLO 2023) au fost introduse câteva întrebări care se referă la modul în care ONG-urile au interacționat cu mediul de afaceri prin intermediul CSR. Astfel, 25% dintre liderii de ONG chestionați (și care au răspuns la această întrebare) au afirmat că au implementat, în 2022, acțiuni și proiecte cu companii de CSR. Datele sondajului realizat de FDSC în 2016 tot cu liderii ai organizațiilor arată că și la acel moment procentul ONG-urilor care desfășuraseră proiecte în parteneriat cu companii prin mecanismul de CSR în 2015 era de 25%. Revenind la datele din BLO 2023, merită observat și faptul că 61% dintre respondenți au menționat că organizația lor a organizat campanii de strângeri de fonduri prin mecanismul 3.5%, iar 66% dintre aceștia au estimat că fondurile strânse prin campanie au depășit costurile respectivei campanii. Potrivit celei de-a zecea ediții a studiului *Dinamica și perspectiva domeniului CSR din România* (2022), realizat de CSRMedia și Valoria Business Solutions, 65% dintre firmele incluse în studiu afirmă că responsabilitatea socială face parte din strategia lor de sustenabilitate, iar 71% definesc CSR drept implicare în comunitate (CSRMedia, 2022). De asemenea, conform aceluiași studiu, 96% dintre companiile incluse în cercetare colaborează cu ONG-uri pentru implementarea proiectelor de CSR și, deși bugetarea CSR este predominant alocată departamentelor de PR și marketing (55%), alocarea către departamentele de sustenabilitate este în creștere (20%) (CSRMedia, 2022). Sănătatea și educația sunt printre domeniile cel mai frecvent vizate de proiectele de CSR, iar mediul pare să devină un domeniu de interes tot mai vizibil (CSRMedia, 2022).

În 2018, EY România în parteneriat cu Asociația pentru Relații Comunitare și HOSPICE Casa Speranței a realizat un studiu (Hospice Casa Speranței, EY, & Asociația pentru Relații Comunitare) prin care s-a estimat folosirea facilității fiscale conform căreia companiile pot direcționa până la 20% din impozitul pe profit către organizații neguvernamentale, în rândul companiilor cu o cifră de afaceri mai mare de 1 milion de euro. Studiul a inclus și aplicarea unui chestionar referitor la modul cum a fost folosită această facilitate fiscală, la care au răspuns 59 de persoane, reprezentanți ai companiilor. Rezultatul principal al studiului amintit este că doar aproximativ jumătate dintre companii au decis să direcționeze o parte din impozitul pe profit către organizații neguvernamentale. În cazul în care au făcut acest lucru, cele mai populare domenii către care s-au direcționat resurse sunt: educația și sănătatea în primul rând, urmate de servicii sociale și cultură, și, semnificativ mai puțin de mediu și sport. Aproape 40% din companiile care au folosit această facilitate fiscală au colaborat cu maxim trei organizații neguvernamentale, iar 34% cu mai mult de zece. Trei sferturi dintre companiile care au direcționat resurse către organizații neguvernamentale au

făcut acest lucru din responsabilitate pentru problemele comunității, iar peste 50% datorită faptului că această facilitare există. De asemenea, o treime au susținut că această implicare este o datorie morală, iar 27% au ales să sprijine organizații care activează în același domeniu cu cel al companiei.

În 2022, un nou studiu, de data aceasta realizat de EY împreună cu ARC (Asociația pentru Relații Comunitare), intitulat *Creditul fiscal privind regimul sponsorizărilor în România*, conturează evoluțiile din acest sector, din perspectiva folosirii facilităților fiscale oferite prin lege companiilor pentru implicarea în procese de CSR. Studiul pornește de la prevederea legală/fiscală conform căreia companiile pot sponsoriza diverse tipuri de beneficiari, printre care și organizațiile neguvernamentale, iar această cheltuială devine un credit fiscal care poate reduce impozitul pe profit datorat de companii, în limita a 20% din impozitul pe profit datorat, sau 0,75% din cifra de afaceri (se alege varianta cu plafonul mai scăzut). Mai mult, prevederea se aplică și microîntreprinderilor, în cazul cărora se aplică o limită de 20% din impozitul pe venit (EY & ARC, 2022). Bazat pe răspunsurile a 150 de respondenți din mediul de business, studiul arată că în 2020, suma totală acordată sponsorizărilor a fost de aproape 336 de milioane de euro, în creștere cu mai mult de 10% față de anul precedent, dar reprezentând doar 41% din posibilitatea maximă teoretică de sponsorizare (EY & ARC, 2022). Marea majoritate a respondenților (peste 91%) au reprezentat companii care sunt impozitate pe profit. Datele colectate prezintă o situație dinamică și cu potențial de dezvoltare semnificativ; astfel, aproape 80% dintre respondenți au afirmat că sunt la curent cu prevederile legale referitoare la creditul fiscal aferent sponsorizărilor și că îl folosesc, ceea ce reprezintă un rezultat încurajator. Cu toate acestea, peste jumătate din firmele intervievate nu au un responsabil sau un departament de CSR dedicat. Dintre companiile incluse în studiu, 95,8% au acordat sponsorizări în 2020, din care puțin mai mult de jumătate au direcționat fonduri către organizații neguvernamentale, iar aproximativ trei sferturi au spus că ajutorul a fost în formă de bani (EY & ARC, 2022). Domeniile preferate de companii sunt educația, serviciile sociale și sănătatea, iar peste 70% dintre respondenți au afirmat că preferă să dezvolte parteneriate cu anumite organizații pe care le susțin pe termen lung (cu sau fără un parteneriat formal). Motivele pentru care companiile aleg să sponsorizeze organizații neguvernamentale includ atât grija pentru comunitate (36,6% menționează responsabilitatea față de problemele comunității, 12,2% se referă la datorie morală, iar 12,2% la cauzele susținute de ONG-uri), cât și considerente instrumentale (26,8% folosesc facilitatea fiscală pentru că există, pe când 12,2% consideră că susținerea ONG-urilor se răsfrânge pozitiv asupra propriilor angajați) (EY & ARC, 2022). Compararea dintre cele două studii realizate de EY și alți parteneri relevă o evoluție în ceea ce privește dinamica CSR în România în ultimii 5 ani, mai ales în ceea ce privește implicarea tot mai ridicată a companiilor mari.

Un alt studiu din 2023 intitulat *Filantropia și responsabilitatea socială corporativă în Europa Centrală și de Est* (Social Impact Alliance for Central and Eastern Europe, 2023) realizat de Social Impact Alliance for Central and Eastern Europe cu sprijinul Google, Fundația Romania Business Leaders, Dentons Bucharest și Nexia România, a analizat rezultatele unor interviuri aprofundate cu reprezentanți ai unor organizații umbrelă ai companiilor, investitorilor, ONG-urilor, mediului academic, ai autorităților și ai organizațiilor care susțin implicarea socială, pentru a contura o imagine a implicării companiilor în filantropie. Printre problemele sau piedicile care influențează nivelul de implicare identificate în acest studiu se numără următoarele: susținerea de către companii a unor proiecte mai degrabă decât a unor organizații, fapt care nu asigură sustenabilitatea inițiativei, o abordare a CSR-ului din perspectiva companiilor companiilor *ca a unor căsuțe de bifat (mai degrabă decât ca o investiție strategică)*, lipsa de informare pe subiect, nivelul ridicat de sofisticare a terminologiei, legislația stufoasă, lipsa capacității (Social Impact Alliance for Central and Eastern Europe, 2023). De asemenea, se menționează lipsa încrederii în organizații neguvernamentale, dar și teama față de eventuale controale fiscale, care ar putea avea loc în urma deciziei de implicare în activități de CSR. Din perspectivă legală și fiscală, există în primul rând chestiunea insuficienței stimulentei fiscale pentru donatori, dificultatea ONG-urilor de a se implica și în activități lucrative (datorită barierelor/complicărilor fiscale/juridice), slaba evoluție a antreprenorialului social, inexistența susținerii pentru activități pro bono, lipsa sprijinului juridic și fiscal pentru investitorii axați pe impact social (Social Impact Alliance for Central and Eastern Europe, 2023).

Mai mult, una dintre problemele care influențează formarea și cultivarea legăturii dintre organizații neguvernamentale și tot ceea ce numim CSR provine din schimbările fiscale și legislative multiple și bruște care afectează sectorul economic. Conform unui studiu realizat de UEFISCDI despre antreprenariat

(Curaj et al., 2021), pentru companii, aceste schimbări fac dificilă crearea unei planificări pe termen lung. Astfel, uneori, firmele se văd nevoite să își schimbe din mers strategia de CSR, datorită impredictibilității induse de schimbările fiscale ad-hoc, acest lucru afectând fără îndoială și activitatea organizațiilor neguvernamentale care se bazează pe aceste fonduri.

Concluzii

Datele analizate în acest capitol creionează un tablou complex al provocărilor cu care se confruntă organizațiile neguvernamentale din România. Pe de o parte, resursele, atât financiare, cât și umane, sau legate de accesul la informații relevante continuă să fie deficitare. Lipsa resurselor este vizibilă atât din precaritatea existentă în sector, de exemplu, numărul mic de angajați full-time, cât și din incapacitatea de a acoperi nevoile unui număr ridicat de beneficiari. Dincolo de lipsa resurselor financiare sau umane, sectorul terțiar se confruntă uneori și cu lipsa informațiilor despre diverse aspecte care țin de funcționarea, finanțarea și cooperarea dintre organizațiile din această sferă. Angajații din sector lucrează mult, o mare parte dintre ei fiind afectați de burnout, iar hărțuirile din partea unor persoane sau grupuri, sau șicanele, deliberate sau implicite din partea instituțiilor publice continuă, chiar dacă la un nivel mai scăzut decât acum 7 ani. Cu toate acestea, pentru cei mai mulți dintre cei care activează în sectorul neguvernamental, locul de muncă sau organizația unde activează reprezintă un spațiu plăcut, unde se simt susținuți atât de leadership cât și de colegi. Problemele legate de precaritate sau insuficiență a resurselor au fost accentuate, în ultimii ani, de amenințări globale, printre care cele mai importante sunt pandemia Covid-19 și recesiunea economică

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

PERSPECTIVE
SECTORIALE

7.

Clasificarea sectorului ONG pe domenii de activitate

► Bogdan Voicu, Ștefania Andersen, Irina Niță

Calupul de capitole grupate în această parte a raportului, dedicată „perspectivelor sectoriale”, discută despre dinamica sectorului ONG pentru câteva domenii mari de activitate economică. Alegerea lor a fost determinată de prezența lor economică – prin prisma dezvoltării învățământului privat (educație), boom-ul raportat în ce privește participarea (religie și sport), importanța sectorului ONG în spațiul est-european ca promotor al democratizării și dezvoltării (asociații civice, de advocacy și drepturile omului), interesul specific de lungă durată al FDSC legat de sectorul organizațiilor de tineret.

Înainte de a descrie însă aceste domenii, este util să precizăm cum identificăm domeniile în sine. Acesta este scopul acestui capitol, care prezintă pe scurt modul de clasificare a domeniilor pornind de la criteriul tipului de activitate economică, și familiarizează cititorul cu procedura de clasificare pe domenii a organizațiilor din Registrul Național ONG și care au realizat raportări ale bilanțului către ANAF. În final, discutăm despre validitatea acestei clasificări.

Tipologii ale ONG-urilor

Există o dezbatere veche, de durată, și care probabil nu va fi niciodată soldată cu un consens total în ce privește clasificarea ONG-urilor (Vakil, 1997; Voicu & Șerban, 2012). Taxonomiile existente iau în considerare tipul de orientare a scopurilor organizației, discutând spre exemplu despre organizații expresive sau instrumentale (Gordon & Babchuk 1959), cărora li se pot adăuga cele religioase drept categorie distinctă (Voicu & Șerban, 2012), sau se pot opune cele socio-tropice – având ca scop producerea unui bun public mai general, ca opuse celor utilitariene – care produc bunuri publice mai tangibile, mai aproape de participanții individuali sau comunitățile mai înguste (Beugelsdijk și van Schaik, 2005; Welzel et al. 2005). Un mare număr de alte lucrări propun clasificări bazate pe dimensiunea ariei geografice acoperite, specializarea dată de profilul membrilor, implicarea în acțiuni caritabile, nivel de transparență, implicarea în activități economice etc. (Brown, 1991; Damm & Kane, 2022; Esman and Uphoff, 1984; Fowler, 1985; Korten, 1987, 1990; Vakil, 1997; Werker & Ahmed, 2008; Wolch, 1990)

Astfel de tipologii se concentrează însă pe dorința de a oferi taxonomii cu un număr îngust de categorii, cu un scop analitic precis, legat de semnificațiile intrinseci ale ONG-urilor astfel organizate în clase. Poate exista însă un scop instrumental mai direct, legat de pattern-uri de finanțare și de nevoia de a operaționaliza tipuri de acțiuni concrete și care se concretizează în definirea de domenii de activitate ale ONG-urilor (Anheier & Salomon, 2006; Salomon și Anheier, 1992a,b, 1996, 2013). Aceasta este calea urmată de precedentul raport FDSC asupra sectorului (Kivu, coord., 2017) și reflectă impactul clasificării propuse de Salomon și Anheier care a penetrat treptat sistemul de statistici și de rapoarte sociale al Națiunilor Unite, precum și sistemele de conturi naționale (Salomon, Haddock, Toepler, 2023). Clasificarea, denumită *The international classification of nonprofit organizations / third sector organizations* (INCPO/TSO) a cunoscut câteva revizui, dar a păstrat valența sa comparativă, cu alte cuvinte fiind aplicabilă ca atare în orice societate, inclusiv România.

Clasificarea este adoptată azi ca atare de către Națiunile Unite și folosită ca bază pentru raportările recomandate statelor membre (United Nations, 2018).

Clasificarea pentru care am optat pentru organizațiile românești este realizată astfel încât să permită o bună comparație cu raportul FDSC din 2017 (Kivu, coord., 2017) și să reflecte pe cât posibil cele 12 categorii majore ale clasificării ICNPO/TSO. Am ținut cont de specificitatea spațiului est-european, unde în primii ani de tranziție, participarea în sindicate era încă obligatorie (Voicu & Voicu 2013) și, la fel ca în 2010

sau 2017 am exclus sindicatele. Este anecdotic de notat faptul că, din eroare, una dintre confederațiile sindicale mari din România a fost invitată să răspundă la chestionarul BLO, ceea ce a declanșat un mesaj oficial destul de impetuos, care pune la punct organizatorii, marcând faptul că acea confederație este un sindicat, nu parte a organizațiilor neguvernamentale.

În rest, clasificările realizate au respectat clasificarea INCPO, cu câteva mențiuni. Organizațiile profesionale și cele legate de business sunt unite într-o singură categorie datorită dificultăților de a fi separate în algoritmul pe care l-am folosit pentru clasificări. Organizațiile destinate promovării sectorului ONG (secțiunea H, ICNPO/TSO) a fost asimilată organizațiilor civice/de advocacy, datorită numărului mic al celor din secțiunea H. Din motive legate de istoria raportărilor FDSC și ale intereselor specifice ale FDSC legate de anumite domenii, am distins câteva tipuri de organizații, care au fost clasificate și separat: organizații de tineret, organizații de copii, organizații pentru turism, organizații pentru vârstnici, organizații pentru familie, organizații etnice, organizații pentru romi, organizații pentru femei, asociații ale proprietarilor de locuințe și locatarilor, obști silvice și agricole.

Metoda de identificare a domeniilor

Pentru a clasifica organizațiile pe domenii, am urmat o cale simplă, folosită și în alte studii similare, din alte țări, precum Austria (Litofcenko, Karner, Maier, 2020) sau Scoția (Rutherford & Brook, 2018). Am preluat numele ONG-ului, așa cum apare el în RN-ONG sau în raportările către ANAF și am realizat analiză semantică, pornind de la cuvintele cheie ce definesc domeniul. Spre exemplu, un ONG care are în nume „FOTBAL” sau „BADMINTON” este clasificat ca fiind din domeniul „Sport și Hobby”. Un ONG care include succesiunea de cuvinte „DREPTURILE OMULUI” este clasificat în categoria „civic / advocacy”.

Evident, această abordare, fără a fi dublată de elemente de verificare, este una simplistă și poate conduce la erori grave de clasificare. Spre exemplu, cuvântul „SPORT” trimite aparent la „Sport și hobby”, dar succesiunea respectivă de litere (S-P-O-R-T) poate fi regăsită în ... „TRANSPORT”, ca în cazul Asociației Transportatorilor Independenți din Cârța, o organizație fictivă pe care o folosim doar ca exemplu. La fel, „ARTA” poate fi parte din numele localității Cârța, poate fi o parte a unor cuvinte sau expresii precum „partaj”, „Spartan Club”, „Marta Bibescu”, „Soarta Ciorilor” etc. Cu alte cuvinte, deși aparent „ARTA” se referă la „cultură / artă”, în fapt utilizarea ca atare a cuvântului este dificilă.

Înainte de a continua să explicăm potențialele erori de incluziune și modul în care am căutat să le rezolvăm, este util să notăm că o parte a înregistrărilor din RN-ONG și de la ANAF sunt fie cu diacritice, fie fără diacritice, pot include sau nu semne de punctuație, ghilimele, prescurtări. Ca să eliminăm astfel de variații, am eliminat diacriticele (Ș a devenit S, Ț a devenit T, Î a devenit I, iar Ă și Â au devenit A), toate cuvintele au fost scrise cu litere mari, am eliminat semnele de punctuație exceptând punctul, iar spațiile le-am înlocuit cu underscore.

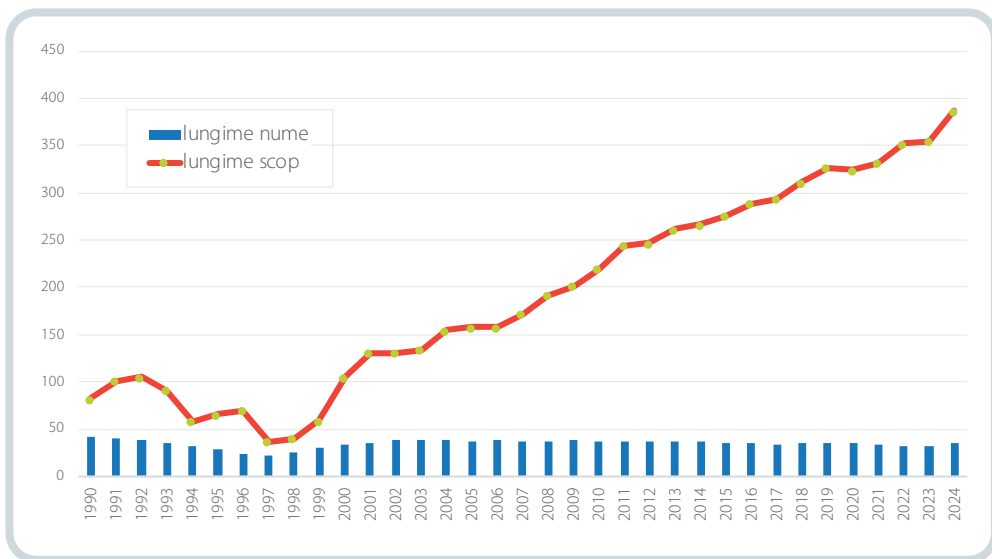
Revenind la ARTA, acum este evident de ce se confundă cu unele cuvinte sau expresii ce o includ și cu care nu s-ar suprapune când sunt prezente diacriticele. Dar suprapunerile, după cum o relevă și cele doar câteva exemple selectate mai sus, sunt prezente și când diacriticele sunt la locul lor. Cu alte cuvinte, activitatea de selectare a cuvintelor cheie a fost dublată permanent de controlarea erorilor de incluziune. În cazul ARTA, succesiunile _ARTA_, _ARTEI_, _ART_, s-au dovedit a clasifica eficient organizații în domeniul „Cultură & artă”. În unele cazuri, a trebuit să încrucim câteva criterii sau să curățăm manual unele erori de clasificare.

Activitatea de generare a cuvintelor cheie a fost realizată similar și în raportul FDSC din 2017. Față de raportul respectiv, am dezvoltat schema de cuvinte cheie și am eliminat o serie de erori de clasificare de tipul celor exemplificate mai sus. Am folosit de asemenea o bază de date furnizată de INS la cererea FDSC, care include peste 241.000 de entități care ar fi putut fi în sectorul neguvernamental. Spre exemplu, față de cele care sunt ONG-uri au fost adăugate la solicitarea FDSC asociații de proprietari sau asociații agricole care nu sunt înscrise în RN-ONG. Lista a inclus și o clasificare pe tipuri de organizații realizată de INS și codurile CAEN raportate la ANAF (cele din bilanțurile anuale). Dintre entitățile din listă aproximativ

145.000 aveau inclus codul CAEN 9499 (care spune că desfășoară activități non-profit). Am folosit codurile respective și tipologiile realizate de INS ca îndrumar pentru a detecta cuvinte cheie ce nu erau prezente inițial în lista folosită pentru clasificare, crescând astfel precizia inițială. Lista completă a cuvintelor cheie și a operațiilor de codificare realizate este descrisă în metodologia extinsă a acestui raport, disponibilă online la: <https://doi.org/10.7910/DVN/LKJJQO>.

Folosind lista de cuvinte cheie, am repetat clasificarea în RN-ONG, o dată pe baza titlului și apoi, din nou, pe baza scopului declarat și înregistrat al organizației. În ambele cazuri, și indiferent de faptul că am realizat clasificarea în RN-ONG sau în baza de date cu bilanțurile anuale, un ONG poate fi clasificat în niciun domeniu (nu are cuvinte cheie care să permită clasificarea), într-un domeniu, sau în mai multe (de exemplu, și de educație, și religios, și pentru dezvoltare comunitară).

Figura 52. Numărul median de caractere ale numelui, respectiv misiunii declarate de ONG-urile din RN-ONG, pe ani de înființare

Sursa: RN-ONG

Datele istorice din RN-ONG permit și observarea variațiilor în ce privește lungimea titlului organizației și a scopului declarat (Figura 52). De aici și posibilitatea de a clasifica pe domenii organizațiile din RN-ONG folosind și numele și scopul declarat. Apare doar o problemă care poate fi legată de tehnologie. Figura 52 arată o creștere puternică, nenaturală, a numărului de caractere folosit în descrierea scopului organizației. Suspiciunea este că, cel puțin în a doua parte a anilor 2000, este un efect al penetrării tehnologiei și cunoștințelor de operare primară a computerelor. Aceasta face ca angajații grefelor și Ministerului Justiției să includă mai multe cuvinte din descrierea misiunii organizației. La fel de bine, poate fi vorba chiar de o creștere a dimensiunii actelor constitutive, tocmai din aceleași cauze. Cu alte cuvinte, o organizație poate fi clasificată în mai multe domenii după 2010, pentru că scrie mai multe lucruri în actul constitutiv, nu pentru că ar face mai multe, ci pentru că, înainte, lipsa de abilități informatice făcea ca aceste acte să fie mai scurte. Ipoteza alternativă are și ea sens: pe măsură ce ne apropiem de contemporaneitate lumea devine mai complexă, iar creșterea complexității scopurilor ONG-urilor reflectă această schimbare. Cum nu putem testa momentan aceste ipoteze, putem doar atrage atenția asupra potențialului ca să clasificăm mai precis organizațiile înregistrate mai recent atunci când folosim RN-ONG.

Cum dimensiunea numelui organizațiilor nu variază la fel de mult, nu pot apărea erori când folosim doar numele. Totuși, când folosim doar numele, precizia este mai mică decât atunci când folosim și scopul declarat al organizației.

Validarea clasificărilor

BLO include o întrebare de autoidentificare a domeniilor de activitate ale organizațiilor ce au răspuns la chestionar. Comparând răspunsurile la întrebarea respectivă cu clasificarea realizată pe baza denumirii organizației, așa cum apare ea în bazele Ministerului de Finanțe/ANAF, am constatat clasificări corecte pentru peste 75% dintre organizații pe majoritatea domeniilor. Sunt însă domenii în care discordanța este mai ridicată: educație (59%, marea majoritate fiind erori de neincluere în domeniu, adică organizația s-a autoidentificat ca având acțiuni în domeniul educației, dar clasificarea pe baza numelui nu le-a categorizat ca atare), social/caritabil (44%, majoritatea tot erori de non-includere), civice (40%, majoritatea tot erori de neincluere în domeniu). Pe ansamblu, clasificarea pe domenii este un pic mai bună în BLO dacă folosim schema de clasificare revizuită în 2024, decât pe cea generată în 2017. Chiar dacă îmbunătățirea este mică, ea crește cu aproximativ două puncte procentuale precizia clasificării.

Tabelul 42. Indicatori de precizie a clasificării pe domenii.

Domeniu	ponderi în total ONG-uri din domeniu		ponderi din total ONG-uri		
	Validitate	Fidelitate	Erori de supraincluziune	Erori de subincluziune	Total
Cultură / artă	76%	76%	1%	23%	100%
Sport & Hobby	89%	89%	1%	10%	100%
Educație	36%	42%	1%	58%	100%
Sănătate	75%	75%	1%	24%	100%
Social / caritabil	54%	56%	3%	41%	100%
Mediu / ecologie	80%	79%	1%	19%	100%
Protecția animalelor	97%	97%	0%	3%	100%
Civice	59%	59%	2%	38%	100%
Dezvoltare comunitară	70%	70%	0%	29%	100%
Religioase	98%	95%	3%	2%	100%
Turism	93%	93%	0%	7%	100%

Autoidentificarea este realizată pe baza datelor din BLO 2023. Clasificarea în domenii este pe baza denumirii, așa cum apare în raportările de la Ministerul de Finanțe.

*Validitate: clasificate corect dintre cele autoidentificate ca fiind din domeniu

*Fidelitate: clasificate corect în interiorul sau în afara domeniului, din total organizații

*Supraincluziune: clasificate în domeniu, deși nu se autoidentifică cu el (din total ONG-uri)

*Subincluziune: clasificate în afara domeniului, deși se autoidentifică cu el

Datele din Tabelul 42, bazate pe analiza combinată a BLO 2023 și a clasificării realizate pe domenii, arată că avem de-a face cu dificultăți de a plasa corect ONG-urile din doar trei categorii (social / caritabil, civice, educație). Acestea sunt de altfel și domeniile pentru care precizia crește substanțial atunci când putem folosi în clasificare și scopul organizației, nu doar denumirea.

Prezența erorilor de subincluziune se reflectă doar asupra utilizării datelor provenite din surse administrative și doar parțial. Date fiind volumele mari (numărul mare de organizații din fiecare domeniu), evaluarea dinamicii înregistrării acestora sau a dimensiunii lor medii/mediane sau a mediane/mediei execuției financiare nu comportă precauții majore. Folosirea de cifre relative (ponderi) sau tendințe medii/mediane, rezolvă problema. Apar însă dificultăți când sunt însumate cifrele în ce privește numărul de membri și/sau bugetele. Pentru toate acestea, știm că sumele respective sunt subestimate și nu putem prezice cu cât. De notat faptul că erori similare afectează datele prezentate în 2017 de către raportul ce îl precede pe cel de față.

Un tablou de bord al sectorului ONG pe domenii de activitate

► Bogdan Voicu

Dinamica înființării de ONG-uri

Tabelul 43 descrie înființarea de ONG-uri în cele patru decenii postdecembriste. Pentru unele înregistrări din Registrul Național ONG nu se poate preciza anul înființării, de aici coloana din tabel etichetată cu „incert”.

Mesajul tabelului este simplu: pentru majoritatea domeniilor din sectorul ONG, anii 2020 se anunță mai productivi în apariția de noi entități decât au fost anii 2010, care au fost la rândul-le ceva mai activi în apariția de noi ONG-uri decât deceniul ce i-a precedat, în timp ce anii 2000 au marcat înființarea mai multor ONG-uri decât anii 1990. Există și câteva domenii în care anii 2010 au marcat un regres (etnice, romi, femei, precum și cele care au natură pur economică – și a căror apartenență la sectorul ONG este discutabilă).

Tabelul 43. Distribuția ONG-urilor din varii domenii

Domeniul	Data înființării					Total
	anii 1990	anii 2000	anii 2010	anii 2020	incert	
Cultură/artă	13%	28%	43%	16%	0,1%	100%
Sport/hobby	13%	28%	41%	18%	0,1%	100%
Protecția animalelor	6%	27%	53%	14%	0,1%	100%
Educație	10%	27%	44%	18%	0,1%	100%
Cercetare	12%	29%	43%	15%	0,1%	100%
Sănătate	16%	24%	39%	21%	0,1%	100%
Social / caritabil	27%	25%	33%	16%	0,1%	100%
Dizabilități	16%	19%	42%	24%	0,1%	100%
Vârstnici	22%	27%	34%	17%	0,1%	100%
Romi	7%	50%	33%	10%	0,1%	100%
Femei	13%	39%	36%	12%	0,0%	100%
Familie	13%	23%	40%	23%	0,0%	100%
Copii	13%	22%	43%	22%	0,1%	100%
Tineri	11%	28%	43%	18%	0,1%	100%
Mediu	8%	25%	48%	19%	0,1%	100%
Civice	12%	27%	43%	19%	0,1%	100%
Etnice	23%	36%	32%	9%	0,0%	100%
Religioase	20%	28%	37%	15%	0,1%	100%
Business / profesionale	14%	30%	40%	16%	0,1%	100%
Dezvoltare comunitară	9%	33%	43%	15%	0,1%	100%
Agricol	13%	36%	43%	7%	0,1%	100%
Turism	12%	24%	48%	16%	0,0%	100%
Obști / silvic	11%	54%	30%	4%	0,2%	100%
Proprietari TEREN	2%	41%	52%	5%	0,2%	100%
Proprietari PĂDURI	1%	81%	16%	2%	0,4%	100%
Locative (locatari, chiriași, proprietari)	16%	35%	29%	20%	0,2%	100%

Sursa: RN-ONG

Structura sectorului în prezent

● Înregistrări în Registrul Național ONG

Tabelul 44 aduce în prim plan distribuția sectorului pe domenii de activitate. Se remarcă mai ales cifra mare de organizații dedicate domeniului „social / caritabil” (aproximativ o treime din totalul ONG-urilor din Registrul Național). Primatul acestora reflectă tendințele de postmodernizare a politicilor sociale anticipate în prima parte a acestui raport, iar numărul lor este de așteptat să crească, ținând cont de faptul că întreg domeniul a fost interzis a exista în comunism și renaște după 1990 (Lazăr et al, 2021). Ca număr, urmează ONG-urile din educație (o bună parte de fapt sunt organizații de educație private), cele civice, sportive, de cultură, din domeniul „business – profesionale”.

Tabelul 44. O hartă a sectorului ONG pe domenii mari de activitate, conform înregistrărilor din RN-ONG

	tip ONG					Total
	asociație	fundație	federație	uniune	filială străină	
Cultură / artă	31.628	3.824	285	165	8	35.910
Sport / hobby	30.777	1.401	351	91	5	32.625
Protecția animalelor	8.182	317	34	5	1	8.539
Educație	31.071	2.807	142	78	14	34.112
Cercetare	6.154	616	27	8	4	6.809
Sănătate	12.748	2.155	96	20	5	15.024
Social / caritabil	31.905	9.684	228	94	14	41.925
Dizabilități	5.060	837	26	3	1	5.927
Vârstnici	3.935	986	23	13	1	4.958
Femei	5.327	554	170	120	4	6.175
Familie	6.478	924	36	16	2	7.456
Copii	14.164	2.511	33	11	9	16.728
Tineri	21.314	1.789	154	79	3	23.339
Mediu / ecologie	16.642	1.265	88	19	1	18.015
Civice	33.887	2.284	556	316	12	37.055
Etnice	1.857	223	25	38	5	2.148
Romi	937	59	3	14	0	1.013
Religioase	11.433	2.495	71	42	6	14.047
Business / profesionale	31.212	1.511	780	406	9	33.918
Dezvoltare comunitară	6.676	354	47	12	1	7.090
Agricol	10.439	307	108	33	0	10.887
Turism	3.754	216	25	6	0	4.001
Obști / silvic	2.819	66	19	8	0	2.912
Proprietari TEREN	1.362	4	4	0	0	1.370
Proprietari PĂDURI	1.148	2	2	1	0	1.153
Imobiliare (locatari, chiriași, proprietari)	550	6	10	7	0	573

Notă: Însurarea cifrelor pe coloană nu este legitimă: un ONG poate fi încadrat în mai multe domenii.

Sursa: RN-ONG.

Ținând cont de tendința de a subestima numărul ONG-urilor din domeniile educație, social/caritabil și civic, este probabil ca dominanța acestora în totalul organizațiilor din RN-ONG să fie încă și mai puternică.

● ONG-uri care raportează bilanțul anual

În cifrele raportate în Tabelul 45, pe fiecare rând (adică pentru fiecare domeniu), atât numitorul cât și numărătorul variază de la un an la altul. Cu toate acestea, ponderile estimate rămân practic neschimbate de la an la an. Cum subestimarea numărului de organizații afectează în egală măsură numărătorul și numitorul, atunci când luăm în considerare variația anuală, rezultă că, într-adevăr, aceste rate de a depune bilanțuri rămân practic constante în timp. În ce privește dimensiunea lor, dat fiind că în clasificarea bazată pe RN-ONG luăm în considerare și scopul organizației, nu doar denumirea, mai ales pentru domeniile unde analiza scopului aduce mult mai multă informație decât denumirea (educație, business/profesionale, civice, cultură, social/caritabil), este probabil ca ratele de depunere a declarațiilor de bilanț să fie la rândul-le subestimate.

Tabelul 45. Ponderea ONG-urilor ce raportează bilanț ONG la ANAF în total ONG-uri înregistrate până în anul respectiv în RN-ONG

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	total depuneri 2022
Cultură & artă	14%	14%	14%	14%	14%	14%	13%	13%	11%	11%	3911
Sport & hobby	33%	34%	35%	35%	35%	34%	34%	33%	29%	32%	9773
Protecția animalelor	19%	21%	21%	21%	20%	19%	18%	17%	14%	16%	1280
Educație	18%	19%	19%	20%	20%	20%	19%	18%	16%	17%	5467
Cercetare	7%	7%	7%	7%	7%	7%	7%	6%	6%	6%	381
Sănătate	21%	21%	21%	21%	21%	20%	19%	19%	17%	17%	2393
Social & caritabil	12%	13%	13%	13%	15%	15%	14%	14%	12%	13%	5130
Handicap	13%	13%	13%	13%	13%	13%	12%	12%	11%	11%	621
Vârstnici	15%	14%	15%	15%	15%	14%	14%	13%	12%	12%	563
Romi	14%	13%	13%	13%	12%	12%	11%	10%	7%	9%	86
Femei	38%	37%	37%	37%	36%	34%	34%	32%	29%	29%	1755
Familie	7%	6%	6%	6%	6%	5%	5%	5%	4%	4%	282
Copii	16%	16%	17%	17%	17%	17%	17%	17%	15%	16%	2435
Tineri	8%	8%	8%	8%	8%	7%	7%	7%	6%	6%	1291
Mediu/ecologie	10%	10%	10%	9%	9%	9%	8%	8%	7%	7%	1214
Civice, advocacy șamd	7%	7%	7%	7%	7%	6%	6%	6%	5%	5%	1813
Etnice	29%	30%	30%	30%	30%	29%	29%	28%	25%	26%	551
Religioase	25%	25%	25%	25%	24%	24%	23%	23%	20%	21%	2800
Business/profesionale	37%	37%	36%	35%	33%	31%	30%	28%	24%	25%	8016
Dezvoltare comunitară/locală/regională	29%	28%	28%	28%	27%	26%	25%	24%	21%	21%	1443
Agricole	37%	38%	38%	37%	35%	34%	32%	31%	26%	27%	2928
Turism	12%	12%	12%	12%	12%	11%	10%	10%	9%	9%	350
Obști & silvice	63%	64%	64%	64%	64%	63%	62%	60%	54%	57%	1638
Proprietari teren/pășuni	29%	29%	29%	28%	27%	26%	25%	24%	21%	22%	293

Sursa: RN-ONG.

Chiar și cu aceste precauții, pentru majoritatea domeniilor ratele de depunere a bilanțurilor pe fiecare domeniu rămâne în general sub 50-60%, confirmând rata de activitate estimată anterior în acest raport. În acest context, este de remarcă că rate mai ridicate de depunere a bilanțurilor sunt înregistrate în domeniile „sport / hobby”, „femei”, „etnice”, „dezvoltare”, „agricole” și, mai ales, „obști/silvice”.

● Participarea în ONG-uri, pe domenii de activitate economică

Dacă datele provenite de la ANAF și RN-ONG pot include subestimări ale domeniului, pentru participarea ca membru în ONG-uri avem disponibile date mai ușor de utilizat, chiar dacă și ele sunt afectate de diferențe în măsurare. Este vorba aici despre date provenite din diferite sondaje, în principal comparative, listate în Tabelul 46, care ilustrează ponderea celor ce declară că ar fi membri în diferite tipuri de asociații/ONG-uri.

Tabelul 46. Tipuri de asociații/ONG-uri în care participă românii.

Anul:	1993	1998	1999	2003	2008	2009	2010	2012	2016	2018	2023	
Tip ONG	sursa:	EVS/WVS	BOP	EVS/WVS	BOP	EVS	RES/CSES	BOSC	WVS	BOSC	EVS/WVS	BOSC
Sindicate		20%		9%		6%	7%		8%	8%	8%	8%
Partide politice		3%		2%		4%	2%		7%	10%	5%	6%
Organizații religioase		5%	2%	4%		9%	3%	1%*	20%	6%*	17%	8%*
Cultură				3%		4%	1%	0%	7%	3%	7%	2%
Educație		2%						1%		2%		2%
Drepturile omului		0%		1%		1%		0%*		0%*		1%**
Mișcări pentru pace		0%		0%		1%	0%	*		*		
Grupuri de acțiune locală		1%		1%		2%						
Organizații umanitare & caritabile			1%					1%	4%	1%*	6%	2%
Sănătate		0%		1%		2%	0%					2%
Mediu, ecologie		1%	1%		1%	3%			4%		5%	
Drepturile animalelor		0%		1%			1%					
Asociații profesionale		2%	2%	2%	5%	2%			5%	2%*	5%	5%
Tineret		1%		1%		1%		1%		1%		2%
Sport/recreere		3%		2%		3%	1%	1%	8%	2%	8%	4%
Grupuri de femei		0%		0%		1%	0%					
Grupuri de consumatori									3%		3%	
Grupuri de ajutor reciproc									4%		4%	
CAR										16%		
Asociații de pensionari										2%		2%
Organizații pentru ajutorare bătrâni		2%		2%		4%	1%					
Comitet de părinți										7%		

Cifrele reprezintă ponderea celor ce declară că participă în fiecare tip de asociație. Suma pe coloană poate teoretic depăși 100%, dar fiind că fiecare respondent poate participa în orice tipuri de asociații dorește. Celulele goale indică absența datelor. EVS=European Values Study, WVS=World Values Survey, RES=Romanian Election Study, CSES=Comparative Study of Election Systems, BOP=Barometrul de Opinie Publică (Fundatia Soros). Exceptând datele BOSC, restul sunt preluate din Voicu (2020). „0%” indică procente sub 0,5%. Celulele goale indică lipsa de informație (categoria de pe rând nu a fost inclusă în sondajul de pe coloană). Cifrele nu pot fi însumate (un respondent poate fi membru în mai multe tipuri de organizații). *Moduri de măsurare diferite, explicate în text. **BOSC: „Organizație din domeniul civic, democrație, protecția drepturilor omului și minorităților”.

Înainte de a interpreta tabelul, este util să privim la modurile de măsurare, pentru a înțelege potențialele surse de diferențe care nu sunt datorate realității observate, ci a instrumentului de consemnare a acestei realități. Termenul „măsurare”, în sensul folosit în toate științele, se referă la cuantificarea proprietăților unui fenomen sau proces astfel să poată fi evaluată starea sa, să poată fi comparat cu alte fenomene sau procese similare, sau cu o stare a sa anterioară sau viitoare. În cazul nostru, fenomenul este participarea în asociații, ca membru, și interesul nostru este legat de observarea în dinamică a acestui fenomen.

Bateria clasică de participare în asociații este cea propusă de European Values Study și World Values Survey în 1990, fiind aplicată pentru prima oară în România (vezi Voicu, Rusu, Tufiș, eds., 2020 pentru o trecere în revistă a acestor sondaje). Bateria de itemi listează 12 domenii în care pot activa ONG-urile și întreabă dacă respondenții unor eșantioane reprezentative la nivel național participă în fiecare din aceste tipuri de asociații ca membri. Unele valori EVS și WVS fac distincție dintre membrii activi și pasivi. Alte valori includ întrebări suplimentare despre participarea ca voluntari în astfel de organizații.

Setul de itemi inițial este asemănător domeniilor propuse de Anheier și Salamon în 1992 (Salamon, Anheier, 1992a, 1992b) și care stau la baza clasificării INCPO, deja amintită în acest raport. Bateria este preluată în unele valori ale European Social Survey și International Social Survey Program, alte două seturi de sondaje comparative importante în Europa și în lume, dar care nu sunt prezente în România (ESS a colectat date de trei ori în România, dar eșantioanele rezultate au fost respinse de echipa internațională, nefiind integrate în bazele de date comparative, pentru probleme de validitate a colectării).

De asemenea, bateria este preluată în versiunea românească a Comparative Study of Electoral Systems, mai exact în valul Romanian Election Study 2009 (Comșa, Gheorghiuță, Tufiș, eds., 2001). Cei 12 itemi variază de la un sondaj și de la un an la altul, dar comparabilitatea principalelor domenii se menține și permite evaluarea dinamicii de-a lungul ultimelor trei decenii. Ei pot fi parțial regăsiți și în valul 2003 al Barometrului de Opinie Publică al defunctei Fundații Soros România (Voicu & Voicu, 2022) – cu o listă însă mult mai scurtă de domenii, precum și în BOSC 2010, 2016, 2023.

BOSC operează cu o măsurare ușor diferită ca variante de răspuns, investigând pentru fiecare domeniu dacă participarea este curentă, dacă este una din trecut („am fost membru în trecut”) sau nu s-a participat niciodată în tipul respectiv de organizație. În plus, lista de domenii este diferită. Deși inspirate tot din INCPO, listele BOSC aduc în prim plan și câteva domenii de interes ale FDSC (tineret, societăți agricole, asociații de proprietari de locuințe) și propun măsurarea restrictivă a câtorva alte domenii. Spre exemplu, în BOSC 2016 nu este măsurată participarea în asociații religioase ci în „comitete parohiale și bisericești”, BOSC 2023 distinge între aceste comitete și „alte tipuri de asociații religioase”, BOSC 2010 este și el restrictiv, măsurând participarea în „organizații religioase cu personalitate juridică”. Consecința este o subestimare a participării în asociații religioase în raport cu măsurătoarea utilizată la nivel internațional.

În ce privește organizațiile profesionale, BOSC 2023 distinge între cele obligatorii și cele neobligatorii, iar BOSC 2016 măsoară participarea în „Organizație patronală sau profesională (profesiuni liberale – ex. Colegiul Medicilor, Colegiul Farmaciștilor, Uniunea Juriștilor, Uniunea Notarilor)”. Specificația din paranteză restrânge cel mai probabil răspunsurile la acele organizații menționate ca exemplu. În acest caz, dorința de precizie conduce la scăderea probabilității ca un membru în asociații profesionale să bifeze acest lucru și astfel este subestimată participarea.

EVS/WVS a optat în 1990 să măsoare împreună participarea în asociații din educație și cultură, ceea ce nu permite separarea celor două tipuri. BOSC le măsoară separat, cu observația că participarea în tipul cumulat nu este egală cu suma participărilor în organizații de educație și în organizații din domeniul culturii (fiindcă fiecare respondent putea menționa participarea în mai multe tipuri de organizații).

În 2016 și 2010, BOSC penalizează sever domeniul social și pe cel al sănătății, menționând: „Social și sănătate (organizații ale persoanelor cu handicap, pacienți etc.)”, ceea ce reduce probabilitatea de a selecta domeniul dacă nu te afli în exemplele din paranteză.

La rândul lor, EVS 2017 și WVS 2018 nu au colectat date separat pentru asociații din domeniul sănătății.

Absolut toate sondajele (EVS/WVS, RES, BOP, BOSC) prezintă dezavantajul unei măsurări incomplete sau neadecvate a participării în asociații civice. EVS/WVS și RES propun câteva categorii din aceste organizații, dar nu le acoperă complet. BOSC propune o definiție exhaustivă („Organizație din domeniul civic, democrație, protecția drepturilor omului și minorităților”), dar lungimea definiției poate conduce la evitarea răspunsului în condițiile unor sondaje telefonice, precum BOSC 2016.

Bazele de date BOSC 2010 și 2016 au și particularitatea de a nu include niciun refuz de răspuns la întrebările privind participarea în ONG-uri. Această caracteristică, improbabilă statistic (este imposibil ca niciun respondent din peste o mie să nu refuze să răspundă la întrebările respective), descrește artificial estimările privind ponderile celor ce participă în asociații, fiind cel mai probabil cei ce nu au răspuns au fost înregistrați ca neparticipând în asociații.

BOSC măsoară și prezența în asociații de proprietari și în asociații agricole. Ultimele sunt în 2016 specificate prin exemple: „Asociația Utilizatorilor de Apă, Asociația Proprietarilor de Păduri, Asociația Crescătorilor de Animale, Asociația de Producători Agricoli”.

BOP măsoară și el prezența în asociații agricole și în asociații de proprietari. Cum însă ambele tipuri de organizații nu corespund definiției internaționale a asocierii non-profit (cel mai des cele de proprietari/locatari nu sunt voluntare, iar cele agricole urmăresc de fapt profitul, fiind mai degrabă societăți comerciale, în ciuda etichetei „asociație”), am preferat să nu le înregistrez în Tabelul 46. De asemenea, toate sondajele oferă și categoria „alte tipuri”. Cum însă listele sunt diferite de la un sondaj la altul, participarea în „alte” are înțeles diferit de la un sondaj la altul iar cifrele nu pot fi comparate.

Aparent, având de a face cu atât de multe diferențe de măsurare, datele par a fi de nefolosit. Totuși, cifrele din Tabelul 46 aduc o informație extrem de valoroasă, utilă pentru a înțelege dinamica reală a sectorului. Din punct de vedere al ponderii celor ce sunt membri în ONG-uri din diferite domenii, nu înregistrăm schimbări importate pentru majoritatea acestor domenii, în ciuda creșterii constante a numărului de organizații (creștere observată în capitolul anterior). Totuși, există un boom al prezenței în asociații religioase, urmată de creșterea celor ce participă în organizații sportive. Cele două trenduri sunt vizibile indiferent de modelul de măsurare folosit, atunci când comparăm între ele sondajele care provin din același filon și pot fi întrevăzute inclusiv atunci când sunt combinate toate sondajele disponibile. Avem în plus, o creștere stabilă a participării în asociații profesionale.

Numărul de angajați pe domenii economice

● Estimări pe baza raportărilor la ANAF

Așa cum am mai explicat, depunerea anuală a bilanțului include și un câmp unde se raportează numărul de angajați, cu distincția legată de scopul angajării: activități patrimoniale sau economice. Distincția dintre cele două tipuri de activități este în practică cel mai probabil superfluă: o căutare simplă relevă zeci de site-uri ce se referă la diferența dintre cele două și oferă soluții expert (de regulă furnizate de contabili) care nu sunt neapărat coerente. Aceasta face ca o bună parte din înregistrările din câmpurile respective să fie afectate de erori pe care nu le putem controla. De aici, ca și în capitolul dedicat dimensiunii sectorului ONG, decizia de a ne baza estimările pe serii de date curățate de erorile potențiale, și de a lua în calcul mediana sau diverse percentile, așa cum o face Tabelul 47.

Tabelul 47. Număr de angajați în ONG-urile ce au raportat bilanț în 2022

Domeniul	Pondere ONG-uri fără personal angajat pentru activități ...			Angajați pentru activități cu scop patrimonial						Angajați din ONG-uri care au angajați						
	cu scop patrimonial	economice		total	angajați pentru activități cu scop patrimonial			angajați pentru activități cu scop economic			angajați			angajați		
		75	90		97	75	90	97	75	90	97	75	90	97	75	90
Cultură & artă	82%	96%	81%	2	5	12	33	2	4	9	15	2	2	6	13	33
Sport & hobby	83%	98%	82%	2	4	12	31	2	4	12	22	2	5	12	32	
Protecția animalelor	77%	98%	77%	2	5	10	21	3	6	12	288	2	5	12	24	
Educație	71%	96%	69%	6	15	30	83	3	8	20	62	6	15	30	89	
Cercetare	78%	96%	76%	2	6	12	29	3	4	8	18	3	7	12	29	
Sănătate	70%	97%	69%	3	5	14	38	4	8	20	30	3	6	16	38	
Social & caritabil	65%	97%	64%	3	7	20	51	4	9	22	48	3	8	22	53	
Dizabilități	69%	96%	68%	3	7	13	28	3	4	8	22	3	7	14	27	
Vârșnici	48%	92%	45%	7	16	32	58	4	12	29	42	9	16	32	60	
Romi	80%	99%	79%	4	6	71	190	3	3	3	3	4	6	71	190	
Femei	61%	95%	60%	3	10	24	111	4	8	18	37	4	11	26	104	
Familie	73%	97%	72%	3	8	19	31	1	6	62	62	3	9	20	41	
Copii	62%	95%	60%	10	18	30	50	6	12	24	55	10	18	31	52	
Tineret	80%	97%	79%	3	8	20	68	2	4	7	29	3	8	20	66	
Mediu/ecologie	76%	96%	75%	3	7	15	33	4	6	13	20	3	7	16	33	
Civice, advocacy ...	68%	97%	67%	4	6	14	52	2	5	12	39	4	7	15	52	
Etnice	66%	96%	65%	3	12	31	99	2	6	17	29	3	12	31	99	
Religioase	66%	96%	65%	5	13	45	145	4	10	22	106	5	14	46	147	
Business/profesional	68%	96%	67%	3	9	29	184	3	7	14	40	3	10	32	190	
Dezvoltare comunitară & co.	66%	95%	64%	4	10	21	97	4	7	12	16	4	10	21	82	
Agricultura	67%	94%	65%	2	4	8	20	3	6	12	37	3	5	11	25	
Turism	89%	98%	87%	3	9	18	26	2	2	2	2	2	6	12	26	

Sugestie de citire: dintre ONG-urile clasificate în domeniul „cultură/artist” care au depus bilanț pentru anul fiscal 2022: 82% nu au angajați pentru activități cu scop patrimonial, 96% nu au angajați pentru activități economice, 81% nu au angajați deloc. Dintre cele ce au angajați, jumătate au cel mult 2 angajați cu scop patrimonial, 75% au cel mult 5, 90% cel mult 12, iar 3% au 33 sau mai mulți.
Sursa: datele raportate de Ministerul de Finanțe (ANAF) pe data.gov.ro, privind depunerile de bilanț ONG.

Pentru cvasimajoritatea domeniilor, ONG-urile care au angajați constituie o minoritate. Spre exemplu, între cele din domeniul „sport & hobby”, 81% nu au niciun angajat, iar dintre cele ce au angajați, jumătate au doi angajați sau mai puțini. Doar 10% dintre aceste organizații au 12 angajați sau mai mulți (percentila 90), iar cele mai mari 3% au peste 33 de angajați fiecare.

Diferențele sunt la cele ce au ca scop direct, explicit, oferirea de servicii de îngrijire și consiliere: ONG-uri pentru vârstnici, copii, femei. Aici întâlnim 55% dintre organizații care spun că au măcar un angajat (în cazul educației), respectiv 40% - femei, 40% - copii, 36% - social/caritabil, 36% - dezvoltare. Aceleași organizații au dimensiuni mediane ceva mai mari: 6 angajați în educație (o parte sunt de fapt școli, grădinițe sau universități private), 9 în ONG-urile pentru vârstnici (multe dintre ele sunt în fapt azil pentru bătrâni, cu scop prevalent economic), 10 în cele pentru copii. În toate aceste domenii, mediile sunt mult mai mari, dar ele sunt artificial crescute de prezența unor entități cu scop economic, dar organizate ca ONG (azil de bătrâni, universitate privată etc.).

Să notăm și faptul că aceste cifre ne oferă doar o imagine generală despre sector dar în fapt nu știm exact ce indică ele. Persoanele raportate drept angajați pot fi de fapt angajați part-time cu o oră de muncă pe an, dar la fel de bine pot lucra 60 de ore pe săptămână. O parte dintre cei ce lucrează în ONG-uri pot fi și în alte organizații: 53% dintre angajații ce au răspuns la chestionarul BMO 2023 precizează și o altă ocupație. Mai exact 2% dintre angajații ce au răspuns la chestionarul BMO 2023 sunt patroni, 20% (adică unul din cinci) sunt și liber-profesioniști, 10% - salariați cu normă întreagă, 8% - salariați part-time, 10% studenți, 2% pensionari, 8% lucrează și în alt ONG.

● Datele din BLO și BMO

În finalul secțiunii anterioare, am anticipat deja datele din Tabelul 48, mai exact prima coloană, provenită din BMO 2023. Restul coloanelor ne oferă estimări ale numărului de angajați pe baza cifrelor din BLO 2023.

Tabelul 48. Numărul tipic de angajați din ONG-uri, pe domenii, conform BMO și BLO 2023

Domeniu (autoidentificat)	sursa	BMO		BLO	
		Ponderele angajaților ce au și altă ocupație	Au avut angajați în 2023	Numărul de angajați în 2023, dacă au avut angajați	media
Cultură și artă		72%	47%	5	3
Sport		70%	32%	5	3
Educație		57%	51%	12	5
Sănătate		54%	65%	18	9
Social/Caritabil		50%	55%	17	9
Protecția mediului		50%	53%	10	6
Civic, advocacy, influențarea politicilor publice		54%	61%	13	6
Dezvoltare locală		63%	66%	14	5
Drepturile omului		55%	54%	12	8
Religie		79%	43%	9	3
Centre de resurse pentru ONG-uri		58%	84%	9	5
Asociații profesionale		84%	62%	10	2
Asociații patronale		90%	*	*	*
Turism		63%	57%	10	5
Protecția animalelor		51%	39%	*	*

*prea puține cazuri.
Surse: BMO 2023, BLO 2023.

Față de datele din raportările către ANAF, BMO și BLO au avantajul unei acuratețe sporite a declarațiilor respondenților. În plus, domeniile rezultă din autoidentificarea ONG-urilor, ceea ce conferă o mai bună precizie decât identificarea automatizată pe care am folosit-o în datele ANAF. Pe de altă parte, datele BLO și BMO comportă și dezavantajul unei precizii reduse datorită subeșantioanelor mai mici, de doar câteva zeci sau sute de organizații pe domeniu. Se adaugă faptul că, nefiind vorba de eșantioane reprezentative, cel mai probabil BLO include mai degrabă organizații mai active, ceea ce supraestimează numărul de angajați.

Dincolo de aceste precauții, ca ordin de mărime, BLO conduce la estimări similare celor din raportările către ANAF în ce privește numărul median de angajați din ONG-urile care au angajați, și sunt din domenii precum educație, cultură/artă, sport/hobby, dezvoltare comunitară/locală. Diferențe sunt pentru organizațiile din domeniile sănătate și social/caritabil, unde mediana este de 3 în raportările către ANAF din 2022, dar urcă la 9 în estimările bazate pe BLO, în timp ce pentru civic (4 față de 7) și mediu/ecologie (3 față de 6), creșterea este de câte 3 angajați. În domeniul ONG-urilor religioase, BLO estimează mai conservator numărul median de angajați: 3 față de 5 cât este în estimarea bazată pe raportările la ANAF.

Este important de observat și faptul că, la fel ca în raportările către ANAF, media este și în cazul BLO mult mai mare decât mediana, indicând faptul că distribuțiile sunt foarte asimetrice (sunt cazuri atipice cu număr mare de angajați ce sunt departe de restul organizațiilor din fiecare domeniu și fac ca media să nu fie un indicator reprezentativ, adică nu este utilă pentru a descrie numărul tipic de angajați).

● Profilul angajaților: estimări pe baza BLO

BLO/BMO oferă oportunitatea de a descrie și structura socio-demografică a angajaților din sectorul ONG.

Tabelul 49. Estimări ale structurii angajaților din domeniile sectorului ONG, în funcție de vârstă și gen

Domeniul	BLO 2023: medii pe domenii** Care este ponderea angajaților cu vârsta... (categorii predefinite)					BMO 2023 Gen declarat			
	N*	[34 de ani sau mai puțin]	[între 35 și 44 de ani]	[între 45 și 54 de ani]	[peste 55 de ani]	N*	Feminin	Masculin	Altă identitate
Cultură și artă	214	32%	40%	19%	5%	83	73%	27%	0%
Sport	113	30%	33%	24%	10%	37	86%	14%	0%
Educație	516	34%	36%	19%	5%	350	81%	19%	0%
Sănătate	210	33%	35%	17%	5%	147	76%	22%	2%
Social/Caritabil	383	33%	34%	20%	6%	327	82%	18%	0%
Mediu / ecologie	176	33%	40%	21%	5%	134	74%	26%	0%
Dezvoltare locală	241	31%	41%	21%	6%	153	78%	22%	0%
Religie	17	35%	51%	10%	4%	8	67%	33%	0%
Asociații profesionale	29	36%	48%	10%	6%	17	68%	32%	0%
Turism	56	26%	40%	19%	10%	22	78%	22%	0%
Protecția animalelor	24	20%	69%	10%	1%	17	76%	24%	0%
Civic	345	35%	34%	20%	6%	294	78%	21%	0%

*N=număr de cazuri înaintea de ponderare. Dacă numărul de cazuri este mic, recomandăm precauție în a trage concluzii.

**În cazul structurii pe vârste, cifrele nu sunt însumabile. Ele constituie medii ale estimărilor procentuale ale respondenților pentru propria organizație.

Surse: BMO 2023 și BLO 2023.

Tabelul 49 prezintă angajații în funcție de vârstă și gen. Diferențele dintre domenii sunt mici. Vârsta practic nu diferențiază deloc, dacă ținem cont de faptul că realizăm estimări pe baza unui număr redus de cazuri, provenite din eșantioane de disponibilitate. Ponderea ridicată a femeilor este comună tuturor domeniilor.

Structura pe vârste confirmă un pattern de angajare în care tinerii și lucrătorii mai în vârstă sunt mai puțin prezenți. Estimările celor ce au răspuns la BLO 2023 sugerează că în asociațiile sportive sunt ceva mai mulți angajați peste 45 de ani, iar în cele din turism crește ponderea celor peste 55 de ani.

BLO 2023 a întrebat respondenții și despre salariul mediu din organizație. 7% au preferat să nu spună care este salariul mediu lunar în organizație, iar 3% nu au această informație. Distribuția pe domenii a celor ce au oferit răspunsuri pe categoriile de venit pe care le-am predefinit este indicată în Tabelul 50.

Tabelul 50. Distribuții ale salariilor medii pe domenii, conform BLO 2023

Domeniul	număr cazuri*	prefer să nu răspund	nu știu	salariul mediu net lunar în 2023 pentru o normă întreagă (categorii predefinite)						total
				sub 1.900 lei	1.901-2.500	2.501-3.000	3.001-4.000	4.001-5.000	Peste 5.000 lei	
Cultură și artă	214	8%	2%	13%	19%	13%	18%	16%	10%	100%
Sport	113	8%	3%	13%	20%	18%	20%	13%	8%	100%
Educație	516	6%	2%	8%	13%	13%	27%	20%	11%	100%
Sănătate	210	9%	2%	4%	8%	14%	30%	20%	12%	100%
Social/Caritabil	383	5%	2%	6%	15%	16%	32%	15%	9%	100%
Protecția mediului	176	7%	4%	14%	7%	9%	24%	21%	13%	100%
Dezvoltare locală	241	5%	2%	8%	9%	11%	28%	23%	14%	100%
Religie**	17**	13%	0%	13%	13%	0%	50%	0%	13%	100%
Asociații profesionale**	29**	20%	7%	7%	13%	0%	0%	7%	47%	100%
Turism	56	16%	0%	12%	8%	0%	24%	28%	12%	100%
Protecția animalelor**	24**	13%	0%	0%	13%	13%	25%	25%	13%	100%
Civic	345	5%	1%	5%	10%	11%	26%	24%	17%	100%

*neponderat. **recomandăm precauție în interpretarea statisticilor bazate pe un număr mic de cazuri.
Sursa: BLO 2023

Reperul de luat în considerare este salariul mediu lunar net pe economie: 4523 lei în septembrie 2023, 4692 în octombrie, respectiv 4765 în noiembrie și 5079 în decembrie 2023, conform datelor INS³⁸. În raport cu aceste borne, pentru toate domeniile considerate, estimările medii ale respondenților la BLO 2023 plasează angajații din sector la un nivel clar inferior. Conform datelor INS¹ pentru 1994-2022, rezultatul nu este surprinzător: dacă în perioada 2006-2012, salariile din ONG-uri s-au plasat peste mediile naționale, creșterea economică a condus la salarii medii practic egale cu media națională în 2013, ceva mai mici în 2014-2015, iar începând cu 2016 salariile din ONG-uri au fost cu $\frac{1}{6}$ - $\frac{1}{5}$ mai mici decât salariul mediu național net³⁹.

Diferențele dintre domenii nu sunt foarte mari, dar sunt trei care raportează sistematic salarii mai mici: sport, social/caritabil, cultură/artă.

³⁸ https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/cs12r23.pdf.

³⁹ <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>, variabila FOM106B.

Starea membrilor, angajaților și voluntarilor

● Timp de muncă

Este util să ne uităm diferențiat pe domenii de activitate când vine vorba despre angajații din ONG-uri. Tabelul 51 face acest lucru, folosind evaluările respondenților la BMO 2023 ca materie primă. Citind cifrele este bine să ne amintim că respondenții tind să supradimensioneze timpul petrecut muncind, așa cum o arată acele cifre maxime mari, practic imposibile (o săptămână are 168 de ore). Chiar și așa, este relevant să observăm că în toate domeniile analizate, cel puțin două treimi dintre respondenți raportează că ar lucra și altundeva. Pentru toate domeniile, media de ore lucrate depășește mediana, indicând faptul că majoritatea cazurilor se află sub medie, dar sunt cazuri ce raportează săptămâni de lucru excepțional de lungi.

Tabelul 51. Timpul de muncă al angajaților din ONG-uri, conform BMO 2023

	Ore de muncă într-o săptămână obișnuită în ONG					lucrează și pentru alte ONG-uri	lucrează și în alte locuri	număr ore lucrate în total pe săptămână			
	N*	min	medie	mediană	max			min	medie	mediană	max
Cultură și artă	57	5	38	40	70	36%	63%	8	54	50	150
Sport	24	8	43	40	70	47%	67%	8	62	50	150
Educație	197	5	39	40	150	40%	53%	8	56	48	228
Sănătate	72	2	39	40	90	30%	51%	6	51	45	140
Social/Caritabil	174	6	42	40	100	36%	55%	8	61	50	260
Mediu/ecologie	86	6	37	40	150	43%	52%	5	50	43	200
Dezvoltare locală	86	5	40	40	150	52%	65%	5	63	50	228
Civice	186	6	40	40	90	45%	60%	5	57	50	228

*N=număr respondenți. Pentru domeniile religie, protecția animalelor, turism, asociații profesionale, asociații patronale, numărul de respondenți este prea mic pentru a prezenta estimatori ai indicatorilor din tabel.

Sursa: BMO 2023

În ce privește timpul lucrat pentru ONG-ul principal angajator (Tabelul 51 - coloanele din stânga), diferențele nu sunt semnificative statistic, și rămân inexistente și dacă eliminăm caracteristici ale angajaților⁴⁰.

Comparând între sectoare timpul total de lucru (coloanele din dreapta), cei din domeniile „social/caritabil” și din „dezvoltare locală” raportează sistematic mai multe ore lucrate pe săptămână în toate ocupațiile lor, iar cei sănătate și mediu/ecologie raportează pe mai puține⁴¹. Diferențele de timp total lucrat rămân semnificative și atunci când eliminăm caracteristicile angajaților.

Aproximativ 40% lucrează și pentru alte ONG-uri. Eliminând caracteristicile personale⁴², dispar complet diferențele dintre domenii. Ele reapar dar foarte limitat dacă ne referim la lucrul în afara sectorului ONG: în mod firesc, acesta apare mult mai frecvent la cei din asociațiile profesionale. Altfel, indiferent de domeniu, în jurul a 60% dintre angajați spun că lucrează și în afara sectorului ONG.

● Bunăstare subiectivă

Estimările respondenților la BLO pot fi afectate de subiectivism. Chiar dacă nu ar fi așa, dincolo de salariile în sine, ceea ce contează cu adevărat este cum se raportează oamenii din ONG-uri la viața lor și la nivelul veniturilor. Tabelul 52 ilustrează variația de-a lungul domeniilor economice în care se pot plasa ONG-urile, pentru doi indicatori de bunăstare subiectivă colectați în BMO 2023: satisfacția cu viața, respectiv

⁴⁰ Estimări bazate pe modele de regresie (OLS), eliminând efectul vârstei, genului, educației, vechimii în ONG, rolul avut în organizație, al timpului total lucrat, al lucrului în alt ONG, al lucrului în altă organizație. Erorile standard au fost estimate robust, iar variabila dependentă și timpul total de lucru au fost logaritmizate. Pragul de semnificație considerat este 0.05.

⁴¹ Diferențe semnificative statistic la $p < 0.05$.

⁴² Modele de regresie logistică, similare ca predictorii și strategii de estimare modelelor OLS amintite în paragraful anterior.

satisfacția cu veniturile. Diferențele dintre domenii practic nu contează⁴³, atât cu privire la venituri, cât și la satisfacția cu viața. Satisfacția cu veniturile este sub cea cu viața, la fel ca în cazul populației întregii României.

Tabelul 52. Niveluri medii ale indicatorilor de bunăstare subiectivă (scale de la 1 la 10), conform BMO 2023

	cât de mulțumit/ă sunteți de viața dvs. din aceste zile?			Dar dacă vă gândiți la veniturile dvs.?			Număr respondenți		
	Angajat	Membru	Voluntar	Angajat	Membru	Voluntar	A	M	V
Cultură și artă	7,8	7,7	7,5	6,4	5,8	6,0	57	64	54
Sport	7,6	7,9	7,7	6,0	6,2	6,3	24	28	28
Educație	7,6	7,5	7,6	6,3	6,0	6,2	197	148	142
Sănătate	7,6	8,1	7,1	6,3	6,0	6,0	72	44	62
Social/Caritabil	7,7	7,6	7,7	6,3	5,8	6,4	174	102	133
Protecția mediului	7,7	7,5	7,4	6,7	6,2	6,3	86	55	52
Dezvoltare locală	7,5	7,7	7,7	6,2	6,3	6,3	86	51	47
Religie*	7,5	8,1	7,5	6,5	6,8	6,7	5	4	6
Asociații profesionale*	7,5	7,1	6,0	5,7	4,5	5,1	10	7	7
Asociații patronale*	6,2	7,0	7,0	6,6	6,0	6,0	3	1	1
Turism*	8,2	7,5	7,3	7,5	6,4	6,3	13	14	10
Protecția animalelor*	6,9	7,4	7,8	5,7	4,8	6,3	8	5	12
Civice	7,5	7,2	7,3	6,4	5,6	5,5	186	84	66

*Scalele de satisfacție au 10 puncte (1=foarte nemulțumit; 10=foarte mulțumit). Pentru domeniile cu foarte puține cazuri, rezultatele sunt doar orientative. (A=angajat, M=Membru, V=Voluntar).

Sursa: BMO 2023

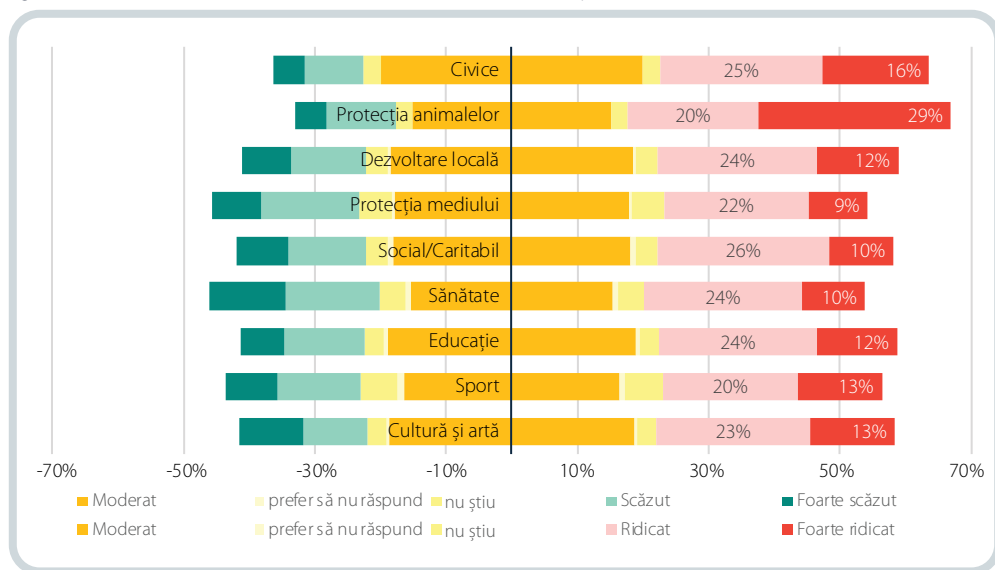
Având multe ore lucrate zilnic/săptămânal și salarii mici, angajații din ONG-uri au o probabilitate destul de mare de a fi supuși riscului de burnout. O întrebare din BMO solicită respondenților să evalueze gradul de burnout al colegilor lor. Figura 53 ilustrează răspunsurile la întrebare detaliindu-le pe domenii de acțiune ale organizațiilor. Diferențe sunt multe și sar imediat în ochi. O parte dintre ele sunt neașteptate și creează nevoia de mai bună explicare.

Analiza mai profundă a datelor⁴⁴ relevă faptul că, dacă tratăm burnout-ul ca fiind măsurat numeric și crescător de la 1 la 5, angajații din ONG-uri din domeniul Sport au în medie un burnout cu 0.6 puncte mai mare decât media, iar cei din domeniul religie au un burnout estimat cu 1.3 puncte mai mare decât media. La polul opus, un burnout mai redus este la angajații din ONG-uri de mediu (cu 0.4 mai mic decât media) și turism (cu 1.3 mai mic).

⁴³ Nu sunt semnificative statistic la $p < 0.05$.

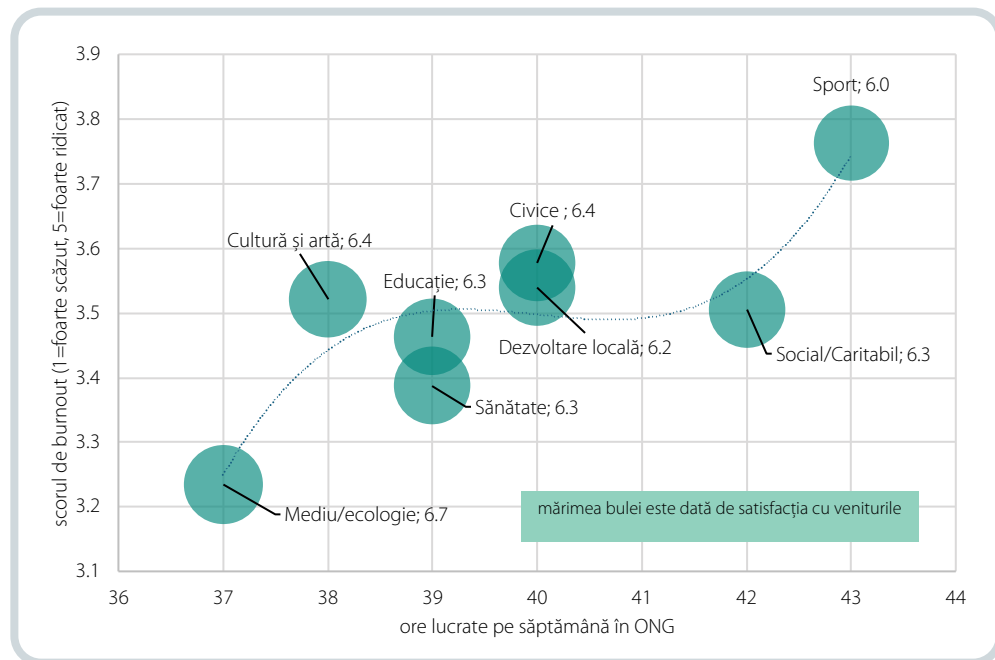
⁴⁴ Modele de regresie ordinală (ordinal logit), în care am prezis răspunsurile la întrebare cu domeniile de activitate, controlând pentru gender, vârstă, educație, experiență (vechime în organizație), status în organizație (membru, voluntar, angajat), rol executiv în organizație, dimensiunea organizației. „Nu știu” și „prefer să nu răspund” au fost tratate ca valori lipsă, iar erorile standard sunt estimate robust. Diferențele menționate în text sunt semnificative la $p < 0.05$.

Figura 53. Estimarea nivelului de burnout în ONG-uri: date din BMO 2023, pe domenii economice de activitate

Sursa: BMO 2023, întrebarea: „Cum estimați gradul de burnout al angajaților și membrilor ONG-ului?”

Figura 54. Relația între numărul de ore lucrate, satisfacția cu veniturile și nivelul de burnout în diferite domenii

Sursa: BMO 2023

Chiar dacă diferențele dintre domenii sunt destul de mici, legătura dintre încărcătura cu ore de muncă, estimarea burnoutului și satisfacția cu veniturile este destul de puternică dacă analizăm domeniile de activitate ca și entități distincte (Figura 54). În domeniile unde se lucrează mai mult, scorul de burnout este mai mare (corelație: 0,81), iar satisfacția cu veniturile mai mică (-0,82). Satisfacția cu veniturile corelează și ea negativ cu burnoutul (-0,85). Satisfacția medie cu viața pe domeniu scade când media de ore lucrate crește (coeficient de corelație: -0,31), crește odată cu satisfacția cu veniturile (0,38) și scade când burnoutul crește (-0,30).

Loialitate și Retenție

Similar calculelor realizate la nivelul întregului sector ONG, am calculat indicatori medii de atașament organizațional (afectiv, de continuitate, normativ) față de organizație și am calculat probabilități medii de a rămâne în sector. Tabelul 53 aduce în prim plan medii ale cinci indicatori rezultați, calculate la nivel de domeniu de activitate. Diferențele dintre domenii de dovedesc a fi cel mult foarte mici. Eliminând factorii legați de trăsăturile respondenților⁴⁵, apar câteva diferențe mai mari:

- Domeniul „cultură și artă” are un atașament afectiv mai ridicat;
- Domeniul „mediu/ecologie” are scoruri mai ridicate de atașament afectiv și de atașament normativ și scoruri medii cu 8 puncte procentuale mai mari de a rămâne în organizație;
- Domeniul „dezvoltare locală” și domeniul „protecția animalelor” au scoruri de atașament normativ sistematic mai mici decât restul;
- Domeniul „sport” prezintă scoruri medii cu 10 puncte procentuale mai mici de a rămâne în sector;
- Nu se observă deloc diferențe între domenii în ceea ce privește atașamentul organizațional de continuitate și probabilitatea autoestimată de a mai fi în organizație peste un an.

Tabelul 53. Diferențe între domenii în ceea ce privește indicatorii de loialitate și retenție conform BMO 2023, doar angajați

	tip de atașament organizațional									Probabilitatea de a rămâne în					
	afectiv			de continuitate			normativ			organizație		sector			
Cultură și artă	3,3	3,4	3,5	2,3	2,5	2,6	2,6	2,8	3,0	73	79	85	78	82	87
Sport	2,9	3,2	3,6	2,2	2,5	2,7	2,5	2,9	3,3	63	75	87	69	79	88
Educație	3,1	3,3	3,4	2,3	2,4	2,4	2,5	2,7	2,8	73	76	79	76	79	82
Sănătate	3,0	3,3	3,5	2,2	2,3	2,4	2,4	2,6	2,8	71	77	82	75	81	86
Social/Caritabil	3,1	3,3	3,4	2,3	2,4	2,5	2,5	2,6	2,8	70	74	78	77	80	83
Protecția mediului	3,2	3,3	3,5	2,2	2,3	2,4	2,5	2,7	2,9	77	81	85	82	85	87
Dezvoltare locală	3,2	3,4	3,5	2,3	2,4	2,5	2,4	2,6	2,8	73	78	83	81	83	86
Civice	3,1	3,2	3,3	2,3	2,4	2,4	2,5	2,6	2,8	72	75	79	77	80	83

Sursa: BMO 2023. Fiecare tip de atașament organizațional variază de la 1=foarte redus la 4=foarte puternic. Probabilitatea de retenție este autoestimată și se referă la un orizont de timp de un an. Cifrele scrise cu gri definesc intervalele de încredere 95%.

⁴⁵ În modele de regresie (OLS) similare celor din secțiunile anterioare. Diferențele menționate sunt semnificative la $p < .05$.

● O scurtă concluzie

Am trecut în revistă în acest capitol potențiale surse de diferențiere a ONG-urilor în funcție de sectorul de activitate. Dincolo de rezultatele financiare care sunt diferite de la un domeniu la altul (vezi capitolul „Perspectiva economică”), sunt puține lucruri care să separe domeniile. Dintre ceea ce este diferit, se remarcă mai ales indicatorii palpabili, obiectivi: dinamica distinctă a înființărilor de ONG-uri, un număr mai mare de angajați în domenii ce oferă direct consiliere beneficiarilor, dinamica diferită a participării ca membru (având asociațiile religioase și cele sportive drept performeri). În rest, starea membrilor, timpul lucrat, potențialul de retenție aduc în prim plan mai degrabă asemănări între domenii decât rute distincte.

Organizații social-caritabile

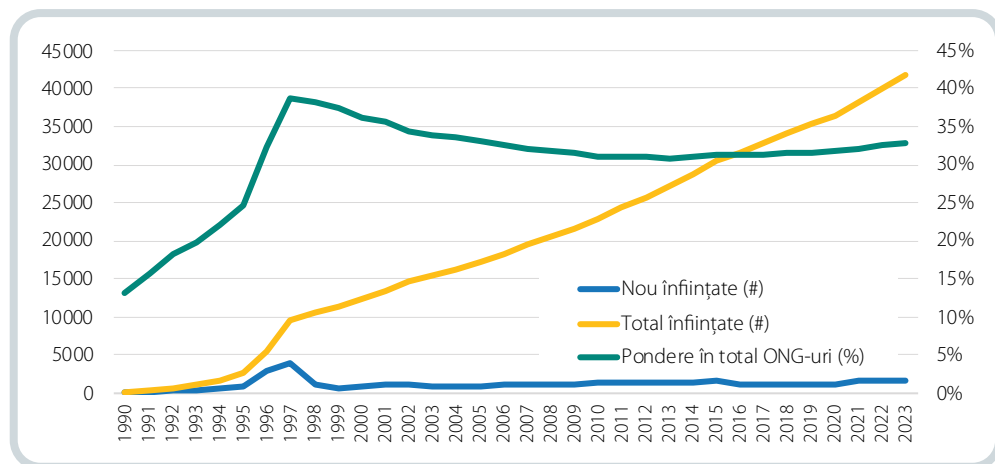
► Mircea Comșa

Adeseori, sectorul ONG este privit prin lentila ajutorului de diferite tipuri pe care aceste organizații îl oferă diferitelor categorii de persoane aflate în nevoie. Astfel de ONG-uri se adresează adesea persoanelor în vârstă, copiilor, femeilor, celor fără adăpost, fără un loc de muncă, săraci etc. Serviciile oferite iau adesea forma unor centre de zi, centre rezidențiale, îngrijire, cantine sociale etc. Am adunat la un loc toate aceste entități în ceea ce etichetăm, pentru fluența textului, drept “ONG-uri social-caritabile”, etichetate ca atare prin analiza semantică numelor și scopurilor acestor organizații, după cum este explicat în capitoul „Metoda de identificare a domeniilor”.

Dinamica înregistrării și licențierii ONG-urilor social-caritabile

Numărul ONG-urilor din sectorul social-caritabil înregistrate în Registrul Național ONG a crescut relativ constant după 1990, cu excepția perioadei 1995-1997 în care rata de creștere a fost mai accentuată (Figura 28). Cu această excepție, numărul ONG-urilor din sectorul social-caritabil a crescut cu aproximativ 1200 pe an. În ceea ce privește ponderea ONG-urilor din domeniul social-caritabil în total ONG-uri, lucrurile stau diferit. Până în 1997, această pondere a crescut de trei ori, de la 13% la 39%. Ulterior, ponderea a scăzut ușor an de an ajungând la 31% în 2015, pentru ca apoi să crească foarte puțin până la 33% în 2023. Prin urmare, în prezent, din totalul ONG-urilor, cele din domeniul social-caritabil reprezintă aproximativ o treime. Desigur, o parte dintre aceste ONG-uri realizează și alte tipuri de activități decât cele de tip social-caritabil (vezi metodologia cu privire la identificarea sectorului principal de activitate al ONG-urilor).

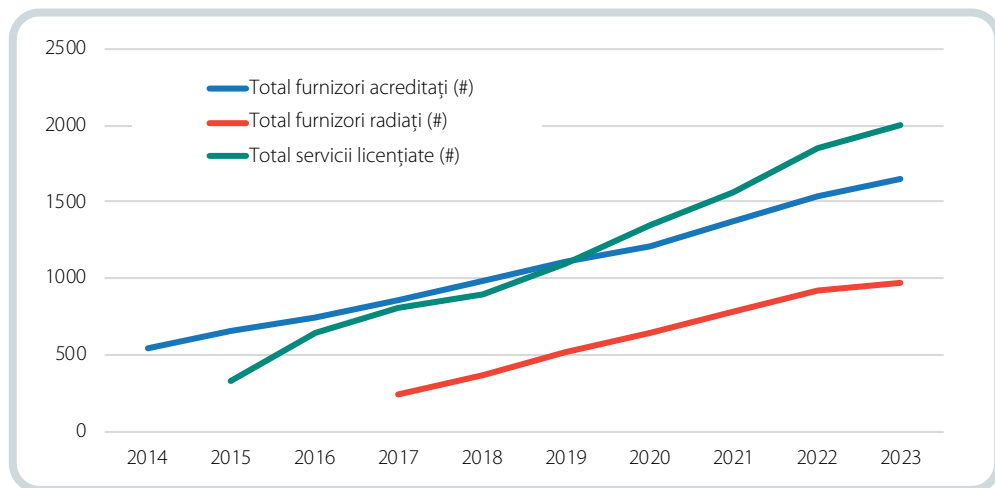
Figura 55. Dinamica înregistrării în Registrul Național ONG - ONG-uri social-caritabile

Sursa: Calcule pe baza înregistrărilor din Registrul Național ONG. Axa din stânga indică numărul ONG-urilor din domeniul social-caritabil (înființate în acel an, respectiv până în acel an inclusiv), iar axa din dreapta indică ponderea ONG-urilor din domeniul social-caritabil în total ONG-uri. Domeniul principal de activitate al ONG-urilor a fost stabilit folosind diferite cuvinte cheie. Aproximativ 30% dintre ONG-uri nu au fost clasificate în niciunul dintre domeniile considerate. Din cauza acestor limite, estimările trebuie privite cu anumite rezerve.

O mică parte dintre cele 40 de mii de ONG-uri identificate anterior ca având legătură cu sectorul social-caritabil sunt acreditate ca furnizori de servicii sociale și/sau oferă servicii sociale licențiate. Acest lucru este susținut de datele oficiale oferite de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, Direcția Politici Servicii Sociale (Figura 56). La finalul anului 2023 existau în România aproape 4000 de furnizori acreditați, ceva mai puțin de jumătate dintre aceștia (~1700) fiind ONG-uri (asociații și fundații). Prin urmare doar aproximativ 4% dintre ONG-urile care au legătură, conform definiției noastre, cu sectorul social-caritabil sunt și acreditate ca furnizori de servicii sociale. ONG-urile acreditate oferă un număr de aproximativ 2000 servicii sociale licențiate. Ambii indicatori au crescut relativ constant în perioada 2014-2023. Nu toate ONG-urile furnizoare de servicii sociale acreditate anterior și-au păstrat licența de la un an la următorul. Astfel, în perioada 2017-2023, aproximativ 1000 furnizori au fost radiați (o medie de aproximativ 140 pe an).

Figura 56. Dinamica numărului ONG-urilor (acreditate și radiate) furnizoare de servicii sociale și a serviciilor sociale licențiate: 2014-2023

Sursa: Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, Direcția Politici Servicii Sociale⁴⁶

Analize pe datele de la ANAF

În această secțiune vom prezenta dinamica mai multor indicatori așa cum rezultă aceasta din datele furnizate de ANAF. Reamintim faptul că domeniul principal de activitate al ONG-urilor a fost stabilit folosind diferite cuvinte cheie. Aproximativ 30% dintre ONG-uri nu au fost clasificate în niciunul dintre domeniile considerate. Suplimentar, datele ANAF par să fi fost preluate exact așa cum au fost completate (declarat) de către reprezentanții ONG-urilor, fără corecții ulterioare, motiv pentru care uneori, în cazul unor indicatori și ONG-uri apar valori care fie au fost declarate greșit, fie au fost introduse greșit. Din cauza acestor limite, estimările prezentate trebuie privite cu anumite rezerve.

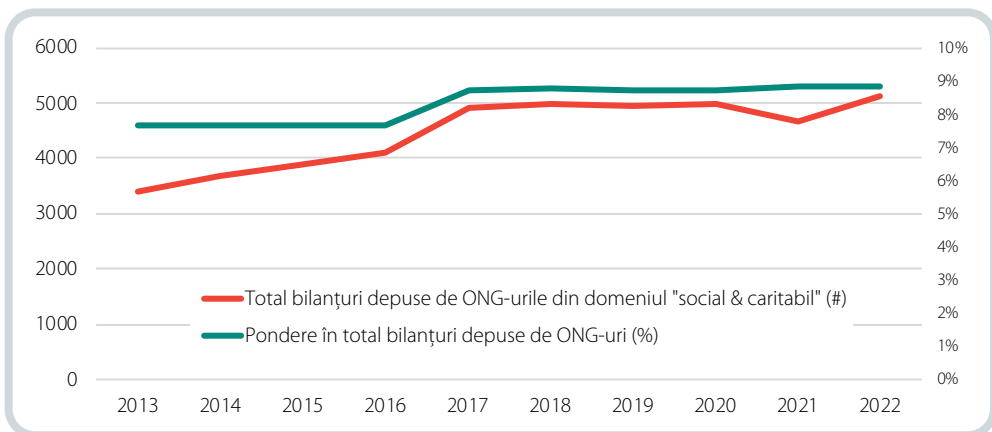
Numărul ONG-urilor care au depus bilanțul la ANAF

Aproximativ 8% din totalul ONG-urilor care au depus bilanț la ANAF în perioada 2013-2022 fac parte din domeniul social-caritabil (Figura 57).⁴⁷ Numărul ONG-urilor social-caritabile care au depus bilanț crește în timp de la 3400 la 5130. Estimările prezentate în secțiunile următoare se bazează strict pe datele ONG-urilor social-caritabile care au depus bilanțul și au furnizat datele cu privire la indicatorii în discuție (majoritatea celor care au depus bilanțul au și furnizat datele solicitate).

⁴⁶ https://www.servicii-sociale.gov.ro/source/Registru/Evolutie_fss_si_ss.pdf, accesat la 2024.02.29.

⁴⁷ Dacă determinăm domeniul principal în funcție de codul CAEN declarat, ponderea ONG-urilor social-caritabile este de aproximativ 6%.

Figura 57. Dinamica bilanțurilor depuse la ANAF - ONG-uri social-caritabile

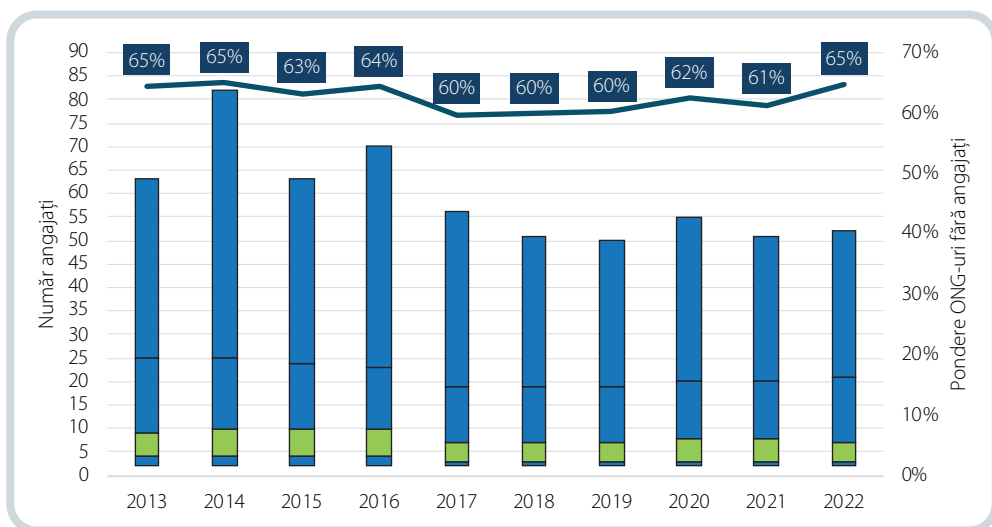
Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF. Axa din stânga indică numărul ONG-urilor din domeniul social-caritabil care au depus bilanț la ANAF, iar axa din dreapta indică ponderea acestui număr din total ONG-uri care au depus bilanț. Domeniul principal de activitate al ONG-urilor a fost stabilit folosind diferite cuvinte cheie. Aproximativ 30% dintre ONG-uri nu au fost clasificate în niciunul dintre domeniile considerate. Din cauza acestor limite, estimările trebuie privite cu anumite rezerve.

Dinamica numărului de angajați

Aproximativ 60-65% din ONG-urile social-caritabile nu au angajați (Figura 58, linia albastră). Aceste ONG-uri, fie au o activitate redusă, fie activitățile sunt realizate strict de către voluntari. Numărul de angajați este stabil în timp, deși este ceva mai mare în prima parte a perioadei. Dacă ne raportăm doar la ONG-urile social-caritabile care au cel puțin un angajat și le ordonăm crescător în funcție de numărul de angajați, observăm că primele 25% dintre aceste ONG-uri au cel mult doi angajați, primele 50% au cel mult 3-4 angajați, primele 75% au cel mult 7-10 angajați, primele 90% au cel mult 19-25 angajați, iar cele mai mari 3% au cel puțin 50 angajați. Diferențele dintre ONG-uri sunt stabile și mici în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 este 2-3 pe parcursul perioadei).

Numărul total al angajaților din ONG-urile social-caritabile crește ușor în perioada 2013-2015 de la 19 la 22 mii, iar ulterior oscilează în zona 27-34 mii. Ponderea angajaților din ONG-urile social-caritabile urmează aproximativ același patern: 7-8% în perioada 2013-2015, ulterior 11-16%. Aceste estimări trebuie privite cu o anumită precauție (graficul asociat este inclus în anexele online). Imprecizia estimărilor este o consecință a lipsei informațiilor cu privire la domeniul principal de activitate al ONG-urilor (definirea strict prin intermediul codurilor CAEN subestimează numărul ONG-urilor din domeniul social-caritabil), respectiv a posibilelor erori din datele de bilanț depuse de ONG-uri.

Figura 58. Dinamica indicatorului număr angajați – ONG-uri social-caritabile

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF. Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au angajați. 60-65% din ONG-urile social-caritabile nu au angajați (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut angajați în 2022 și le ordonăm crescător după numărul de angajați, primele 25% dintre acestea au avut cel mult doi angajați, primele 50% aveau cel mult trei angajați, primele 75% aveau cel mult 7 angajați, primele 90% aveau cel mult 21 angajați, iar ultimele 3% au avut cel puțin 52 angajați.

Dinamica indicatorilor financiari

În cadrul acestei secțiuni prezentăm dinamica (2013-2022) mai multor indicatori financiari asociați ONG-urilor social-caritabile (active, active nete, adică active minus datorii, capitaluri, venituri, cheltuieli, excedent / deficit). Datele prezentate sunt prelucrări ale datelor ANAF. În cazul activelor am păstrat valorile declarate de ONG-uri în bilanțurile anuale. În cazul celorlalți indicatori financiari am ajustat valorile cu inflația astfel încât să putem compara longitudinal valorile prezentate. Valorile monetare prezentate în grafice sunt în mii RON. Pe lângă valorile monetare, am inclus în grafice și ponderea ONG-urilor social-caritabile care iau valoarea zero la indicatorul respectiv.

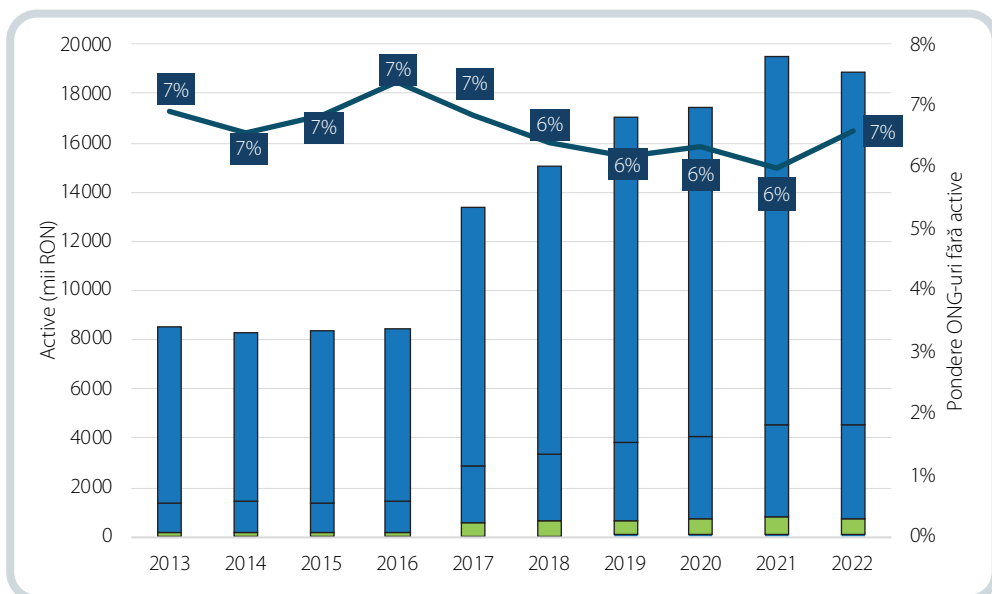
Dat fiind faptul că acești indicatori nu au o distribuție normală, am preferat să nu-i sintetizăm sub forma valorilor medii (acestea ar fi mult prea mult influențate de cazurile cu valori extrem de mari), ci sub forma mai multor percentile (25, 50=mediانا, 75, 90 și 97). Așa cum am explicat și în alte capitole, percentilele caracterizează modul cum se distribuie ONG-urile. De exemplu, cu referire la indicatorul active, dacă percentila 25 ia valoarea 10 mii, aceasta înseamnă că un sfert dintre ONG-urile social-caritabile au active de cel mult 10 mii RON; dacă percentila 50 ia valoare 75 mii, atunci jumătate au active de cel mult 75 mii RON.

Figura 59 prezintă datele despre activele raportate de ONG-urile social-caritabile. În primii patru ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale percentilelor sunt stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urile social-caritabile (percentila 50) au valori ale activelor de cel mult 21-24 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 75 mii RON în 2022. În primii patru ani majoritatea (90%) ONG-urilor social-caritabile au valori ale activelor de cel mult 1,4 milioane RON, valoarea acestora crescând apoi an de an până la aproape 4,6 milioane RON în 2022. Diferențele dintre ONG-uri tind să crească în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 crește pe parcursul perioadei de la o aproximativ 65 la 100 apoi scade la 80). Aproximativ 6-7% dintre ONG-urile social-caritabile nu au active, funcție de anul de referință.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urilor, respectiv pentru ONG-urile social-caritabile, putem calcula ponderea domeniului social-caritabil din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 14-24% (graficul asociat este inclus în anexele online). Actele însumate ale ONG-urilor social-caritabile cresc relativ constant pe tot parcursul perioadei de la aproximativ 4 la 12 miliarde RON. Deși valoarea indicatorului pondere este mai puțin influențată de calitatea datelor, considerăm că aceste estimări sunt mai degrabă orientative (vezi comentariile anterioare pe această temă).

Figura 59. Dinamica indicatorului active – ONG-uri social-caritabile

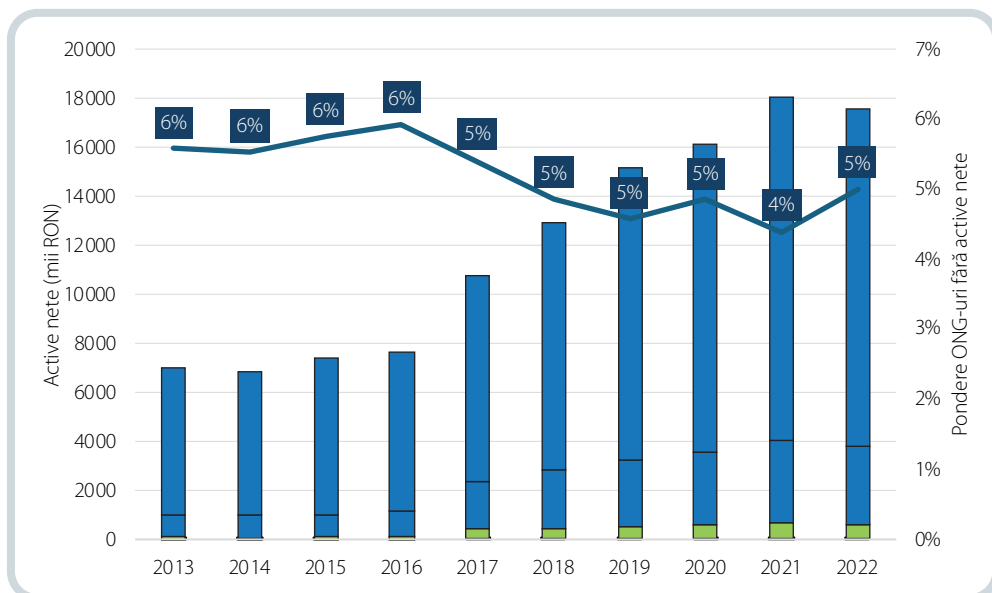

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate). Linile orizontale negre reprezintă percentile 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au active. 6-7% din ONG-urile social-caritabile nu au active (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut active în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut active în valoare de cel mult nouă mii RON, primele 50% cel mult 75 mii RON, primele 75% cel mult 743 mii RON, primele 90% cel mult 4583 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 18903 mii RON.

Figura 60 prezintă datele despre activele nete (active minus datoriile) raportate de ONG-urile social-caritabile. În primii patru ani ai perioadei de referință valorile percentilelor sunt stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urilor social-caritabile (percentila 50) au valori ale activelor nete de cel mult 12-16 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 53 mii RON în 2022. În primii patru ani majoritatea (90%) ONG-urilor social-caritabile au valori ale activelor nete de cel mult 1-1,2 milioane RON, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 3,8 milioane RON în 2022. Diferențele dintre ONG-uri tind să crească ușor în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 crește pe parcursul perioadei de la 160 la 220 apoi scade la 170). Aproximativ 4-6% dintre ONG-urile social-caritabile nu au active nete, funcție de anul de referință.

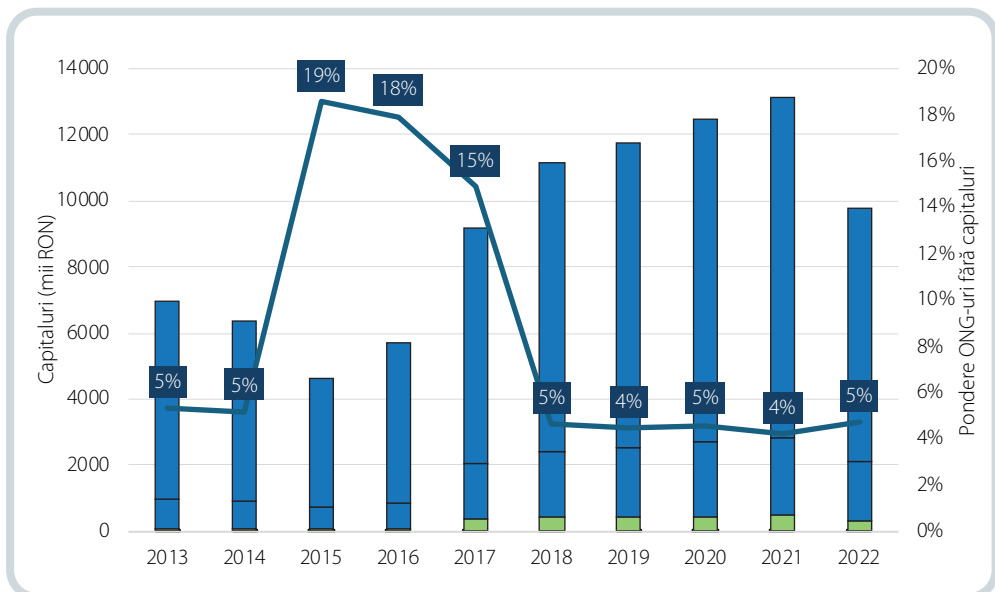
Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile social-caritabile, putem calcula ponderea domeniului social-caritabil din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 19-29% (graficul asociat este inclus în anexele online). Actele nete (active minus datoriile) însumate ale ONG-urilor social-caritabile cresc relativ constant pe tot parcursul perioadei de la aproximativ 3,3 la 11,4 miliarde RON, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 60. Dinamica indicatorului active nete (active minus datoriilor) – ONG-uri social-caritabile

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate). Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au active nete. 4-6% din ONG-urile social-caritabile nu au active nete (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut active nete în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut active nete în valoare de cel mult trei mii RON, primele 50% cel mult 53 mii RON, primele 75% cel mult 602 mii RON, primele 90% cel mult 3800 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 17542 mii RON.

Figura 61. Dinamica indicatorului capitaluri – ONG-uri social-caritabile

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au capitaluri. 4-5% din ONG-urile social-caritabile nu au capitaluri (foarte probabil, datele pentru anii 2015-2017 au fost colectate diferit / greșit) (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut capitaluri în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut capitaluri în valoare de cel mult două mii RON, primele 50% cel mult 31 mii RON, primele 75% cel mult 338 mii RON, primele 90% cel mult 2130 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 9776 mii RON.

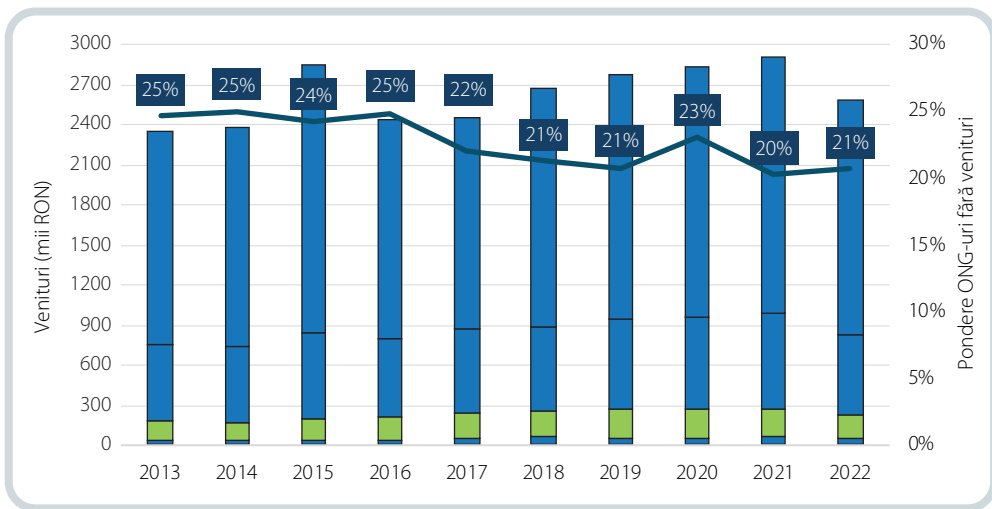
Figura 61 prezintă datele despre capitalurile raportate de ONG-urile social-caritabile. În primii patru ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale percentilelor sunt stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urile social-caritabile (percentila 50) au valori ale capitalurilor de cel mult 10-12 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 31 mii RON în 2022. În primii patru ani majoritatea (90%) ONG-urilor social-caritabile au valori ale capitalurilor de cel mult 0,7-1 milioane RON, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 2,1 milioane RON în 2022. Diferențele dintre ONG-uri sunt stabile în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 variază pe parcursul perioadei în intervalul 157-276). Aproximativ 4-5% dintre ONG-urile social-caritabile nu au capitaluri, funcție de anul de referință.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru cele social-caritabile, putem calcula ponderea domeniului social-caritabil din total. Valoarea indicatorului este, cu mici variații, de aproximativ 30% (graficul asociat este inclus în anexele online). Capitalurile însumate ale ONG-urilor social-caritabile sunt de aproximativ 3 miliarde RON la începutul perioadei, apoi cresc la 6,5-7,8 miliarde RON în ultimii ani, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 62 prezintă datele despre veniturile raportate de ONG-urile social-caritabile. În primii patru ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale percentilelor sunt mai degrabă stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urile social-caritabile (percentila 50) au valori ale veniturilor de cel mult 39-44 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 54 mii RON în 2022. În primii patru ani majoritatea (90%) ONG-urilor social-caritabile au valori ale veniturilor de cel mult 0,7-0,8 milioane RON, valoarea acestora crescând foarte puțin ulterior până la 0,8-0,9 milioane RON. Diferențele dintre ONG-uri mai degrabă fluctuează în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 variază în intervalul 17-22). Aproximativ 20-25% dintre ONG-urile social-caritabile nu au venituri, funcție de anul de referință.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile social-caritabile, putem calcula ponderea domeniului social-caritabil din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 9-13% (graficul asociat este inclus în anexele online). Veniturile însumate ale ONG-urilor social-caritabile sunt mai mici în primii patru ani (aproximativ un miliard RON) și se stabilizează la aproximativ 1,7 miliarde RON în anii următori, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 62. Dinamica indicatorului venituri – ONG-uri social-caritabile

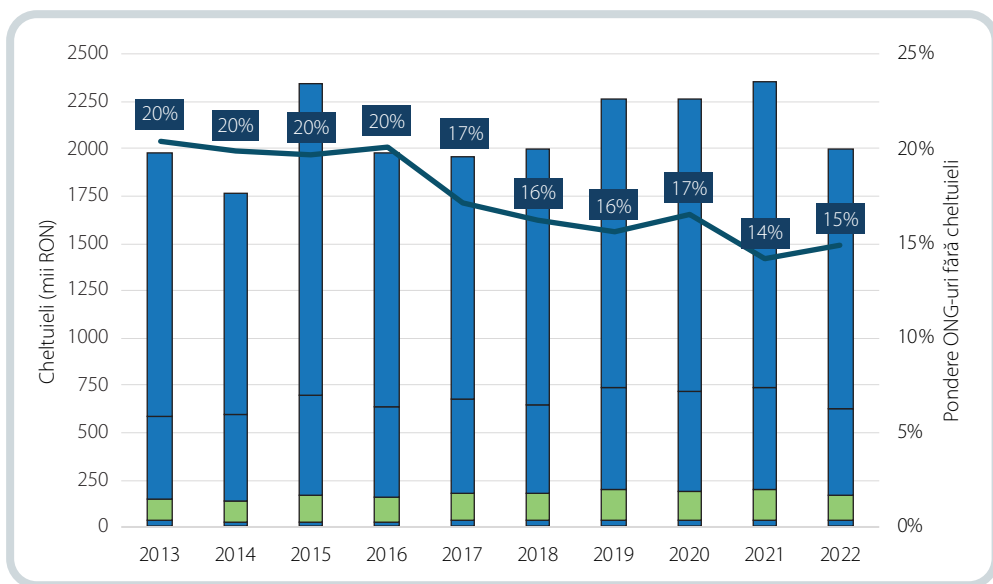

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniiile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au venituri. 20-25% din ONG-urile social-caritabile nu au venituri (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut venituri în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut venituri în valoare de cel mult 13 mii RON, primele 50% cel mult 54 mii RON, primele 75% cel mult 223 mii RON, primele 90% cel mult 834 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 2586 mii RON.

Figura 63 prezintă datele despre cheltuielile raportate de ONG-urile social-caritabile. În primii patru ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale centilelor sunt stabile, apoi cresc ușor. Jumătate dintre ONG-urile social-caritabile (percentila 50) au valori ale cheltuielilor de cel mult 29-33 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi până la 35 mii RON în 2022. În primii patru ani majoritatea (90%) ONG-urilor social-caritabile au valori ale cheltuielilor de cel mult 0,6-0,7 milioane RON, valoarea acestora crescând apoi foarte puțin. Diferențele dintre ONG-uri fluctuează în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 oscilează pe parcursul perioadei în intervalul 21-31). Aproximativ 14-20% dintre ONG-urile social-caritabile nu au cheltuieli, funcție de anul de referință.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile social-caritabile, putem calcula ponderea domeniului social-caritabil din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 9-12% (graficul asociat este inclus în anexele online). Cheltuielile însumate ale ONG-urilor social-caritabile sunt aproape constante în primii patru ani (aproximativ un miliard RON), apoi se stabilizează la aproximativ 1.5 miliarde, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 63. Dinamica indicatorului cheltuieli – ONG-uri social-caritabile

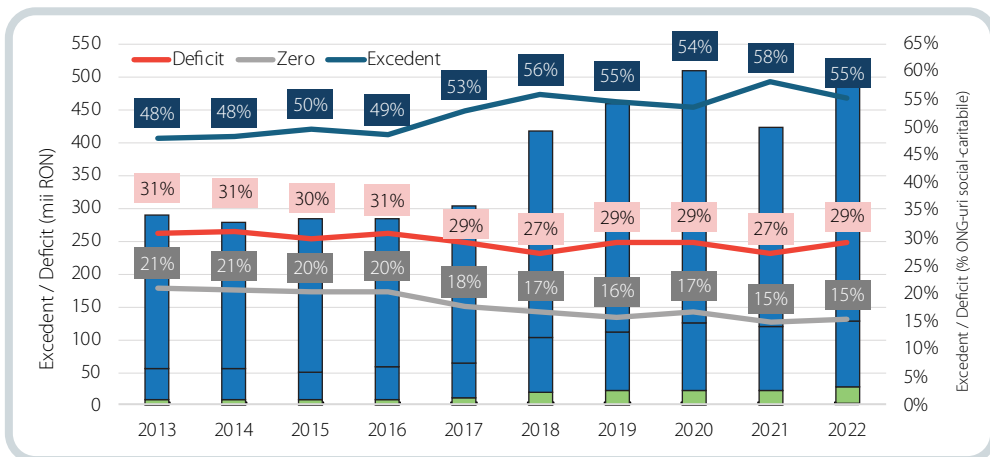

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniile orizontale negre reprezintă centilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au cheltuieli. 14-20% din ONG-urile social-caritabile nu au cheltuieli (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut cheltuieli în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut cheltuieli în valoare de cel mult șapte mii RON, primele 50% cel mult 35 mii RON, primele 75% cel mult 168 mii RON, primele 90% cel mult 630 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 2000 mii RON.

Figura 64 prezintă datele despre excedentul / deficitul raportat de ONG-urile social-caritabile. Cu foarte mici variații, aproape o treime dintre aceste ONG-uri sunt pe deficit (cel mai adesea valorile sunt relativ mici), o cincime sunt "pe zero", iar aproximativ jumătate au excedent (în acest caz pare să existe un trend ascendent). În primii patru ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale centilelor sunt stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Aproape indiferent de an, jumătate dintre ONG-urile social-caritabile (percentila 50) au valori ale excedentului nule (sunt "pe zero" sau au un deficit mic). În primii cinci ani majoritatea (90%) ONG-urilor social-caritabile au valori ale excedentului de cel mult 64 mii RON, valoarea indicatorului crescând apoi an de an până la 129 mii RON în 2022. Diferențele dintre ONG-uri tind să scadă ușor în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 scade pe parcursul perioadei de la 35 la 18).

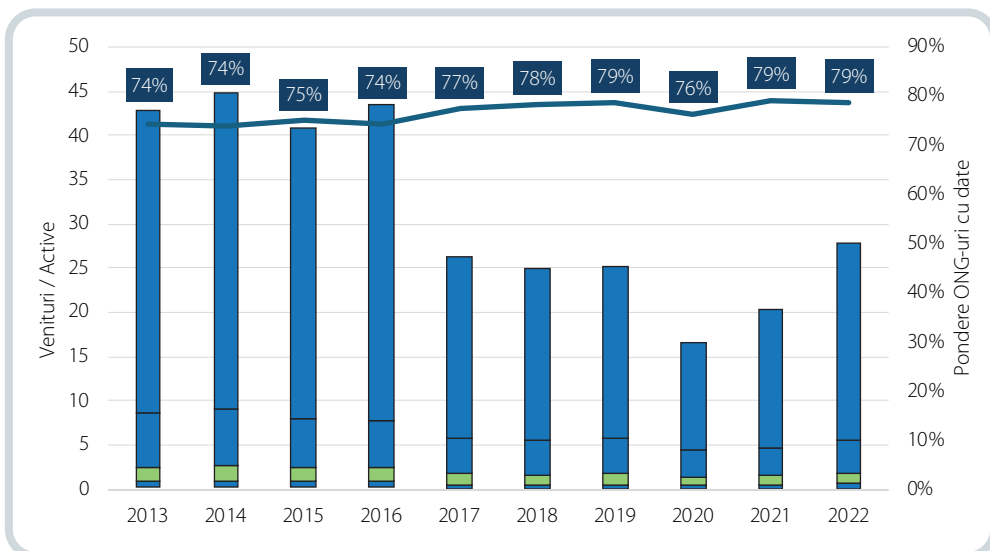
Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile social-caritabile, putem estima ponderea domeniului social-caritabil din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în jurul valorii de 19% (graficul asociat este inclus în anexele online). Similar, excedentul însumat al ONG-urilor social-caritabile variază pe parcursul perioadei în jurul valorii de 200 milioane RON, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 64. Dinamica indicatorului excedent / deficit – ONG-uri social-caritabile

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Liniile colorate continue indică ponderea ONG-urile social-caritabile care au excedent (linia albastră), sunt pe zero (linia gri), respectiv pe deficit (linia roșie). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile din le ordonăm crescător după rezultatul financiar din 2022, primele 25% au avut un ușor deficit sau au fost pe zero, primele 50% au avut cel mult un excedent de două mii RON, primele 75% au avut un excedent de cel mult 27 mii RON, primele 90% au avut un excedent de cel mult 129 mii RON, iar ultimele 3% au avut un excedent de cel puțin 488 mii RON.

Figura 65. Dinamica raportului dintre venituri și active – ONG-uri social-caritabile

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF. Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile social-caritabile care au raportat venituri și active de cel puțin un RON. 74-79% din ONG-urile social-caritabile sunt în această situație (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile social-caritabile care au avut active și venituri în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea raportului dintre cei doi indicatori (venituri / active), primele 25% dintre acestea au o valoare a raportului apropiată de zero, primele 50% o valoare de cel mult 1, primele 75% o valoare de cel mult 2, primele 90% o valoare de cel mult 6, iar ultimele 3% o valoare de cel puțin 28.

Figura 65 prezintă datele despre raportul dintre venituri și active a ONG-urilor social-caritabile. Cu anumite limite, putem considera că acest indicator indică eficiența activității ONG-urilor. O valoare subunitară a acestui indicator semnifică o eficiență redusă, iar o valoare supra-unitară semnifică o eficiență crescută. Eficiența ONG-urilor social-caritabile variază destul de puțin de la un an la altul. Astfel, primele 25% dintre ONG-urile social-caritabile au o valoare a raportului apropiată de zero. Primele 50% dintre aceste ONG-uri au o valoare cel mult unitară, primele 75% au o valoare de aproximativ 2-3, primele 90% au o valoare de 4-9, iar ultimele 3% au o valoare de cel puțin 17-45 (funcție de an). Aceste estimări se bazează pe valorile declarate de 74-79% dintre ONG-urile social-caritabile. Pentru restul de aproximativ 23%, valorile indicatorilor sunt zero sau lipsesc.

Concluzii

În România există aproximativ patru mii de furnizori acreditați de servicii sociale. Însă, numărul ONG-urilor care au legătură cu domeniul social-caritabil este foarte probabil mult mai mare, aproximativ 40 de mii conform analizelor pe datele din Registrul Național ONG. Aproximativ cinci mii dintre ONG-urile social-caritabile au depus bilanț la ANAF. ONG-urile social-caritabile reprezintă aproximativ o treime din totalul ONG-urilor. Numărul ONG-urilor social-caritabile înregistrate a crescut constant după 1990 cu o medie de 1200 pe an. Cea mai mare rată de creștere a fost în perioada 1995-1997.

Aproximativ 60-65% din ONG-urile social-caritabile nu au angajați. Dintre cele cu angajați, jumătate au cel mult 4 angajați și doar 3% au mai mult de 50 angajați. În perioada 2013-2022 numărul total al angajaților din ONG-urile social-caritabile a crescut ușor, dar numărul angajaților dintr-un ONG a scăzut puțin (valorile percentilelor considerate).

Indicatorii financiari (active, venituri, cheltuieli, excedent) asociați ONG-urilor social-caritabile tind să se îmbunătățească în timp (2013-2022), existând două perioade stabile: 2013-2016 (valori relativ mai mici) și 2019-2022 (valori mai mari). În general, cu privire la fiecare indicator, observăm atât o creștere a valorilor însumate cât și a valorii mediane (respectiv valorile percentilelor considerate). Indiferent de anul de referință, aproximativ jumătate dintre ONG-urile social-caritabile au o eficiență redusă a activității (raportul dintre venituri și active este subunitar).

Introducere

Acest capitol explorează câteva dintre modalitățile prin care ONG-urile din România sunt active în sfera educației. Capitolul debutează cu o discuție despre vizibilitatea numerică și activitatea ONG-urilor din educație, fiind abordate și câteva aspecte legate de atributele organizaționale ale acestor entități. A doua secțiune discută dinamici recente din sectorul educației private, o arie în care majoritatea structurilor existente funcționează sub umbrela unor asociații sau fundații. Secțiunea următoare plasează accentul asupra furnizării, de către ONG-uri, de programe de formare acreditate, iar ultima parte a capitolului aduce în atenție contribuția organizațiilor din domeniu la componenta de advocacy și promovarea de practici inovative în educație.

În tratarea acestor tematici, am folosit multiple tipuri și surse de date. Astfel, în prima secțiune sunt valorificate datele din Registrul Național ONG și datele de bilanț colectate de ANAF, precum și două dintre sondajele realizate de FDSC pentru acest studiu: Barometrul Liderilor ONG 2023 (BLO 2023) și Barometrul Membrilor/Angajaților/Voluntarilor (BMO 2023). Restul secțiunilor utilizează datele cu caracter public gestionate de instituții publice din domeniul educației și analize/rapoarte elaborate de acestea, statistici oficiale ale INS, legislație relevantă din domeniu, informația disponibilă pe paginile web ale ONG-urilor, articole din mass-media și literatura de specialitate relevantă.

ONG-urile din educație în datele administrative și datele de sondaj

O sursă importantă de date administrative pe baza căreia se poate aprecia amploarea segmentului de organizații cu activitate în educație (și ponderea sa în ansamblul sectorului asociativ) este Registrul Național ONG. Conform metodologiei de clasificare dezvoltate de FDSC, ce utilizează criteriile legate de denumirea și scopul organizațiilor, 34.112 (27%) dintre entitățile potențial active înregistrate în RN-ONG sunt încadrabile în domeniul educației (Tabelul 54).

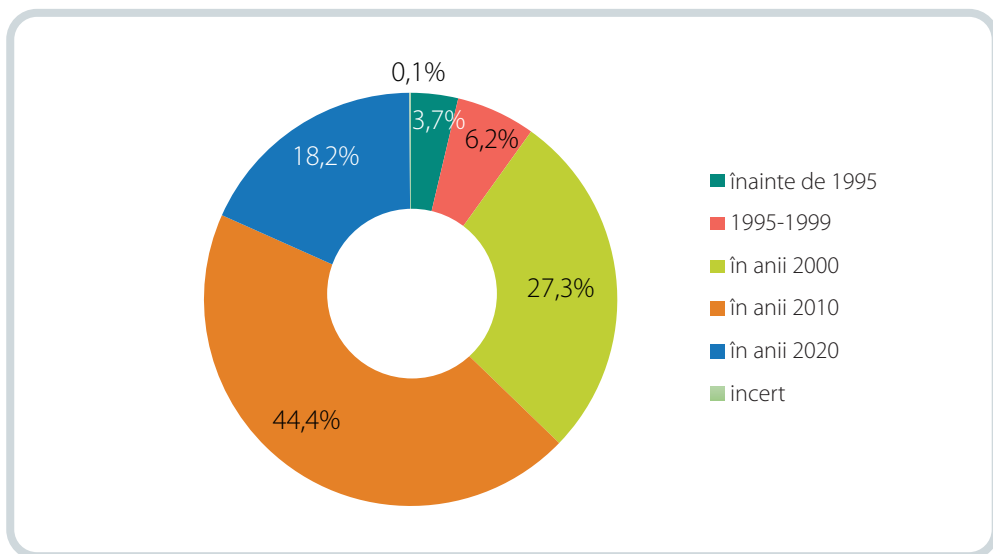
Tabelul 54. Organizații înscrise în Registrul Național ONG, clasificate în domeniul educației pe baza numelui și a scopului

Criteriul care fundamentează încadrarea	Nume NU, scop DA	Nume DA, scop NU	Nume și scop DA	Total
Număr organizații	27.052	2.465	4.595	34.112

Sursa datelor: Registrul Național ONG, Ministerul Justiției, 2024

Conform aceleiași surse, 44% din numărul total de entități din RN-ONG clasificate în domeniul educației au fost înființate în perioada anilor 2010 (Figura 66). Totodată, anii recentți par să fi fost caracterizați de o evoluție remarcabilă a dinamicii organizațiilor de profil. În intervalul scurs de la începutul lui 2020, au fost înființate 18% din totalul ONG-urilor din educație, ceea ce reprezintă aproximativ două treimi din numărul entităților din domeniu fondate pe întreg parcursul anilor 2000.

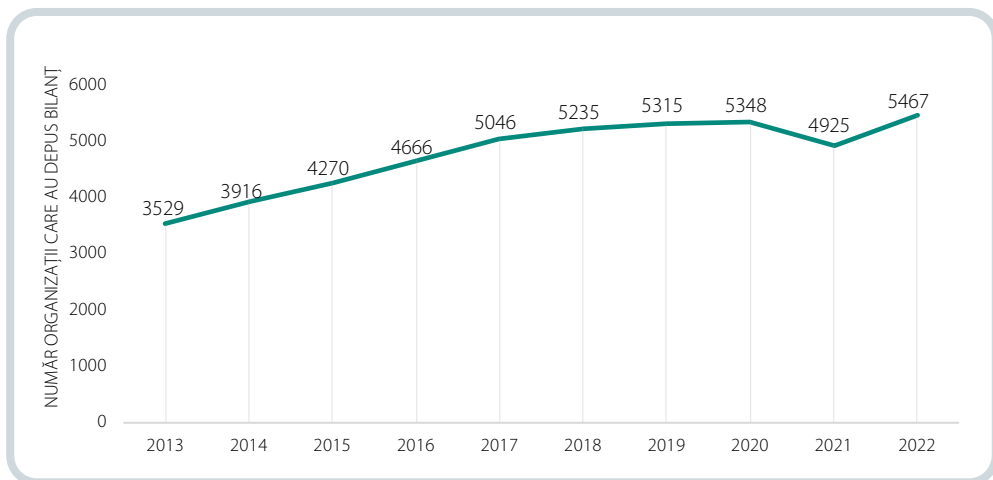
Figura 66. Perioada înființării ONG-urilor din educație înregistrate în Registrul Național ONG

Sursa datelor: Registrul Național ONG, Ministerul Justiției, 2024

O altă sursă utilă de date administrative este informația colectată în urma depunerii de către ONG-uri a bilanțurilor anuale la ANAF. Așa cum a fost discutat pe larg în secțiunea despre dimensiunea sectorului (Voicu, în acest volum), informațiile colectate de ANAF pot ajuta la conturarea unei imagini despre segmentul de organizații care este cu siguranță activ.

Figura 67. Dinamica depunerilor de bilanț de către ONG-urile din educație în perioada 2013-2022, conform datelor de la Ministerul de Finanțe (ANAF)

E important de precizat că în analiza bazată pe datele ANAF, au fost cuprinse organizațiile clasificate ca aparținând domeniului educație pe baza denumirii acestora. În perioada 2013-2022, numărul ONG-urilor din educație astfel clasificate care au depus bilanțuri la ANAF a crescut de la an la an, cu excepția lui 2021 (Figura 67). Pe parcursul acestui interval, 7346 de organizații unice au depus bilanț cel puțin într-un an, dintre care 30% au depus bilanț în toți cei 10 ani avuți în vedere.

Un alt aspect care poate fi surprins în datele ANAF se referă la efectivul de personal angajat pentru activități fără scop patrimonial. Conform informațiilor furnizate de organizații, în fiecare din anii cuprinși între 2013 și 2022, aproximativ 70% dintre ONG-urile din educație nu aveau astfel de angajați. Dintre organizațiile care au indicat că au angajați de acest tip, jumătate aveau cel mult 4 angajați fără scop patrimonial în intervalul 2013-2019, cel mult 5 astfel de angajați în 2020 și 2021 și cel mult 6 angajați fără scop patrimonial în 2022.

În ceea ce privește personalul angajat pentru activități economice, în perioada 2013-2022, 95-96% dintre ONG-urile din educație despre care există informație din bilanțurile raportate către ANAF nu aveau astfel de angajați. În 2022, jumătate dintre organizațiile cu angajați aveau cel mult 3 angajați din această categorie.

Orientăm acum atenția către informația cuprinsă în sondajele la care au participat liderii organizațiilor (BLO 2023), respectiv membrii/angajații/voluntarii din ONG-uri (BMO 2023).

În datele din Barometrul Liderilor ONG 2023, educația reprezintă domeniul principal de activitate pentru 68 dintre cele 180 de organizații care au menționat acest domeniu între ariile în care sunt active. Referindu-se la tipul de activități derulate și la importanța acestora, cele mai multe organizații cu profil educațional dominant plasează în zona de intervenție considerată cea mai importantă furnizarea de servicii de interes public (pentru care este sau nu nevoie de acreditare) – Tabelul 55. Circa un sfert dintre organizații menționează, ca rang secund de importanță, activități de informare, conștientizare, advocacy și monitorizare de politici publice (doar 2 dintre ele identifică aceste intervenții în categoria prioritară de activitate).

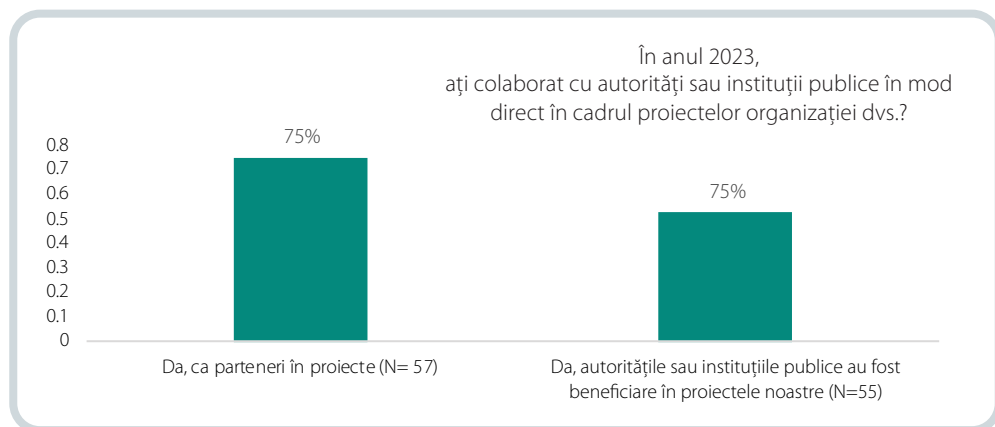
Tabelul 55. Activitățile principale ale organizațiilor cu educația ca domeniu principal și importanța auto-declarată a acestora

Categorie importanță	Tip activitate	Nr. (%) organizații
<i>Cea mai importantă</i>	Furnizare de servicii de interes public acreditate / autorizate (ex. servicii sociale, servicii medicale, consiliere, educație, formare profesională)	24 (37%)
	Furnizare de servicii de interes public care nu necesită acreditare – de tineret, culturale etc.	22 (34%)
	Activități sportive și de petrecere a timpului liber	5 (8%)
<i>A doua cea mai importantă</i>	Furnizare de servicii de interes public care nu necesită acreditare – de tineret, culturale etc.	14 (26%)
	Informare, conștientizare, cercetare, advocacy și monitorizarea politicilor publice	12 (23%)
	Activități sportive și de petrecere a timpului liber	7 (13%)
<i>A treia cea mai importantă</i>	Informare, conștientizare, cercetare, advocacy și monitorizarea politicilor publice	8 (19%)
	Activități sportive și de petrecere a timpului liber	7 (16%)
	Facilitarea accesului cetățenilor la servicii sau alte beneficii, caritate, ajutor umanitar	7 (16%)
	Dezvoltare comunitară și locală (inclusiv asociații intercomunitare și ale autorităților locale sau în care acestea sunt membre sau fondatori)	6 (14%)
	Alte activități	6 (14%)

Sursa datelor: Barometrul Liderilor ONG 2023, date ponderate. Organizațiile au putut alege dintre 11 categorii de activități. În tabel sunt redate doar acelea care au colectat cele mai multe răspunsuri în cadrul fiecărei categorii de importanță auto-declarată. Procente calculate din răspunsurile valide.

Merită, de asemenea, observat că o parte dintre organizațiile participante la BLO 2023 - care au ca domeniu principal de activitate educația - au avut, pe parcursul anului 2023, colaborări cu autorități sau cu instituții publice (Figura 68), în care acestea din urmă au avut calitatea de parteneri (în trei sferturi din cazuri) sau beneficiari în proiectele derulate (în puțin peste jumătate din cazuri).

Figura 68. Colaborări între ONG-urile cu educația ca domeniu principal de activitate și autoritățile/instituțiile publice

Sursa datelor: BLO 2023; au fost excluse non-răspunsurile și răspunsurile "nu știu" și "prefer să nu răspund"

Încheiem această secțiune cu o scurtă discuție despre profilul organizațiilor din educație și al celor ce activează în cadrul lor, pe baza datelor BMO 2023. În ancheta sociologică amintită, jumătate dintre respondenții care au indicat domeniile în care se încadrează organizațiile lor provin din ONG-uri pentru care educația este una dintre ariile de activitate (spre deosebire de sondajul BLO 2023, în BMO 2023 nu a fost inclusă o întrebare despre domeniul principal de activitate al organizației). Răspunsurile acestora arată că cele mai multe organizații lucrează cu personal angajat și cu voluntari (59%), aproximativ o treime doar cu voluntari (34%), lucrul exclusiv cu angajați fiind mult mai puțin frecvent (7%). Dintre organizațiile care lucrează cu angajați (indiferent dacă implică sau nu și munca voluntarilor), 60% au maxim 10 angajați, ceea ce sugerează că multe din ONG-urile active în educație sunt entități relativ mici.

Tabelul 56. Resursa umană și incidența tipurilor de contracte în ONG-urile cu activitate în educație

Număr angajați	Persoane care lucrează în organizație cu		Femei care lucrează în organizație cu	
	Contract part time	Contract full time	Contract part time	Contract full time
Între 1 și 10	43%	37%	38%	35%
Peste 10	2%	13%	1%	6%
Spun că au, dar nu menționează numărul	6%	3%	4%	1%
Nu au	23%	20%	31%	31%
Nu știu	24%	24%	24%	24%
Preferă să nu răspundă	3%	3%	3%	3%

Sursa datelor: BMO 2023; N=468 (în calculele de mai sus au fost luate în considerare doar organizațiile care au angajați).

Aproape un sfert dintre respondenți nu știu câți dintre angajații organizației lor lucrează cu contracte part time sau full time (Tabelul 56), în entitățile cu peste 10 angajați ponderea celor care nu cunosc aceste aspecte fiind de aproximativ 43%. Cu observația că numărul mare de răspunsuri nespecifice permite conturarea unei imagini parțiale, contractarea cu normă întreagă pare să fie absentă în cazul destul de multor organizații din educație, tendință vizibilă mai ales în ceea ce privește femeile, ceea ce indică o potențială situație de precaritate și inechitate.

Un alt aspect reliefat de răspunsurile participanților la sondaj este tendința ONG-urilor din educație de a lucra preponderent cu persoane tinere, aflate în categoriile de vârstă 34 de ani sau mai puțin, respectiv 35-44 ani.

Excluzând situațiile în care respondenții nu au știut câte proiecte a avut organizația lor pe parcursul anului 2023, datele arată că 80% dintre ONG-urile din educație au avut între 1 și 10 proiecte (cel mai frecvent sunt indicate 2, respectiv 5 proiecte), 18% au fost active în peste 10 proiecte, pe când 2% nu au avut niciun proiect în anul încheiat de curând. În implementarea proiectelor, organizațiile din educație se confruntă preponderent cu dificultăți legate de buget insuficient (73%) și resurse umane insuficiente (61%), dificultatea raportată cel mai rar fiind cea referitoare la lipsa încrederii din partea publicului (16%). Oferirea de servicii directe către beneficiari caracterizează majoritatea covârșitoare a ONG-urilor cu activitate în educație (87%), conform respondenților care au dorit și știut să ofere informații despre acest aspect.

În acord cu trendul general reliefat de datele din BMO 2023, o mare parte a angajaților ce activează în ONG-urile din educație (48%) au evaluări negative în legătură cu remunerarea muncii lor. Pe de altă parte, 53% apreciază că organizația pentru care lucrează le oferă perspective bune de avansare în carieră, în timp ce 71% consideră că locul lor de muncă furnizează un mediu propice performanței. În acest context, puțin sub trei sferturi (72%) dintre respondenții care lucrează în ONG-uri din educație indică o probabilitate ridicată de a se afla în aceeași organizație și peste un an.

Învățământul privat în România

Modalitățile prin care actorii non-statali (între care și ONG-urile) capătă relevanță în domeniul educației sunt multiple: aceștia pot deveni furnizori de servicii educaționale, finanțatori ai instituțiilor de educație sau voci importante în influențarea politicilor din domeniu (UNESCO, 2021). Uneori, prezența lor în sfera educației e însoțită de dezacorduri, mai mult sau mai puține evidente. De exemplu, în cazul furnizării de educație de către organizații private, câteva argumente tipice domină polemica dintre susținători și oponenți: pe de o parte, sunt invocate aspectul inovării - ideea că educația privată ar putea să contracareze inerția din sistemul public, alături de posibilitatea de a răspunde unor nevoi pe care sistemul de învățământ de stat nu le poate acoperi; pe de altă parte, este contestată măsura în care inițiativa privată e un garant al inovației, fiind adus în discuție și aspectul de echitate - accesul diferențiat la educație privată apărând ca problematic în acest sens (UNESCO, 2021).

În același timp, dificultatea școlilor publice de a veni în întâmpinarea preferințelor specifice pe care părinții le au în legătură cu experiența școlară a copiilor lor sau a de se alinia valorilor particulare la care aceștia aderă (Levin, 1999) nu e deloc neglijabilă. Ca urmare, posibilitatea de a alege ceea ce este considerat a fi mediul de învățare/dezvoltare potrivit are un rol central în atractivitatea învățământului privat.

Structuri private în educația preuniversitară

În România, Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede că "[i]nvățământul particular și confesional se organizează conform principiului nonprofit", structurile de acest tip fiind descrise ca "unități libere, deschise, autonome atât din punct de vedere organizatoric, cât și economico - financiar, având drept fundament proprietatea privată" (Art. 27, Parlamentul României, 2023a). La fel ca și în cazul învățământului public, structurile educaționale private se supun procedurilor de autorizare, respectiv acreditare, în cadrul cărora un rol central îi revine Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar - ARACIP.

Datele disponibile în Registrul național al unităților de învățământ acreditate (ARACIP, 2024a), arată că aproximativ 60% dintre unitățile preșcolare și puțin sub trei sferturi dintre școlile primare private sunt înființate de persoane juridice care au în denumire eticheta de asociație sau fundație. În cazul școlilor gimnaziale, liceelor și școlilor postliceale private, ponderea acestora este de peste 80%. Alte tipuri de persoane juridice înregistrate ca fondatoare de unități de educație private sunt societăți comerciale și instituții religioase, pentru o parte din entitățile private informația despre fondatori fiind absentă.

În ceea ce privește răspândirea structurilor educaționale private, la finalul lunii ianuarie 2024, informația despre rețeaua școlară disponibilă public pe pagina Sistemului Informatic Integrat al Învățământului din România (SIIR) permitea identificarea a 1056 de unități de învățământ cu formă de proprietate privată și personalitate juridică, dintre care aproape 600 deservind nivelul preșcolar și ante-preșcolar (SIIR, 2024). Datele din SIIR conturează imaginea unei distribuții teritoriale extrem de inegale a structurilor educaționale private. În 12 dintre județe (Brăila, Călărași, Covasna, Giurgiu, Ialomița, Mehedinți, Olt, Sălaj, Satu Mare, Teleorman, Tulcea și Vaslui), lista amintită identifică 5 sau mai puține asemenea entități. La polul opus se află Municipiul București (cu 272 unități private) și județe precum Ilfov (93), Cluj (64), Iași (56) și Constanța (51), practic, regiuni care conțin unele din marile orașe ale țării.

Evoluția numerică a structurilor educaționale private din învățământul preuniversitar poate fi surprinsă prin analiza datelor gestionate de Institutul Național de Statistică (INS).

Tabelul 57. Numărul unităților de învățământ private, la diverse niveluri de învățământ preuniversitar în perioada 2013-2022

Nivel învățământ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Preșcolar	310	355	355	346	410	414	424	402	452	493
Primar și gimnazial	61	80	80	87	112	106	102	101	117	120
Liceu	84	82	79	68	63	68	68	69	70	80
Învățământ profesional	-	1	2	4	4	4	5	4	4	4
Postliceal	104	117	121	124	136	143	143	141	139	144

Sursă date: INS Tempo online, SCL101A - Unitățile de învățământ, pe categorii.

Pe parcursul ultimilor 10 ani, creșterea cea mai spectaculoasă în termeni absoluți este cea înregistrată la nivel preșcolar, unde numărul grădinițelor a crescut cu 183 de unități (Tabelul 57). Această tendință este foarte probabil rezultatul direct al cererii existente pentru un serviciu pe care statul nu îl poate acoperi în mod adecvat. Se remarcă, de asemenea, prezența și menținerea unui număr mare de structuri private la nivel postliceal. De altfel, dacă ne uităm exclusiv la nivelele școlare, devine clară dominația acestui palier. Nu în ultimul rând, a crescut notabil și vizibilitatea școlilor primare/gimnaziale, care aproape și-au dublat numărul în decursul a 10 ani.

O altă modalitate de examinare a dinamicii sectorului privat din preuniversitar este analiza numărului de elevi școlarizați în structurile private. Am preferat prezentării de numere absolute pe aceea a ponderilor de elevi cuprinși în structuri private din numărul total al elevilor, opțiune ce permite și surprinderea comparației cu sectorul de educație public.

Tabelul 58. Ponderea elevilor înscriși în unități private din numărul total de elevi, pe nivele de învățământ

Nivel învățământ	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Primar și gimnazial	0,6%	0,7%	0,9%	1,1%	1,2%	1,3%	1,4%	1,6%	1,8%
Liceu	1,9%	1,6%	1,7%	1,6%	2%	2,2%	2,5%	2,7%	2,9%
Profesional	1,6%	2%	2,5%	2,6%	2,6%	2,5%	2,3%	2,3%	2,1%
Postliceal și de maștri	43,2%	41,3%	41,7%	43,4%	46,1%	46,7%	48,2%	49,5%	48,7%

Sursă date: INS - rapoartele „Sistemul educațional în România – date sintetice”, publicate în perioada 2016-2023. Pentru anul școlar 2022-2023, INS Tempo online SCL103H - Populația școlară, pe niveluri de educație, forme de proprietate, macror regiuni, regiuni de dezvoltare și județe.

În comparație cu celelalte nivele de învățământ, școlile private primare și gimnaziale cuprind ponderea cea mai mică din numărul total de elevi, sistemul public de educație dominând clar în acest segment (Tabelul 58). Cu toate acestea, evoluția numărului absolut al elevilor din școli primare și gimnaziale private indică o creștere simțitoare, de la 11.000 în anul școlar 2014-2015, la 29.259 în 2022-2023. (INS, 2016; INS, 2023b). Ce atrage atenția în mod deosebit în aceste date este popularitatea școlilor postliceale private, care au atras în ultimii trei ani aproape jumătate din elevii ce urmează acest nivel de educație.

Relevanța învățământului postliceal, indiferent de forma de proprietate ce caracterizează organizarea sa, este strâns legată de accesul deschis al absolvenților de liceu fără diplomă de bacalaureat, fapt ce conferă acestor școli un rol important în mobilitatea profesională a candidaților care nu pot opta pentru învățământ terțiar (Mihuț & Bădescu, 2022).

În cazul școlilor postliceale private, un aspect interesant se referă la preponderența specializării sanitare a acestora. Această tendință este reflectată de informația cuprinsă în registrele naționale ale unităților acreditate/autorizate (ARACIP, 2024a; 2024b), care arată dominanța domeniului „Sănătate și Asistență Pedagogică” în care sunt oferite calificări profesionale. De exemplu, pe baza datelor ARACIP (2024a), se poate constata că în categoria școlilor postliceale particulare acreditate, 98% au profil sanitar.

Merită amintit, în acest sens, că în anul 2022 a fost propus un proiect de lege prin care se prevedea introducerea obligativității de a deține diplomă de bacalaureat pentru candidații ce vor să urmeze școli postliceale sanitare (indiferent de forma de proprietate a acestora), ca mijloc de a spori pregătirea celor ce devin asistenți medicali (Neagu, 2022). Introducerea acestei excepții pentru școlile cu profil sanitar probabil că ar fi afectat cifra de școlarizare a acestora, însă proiectul de lege amintit a fost respins de Parlament.

Una dintre tematicile prezente frecvent în dezbaterile despre școlile private din România este legată de contribuția fondurilor publice la finanțarea acestora, subiect deseori abordat în relație cu statutul școlilor ca unități acreditate sau doar autorizate să funcționeze provizoriu. În acest sens, un reper important a fost extinderea, în 2016, a finanțării de bază - pe care statul o asigură doar școlilor publice - și către școlile din învățământul particular și confesional acreditat (Hotnews.ro, 2016). Este vorba despre finanțarea acordată în funcție de costul standard per elev, nivelul finanțării și procedurile pe care trebuie să le urmeze școlile fiind stabilite, la momentul respectiv, prin Hotărârea de Guvern nr. 136/2016 (Ministerul Educației, 2023b).

Abordarea diferențiată în privința finanțării de bază de la stat, în funcție de statutul școlilor private ca unități autorizate sau acreditate devine, ocazional, un subiect nevalgic. Un astfel de moment a fost în primăvara lui 2020, în perioada de debut a pandemiei, când suspendarea cursurilor și perspectiva prelungirii situației până la finalul anului școlar au creat un context dificil pentru școlile private (Peticilă, 2020). La momentul respectiv, reprezentanții sectorului educațional privat au solicitat sprijinul autorităților, subliniind vulnerabilitatea școlilor autorizate, pentru care lipsa finanțării de bază constituie un dezavantaj comparativ (Ministerul Educației, 2020). Ordonanța de Urgență din 14 mai 2020 a corectat temporar această situație, prin introducerea unei prevederi conform căreia și unitățile de învățământ particulare autorizate beneficiază de finanțarea de bază de la stat pe perioada stării de alertă (Pantazi, 2020).

Problematica finanțării școlilor private autorizate a fost readusă în atenție recent de către reprezentanți ai sistemului de educație privat, în contextul dezbaterii, în Parlament, a proiectului noii legi a educației (Stănescu, 2023). Noul cadru legislativ adoptat la finalul anului 2023 (Legea nr. 198/2023) prevede, într-adevăr, finanțarea de bază de la stat și a entităților private care nu beneficiază încă de acreditare, însă condiționează acest fapt de ne-perceperea de „taxe de studiu de la beneficiarii primari” (Art. 138, al. 9, Parlamentul României, 2023a).

Spațiul nu ne permite dezvoltarea unei discuții despre calitatea structurilor de educație privată și despre rezultatele școlare ale elevilor care urmează filiera privată de învățământ. Subliniem însă utilitatea realizării unor analize temeinice ale acestor aspecte, pentru care pot fi valorificate informațiile gestionate de ARACIP, respectiv datele din testările PISA, rezultatele evaluărilor naționale și ale examenelor de Bacalaureat, ce permit nu doar comparația cu sistemul public de educație, ci și o perspectivă longitudinală asupra performanței.

Universitățile private

În ceea ce privește învățământul superior, perioada sa de început a fost marcată de absența unui cadru legislativ clar, reperi importante ce au conturat reglementarea structurilor private apărând o dată cu legea referitoare la acreditarea instituțiilor de învățământ superior (Legea 88/1993) și legea învățământului din 1995 (Reisz, 2007). Legea curentă (Legea nr. 199/2023, ce reia prevederi din legislația precedentă în domeniul educației) precizează că „[i]nstituțiile de învățământ superior particulare și instituțiile de învățământ superior confesionale particulare sunt persoane juridice de drept privat, fondate din inițiativa și cu resursele materiale și financiare ale unei fundații sau asociații, ale unui cult religios sau ale unei entități a cultelor recunoscute ori a altui furnizor de educație” (Art. 97, al. 1, Parlamentul României, 2023b).

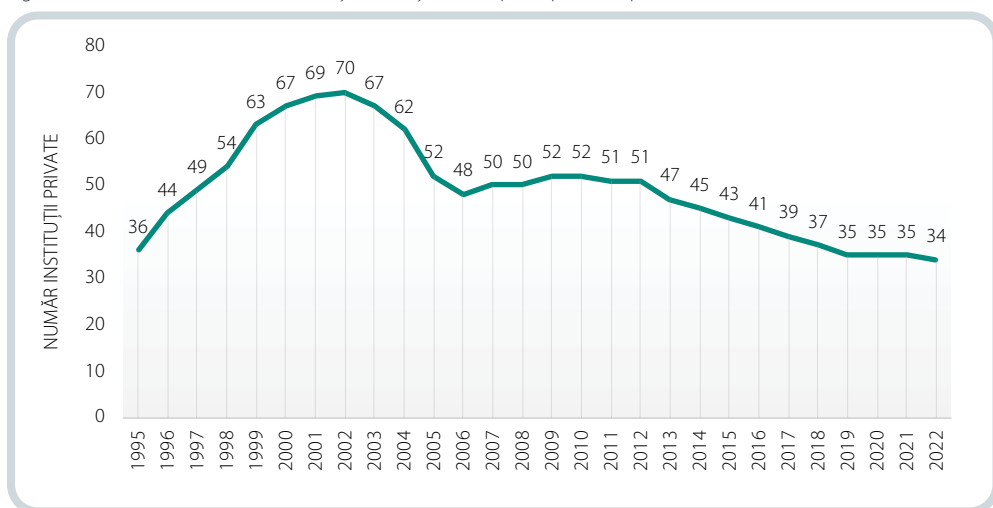
Pentru acest nivel de învățământ, autorizarea și acreditarea sunt procese în care Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior-ARACIS are un rol esențial.

La momentul redactării acestui text, lista unităților de învățământ superior private acreditate disponibilă pe pagina web a Ministerului Educației cuprinde 34 de structuri, localizate după cum urmează: 14 în București, 4 în Cluj-Napoca, câte 3 în Oradea și Iași, 2 în Constanța, și câte o instituție în Arad, Bacău, Lugoj, Pitești, Sibiu, Târgu Mureș, Timișoara și Cernica. Cea mai mare parte a acestora au fost înființate la începutul anilor 90, la scurt timp după ce inițiativa privată a fost din nou posibilă în toate sectoarele de activitate.

Figura 69 arată că ulterior unei creșteri spectaculoase, ce a culminat în 2002, când existau 70 de universități particulare, numărul structurilor private s-a înscris pe un trend descendent destul de abrupt, urmat de o revenire modestă și din nou de o tendință descrescătoare.

Un trend descendent este vizibil și în privința numărului absolut și a ponderii studenților înscriși în învățământul superior privat, raportat la numărul total de studenți (vezi Tabelul 59). De menționat și că, indiferent de forma de proprietate a universităților, potrivit datelor INS, numărul total de studenți s-a diminuat între 2014 și 2022 de la 541.653 la 538.720, reprezentând o scădere de 0,54%.

Figura 69. Dinamica numărului de instituții de învățământ superior private în perioada 1995-2022

Sursă date: INS Tempo online, SCL101A - Unitățile de învățământ, pe categorii, forme de proprietate, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe.

Tabelul 59. Numărul studenților din universități private și ponderea acestora în numărul total de studenți în perioada 2014-2022

An	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nr. studenți înscriși în unități private	77.504	70.206	66.944	67.495	65.818	67.476	68.547	67.487	63.174
Pondere din nr. total de studenți	14,3%	13,1%	12,6%	12,5%	12,3%	12,4%	12,2%	12,2%	11,7%

Sursă date: INS Tempo online: SCL103L - Studenți și cursanți înscriși în învățământul superior, pe grupe de specializări

Conform Consiliului Național pentru Finanțarea Învățământului Superior, anii 2007 și 2008 au reprezentat momentele în care capacitatea sistemului privat de a atrage studenți a fost cea mai apropiată de aceea a universităților publice (CNFIS, 2015).

În perioada următoare, o multitudine de factori, printre care declinul demografic și efectele crizei economice, au contribuit la reducerea numărului de studenți în general (Deca & Santa, 2022), universitățile private fiind deopotrivă afectate. În plus, au existat și dinamici distincte în cadrul sectorului educațional privat, ca de pildă controversa fără precedent creată în 2009 în jurul uneia dintre universitățile private cu cifra de școlarizare cea mai ridicată în acea perioadă, moment la care 100.000 de absolvenți s-au găsit în situația de a deține diplome declarate de Minister ca fiind ilegale (Usher & Williams, 2022).

Datele riguroase despre percepția publică a universităților private nu abundă, în context românesc. Ar fi însă de notat demersurile periodice ale ARACIS de examinare a opiniilor despre instituțiile de învățământ superior în rândul studenților, cadrelor didactice și angajatorilor (vezi seria de rapoarte și publicații bazate pe Barometrele Calității, edițiile 2009, 2010, 2011 și 2015, dintre care o parte sunt găzduite de pagina web a ARACIS). Toate aceste analize conțin o componentă comparativă ce permite observarea diferențelor dintre universitățile de stat și cele private la nivelul opiniilor celor trei categorii de actori (ARACIS, n.d.).

Dihotomia stat-privat este relevantă și din perspectiva modului în care universitățile private își promovează prezența publică. În acest sens, Reisz (2007) notează importanța construirii, de către universitățile private nou înființate, a legitimității ca furnizori de studii superioare, proces în care acestea fluctuează între a replica modelele existente (imitând universitățile publice) și conturarea unei identități specifice, prin care se pot distinge vizibil în cadrul ofertei educaționale. Analizând atributele universităților private prezente în România la mijlocul anilor 2000 și discursul legitimator al acestora, autorul constată că o cincime dintre universitățile examinate se auto-poziționau ca fiind similare celor publice (Reisz, 2007). Caracteristicile comune ale acestora includ istoricul îndelungat de funcționare, localizarea în București, complexitatea ofertei educaționale și numărul mare de studenți (Reisz, 2007).

Aspectul izomorfismului instituțional este punctat și de Mihuț (2022), care observă că dezvoltarea învățământului superior privat în România a avut loc într-o logică a răspunsului la cerințele pieței, actorii privați preluând rețeta instituțională a universităților publice, fără a simți nevoia de a inova.

ONG-uri furnizoare de programe de formare profesională acreditate

O sursă relevantă de informații despre implicarea ONG-urilor în furnizarea de formare profesională este Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, prin Agențiile Județene pentru Plăți și Inspecție Socială. Acestea au obligația de a publica pe site-urile lor Registrele Naționale ale Furnizorilor de Formare Profesională Autorizați (RNFFPA). Datorită faptului că fiecare agenție județeană publică informațiile în mod diferit, atât

ca format, cât și ca perioadă, o analiză sistematică a acestora este dificil de realizat. Cu toate acestea, o scurtă analiză a acestor registre în anumite județe relevă următoarele lucruri. În primul rând, cum era de așteptat, județele care includ orașele mari ale țării oferă mult mai multe programe de formare profesională, decât județele mai mici. Chiar dacă nu am realizat o analiză exhaustivă, unele exemple sunt grăitoare; de exemplu, dacă pentru perioada 2019-2023, în București au fost 2065 de programe autorizate, iar, pentru aceeași perioadă, în Bihor au fost 241 și în Botoșani 77. Calculând câte din aceste programe sunt oferite de organizații neguvernamentale (restul sunt oferite de companii sau instituții publice, inclusiv instituții de învățământ), se constată că proporțiile variază destul de mult. De exemplu, în Bistrița Năsăud, mai mult de jumătate din aceste programe sunt oferite de organizații neguvernamentale, pe când în Bacău proporția este de 18%. În București, 21% din programe sunt oferite de organizații neguvernamentale, iar în Cluj 25%.

În strânsă legătură cu componenta de formare profesională este activitatea ONG-urilor în furnizarea de programe de învățare pe tot parcursul vieții. Într-un studiu realizat de Centrul pentru Studiul Democrației în 2023, pentru Federația Patronală Concordia, autorii arată că dintre instituțiile care sunt implicate în oferirea de programe acreditate de învățare pe tot parcursul vieții, organizațiile neguvernamentale sunt printre cele mai populare (Centrul pentru Studiul Democrației, 2023). Conform datelor unui sondaj național realizat pe 1000 de respondenți, aproape 30% au afirmat că au participat la cursuri de formare profesională în ultimele 12 luni; cursurile/training-urile au fost oferite în principal de angajator sau de o organizație patronală (57%), de o organizație neguvernamentală (33%), sau de o instituție de învățământ (9%). Astfel, este evident că rolul organizațiilor neguvernamentale în direcția învățării continue este semnificativ, ceea ce confirmă rolul important pe care acestea îl pot juca în sfera educațională (Centrul pentru Studiul Democrației, 2023).

O arie specifică de formare în care ONG-urile cu activitate în domeniul educației sunt vizibile este furnizarea de programe de dezvoltare profesională continuă pentru personalul din sistemul de învățământ preuniversitar.

Formarea inițială a profesorilor nu acoperă întotdeauna la nivel optim multitudinea de competențe pe care activitatea didactică le presupune de-a lungul parcursului profesional, iar contextul mai larg în care profesorii își desfășoară activitatea nu este unul static. Diverse schimbări curriculare, inovarea la nivelul abordărilor pedagogice, creșterea rolului tehnologiei informaționale în activitatea de predare sunt doar câteva dintre aspectele cu impact asupra nevoilor de dezvoltare profesională continuă a cadrelor didactice.

De exemplu, raportul TALIS 2018 arată că ariile pe care peste 20% dintre profesorii români le-au indicat ca fiind cele unde resimt nevoia de dezvoltare profesională includ "predarea pentru elevi cu nevoi speciale de educație" (semnalată de 35% dintre profesori), "comunicarea cu persoane provenite din culturi și țări diferite", "predarea într-un mediu multicultural sau multilingv", "metode pedagogice individualizate" și "competențe TIC pentru predare" (Centrul Național de Evaluare și Examinare, 2020, p. 22). Potrivit Ministerului Educației (2023a), pe parcursul anului școlar 2022-2023, zonele de dezvoltare profesională ce au atras un interes puternic al profesorilor au inclus, printre altele, dezvoltarea competențelor digitale, educația incluzivă, educația media.

Conform rapoartelor anuale ale Ministerului Educației, o parte însemnată (48%) dintre programele de formare acreditate pe parcursul anului școlar 2022-2023 au ca furnizori asociații, fundații sau centre de formare, o tendință similară cu cea din anul școlar anterior (Ministerul Educației, 2022a; 2023a).

Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească organizațiile neguvernamentale pentru a deveni furnizori de programe de formare acreditate adresate cadrelor didactice sunt specificate în Art. 6, al. 1, lit. f) din *Metodologia-cadru privind asigurarea calității programelor pentru dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și de acumulare a creditelor profesionale transferabile*, elaborată de către Minister (Ministerul Educației, 2022b). Deținerea unei experiențe specifice de cel puțin 3 ani în domeniul educației este unul dintre criteriile avute în vedere în acest sens.

Registrul național al programelor pentru dezvoltare profesională continuă acreditate este actualizat

periodic, cea mai recentă versiune disponibilă a acestuia fiind cea din februarie 2024 (Ministerul Educației, 2024). Lista amintită include 474 de programe (spre deosebire de 565 câte figurau în lista publicată în iulie 2023, disponibilă pe pagina ministerului). Dintre acestea, aproape jumătate (235) sunt furnizate de către filialele județene ale Casei Corpului Didactic.

Aproximativ 35% dintre programele acreditate au ca furnizori asociații, fundații sau alte ONG-uri. O parte dintre aceste organizații au mai multe programe acreditate (uneori și 10), în diferite domenii tematice cu relevanță pentru profesorii ce predau în învățământul preuniversitar. În privința competențelor vizate, cele mai multe programe furnizate de ONG-uri se încadrează în domeniile tematice Competențe TIC/digitale, Management și leadership în educație, Strategii didactice de învățare-predare-evaluare, Educația copiilor cu CES, Managementul clasei de elevi și Consiliere și orientare școlară și în domeniul carierei. Câteva organizații derulează programe pe tema egalității de șanse și gen, un domeniu tematic cu o reprezentare destul de modestă în ansamblul ofertei de programe acreditate.

De remarcat că în cazul a 18 județe, în lista de programe de formare nu se regăsește niciun curs furnizat de ONG-uri. În aceste cazuri, oferta de formare este de obicei asigurată de Casa Corpului Didactic, fiind de regulă prezente și programe livrate de diverse structuri din sistemul public și/sau de universități. În schimb, o treime dintre programele de formare organizate de ONG-uri sunt inițiate de organizații din București.

Implicarea ONG-urilor în advocacy și promovarea de practici inovatoare în educație – câteva studii de caz

În această ultimă secțiune prezentăm câteva dintre proiectele unor organizații neguvernamentale care activează în domeniul educației. Toate cazurile prezentate succint substanțiază importanța acestor organizații în crearea/dezvoltarea de practici noi în domeniul educației, în domeniul advocacy, sau în ambele.

Centrul de Evaluare și Analize Educaționale (CEAE) își propune să reducă analfabetismul funcțional în România prin reformarea modului de predare, sau chiar și a atitudinii față de predare/școală, în rândul profesorilor. Practic, organizația urmărește să crească gradul de alfabetizare științifică/funcțională la copiii din România, propunând inclusiv reforme ale politicilor educaționale, menite să crească competitivitatea absolvenților români. Proiectele cele mai importante au vizat pregătirea profesorilor de școală din domenii STEM pentru abordări didactice moderne. Este de remarcat că proiectul CEAE pentru profesorii de fizică, Fizica Altfel, desfășurat pe parcursul a peste 10 ani și cuprinzând peste 2800 de profesori, a inclus componente riguroase de evaluare a impactului (cu un design experimental și analize statistice complexe), o abordare extrem de rară în contextul românesc (vezi pentru detalii CEAE, n.d.).

Fundația Noi Orizonturi (FNO) este activă, de mai bine de 20 de ani, în construirea rețelei de cluburi IMPACT. Programul IMPACT e bazat pe abordarea învățării prin experiență, tinerii fiind implicați în activități de grup prin care, cu ajutorul unor lideri și mentori, învață diverse lucruri în mod direct (FNO, n.d.). Fundația derulează și programul Școli cu sClipici, axat pe dobândirea literației timpurii în cazul copiilor/grupurilor de copii care nu au învățat să citească atunci când trebuia datorită unor situații de multe ori de natură socio-economică și Tabăra Viața, în care tinerii învață să se descurce singuri în diverse condiții, însușindu-și în același timp și valori fundamentale, precum responsabilitatea și perseverența (FNO, n.d.).

Teach for Romania se concentrează pe nevoile educaționale din sistemul de învățământ public din România și acționează punctual pentru reducerea analfabetismului (și a analfabetismului funcțional) (Teach for Romania, n.d.). În același timp, organizația oferă un program comprehensiv de formare a profesorilor care aleg să activeze în comunități vulnerabile, înțelegând că problemele generale ale învățământului sunt mult mai stringente în aceste comunități. Organizația beneficiază de o rețea extinsă de parteneri, sponsori și susținători, care îi oferă șansa sustenabilității.

Federația Coaliția pentru Educație, activă din 2015, grupează organizații neguvernamentale din domeniul educației, cu scopul de a facilita formarea unei poziții comune vis-a-vis de problemele învățământului din România și de a identifica soluții la acestea (Coaliția pentru Educație, n.d.). Reunind sub umbrela sa aproape 20 de organizații, Coaliția pentru Educație include o componentă semnificativă de advocacy, prin care încearcă să influențeze politicile educaționale în vederea reformării sistemului.

Institutul Intercultural Timișoara (IIT) este una dintre organizațiile implicate activ în sfera promovării interculturalității, toleranței și incluziunii. Pe lângă proiecte internaționale legate de modul în care este gestionată diversitatea, fie din punctul de vedere al minorităților etnice sau al migranților care locuiesc și muncesc în România, IIT implementează și acțiuni care au efecte asupra educației. De exemplu, proiectul Cetățeanul - ce are deja un istoric îndelungat - oferă susținere profesorilor de educație socială, astfel încât aceștia să poată oferi elevilor cursuri în care democrația se învață prin crearea unui proiect de politică publică, elevii dobândind noțiuni despre democrație prin activități aplicate (IIT, n.d.). De asemenea, IIT implementează și un proiect prin care democrația este comunicată tinerilor prin intermediul jocurilor, analogice sau digitale (IIT, n.d.).

Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) este o organizație care activează în domeniul educației și literației media. Organizația oferă resurse educaționale utile pentru profesorii care doresc să includă educația media în orele predate la clasă (CJI, n.d.). Mai mult, CJI contribuie și la educația civică a copiilor prin înțelesul larg acordat conceptului de educație media: problemele legate de literație media, precum discursul instigator la ură sau cyber bullying, sunt înțelese ca amenințând nucleul democratic al societății. Astfel, educația media contribuie și la dezvoltarea unei culturi politice democratice.

În mod cert, exemplelor de mai sus le pot fi adăugate numeroase alte ilustrări de organizații a căror implicare în activități și programe educaționale a produs și continuă să producă transformări cu impact benefic asupra elevilor, școlilor și, în general asupra sistemului de educație din România.

Concluzii

Educația este un domeniu cu o prezență substanțială în ansamblul sectorului ONG din România. Organizațiile clasificate în domeniul educației reprezintă 27% din totalul entităților potențial active înscrise în Registrul Național ONG, cele mai multe dintre ele înființate în perioada anilor 2010.

Datele colectate de la liderii, respectiv membrii/angajații/voluntarii din ONG-urile din educație surprind câteva aspecte importante legate de activitatea și funcționarea internă a acestor entități. Pentru cele mai multe dintre organizațiile care au ca domeniu principal de activitate educația, furnizarea de servicii de interes public (pentru care este sau nu nevoie de acreditare) reprezintă activitatea cea mai importantă pe care o derulează. În plus, o mare parte dintre ele au avut colaborări recente cu autorități/ instituții publice. Indiferent dacă educația constituie sau nu domeniul prioritar, majoritatea organizațiilor pentru care educația este una dintre ariile de activitate se confruntă, în implementarea proiectelor, cu dificultăți legate de buget și resurse umane insuficiente. Răspunsurile colectate relevă și existența unui segment de organizații în care contractarea cu normă întreagă e absentă, cu precădere în privința femeilor. Chiar dacă aspectul remunerării este nesatisfăcător pentru o parte dintre respondenți, per ansamblu organizațiile din educație par să ofere un mediu suficient de stimulant și atractiv prin care să își mențină aproape angajații și în viitorul apropiat.

Majoritatea structurilor de învățământ particulare sunt înființate de fundații sau asociații. Datele disponibile arată că, la nivel preuniversitar, pe parcursul ultimilor 10 ani a existat o creștere a numărului de unități de învățământ private, tendință vizibilă mai ales în privința grădinițelor, școlilor primare și gimnaziale și școlilor postliceale. Acestea din urmă au cuprins, începând cu anul școlar 2014-2015, peste 40% din efectivul total de elevi înscriși la acest nivel de învățământ. În privința învățământului superior, dezvoltările recente au cunoscut o dinamică diferită. Față de 2012, când funcționau 51 de universități private, numărul acestora a scăzut în prezent la 34. S-au redus, de asemenea, numărul de studenți înscriși în universități particulare, respectiv ponderea acestora în numărul total de studenți. Ar fi utile cercetări suplimentare, atât în privința nivelului preuniversitar cât și a celui universitar, care să examineze în detaliu

provocările cu care se confruntă structurile private de învățământ, din perspectiva procesului de acreditare instituțională, a stabilității financiare și imaginii publice, precum și în legătură cu aspecte ce țin de calitate și de performanță.

ONG-urile constituie o categorie importantă de furnizori de formare profesională, activitatea lor în acest sens vizând o varietate de domenii de interes pentru publicul în căutare de programe acreditate. Un segment specific de beneficiari sunt cadrele didactice din învățământul pre-universitar, pentru care oferta de formare a ONG-urilor din domeniul educației facilitează participarea la programe de dezvoltare profesională continuă.

Abordarea deficitară a raportării informațiilor despre furnizorii de programe de formare acreditate poate reprezenta o sursă majoră de dificultate în construirea unor analize riguroase (comparative și longitudinale) despre dinamica programelor de formare profesională livrate de ONG-uri.

În rândul ONG-urilor din România care activează în domeniul educației se regăsesc numeroase exemple de organizații ce derulează programe educaționale care ținesc de reducerea decalajelor de acces/rezultate în rândul elevilor. Deseori, o caracteristică importantă a acestui tip de implicare a ONG-urilor este atenția acordată proiectelor educaționale care vizează comunitățile dezavantajate, unde situațiile de vulnerabilitate socio-economică a familiilor sporesc necesitatea intervențiilor legate de educația copiilor.

ONG-uri din domeniile religie & sport

► Bogdan Voicu

România este o societate ce a pornit tranziția postcomunistă cu un nivel de participare în asociații extrem de scăzut în comparație cu restul Europei, dar care a început să crească în anii 2000, mai ales pe seama participării în asociații religioase și sportive (Voicu, 2020). De aici interesul pentru cele două tipuri de asociații. O analiză detaliată este prezentă în anexele online, această pagină sintetizând doar principalele rezultate.

Dinamica de-a lungul celor 30 de ani pentru care avem date (Tabelul 60) relevă creșterea menționată. Dincolo de diferențele dintre sondaje (BOSC tinde să subestimeze participarea în asociații, mai ales în cele religioase), toate sondajele disponibile în ultimii 15-20 de ani indică asociațiile religioase drept principalul agent de creștere al participării, cu cele sportive plasându-se fie pe locul doi, fie în plutonul de pe locul al doilea. Este de remarcat și faptul că deși comparativ cu restul țărilor europene România atrage puțini membri în asociații, în ceea ce le privește pe cele religioase participarea ca procent în total populație adultă este una dintre cele mai ridicate din Europa.

Tabelul 60. Participarea declarată în asociații sportive și religioase

Anul:	1993	1998	1999	2008	2009	2010	2012	2016	2018	2023
Tip asociație	sursa: EVS/WVS BOP EVS/WVS EVS RES/CSES BOSC WVS BOSC EVS/WVS BOSC									
organizații religioase	5%	2%	4%	9%	3%	1%	20%	3%	17%	8%
sport/recreere	3%		2%	3%	1%	1%	8%	2%	8%	4%

Cifrele reprezintă ponderea celor ce declară că participă în fiecare tip de asociație. Suma pe coloană poate teoretic depăși 100%, dat fiind că fiecare respondent poate participa în oricâte tipuri de asociații dorește. Celulele goale indică absența datelor. EVS=European Values Study, WVS=World Values Survey, RES=Romanian Election Study, CSES=Comparative Study of Election Systems, BOP=Barometrul de Opinie Publică (Fundația Soros). Datele sunt preluate din Voicu (2020).

Dinamica ponderii membrilor în asociații nu se reflectă în ce privește numărul de organizații existente. Numărul de organizații înființate anual se menține relativ constant, ceea ce conduce la o creștere spectaculoasă a numărului total de ONG-uri în fiecare dintre cele două domenii. Atât în ce privește sportul, cât religia, numărul organizațiilor din domeniu se dublează în 2022 față de 2010. Totuși, deși atrag cei mai mulți membri, nici organizațiile sportive, nici cele religioase nu sunt printre cele mai numeroase categorii de ONG-uri. Aceasta sugerează o densitate mare de membri pe organizație, mai mare decât în cazul altor domenii.

Angajații din ONG-urile sportive lucrează multe ore pe săptămână, dar dacă eliminăm caracteristicile lor individuale efectul de sector dispare, cu alte cuvinte nu este datorită sectorului ci datorită tipului de angajat. În schimb, angajații din ONG-urile sportive au o loialitate scăzută față de acestea, și acuză un burnout mai ridicat decât orice alt tip de ONG, exceptându-le pe cele religioase care au o prevalență a burnout-ului autoestimat în sector mult mai mare decât orice alt tip de ONG.

Organizații civice, de advocacy și drepturile omului

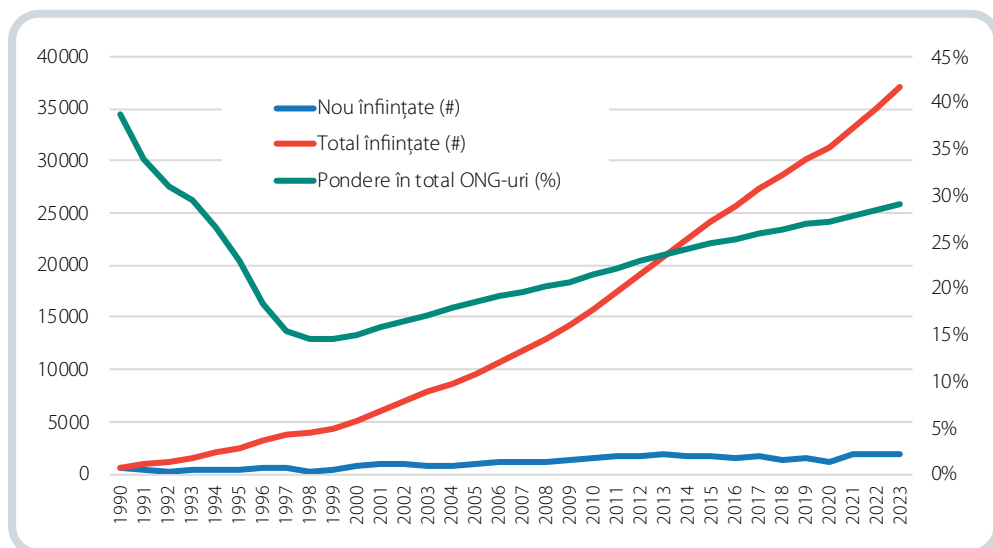
► Mircea Comșa

Adeseori, sectorul ONG este echivalat cu versiunea sa activă în spațiul promovării politicilor publice, a îndeplinirii rolului de watch-dog, de apărător al drepturilor omului. Astfel de ONG-uri se ocupă cu apărarea libertăților civile, advocacy, controlul guvernanților, propunerea de legi etc. Am adunat la un loc toate aceste entități în ceea ce etichetăm, pentru fluenta textului, drept “ONG-uri civice”, domeniul fiind extins și prin includerea ONG-urilor ce furnizează resurse altor ONG-uri.⁴⁸

Dinamica înregistrării ONG-urilor civice

Numărul ONG-urilor din sectorul civic înregistrate în Registrul Național ONG a crescut constant după 1990 (Figura 70) cu o medie de aproximativ 1080 pe an. Desigur, au fost perioade în care creșterea medie a fost mai mică (500 în 1990-2001), respectiv mai mare (1600 în 2010-2023). În ceea ce privește ponderea ONG-urilor civice în total ONG-uri, lucrurile stau diferit. Până în 1999, ponderea a scăzut foarte mult, de la 39% la 14%. Ulterior, ponderea a crescut an de an ajungând la 29% în 2023. Prin urmare, în prezent, din totalul ONG-urilor, ONG-urile din domeniul civic reprezintă aproape o treime (aproximativ 37 mii). Desigur, o parte dintre aceste ONG-uri realizează și alte tipuri de activități decât cele de tip civic (vezi metodologia cu privire la identificarea sectorului principal de activitate al ONG-urilor).

Figura 70. Dinamica înregistrării în Registrul Național ONG - ONG-uri civice

Sursa: Calcule pe baza înregistrărilor din Registrul Național ONG. Axa din stânga indică numărul ONG-urilor din domeniul civic (înființate în acel an, respectiv până în acel an inclusiv), iar axa din dreapta indică ponderea ONG-urilor din domeniul civic în total ONG-uri. Domeniul principal de activitate al ONG-urilor a fost stabilit folosind diferite cuvinte cheie. Aproximativ 30% dintre ONG-uri nu au fost clasificate în niciunul dintre domeniile considerate. Din cauza acestor limite, estimările trebuie privite cu anumite rezerve.

⁴⁸ Bogdan Voicu, Gabriel Bădescu, Claudiu Tufis, Ovidiu Voicu. (2022). *Reprezentări despre ONG-urile active în domeniile politicului, guvernării sau drepturilor omului*. Centrul Inovația Publică. <https://www.inovarepublica.ro/wp-content/uploads/2022/12/perceptii-ONG-PGDO-2021.pdf>

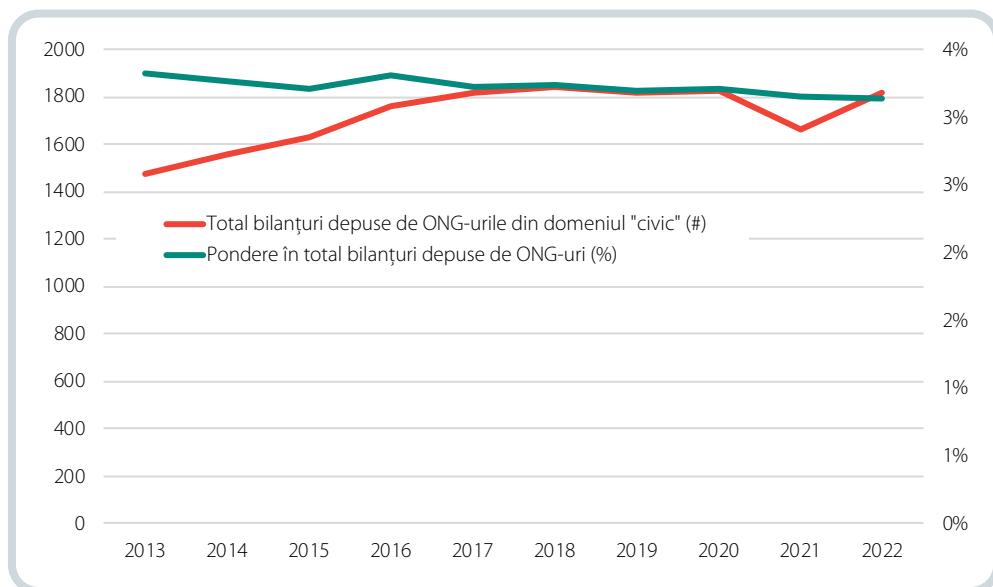
Analize pe datele de la ANAF

În această secțiune vom prezenta dinamica mai multor indicatori așa cum rezultă aceasta din datele furnizate de ANAF. Reamintim faptul că domeniul principal de activitate al ONG-urilor a fost stabilit folosind diferite cuvinte cheie. Aproximativ 30% dintre ONG-uri nu au fost clasificate în niciunul dintre domeniile considerate. Suplimentar, datele ANAF par să fi fost preluate exact așa cum au fost completate (declarat) de către reprezentanții ONG-urilor, fără corecții ulterioare, motiv pentru care uneori, în cazul unor indicatori și ONG-uri apar valori care fie au fost declarate greșit, fie au fost introduse greșit. Din cauza acestor limite, estimările prezentate trebuie privite cu anumite rezerve.

Numărul ONG-urilor care au depus bilanțul la ANAF

Aproximativ 3% din totalul ONG-urilor care au depus bilanț la ANAF în perioada 2013-2022 fac parte din domeniul civic (Figura 71). Numărul ONG-urilor civice care au depus bilanț crește ușor în timp de la aproximativ 1500 la 1800 la jumătatea perioadei, apoi se stabilizează (exceptând anul 2021 când numărul scade la 1600). Estimările prezentate în secțiunile următoare se bazează strict pe datele ONG-urilor civice care au depus bilanțul și au furnizat datele cu privire la indicatorii în discuție (majoritatea celor care au depus bilanțul au și furnizat datele solicitate).

Figura 71. Dinamica bilanțurilor depuse la ANAF - ONG-uri civice

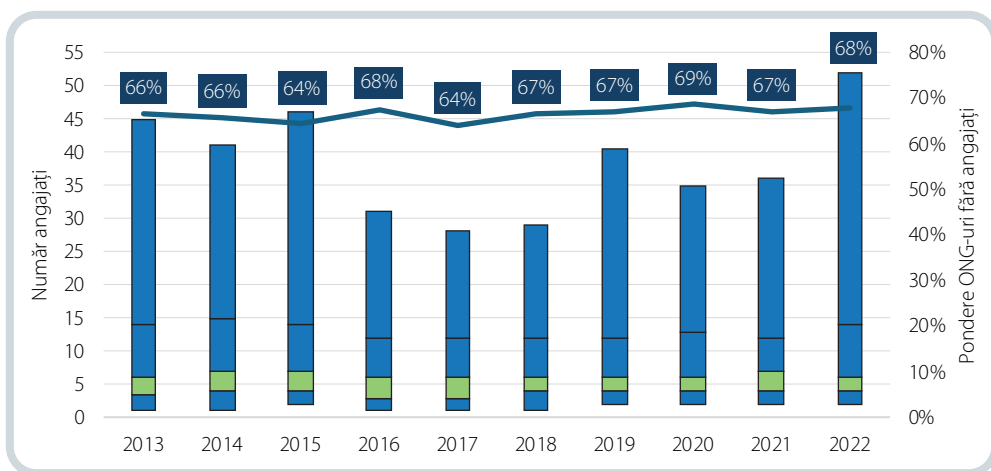
Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF. Axa din stânga indică numărul ONG-urilor din domeniul civic care au depus bilanț la ANAF, iar axa din dreapta indică ponderea acestui număr din total ONG-uri care au depus bilanț. Domeniul principal de activitate al ONG-urilor a fost stabilit folosind diferite cuvinte cheie. Aproximativ 30% dintre ONG-uri nu au fost clasificate în niciunul dintre domeniile considerate. Din cauza acestor limite, estimările trebuie privite cu anumite rezerve.

Dinamica numărului de angajați

Aproximativ 64-69% din ONG-urile civice nu au angajați (Figura 72, linia albastră). Aceste ONG-uri, fie au o activitate redusă, fie activitățile sunt realizate strict de către voluntari. Numărul de angajați este stabil în timp. Dacă ne raportăm doar la ONG-urile civice care au cel puțin un angajat și le ordonăm crescător în funcție de numărul de angajați, observăm că primele 25% dintre aceste ONG-uri au cel mult unul sau doi angajați, primele 50% au cel mult 2-3 angajați, primele 75% au cel mult 2-3 angajați, primele 90% au cel mult 5-8 angajați, iar cele mai mari 3% au cel puțin 16 angajați. Diferențele dintre ONG-uri sunt stabile și mici în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 este în jur de 2 pe parcursul perioadei).

Numărul total al angajaților din ONG-urile civice se situează cu mici fluctuații în intervalul 4-6 mii, ceea ce reprezintă o pondere de aproximativ 2% din totalul angajaților ONG-urilor. Aceste estimări trebuie privite cu o anumită precauție (graficul asociat este inclus în anexele online). Imprecizia estimărilor este o consecință a lipsei informațiilor cu privire la domeniul principal de activitate al ONG-urilor (definirea strict prin intermediul codurilor CAEN subestimează numărul ONG-urilor din domeniul civic), respectiv a posibilelor erori din datele de bilanț depuse de ONG-uri.

Figura 72. Dinamica indicatorului număr angajați – ONG-uri civice

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF. Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au angajați. 64-68% din ONG-urile civice nu au angajați (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut angajați în 2022 și le ordonăm crescător după numărul de angajați, primele 25% dintre acestea au avut cel mult doi angajați, primele 50% aveau cel mult patru angajați, primele 75% aveau cel mult șase angajați, primele 90% aveau cel mult 14 angajați, iar ultimele 3% au avut cel puțin 52 angajați.

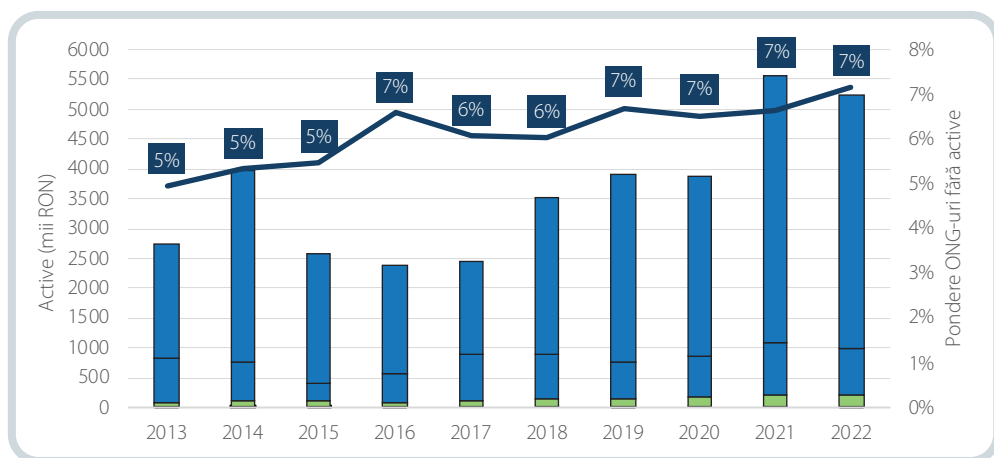
Dinamica indicatorilor financiari

În cadrul acestei secțiuni prezentăm dinamica (2013-2022) mai multor indicatori financiari asociați ONG-urilor civice (active, active nete, adică active minus datoriile, capitaluri, venituri, cheltuieli, excedent / deficit). Datele prezentate sunt prelucrări ale datelor ANAF. În cazul activelor am păstrat valorile declarate de ONG-uri în bilanțurile anuale. În cazul celorlalți indicatori financiari am ajustat valorile cu inflația astfel încât să putem compara longitudinal valorile prezentate. Valorile monetare prezentate în grafice sunt în mii RON. Pe lângă valorile monetare, am inclus în grafice și ponderea ONG-urilor civice care iau valoarea zero la indicatorul respectiv.

Dat fiind faptul că acești indicatori nu au o distribuție normală, am preferat să nu-i sintetizăm sub forma valorilor medii (acestea ar fi mult prea mult influențate de cazurile cu valori extrem de mari), ci sub forma mai multor percentile (25, 50=mediana, 75, 90 și 97). Așa cum am explicat și în alte capitole, percentilele caracterizează modul cum se distribuie ONG-urile. De exemplu, cu referire la indicatorul active, dacă percentila 25 ia valoarea 10 mii, aceasta înseamnă că un sfert dintre ONG-urile civice au active de cel mult 10 mii RON; dacă percentila 50 ia valoare 75 mii, atunci jumătate din ONG-uri au active de cel mult 75 mii RON.

Figura 73 prezintă datele despre activele raportate de ONG-urile civice. În primii cinci ani ai perioadei de referință valorile percentilelor sunt stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urilor civice (percentila 50) au valori ale activelor de cel mult 11-14 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 24 mii RON în 2022. Majoritatea (90%) ONG-urilor civice au valori ale activelor de cel mult un milion RON, indiferent de anul de referință. Diferențele dintre ONG-uri sunt relativ stabile în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 variază pe parcursul perioadei în intervalul 63-85). Aproximativ 5-7% dintre ONG-urile civice nu au active, funcție de anul de referință.

Figura 73. Dinamica indicatorului active – ONG-uri civice

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate). Linile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au active. 5-7% din ONG-urile civice nu au active (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut active în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut active în valoare de cel mult trei mii RON, primele 50% cel mult 24 mii RON, primele 75% cel mult 217 mii RON, primele 90% cel mult 979 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 5230 mii RON.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile civice, putem calcula ponderea domeniului civic din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 2-3% (graficul asociat este inclus în anexele online). Activele însumate ale ONG-urilor civice cresc relativ constant pe tot parcursul perioadei de la aproximativ 0,8 la 1,6 miliarde RON. Reamintim că aceste estimări sunt mai degrabă orientative (vezi comentariile anterioare pe această temă).

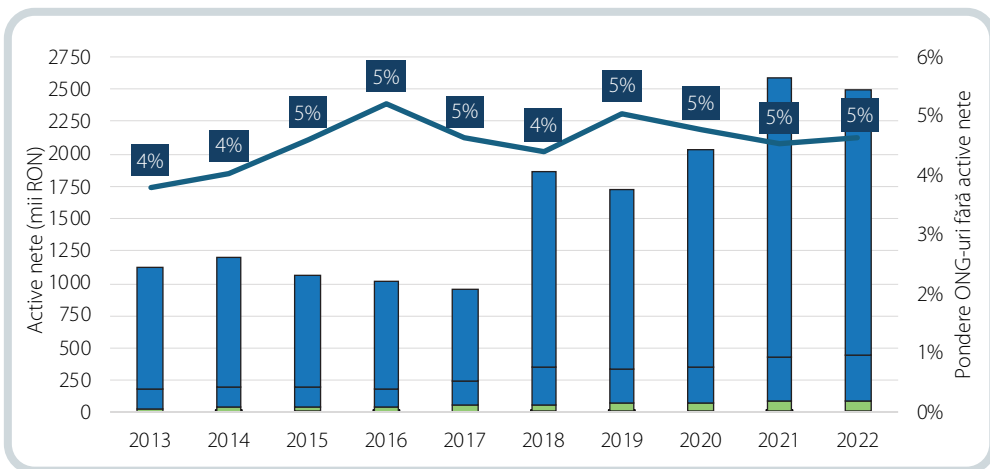
Figura 74 prezintă datele despre activele nete (active minus datoriile) raportate de ONG-urile civice. În primii cinci ani ai perioadei de referință valorile percentilelor sunt relativ stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urilor civice (percentila 50) au valori ale activelor nete de cel mult 4-6 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 10 mii RON în 2022. În primii cinci ani majoritatea (90%) ONG-urilor civice au valori ale activelor nete de cel mult 200 mii RON, valoarea acestora crescând apoi an de an până la 441 mii RON în 2022.

Diferențele dintre ONG-uri tind să crească în timp (exceptând anul 2013, raportul dintre percentila 75 și percentila 25 crește pe parcursul perioadei de la 139 la 354). Aproximativ 4-5% dintre ONG-urile civice nu au active nete, funcție de anul de referință.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile civice, putem calcula ponderea domeniului civic din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 1-2% (graficul asociat este inclus în anexele online). Activele nete (active minus datorii) însumate ale ONG-urilor civice cresc aproape constant pe tot parcursul perioadei de la aproximativ 250 la 740 milioane RON, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 74. Dinamica indicatorului active nete (active minus datorii) – ONG-uri civice

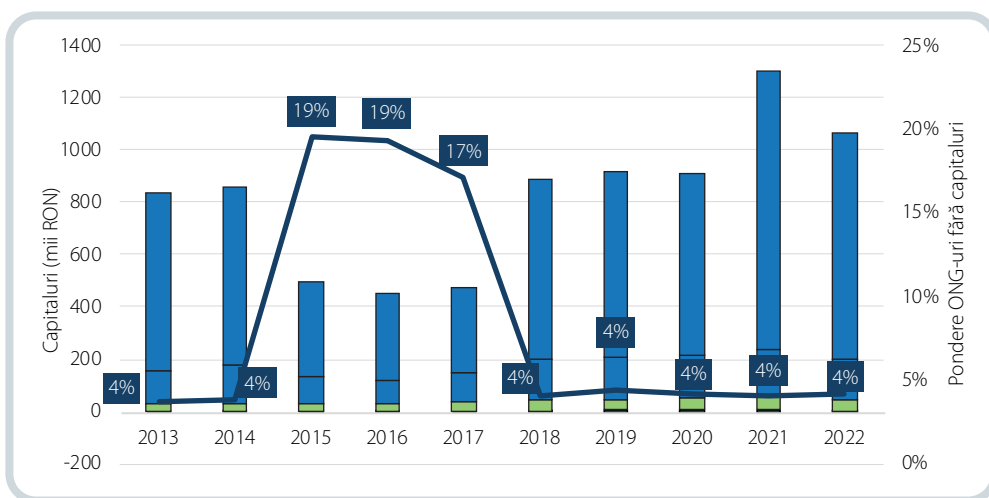

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate). Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au active nete. 4-5% din ONG-urile civice nu au active nete (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut active nete în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut active nete în valoare de cel mult o mie RON, primele 50% cel mult 10 mii RON, primele 75% cel mult 97 mii RON, primele 90% cel mult 441 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 2501 mii RON.

Figura 75 prezintă datele despre capitalurile raportate de ONG-urile civice. În primii cinci ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale percentilelor sunt relativ stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urile civice (percentila 50) au valori ale capitalurilor de cel mult 3-4 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând puțin până la 5 mii RON în 2022. În primii cinci ani majoritatea (90%) ONG-urilor civice au valori ale capitalurilor de cel mult 150 mii RON, valoarea acestora crescând în următorii ani la aproximativ 200 mii RON. Diferențele dintre ONG-uri tind să fie stabile în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 50 oscilează pe parcursul perioadei în jurul valorii 10). Aproximativ 4% dintre ONG-urile civice nu au capitaluri, funcție de anul de referință.

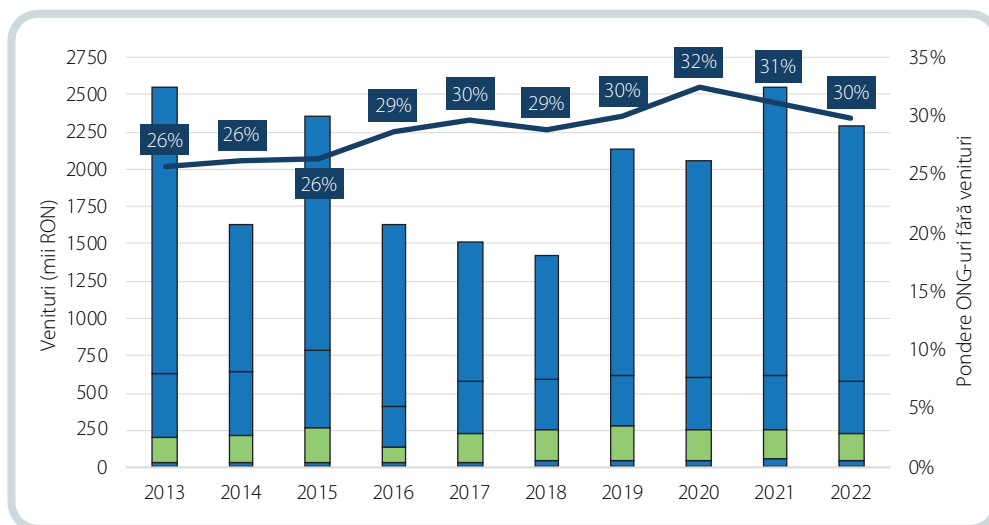
Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile civice, putem calcula ponderea domeniului civic din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în zona 1-2% (graficul asociat este inclus în anexele online). Capitalurile ONG-urilor civice sunt relativ mai mici în primii cinci ani ai perioadei (145 milioane RON), apoi cresc la aproximativ 350 milioane RON, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 75. Dinamica indicatorului capitaluri – ONG-uri civice

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au capitaluri. 4% din ONG-urile civice nu au capitaluri (foarte probabil, datele aferente anilor 2015-2017 au fost colectate diferit / greșit) (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut capitaluri în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut capitaluri în valoare de cel mult o mie RON, primele 50% cel mult cinci mii RON, primele 75% cel mult 47 mii RON, primele 90% cel mult 201 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 1062 mii RON.

Figura 76. Dinamica indicatorului venituri – ONG-uri civice

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au venituri. 26-32% din ONG-urile civice nu au venituri (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut venituri în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut venituri în valoare de cel mult șapte mii RON, primele 50% cel mult 42 mii RON, primele 75% cel mult 227 mii RON, primele 90% cel mult 583 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 2294 mii RON.

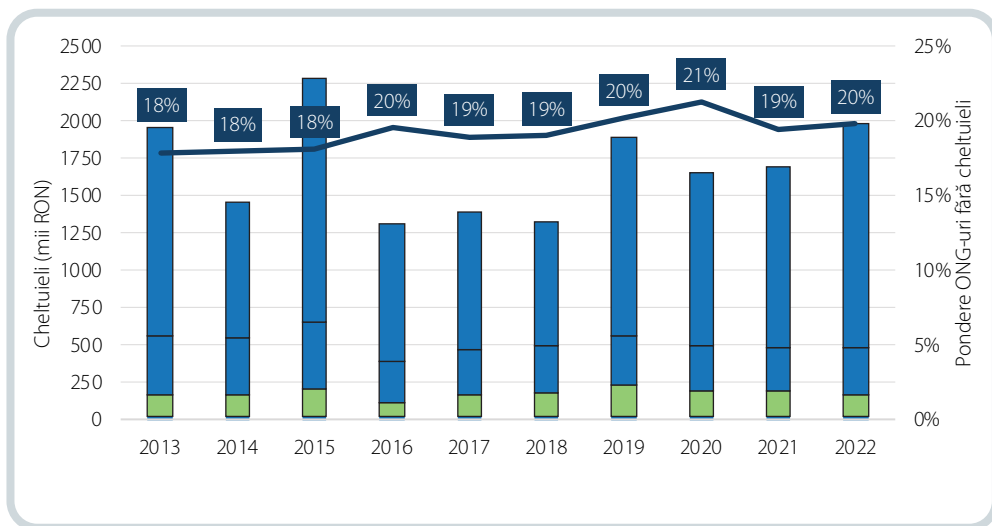
Figura 76 prezintă datele despre veniturile raportate de ONG-urile civice. În primii cinci ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale centilelor sunt mai degrabă stabile, apoi cresc ușor de la un an la următorul. Jumătate dintre ONG-urile civice (percentila 50) au valori ale veniturilor de cel mult 5-6 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând ușor până la șapte mii RON în 2022. Majoritatea (90%) ONG-urilor civice au valori ale veniturilor de aproximativ 600 milioane RON, valoarea fiind relativ stabilă în timp. Diferențele dintre ONG-uri mai degrabă fluctuează în timp, cu o ușoară tendință de scădere în ultimii ani (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 variază în intervalul 28-52). Aproximativ 20-25% dintre ONG-urile civice nu au venituri, funcție de anul de referință.

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile civice, putem calcula ponderea domeniului civic din total. Valoarea indicatorului se situează, cu unele fluctuații, în jur de 3-6% (graficul asociat este inclus în anexele online). Veniturile însumate ale ONG-urilor cresc pe parcursul perioadei de la aproximativ 380 la 560 milioane RON (870 milioane în 2020), cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 77 prezintă datele despre cheltuielile raportate de ONG-urile civice. În primii cinci ani ai perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale centilelor sunt destul de stabile, apoi cresc ușor. Jumătate dintre ONG-urile civice (percentila 50) au valori ale cheltuielilor de cel mult 21-23 mii RON la începutul perioadei, valoarea acestora crescând apoi la 25 mii RON în 2022. Majoritatea (90%) ONG-urilor civice au valori ale cheltuielilor de cel mult 400-650 mii RON, indiferent de anul de referință. Diferențele dintre ONG-uri fluctuează în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 oscilează pe parcursul perioadei în intervalul 41-95). Aproximativ 18-21% dintre ONG-urile civice nu au cheltuieli, funcție de anul de referință.

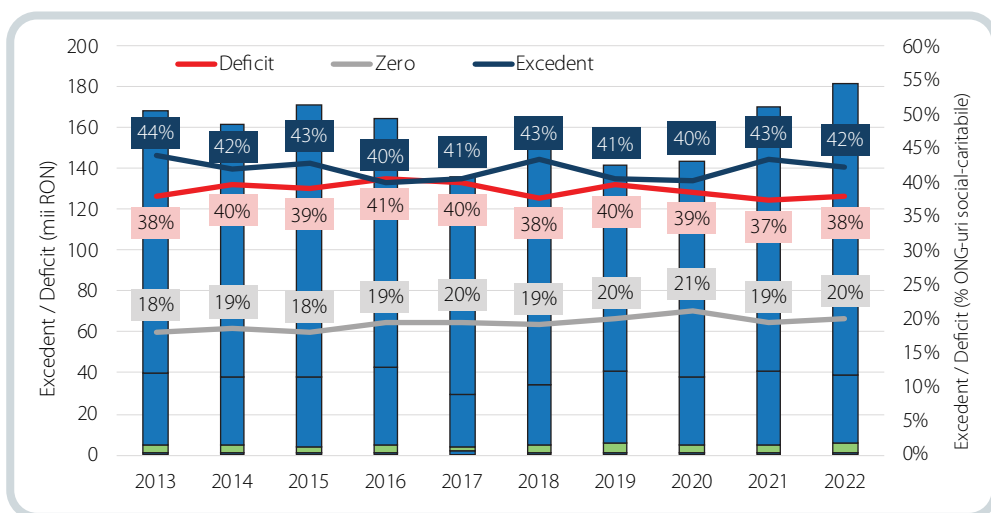
Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urilor, respectiv pentru ONG-urile civice, putem calcula ponderea domeniului civic din total. Valoarea indicatorului se situează, cu mici fluctuații, în jur de 3-7% (graficul asociat este inclus în anexele online). Cheltuielile însumate ale ONG-urilor civice sunt în general stabile pe parcursul perioadei (aproximativ 500 milioane RON), cu mici excepții (850 milioane în 2020), cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 77. Dinamica indicatorului cheltuieli – ONG-uri civice

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Liniile orizontale negre reprezintă centilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au cheltuieli. 18-21% din ONG-urile civice nu au cheltuieli (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut cheltuieli în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut cheltuieli în valoare de cel mult trei mii RON, primele 50% cel mult 25 mii RON, primele 75% cel mult 172 mii RON, primele 90% cel mult 483 mii RON, iar ultimele 3% cel puțin 1977 mii RON.

Figura 78. Dinamica indicatorului excedent / deficit – ONG-uri civice

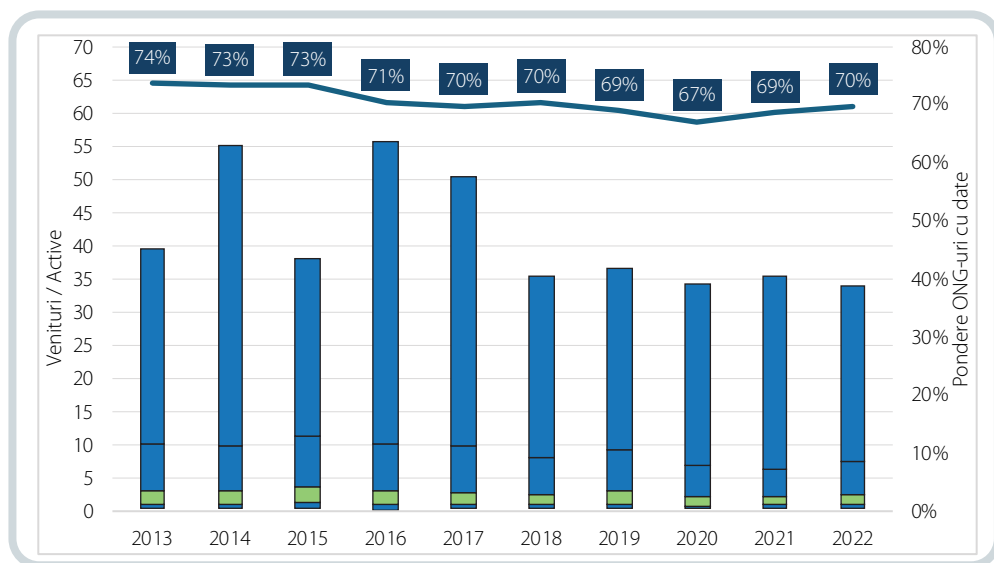
Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF (valori declarate ajustate cu inflația). Linile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Linile colorate continue indică ponderea ONG-urile civice care au excedent (linia albastră), sunt pe zero (linia gri), respectiv pe deficit (linia roșie). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice din 2022 și le ordonăm crescător după valoarea acestui indicator, primele 25% dintre acestea au avut un ușor deficit (o mie RON), primele 50% au fost pe zero, primele 75% au avut un excedent de cel mult cinci mii RON, primele 90% au avut un excedent de cel mult 38 mii RON, iar ultimele 3% au avut un excedent de cel puțin 181 mii RON.

Figura 78 prezintă datele despre excedentul / deficitul raportat de ONG-urile civice. Cu foarte mici variații, aproape 40% dintre aceste ONG-uri sunt pe deficit (cel mai adesea valorile sunt relativ mici), o cincime sunt "pe zero", iar aproximativ 40% au excedent. Pe tot parcursul perioadei de referință valorile ajustate cu inflația ale percentilelor sunt destul de stabile. Indiferent de an, jumătate dintre ONG-urile civice (percentila 50) au valori ale excedentului nule (sunt "pe zero" sau au un deficit destul de mic). Aproape indiferent de an, majoritatea (90%) ONG-urilor civice au valori ale excedentului de cel mult aproximativ 37 mii RON. Diferențele dintre ONG-uri sunt de asemenea aproape stabile în timp (raportul dintre percentila 75 și percentila 25 variază în intervalul 32-58).

Dacă însumăm valorile asociate acestui indicator pentru toate ONG-urile, respectiv pentru ONG-urile civice, putem calcula ponderea domeniului civic din total. Valoarea indicatorului se situează, cu unele excepții, în jurul valorii de 3% (graficul asociat este inclus în anexele online). Similar, excedentul însumat al ONG-urilor civice variază pe parcursul perioadei în jurul valorii de 33 milioane RON, cu precauțiile amintite și mai sus.

Figura 79 prezintă datele despre raportul dintre venituri și active a ONG-urilor civice. Cu anumite limite, putem considera că acest indicator indică eficiența activității ONG-urilor. O valoare subunitară a acestui indicator semnifică o eficiență redusă, iar o valoare supra-unitară semnifică o eficiență crescută. Eficiența ONG-urilor civice variază destul de puțin de la un an la altul. Astfel, primele 25% dintre ONG-urile civice au o valoare a raportului apropiată de zero. Primele 50% dintre aceste ONG-uri au o valoare cel mult unitară, primele 75% au o valoare de aproximativ 2-4, primele 90% au o valoare de 6-11, iar ultimele 3% au o valoare de cel puțin 34-56 (funcție de an). Aceste estimări se bazează pe valorile declarate de 67-74% dintre ONG-urile civice. Pentru restul de aproximativ 30%, valorile indicatorilor sunt zero sau lipsesc.

Figura 79. Dinamica raportului dintre venituri și active – ONG-uri civice

Sursa: Prelucrări ale datelor ANAF. Liniile orizontale negre reprezintă percentilele 25, 50, 75, 90 și 97. Valorile sunt calculate raportat la ONG-urile civice care au raportat venituri și active de cel puțin un RON. 67-74% din ONG-urile civice sunt în această situație (linia albastră). Zona colorată diferit este cea dintre mediană (cuartila 2 / percentila 50) și percentila 75 (cuartila 3). Exemplu de citire: dacă considerăm ONG-urile civice care au avut active și venituri în 2022 și le ordonăm crescător după valoarea raportului dintre cei doi indicatori (venituri / active), primele 25% dintre acestea au o valoare a raportului apropiată de zero, primele 50% o valoare de cel mult 1, primele 75% o valoare de cel mult 3, primele 90% o valoare de cel mult 8, iar ultimele 3% o valoare de cel puțin 34.

Concluzii

Numărul ONG-urilor care au legătură cu domeniul civic este de aproximativ 37 de mii conform analizelor pe date din Registrul Național ONG. Aproximativ 1800 dintre ONG-urile civice au depus bilanț la ANAF. ONG-urile civice reprezintă aproape o treime din totalul ONG-urilor. Ponderea a fost maximă (39%) la începutul perioadei analizate (1990-2023), apoi a scăzut la 14%, după care a crescut la 29%. Numărul ONG-urilor civice înregistrate a crescut relativ constant după 1990 cu o medie de 1080 pe an (500 în 1990-2001, respectiv 1600 în 2010-2023).

Aproximativ 64-69% din ONG-urile civice nu au angajați. Dintre cele cu angajați, jumătate au cel mult 2-3 angajați și doar 3% au mai mult de 16 angajați. În perioada 2013-2022 numărul total al angajaților din ONG-urile civice respectiv (4-6 mii), numărul angajaților dintr-un ONG mediu, mai degrabă a oscilat.

Indicatorii financiari (active, venituri, cheltuieli, excedent) asociați ONG-urilor civice tind să se îmbunătățească în timp (2013-2022), existând două perioade stabile: 2013-2017 (valori mai mici) și 2018-2022 (valori mai mari). În general, pentru fiecare indicator, observăm atât o creștere a valorilor însumate cât și a valorii mediane (respectiv valorile centilelor considerate). Indiferent de anul de referință, aproximativ jumătate dintre ONG-urile civice au o eficiență redusă a activității (raportul dintre venituri și active este subunitar).

Organizații de/ pentru tineret

▶ Vlad Dumitrescu

Introducere

În acest capitol, ne propunem să explorăm tematica organizațiilor de/ pentru tineret, să identificăm criteriile pentru definirea acestora și să înțelegem distincțiile sau similitudinile dintre cele două titulaturi. De asemenea, ne propunem să identificăm dimensiunea sectorului neguvernamental destinat tineretului și să evidențiem caracteristici specifice ale acestui sector. În plus, ne propunem să identificăm câteva particularități ale profilului persoanelor tinere care lucrează în sectorul neguvernamental din România.

Metodologie

Pentru identificarea organizațiilor de/ pentru tineret incluse în orizontul de cercetare, în prezenta analiză s-a avut în vedere căutarea prin cuvinte cheie în scopul/ obiectivele organizațiilor înscrise în Registrul Național ONG (tinere, tineret, tanar, tinarul, tineri, student, youth, young, jeunesse, jeune, Jugend, fiatal, ifjusag etc.).

În prezenta analiză nu au fost incluse structurile administrației publice centrale și locale cu responsabilități în domeniul tineretului (structuri ale Ministerului Tineretului și Sportului) și nici structuri precum Fundațiile Județene pentru tineret și a Municipiului București. Cu toate acestea, pentru Fundațiile Județene am accesat site-ul oficial al Fundației Naționale pentru Tineret pentru informații relevante în acest sens.

Sectorul de/ pentru tineret

● Definirea sectorului

Strategia de Tineret a ONU "Tineret 2030", urmărește viziunea pentru "o lume în care drepturile tuturor persoanelor tinere sunt realizate, și fiecare persoană tânără își atinge întregul potențial". Chiar dacă nu propune o definiție, strategia folosește terminologia de "youth-led organizations" adică organizații conduse de persoane tinere/ organizații de tineret, fără a pune un accent special pe importanța lor strategică.

Strategia pentru Tineret 2030 a Consiliului Europei reprezintă o inițiativă importantă dedicată "promovării valorilor fundamentale ale drepturilor omului, democrației și statului de drept pentru persoanele tinere din Europa". Diferit de ONU, această strategie folosește terminologia mai generală de "youth organisations" și le menționează mai ales în raport cu contribuția lor importantă adusă la educația pentru drepturile omului și susținerea accesului persoanelor tinere la drepturi fundamentale.

Concomitent, Strategia UE pentru Tineret 2019-2027 își propune să încurajeze "participarea tinerilor la viața democratică, facilitând accesul la resursele necesare pentru implicarea lor socială și civică". Aici avem o nuanțare mai clară a definiției organizațiilor, în sensul folosirii terminologiilor de "youth organisations", tradus în limba română ca organizații de tineret și "organisations working with young people", tradus în limba română ca "organizații care lucrează cu tineri".

Astfel, chiar dacă organizațiile neguvernamentale dedicate tineretului sunt indispensabile pentru

furnizarea serviciilor în această sferă, observăm din diferite politici internaționale/ europene o lipsă a unei definiții comune pentru aceste tipuri de organizații cât și măsuri clare direcționate specific înspre acestea.

La nivel național, atunci când vorbim despre tineri, conform Legii Tinerilor (L350/2006), ne referim la cetățenii cu vârste cuprinse între 14 și 35 de ani, chiar dacă la nivel internațional/ european acest interval diferă. De asemenea, Legea Tinerilor definește clar societatea civilă în domeniul tineretului (Capitolul III, Structurilor neguvernamentale de și pentru tineret) astfel:

- a. Organizațiile neguvernamentale DE și PENTRU tineret
- b. Fundațiile județene pentru tineret și a municipiului București și Fundația Națională pentru Tineret
- c. Consiliul Național al Tineretului (nu este o structură existentă/ funcțională).

Organizațiile neguvernamentale DE tineret sunt persoanele juridice de drept privat și fără scop patrimonial (inclusiv federații), care funcționează în condițiile OG 26/2000 și care îndeplinesc cumulativ următoarele criterii: a) scopul prevăzut în statut vizează direct domeniul tineretului, iar pentru realizarea acestuia majoritatea obiectivelor asumate sunt adresate tinerilor; b) cel puțin două treimi din numărul total al membrilor sunt tineri.

Organizațiile neguvernamentale PENTRU tineret sunt persoanele juridice de drept privat și fără scop patrimonial (inclusiv federații), care funcționează în condițiile OG nr.26/2000 și al căror scop prevăzut în statut vizează direct domeniul tineretului, iar pentru realizarea acestuia majoritatea obiectivelor asumate sunt adresate tinerilor.

O particularitate a ecosistemului organizațiilor de/ pentru tineret din România o constituie Fundațiile județene pentru tineret și a municipiului București cât și Fundația Națională pentru Tineret. Fundațiile sunt constituite în baza prevederilor Decretului-lege nr.150/1990, care sunt persoane juridice de drept privat și de utilitate publică, autonome, neguvernamentale, nepolitice și fără scop lucrativ, unice la nivelul fiecărui județ și al municipiului București, ale căror adunări generale sunt constituite din reprezentanții organizațiilor neguvernamentale DE tineret care își au sediul în unitatea administrativ-teritorială respectivă și care își exprimă adeziunea la scopul acestora.

Problema definirii integrate sau separate a organizațiilor dedicate tineretului, în afara sintagmelor menționate în lege, este relevantă în special în cazul organizațiilor neguvernamentale care lucrează pentru tineri. Majoritatea acestora, care nu sunt exclusiv sau predominant dedicate tineretului, pot desfășura activități în interesul persoanelor tinere, dar și în alte domenii precum educație, social, sănătate, mediu etc. iar o încadrare exactă fie în categoria de sau pentru tineret nu se poate realiza decât fie prin propria declarație a organizațiilor fie prin verificarea individuală a statutelor acestor organizații și urmărirea activității lor.

Definirea sectorului

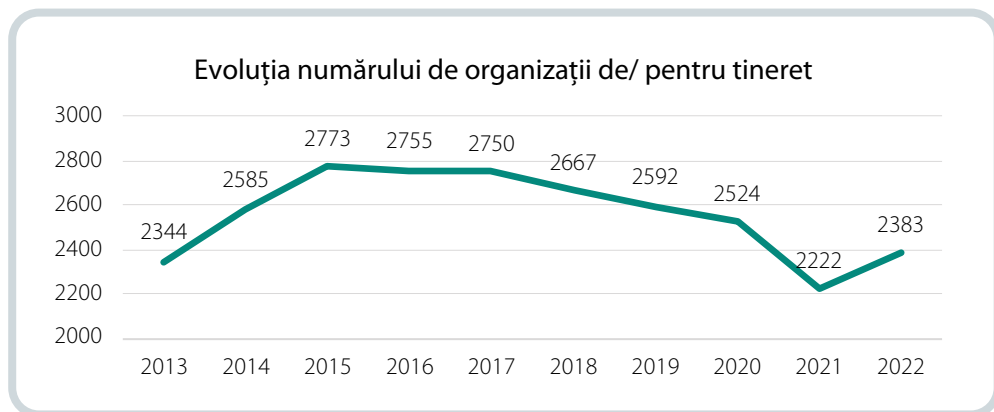
Din datele culese și folosite pentru Studiul România 2017. *Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, din totalul de 42707 organizații neguvernamentale active la momentul respectiv conform Institutului Național de Statistică, s-au identificat, conform metodologiei mai sus menționate, un număr de **2434** de organizații de/ pentru tineret. Astfel, aproape 6% din organizațiile neguvernamentale active din România puteau fi încadrate în această categorie.

Pentru prezentul exercițiu, extindem aria de dimensionare și ne uităm la evoluția numerică a organizațiilor de/ pentru tineret în intervalul 2013 – 2022 (Figura 80).

Se poate constata un declin constant în numărul acestor tipologii de organizații, care ar putea avea mai mulți factori, inclusiv cel legat de pandemia COVID19 în anii 2020 – 2021. Cu toate acestea, în Barometrul Liderilor ONG 2023, 39% din total respondenți s-au auto definit ca organizație de/ pentru tineret, din care 23% organizație **de** tineret și 77% organizație **pentru** tineret. Acest aspect poate indica, pe de o parte, o activitate mare a organizațiilor de/ pentru tineret, chiar dacă numeric puține, iar pe de altă parte se

corelează cu slaba modalitate de identificare corectă a acestor tipologii de organizații, având în vedere că încadrarea se realizează pe bază de auto identificare și nu poate fi controlată decât printr-o cercetare amănunțită a actelor și activității acestor organizații.

Figura 80. Evoluția înființării de organizații de/ pentru tineret

Sursa: RN-ONG, prelucrare FDSC

● Caracteristici ale sectorului de tineret

Dacă comparăm datele din Barometrul Liderilor ONG 2023 între organizațiile de/ pentru tineret și restul respondenților, observăm într-o primă instanță că nu există diferențe majore între categorii. Ceea ce poate însemna, în mod evident, că organizațiile de/ pentru tineret sunt parte integrantă clară a ecosistemului neguvernamental din România, având mai mult sau mai puțin aceleași caracteristici ca cele enunțate în capitolele anterioare. Cu toate acestea, din analiza realizată se pot identifica câteva particularități ale organizațiilor de/ pentru tineret, care au reieșit în urma aplicării Barometrului Liderilor ONG 2023.

Organizațiile de/ pentru tineret au ca domeniu principal de activitate în cea mai mare parte educația iar aproape 48% dintre organizațiile participante la studiu s-au (auto) încadrat în această categorie. Această încadrare este disproporționată față de alte domenii de activitate, următoarea fiind cea de social/ caritabil, abia la 12%.

Astfel, având în vedere diferența destul de mare a procentajului, ar putea exista o disproporționalitate în adresarea nevoilor cât mai multor persoane tinere din România de către organizațiile de/ pentru tineret.

Aproape jumătate dintre organizațiile de/ pentru tineret incluse în analiză își desfășoară activitatea local în mediul urban iar 21% dintre acestea la nivel național. Mai puține organizații de/ pentru tineret își desfășoară activitatea la nivel local în mediul rural (15%) și la nivel european/ internațional (15%), ceea ce denotă de asemenea o lipsă de reprezentativitate la nivel geografic.

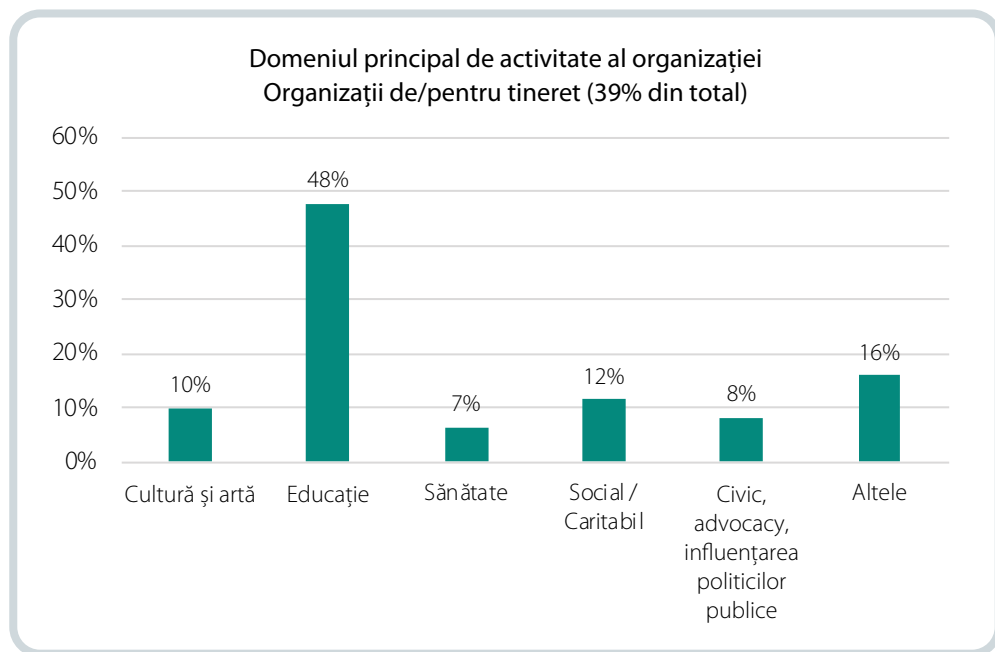
La nivel de management, observăm că organizațiile de/ pentru tineret folosesc într-o măsură mai mică instrumente precum plan strategic, strategie de fundraising, manual de proceduri interne comparativ cu alte tipologii de organizații incluse în analiză. Cu toate acestea, utilizează mai des instrumente precum: strategie de marketing, strategie de comunicare și strategie de management de voluntari.

O altă particularitate a organizațiilor de/ pentru tineret este că acestea lucrează mai mult cu voluntari comparativ cu restul organizațiilor incluse în analiză. Astfel, doar 2% declară că lucrează exclusiv cu personal angajat (față de 10,3% pentru celelalte tipuri de organizații) iar 42% declară că lucrează exclusiv cu voluntari (față de 29% pentru celelalte tipuri de organizații). Numărul mediu de angajați pentru organizațiile de/ pentru tineret în 2023 are o valoare mediană de 4, aproape la jumătate față de celelalte

tipuri de organizații iar salariul mediu net lunar pentru un angajat cu normă întreagă este mai mic cu minim 5 procente față de celelalte tipologii de organizații.

Figura 81. Domeniul principal de activitate al organizațiilor de/ pentru tineret

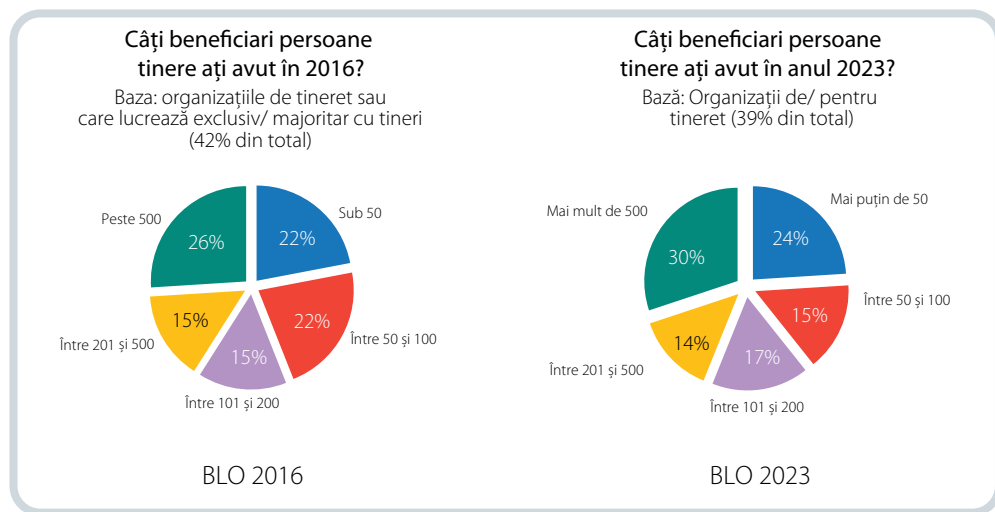
Sursa: BLO 2023

Procentul persoanelor care sunt membre în organizații de/ pentru tineret (24%) este mai mic față de celelalte tipologii de organizații (53%) și de media per total respondenți (40%).

Față de exercițiul din 2016 privind numărul de persoane tinere deservite, observăm o creștere a procentului de organizații din eșantion care lucrează cu peste 500 beneficiari, însă mediana este de 170 de persoane tinere beneficiare în anul 2023.

O particularitate a organizațiilor de/ pentru tineret este posibilitatea implicării de personal specializat în activitățile desfășurate – lucrătorii de tineret. Conform standardului ocupațional, un lucrător de tineret mobilizează tinerii în scopul dezvoltării abilităților de viață și a comportamentelor pro active, stimulând viața asociativă și cooperarea în rândul tinerilor, facilitând participarea acestora la viața comunității (Autoritatea Națională pentru Calificări, standard ocupațional Lucrător de Tineret, 2012).

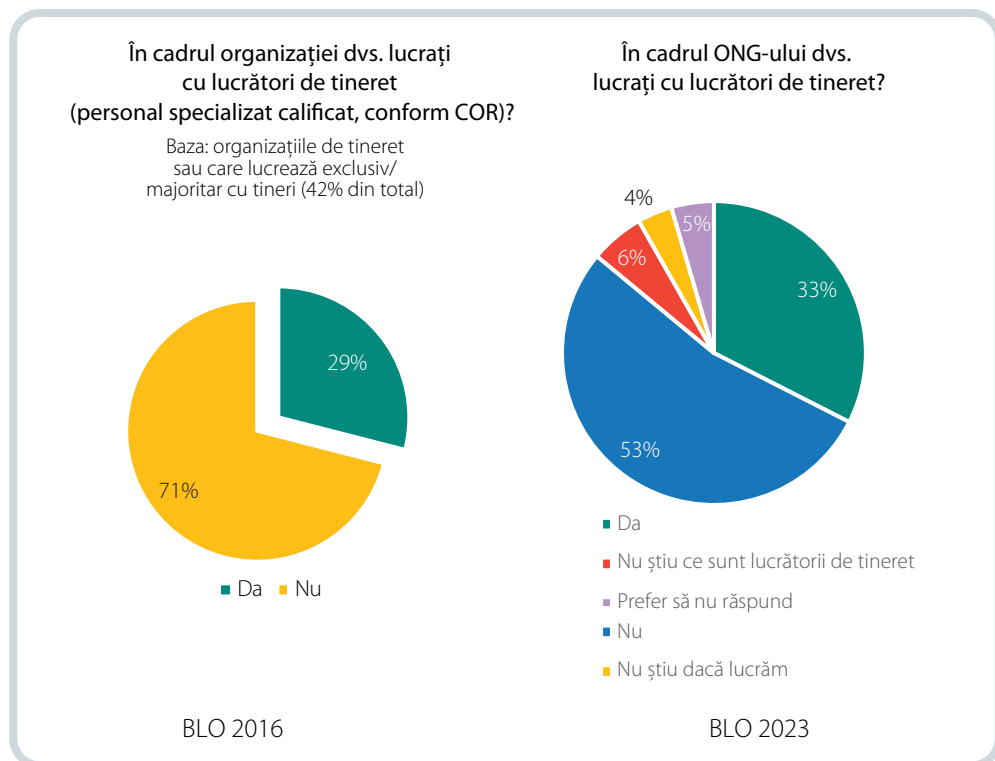
Figura 82. Număr beneficiari tineri deserviți în 2022 și 2023 de către o organizație de/pentru tineret

Sursa: BLO 2016 și 2023

Cu toate acestea, din datele BLO 2016, 71% dintre organizațiile identificate ca fiind de/ pentru tineret nu lucrau cu lucrători de tineret, iar dacă o făceau, aproape jumătate dintre ele implicau maxim 2 lucrători de tineret.

Figura 83. Utilizarea de lucrători de tineret

Sursa: BLO 2016 și 2023

În 2023 observăm o creștere a numărului de organizații care lucrează cu lucrători de tineret cu până la 33%, însă rămâne constantă implicarea a maxim 2 lucrători per organizație. Facem această afirmație însă cu precauția faptului că parte din această creștere poate proveni din diferențele de structură dintre cele două eșantioane comparate.

Specific sectorului neguvernamental de/ pentru tineret este de asemenea efervescența organizării de proiecte/ evenimente. Astfel, conform Barometrul Liderilor ONG 2016, 41% din totalul respondenților au organizat peste 8 evenimente/ proiecte în anul 2015. În anul 2023 49% dintre respondenți au organizat peste 8 evenimente/ proiecte.

Bugetul total de venituri pentru anul 2022 pentru organizațiile de/ pentru tineret se situează în cea mai mare parte fie sub 45.000 lei (22%) fie între 45.000 și 225.000 lei (23%) iar cele mai importante surse din care organizațiile au obținut venituri în 2023 sunt destul de echilibrate între donatori individuali (30%), donatori *corporate* (22%) și donatori instituționali (40%). Chiar dacă mic, se remarcă și un procent de 5% de venituri obținute din activități economice.

● Profilul persoanelor tinere care activează în ONG

Din analiza datelor reieșite din Barometrul Liderilor ONG și Barometrul membrilor, angajaților și voluntarilor, realizate de FDSC în anul 2023 am extras un profil generalist al persoanelor tinere care sunt implicate în sectorul neguvernamental.

Astfel, o mare parte din persoanele tinere sunt fie implicate voluntar (43%) fie angajate (39%) pe bază de expertiză specifică, manager de proiect sau persoană de comunicare, mai degrabă decât lideri ai organizațiilor, având astfel puține atribuții de decizie. Este interesant de menționat că mai mult de 70% sunt provenite dintr-un mediu urban mare, 75% sunt persoane de gen feminin, 73% au studii superioare.

Persoanele tinere sunt de asemenea mai conectate la diferite platforme sociale, 92% dintre acestea folosind Facebook, 90% Instagram, 83% YouTube și 40% Tiktok.

Vechimea în organizație pentru persoanele tinere este sub 5 ani (83%) iar organizația în care activează tinde să fie în domeniul educației sau social/ caritabil și puțin eterogenă, în sensul în care nu există procente ridicate de categorii diverse de persoane angajate.

Caseta 2. FDSC și persoanele tinere din sectorul neguvernamental.

Având în vedere că în România nu există un context de învățare exclusiv dedicat persoanelor tinere care vor să se pregătească pentru a lucra în ONG, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile a înființat în 2019 Programul3, "o mișcare, o școală, un spațiu de învățare, de motivare, de conectare, de practică pentru dezvoltarea continuă a societății civile românești și nu numai". Programul3 aduce împreună persoane tinere interesate să lucreze și să dezvolte al treilea sector, mai ales prin noi abordări, învățând în același timp de la profesioniști în domeniu. Programul3 propune un proces de învățare de la șase luni la un an de zile, structurat în două semestre cu o curriculumă predefinită, la care se adaugă un proces particularizat de învățare, în funcție de nevoile și interesele fiecărei persoane. Semestrul I este dedicat conținuturilor tehnice ce țin de lucru în ONG, cu introducere în management de ONG și dezvoltare de abilități esențiale de lucru în sector. Semestrul II este dedicat conținuturilor tematice de lucru în sector precum drepturile omului, participare civică, protecția mediului etc. În cei 5 ani de program, s-a testat pentru fiecare generație în parte o curriculumă specifică și adaptată, care include o serie de acțiuni (evenimente, întâlniri de comunitate, masterclass-uri) care au dus la dezvoltarea de competențe de management și tematice pe diferite zone de interes ale sectorului pentru peste 170 de persoane tinere care au trecut prin program, persoane care sunt în continuare implicate activ în societatea civilă.

Cu referire la munca lor, pentru persoanele tinere se înregistrează un procent mai scăzut față de cele adulte pentru sentimentul că fac o muncă utilă (86% la persoane tinere versus 91% la persoane adulte) și nu au tot timpul sentimentul că pot influența decizii importante (doar 44% din persoanele tinere declară acest aspect). Persoanele tinere au mai puține ore de munca într-o săptămână obișnuită în cadrul ONG-ului în care activează (o mediană de 25 de ore față de 35 de ore la persoanele adulte) iar 75% dintre acestea lucrează de la distanță, față de 60% dintre persoanele adulte. 37% dintre persoanele tinere consideră că au nevoie de pregătire suplimentară pentru a face față bine sarcinilor lor (față de doar 29% dintre persoanele adulte). De asemenea, 37% consideră că eforturile și realizările în munca lor sunt plătite corespunzător. 64% din persoanele tinere ar fi în mare și foarte mare măsură fericiți/e să-și petreacă restul carierei în organizația în care lucrează acum, față de 82% dintre persoanele adulte. Peste un an, 63% din persoanele tinere (față de 80% dintre cele adulte) apreciază că vor fi în aceeași organizație și 76% încă în sectorul neguvernamental.

Cu referire la raportarea față de vulnerabilitatea diferitelor categorii de populație, pentru persoanele tinere se înregistrează procentaje mai mari în medie cu peste 20% din total față de persoanele adulte la întrebarea dacă diferite persoane vulnerabile au nevoie de ajutor. Aceeași valoare se înregistrează și la întrebarea ce este considerat vulnerabil, persoanele tinere având o înțelegere mai extinsă asupra termenului de vulnerabilitate, cu percepții mai pozitive decât cele ale persoanelor adulte (i.e 48% din persoanele tinere consideră că persoanele vulnerabile sunt victime ale societății, față de doar 33% dintre persoanele adulte).

Concluzionând, dacă am face un profil general pentru persoana tânără care activează într-un ONG, aceasta ar fi de gen feminin, cu studii superioare, care locuiește într-un oraș mare, activă pe social media, în special Facebook și Instagram. Lucrează fie în regim voluntar fie angajată de până în 5 ani într-o organizație cu personal puțin eterogen, care activează în domeniul educației. Are puține atribuții de decizie și, astfel, nu are tot timpul sentimentul că poate influența decizii importante, chiar dacă consideră că face o muncă utilă. Lucrează mai puțin ca număr de ore față de persoanele adulte, în special remote, și consideră că eforturile și realizările în muncă ar putea fi plătite mai bine. Este mai puțin susceptibilă să rămână în aceeași organizație pentru o perioadă lungă de timp, dar are disponibilitate de a lucra în sector. Această persoană este deschisă de a integra contextul mai larg al persoanelor vulnerabile din societate, cu o înțelegere mai mare și mai pozitivă a fenomenului.

Concluzii și recomandări

Cu referire la faptul că există o multitudine de cercetări și analize realizate în legătură cu persoanele tinere, însă mai puține cu referire directă la structura și funcționarea organizațiilor de/ pentru tineret se recomandă includerea în diferite astfel de demersuri și a unei componente care să surprindă specific suportul acordat persoanelor tinere de către organizațiile de/ pentru tineret, cum ar fi includerea unui capitol dedicat în Diagnoza care ar trebui să fie realizată pentru Situația tineretului și așteptările sale de către Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse.

Deși Legea Tinerilor definește clar societatea civilă din domeniul tineretului, o încadrare exactă fie în categoria „de tineret”, fie „pentru tineret” se poate realiza prin propria declarație a organizațiilor sau prin verificarea individuală a documentelor oficiale ale acestor organizații și urmărirea activității lor. Astfel, ar fi utilă existența unui registru național al organizațiilor de/ pentru tineret care să identifice mai clar aceste organizații.

Având în vedere concentrarea multor organizații de/ pentru tineret pe domeniul educației, cu activitate la nivel local, în special în zone urbane, se poate aprecia că multe din nevoile reale ale tinerilor la nivel național nu sunt adresate prin lipsă de reprezentativitate. Chiar dacă aceste nevoi ar putea fi acoperite și de alte tipologii de organizații, nu se poate determina procentajul. Astfel, este de dorit diversificarea tipologiilor de intervenții ale organizațiilor de/ pentru tineret dincolo de zona educațională cât și cooperarea cu alte tipologii de organizații, care ar putea veni cu intervenții complementare.

Chiar dacă organizațiile de/ pentru tineret sunt parte integrantă clară a ecosistemului neguvernamental din România, având mai mult sau mai puțin aceleași caracteristici generale, se poate aprecia că este o mai mare nevoie de a dezvolta capacitatea lor organizațională, în special pe zona de management strategic, consolidarea surselor de venit, creșterea numărului de persoane angajate și membre. Astfel, dezvoltarea unor programe specifice în acest sens este de dorit, fie că vorbim de autorități publice fie de alți actori privați. De asemenea, având în vedere bugetul total de venituri limitat al acestor organizații, ar fi oportună încurajarea finanțărilor pentru tineret, în special din mediul privat, spre exemplu înființarea unui Fond de Tineret, gestionat din interiorul societății civile.

Cu referire la profilul persoanei tinere care lucrează în mediul ONG putem distinge anumite particularități ale noii generații care nu pot fi ignorate și care dacă nu sunt adresate ar putea exista riscul, în timp, ca din ce în ce mai puține persoane tinere să vină înspre sector și să rămână în sector. Astfel, pe lângă implicarea persoanelor tinere în inițiative precum Programul3, este vitală adaptarea organizațiilor neguvernamentale la aceste noi realități și noi profiluri, prin conștientizarea lor și, mai ales, prin crearea de procese organizaționale incluzive, care să țină cont de aceste particularități.

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

REFERINȚE

- Aghajanyan, T., & Dvarionas, D. (2020). The perspectives of sustainable social services provision through local NGOs in Lithuania. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 47-65.
- Ahrendt, Daphne; Mascherini, M., Sándor, E., Ganko, I., Jansova, E., Kärkkäinen, O., Mereuta, C., Monteleone, C., Prina, C., di Vozzo, D. (2022), *Living, working and COVID-19 in the European Union and 10 EU neighbouring countries*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Ailincăi, A.A. (2023) *Raport de analiză privind activitatea ONG-urilor și a nevoilor strategice din Municipiul și Județul Iași: 2022-2023*, proiect ONGteca, Iași: Fundația Serviciilor Sociale Bethany, Fundația Comunitară Iași, Asociația Civica.
- Alcock, P. (2010). A Strategic Unity: Defining the Third Sector in the UK. *Voluntary Sector Review*, 1(1), 5–24. <https://doi.org/10.1332/204080510X496984>
- Amnesty International (2019). *Laws designed to silence: The global crackdown on civil society organizations*, London: Amnesty International.
- Anheier, H. (2005) *Nonprofit Organisations – Theory, management and policy*, New York: Routledge.
- Anheier, H. K., & Salamon, L. M. (2006). The nonprofit sector in comparative perspective. Pp. 89-116 in Steinberg, W.W. & Powell. R. (eds.). *The nonprofit sector: A research handbook*. Yale University Press.
- ARACIP. (2024a). Registrul național al unităților de învățământ acreditate. 12.02.2024. Disponibil la <https://aracip.eu/categorii-documente/info-unitati-Invatamant-registre>
- ARACIP. (2024b). Registrul național al unităților de învățământ autorizate să funcționeze provizoriu. 12.02.2024. Disponibil la <https://aracip.eu/categorii-documente/info-unitati-Invatamant-registre>
- ARACIS. (n.d.). Broșuri și cărți. Disponibil la <https://www.aracis.ro/brosuri-si-carti/>
- Asociația pentru Relații Comunitare (ARC). (2020). Raport anual ARC/ 2020.
- Asparouhov, T., & Muthén, B. (2014). Auxiliary Variables in Mixture Modeling: Three-Step Approaches Using Mplus. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 21(3), 329-341. <https://doi.org/10.1080/10705511.2014.915181>
- Bacă, B. (2022). Practice theory and postsocialist civil society: Toward a new analytical framework. *International Political Sociology*, 16(1), olab021.
- Bădescu, G. (2003). Social trust and democratization in the post-communist societies. Pp. 120-39 in Bădescu, G., & Uslaner, E. M. (Eds.). *Social capital and the transition to democracy*. London: Routledge.
- Bădescu, G., & Sum, P. (2005). Historical legacies, social capital and civil society: Comparing Romania on a regional level. *Europe-Asia Studies*, 57(1), 117-133.
- Bădescu, G., Sum, P., & Uslaner, E. M. (2004). Civil society development and democratic values in Romania and Moldova. *East European Politics and Societies*, 18(2), 316-341.
- Balogh, M., Radu, B. (2013) *Public policy analysis*, București: Tritonic.
- Baluch, A. M. (2017). Employee perceptions of HRM and well-being in nonprofit organizations: Unpacking the unintended. *The International Journal of Human Resource Management*, 28(14), 1912-1937.
- Baños Smith, H. (2006). International NGOs and impact assessment. Can we know we are making a difference? *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 11(2), 157-174. <https://doi.org/10.1080/13569780600671021>
- Barna, C. (2014). *Atlasul economiei sociale. România 2014*. București: Institutul de Economie Socială.
- Bebbington, A. (2007). Social capital and development studies II: can Bourdieu travel to policy?. *Progress in development studies*, 7(2), 155-162.
- Benefacts (2021). *Nonprofit Sector Analysis. 2021*, accesat la 13.01.2024 la <https://benefactslegacy.ie/wp-content/uploads/2022/03/benefacts-nonprofit-sector-analysis-2021.pdf>

- Bernhard, M. (1993). Civil society and democratic transition in East Central Europe. *Political science quarterly*, 108(2), 307-326.
- Beugelsdijk, S. and van Schaik, A.B.T.M. (2005) Social capital and growth in European regions: an empirical test, *European Journal of Political Economy*, 21(2): 301-324.
- Bibu, N., Lisetchi, M., & Brancu, L. (2013). Particularities of Non-governmental Organizations' Financing. The Bunea, A. (2007). *Civil society as "mushrooming" NGOs? Western assistance and the Re-building of Civic Sphere in Post-communist Romania and Poland*. MA Thesis, CEU Budapest.
- Bidet, E. (2010). Social Economy. In S. Toepler & H. Anheier (Eds.), *International Encyclopedia of Civil Society* (pp. 1405–1410). Springer.
- Bochsler, D., & Juon, A. (2020). Authoritarian footprints in central and eastern Europe. *East European Politics*, 36(2), 167-187.
- Bogdan, C. (2023) Engaging with refugees in times of conflict and social acceleration: Romanian civil society and the war in Ukraine. *Civil Szemle*, 2, 119.
- Borgers, J., Pilgaard, M., Vanreusel, B., & Scheerder, J. (2018). Can we consider changes in sports participation as institutional change? A conceptual framework. *International Review for the Sociology of Sport*, 53(1), 84-100. doi:10.1177/1012690216639598
- Bouchard, M. J., & Rousseliere, D. (2015). Introduction. The weight, size and scope of the social economy. In M. J. Bouchard & D. Rousseliere (Eds.), *The Weight of the Social Economy. An International Perspective* (pp. 141–158). P. I. E. Peter Lang.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital, pp. 241-58 in Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Westport, CT: Greenwood
- Brown, L. D. (1991) Bridging organizations and sustainable development. *Human Relations* 44(8), 807–831.
- Brzustewicz, P., Escher, I., Hatami, A., Hermes, J., Keränen, A., & Ulkuniemi, P. (2022). Emergence of social impact in company–NGO relationships in corporate volunteering. *Journal of Business Research*, 140, 62-75.
- Calderón-Orellana, M., Aparicio, A., & López–Huenante, N. (2023). COVID-19's impact on worker stress in human service organizations: The mediating role of inclusion. *Plos one*, 18(12), e0295743.
- Caligiuri, P., Mencin, A., & Jiang, K. (2013). Win–win–win: The influence of company-sponsored volunteerism programs on employees, NGOs, and business units. *Personnel Psychology*, 66(4), 825-860.
- Călin. A. (coord.) (2020) *Rapid Assessment of Romanian CSO in the Context of COVID-19*. Washington, D.C. : World Bank Group.
- Capital, W. I. S. (2000). Social capital: implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Research Observer*, 15(2), 225-49.
- Cavicchi, C., & Vagnoni, E. (2023). Digital information systems in support of accountability: The case of a welfare provision non-governmental organisation. *The British Accounting Review*, 55(5), 101112.
- Centrul Cultural Clujean (CCC). (2020). Poziție privind schema de ajutor de stat pentru sectorul cultural propusă de către Guvernul României, publicat 20 noiembrie 2020. Disponibil la <https://cccluj.ro/pozitie-privind-schema-de-ajutor-de-stat/>
- Centrul de Evaluare și Analize Educaționale (CEAE). (n.d.). *Studiu de impact. Programul "Fizica Altfel"*. Disponibil la <https://ceae.ro/studiu-de-impact/>
- Centrul Național de Evaluare și Examinare. (2020). *TALIS 2018. Raport național. Analiza mediului educațional din România*. CNEE, București. Disponibil la https://rocnee.eu/images/rocnee/fisiere/talis/Raport_national_TALIS_2018.pdf
- Centrul pentru Inovare Publică, CeRe: Centrul de Resurse pentru participare publică, ActiveWatch, Asociația pentru Tehnologie și Internet – ApTI (2024). *Ștarea democrației în 2023*. București: Grupul „ONG-uri pentru Cetățean”

- Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI). (n.d.). *Educație media*. Disponibil la <https://cji.ro/subject/educație-media/>
- Centrul pentru Studiul Democrației. (2023). *Raport de cercetare. Participarea în programe de învățare continuă în România. Studiu elaborat pentru Confederația Patronală Concordia*. Disponibil la <https://d-ng6bz1fhn09.cloudfront.net/media/2023/11/raport-de-cercetare-final.pdf>
- Centrul Român de Politici Europene (CRPE). (2023). *Eforturi pentru a rezista în vremuri turbulente. Evaluarea sustenabilității OSC-urilor și a impactului în creșterea al amenințărilor externe*. Disponibil la https://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2023/07/raport_crpe_CSOSustenabilitate_ro-1.pdf
- Charity Aid Foundation (2016-2023), *CAF World Giving Index*, <https://www.cafonline.org/about-us/research/caf-world-giving-index>
- Charycka, B., Gumkowska, M., Bednarek, J. (2021) 2021. *The Capacity of NGOs in Poland. Key Facts*, Varșovia: The Klon/Jawor Association.
- Chaves, R., & Monzon, J. L. (2007). *The Social Economy in the European Union. European Economic and Social Committee (EESC)*. <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-31-12-784-en-c.pdf>
- Cibian, Ș., Drăgan, M., Fierăscu, S., Beserman, E.D., Fejes, Z.L., Rușitoru, I., Cârnu, A. (2023) *Studiu privind Dezvoltarea Societății Civile din Țara Făgărașului*, Făgăraș: Editura Institutului de Cercetare Făgăraș.
- Cibian, Ș., Fejes, Z. L. (2022). *Intervenția societății civile din România în adresarea crizei umanitare din Ucraina 2022: contribuții și provocări*, Făgăraș: Editura Institutului de Cercetare Făgăraș.
- Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților (CDMiR). (2023). *Contribuția Coaliției pentru Drepturile Migranților și Refugiaților în contextul războiului din Ucraina*. Disponibil la <https://cdmir.ro/wp/wp-content/uploads/2023/08/EV02-contributia-CDMiR.pdf>
- Coaliția pentru Educație. (2020). *Impactul ONG-urilor în domeniul educației în timpul pandemiei COVID-19*. Disponibil la https://coalitiaedu.ro/studii-cercetari/raportul-ong_pandemie/
- Coaliția pentru Educație. (n.d.). *Despre noi*. Disponibil la <http://coalitiaedu.ro/despre-noi-2/>
- Code for Romania (n.d.). *Povestea noastră*. Disponibil la <https://www.code4.ro/ro/povestea-noastra>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, S95-S120.
- Comșa, M., Gheorghită, A., & Tufiș, C. D. (2009). *Alegerile pentru Parlamentul european. România. 2009*, Cluj: Presa Universitară Clujeană.
- Conference of INGOs of the Council of Europe (2009), *Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process*, Council of Europe, Strasbourg. Disponibil la: <https://www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation>
- Conovici, I. (2013). *Organizațiile cu profil religios angajate în economia socială în România*. FDSC (IES).
- Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS). (2015). Raport public anual 2014. Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun. Disponibil la https://www.edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/studii%20si%20analize/2016/CNFIS/CNFIS-Raport-public2014_final.pdf
- Constantinescu, S. (2012a). *Atlasul economiei sociale România, 2011*. FDSC (IES).
- Constantinescu, S. (2012b). *Atlasul economiei sociale România, 2012*. FDSC (IES).
- Constantinescu, S. (2013a). *Economia socială și ocuparea forței de muncă. Furnizorii de formare profesională și servicii de stimulare a ocupării*. FDSC (IES).
- Constantinescu, S. (2013b). *Economia socială și ocuparea forței de muncă. Integrarea grupurilor vulnerabile pe piața muncii*. FDSC (IES).

Cotoi, C., & Mateescu, O. (2013). *Economie sociala, bunuri si proprietati comune in Romania*. Polirom.

Council of the European Union (2023), *Council Conclusions on the application of the EU Charter of Fundamental Rights; The role of the civic space in protecting and promoting fundamental rights in the EU*, Brussels, 24 februarie 2023

Craiovan, P. M. (2015). Burnout, depression and quality of life among the Romanian employees working in non-governmental organizations. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 187, 234-238.

CSR Media. (2022). Dinamica și Perspectiva Domeniului CSR în România. Disponibil la <https://www.csrmedia.ro/studiu-csr-media-71-dintre-companii-definesc-responsabilitatea-sociala-ca-strategie-sustenabila-de-business/>

CSRMEDIA.ro & Valoria Business Solutions (2023), *Studiu: Dinamica și perspectiva domeniului CSR – ediția 2022*, București.

Culturadata Interactiv (2021) *Inventarierea organizațiilor neguvernamentale culturale din România*, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală. Accesat 21 ianuarie 2024 la <https://culturadata.ro/interactiv/arhiva/organizatii-neguvernamentale-culturale/>

Curaj, A., Mitroi, M., Paul, C., Simion, E., Ionescu, O., Coșcodaru, R., & Dinu, A.M. (2021). Sustenabilitate și dezvoltare în sistemul antreprenorial din România. Studiu exploratoriu. UEFISCDI. Disponibil la <https://accelerate.gov.ro/storage/sustenabilitate-si-inovare-in-ecosistemul-antreprenorial-din-romania-rezumato.pdf>

Da Silva, J., Riana, I. G., & Soares, A. D. C. (2020). The effect of human resources management practices on innovation and employee performance (study conducted at NGOs members of FONGTIL) Dili. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 7(9), 322-330.

Dakova, V., Dreosi, B., Hyatt, J., Socolovschi, A. (2000) *Review of the Romanian NGO Sector: Strengthening Donor Strategies*, Charity Know How & Charles Stewart Mott Foundation.

Damm, C., & Kane, D. (2022). Classifying UK charities' activities by charitable cause: a new classification system. *Voluntary Sector Review*, 1(aop), 1-27.

Deca, L., & Santa, R. (2022). Educated Romania—Focusing on Inclusive Policymaking After 30 Years of Shifting Reforms in the Romanian Education System. In A. Curaj, J. Salmi, C. M. Hâj (Eds.), *Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities* (pp. 1-9). Springer International Publishing.

Defourny, J. (2001). From Third Sector to Social Enterprise. In C. Borzaga & J. Defourny (Eds.), *The Emergence of Social Enterprise* (pp. 1–18). Routledge.

Desai, M. (1996). Informal organizations as agents of change: notes from the contemporary women's movement in India. *Mobilization: An International Quarterly*, 1(2), 159-173.

Dima, G. (2013). *Serviciile sociale in Romania. Rolul actorilor economiei sociale*. FDSC (IES).

Dima, G. (coord.) (2011) *Serviciile sociale in Romania. Rolul actorilor economiei sociale*, București: Institutul de Economice Socială.

Dobbins, M., & Riedel, R. (2021). The "Missing Link": Exploring organized interests in post-communist policy-making. In *Exploring Organized Interests in Post-Communist Policy-Making* (pp. 3-21). Routledge.

Domaradzka, A. (2018). Urban social movements and the right to the city: An introduction to the special issue on urban mobilization. *VOLUNTAS International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29(4), 607–620.

Dragoman, D. (2006). Civic engagement and democracy in Romania and Bulgaria. *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, 6(3), 599-615.

Dvořáková, V. (2008). Civil Society in Latin America and Eastern Europe: Reinvention or Imposition?. *International Political Science Review*, 29(5), 579-594.

- Ecclesiastical. (2023). Charity Risk Barometer. Disponibil la <https://www.ecclesiastical.com/insights/charity-sector-risks/2023/>
- Ehrhardt, J. J., Saris, W. E., & Veenhoven, R. (2000). Stability of life-satisfaction over time. *Journal of Happiness Studies*, 1(2), 177-205.
- Ehrlén, V. (2022a). Mediatization and Self-Organized Leisure Sports: A Finnish Perspective. *Communication & Sport*, 10(5), 913-930. doi:10.1177/21674795221095042
- Ekiert, G., & Kubik, J. (2014). Myths and realities of civil society. *Journal of Democracy*, 25(1), 46–58.
- Enyedi, Z. (2020). Right-wing authoritarian innovations in Central and Eastern Europe. *East European Politics*, 36(3), 363-377.
- Esman, M. J. and Uphoff, N. T. (1984) *Local Organizations: Intermediaries in Rural Development*. Cornell University Press, Ithaca.
- Eurofound. (2021). European Working Conditions Telephone Survey. Disponibil la <https://www.eurofound.europa.eu/en/data-catalogue/european-working-conditions-telephone-survey-2021-0>
- European Commission. (2024). *Social economy in the EU*. https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu_en
- Eurostat (2023). Associations, accesat pe 23.01.2024 la https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/associations_en
- Evers, A., & Laville, J.-L. (2004). Defining the third sector in Europe. In A. Evers & J.-L. Laville (Eds.), *The Third Sector in Europe* (pp. 11–42). Edward Elgar.
- EY & ARC. (2022). *Credit fiscal privind regimul fiscal al sponsorizărilor în România*. Disponibil la <https://arcromania.ro/arc/documente/creditfiscal.pdf>
- Fagan, A. (2005). Taking stock of civil-society development in post-communist Europe: Evidence from the Czech Republic. *Democratization*, 12(4), 528-547.
- Farneti, F., & Siboni, B. (2011). An analysis of the Italian governmental guidelines and of the local governments' practices for social reports. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 2(1), 101-125.
- Federația Fundațiile Comunitare din România (FFCR). (2020). Raport de activitate 2020. Disponibil la <https://ffcr.ro/wp-content/uploads/2021/11/Raport-de-activitate-FFCR-2020.pdf>
- Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale (FONSS). (n.d.a). Am deschis Centrul de asistență umanitară și socială pentru refugiați CTR Nicolina. Disponibil la
- Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale (FONSS). (n.d.b). Proiectul Restart Disponibil la <https://fonss.ro/en/proiectul-restart/>
- Ferge, Z. (1997). The changed welfare paradigm: the individualization of the social. *Social policy & administration*, 31(1), 20-44.
- Ferguson, S. L., G. Moore, E. W., & Hull, D. M. (2019). Finding latent groups in observed data: A primer on latent profile analysis in Mplus for applied researchers. *International Journal of Behavioral Development*, 44(5), 458-468. <https://doi.org/10.1177/0165025419881721>
- Flanigan, S. (2022). The roles of NGOs in migration policy & services in Romania with a focus on Ukrainian migrants. *Report on US State Department funded American Councils Title VIII Research Scholar Program Fellowship*.
- Fowler, A. (1985) *NGOs in Africa: naming them by what they are*. In *Non-Government Organizations' Contribution to Development*, Occasional Paper, No. 50, Institute of Development Studies, University of Nairobi, Nairobi.
- FRA (2023), *Protecting civil society – Update 2023*, European Union Agency for Fundamental Rights.

- Fukuyama, F. (2002). Social capital and development. *SAIS Review (1989-2003)*, 22(1), 23-37.
- Fundația Noi Orizonturi (FNO). (n.d.). Activitatea noastră. Disponibil la <https://www.noi-orizonturi.ro/activitatea-noastra/>
- Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC). (2020). Document de poziție. Organizațiile neguvernamentale necesită măsuri de suport pentru a se adapta și contribui activ la rezolvarea problemelor sociale generate de pandemia COVID-19, 24 Martie 2020. Disponibil la https://www.stiri.org/assets/files/document_de_pozitie_ong-urile-au-nevoie-de-masuri-de-suport-in-contextul-covid-19_fdsc.pdf.
- Gordon, W. and Babchuk, N. (1959) A typology of voluntary associations, *American Sociological Review*, 24(1): 22-29.
- GPEI (2022), The Global Philanthropy Environment Index 2022, IU Lilly Family School of Philanthropy, 2022, <https://hdl.handle.net/1805/28098>
- Hailey, J., & James, R. (2003). *NGO Capacity Building: The Challenge of Impact Assessment* New Directions in Impact Assessment for Development Methods and Practice Conference, Oxford.
- Hințea, C., Balogh, M. (2003). *Introducere în managementul organizațiilor neguvernamentale. Suport de curs pentru învățământ la distanță*, Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Politice și Administrative
- Hospice Casa Speranței , EY, & Asociația pentru Relații Comunitare. (2018). Cum ar arăta lumea dacă toate lucrurile ar fi făcute pe jumătate?
- Hotnews.ro. (2016). „Guvern: Școlile particulare vor primi finanțare de bază alocată de la bugetul de stat”. Hotnews.ro, 02.03.2016, disponibil la <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-20839190-guvern-scolile-particulare-vor-primi-finantare-baza-alocata-bugetul-stat.htm>
- Howard, M. M. (2002). Postcommunist civil society in comparative perspective. *Demokratizatsiya*, 10(3), 285-305.
- Ilie, A. G., & Colibasanu, O. A. (2007). Romania Europeana si 'industria'sectorului non-profit. *Romanian Economic Journal*, 10(26), 221-238.
- Inglehart, R. (2018). *Cultural Evolution: People's Motivations are Changing, and Reshaping the World*. Cambridge University Press.
- Institutul Intercultural Timișoara (IIT). (n.d.). În desfășurare. Disponibil la <https://www.intercultural.ro/tag/in-desfasurare/>
- Institutul Național de Statistică (INS). (2016). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2014-2015.
- Institutul Național de Statistică (INS). (2017). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2015-2016.
- Institutul Național de Statistică (INS). (2018). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2016-2017.
- Institutul Național de Statistică (INS). (2019). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2017-2018.
- Institutul Național de Statistică (INS). (2020). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2018-2019.
- Institutul Național de Statistică (INS). (2021). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2019-2020.
- Institutul Național de Statistică (INS). (2022). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2020-2021.

Institutul Național de Statistică (INS). (2023a). Sistemul educațional în România – date sintetice. Anul școlar/universitar 2021-2022.

Institutul Național de Statistică (INS). (2023b). SCL103H - Populația școlară, pe niveluri de educație, forme de proprietate, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe. Disponibil la <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

Irvin, R.A. and Stansbury, J. (2004), 'Citizen Participation in Decision-Making: Is It Worth the effort?', 2004, *Public Administration Review*, vol. 64, no. 1, pp. 55-65.

Istenic, S. P., & Kozina, J. (2020). Participatory planning in a post-socialist urban context: experience from five cities in Central and Eastern Europe. *Participatory research and planning in practice*, 31.

Jacobsson, K., & Korolczuk, E. (2020). Mobilizing grassroots in the city: Lessons for civil society research in Central and Eastern Europe. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 33, 125-142.

Jacobsson, K., & Saxonberg, S. (Eds.). (2016). *Beyond NGO-ization: The development of social movements in Central and Eastern Europe*. Routledge.

Jehlička, P., & Jacobsson, K. (2021). The importance of recognizing difference: Rethinking Central and East European environmentalism. *Political Geography*, 87, 102379.

Jezierska, K., & Polanska, D. V. (2018). Social movements seen as radical political actors: The case of the Polish Tenants' movement. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29(4), 683-696.

Kivu, M. (ed.) (2017) *România 2017. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, București: FDSC.

Kołomycew, A. (2023). Whose Interest Really Matters? The Role of NGOs' Representatives within Local Advisory Councils in Poland. *East European Politics and Societies*, 37(03), 903-926.

Korten, D. (1987) Third generation NGO strategies: A key to people-centred development. *World Development*, Supplement 15, 145-159.

Korten, D. (1990) *Getting to the 21st Century*. Kumarian Press, West Hartford, CT.

Kuruppu, S. C., & Lodhia, S. (2020). Shaping accountability at an NGO: a Bourdieusian perspective. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 33(1), 178-203.

Kutter, A., & Trappmann, V. (2010). Civil society in Central and Eastern Europe: The ambivalent legacy of accession. *Acta politica*, 45, 41-69.

Lai, J. Y., & Hamilton, A. (2020). For whom do NGOs speak? Accountability and legitimacy in pursuit of just environmental impact assessment. *Environmental Impact Assessment Review*, 82, 106374. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.eiar.2020.106374>

Lambriu, M. (2013). *Organizațiile de ajutor reciproc*. Polirom.

Lambriu, M., & Dobre, A. (2020). Romania: re-shaping the CSO sector in difficult conditions. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 50, 61-75.

Lambriu, M., Petrescu, C. (2012). Trends and Challenges for Social Enterprises in Romania. *International Review of Social Research*, 2(2), 163-182. <https://doi.org/10.1515/irs-2012-0023>

Lambriu, M., Petrescu, C. (2016). Bottom-up social enterprises in Romania. Case study – Retirees' Mutual Aid Association. *International Review of Sociology*. <https://doi.org/10.1080/03906701.2016.1181388>

Lambriu, M., Petrescu, C. (2017), "Romania: Fostering Social Enterprise in a Post-Transitional Context: Caught between Social Enterprise Country Models", Kerlin, J.A. (Ed.) *Shaping Social Enterprise*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 109-138.

Lambriu, M., Petrescu, C. (2019). *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: Romania*. Publications Office of the European Union. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?advSearchKey=socenterfiches&mode=advancedSubmit&catId=22>

Lambriu, M., Petrescu, C. (2019). *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country report Romania*. Luxembourg: Publications Office of European Union.

Lambriu, M., Vameșu, A. (eds.) (2010) *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, București: FDSC & Editura Litera.

Lazăr, F., Lightfoot, E., Iovu, M. B., & Dégi, L. C. (2021). Back from the ashes of communism: The rebirth of the social work profession in Romania. *The British Journal of Social Work*, 51(1), 340-356.

Levin, H. M. (1999). The public-private nexus in education. *American behavioral scientist*, 43(1), 124-137. <https://doi.org/10.1177/00027649921955191>

Levi-Sanchez, S. (2018). Civil society in an uncivil state: Informal organizations in Tajik/afghan Badakhshan. *Journal of International Affairs*, 71(2), 50-72.

Lisețchi, M, Micescu, V. (2013) *Politica statului privind ONG in Romania*, București: Agenția pentru Informarea și Dezvoltarea Organizațiilor Neguvernamentale, <http://www.aid-ong.ro/en/politica-statului-privind-ong/model-participativ-de-elaborare-a-politicii-publice-nationale-privind-ong-in-romania/documente-de-realizat/politica-statului-privind-ong-in-romania/>

Lisețchi, M., Olteanu, I. (1998) *Carte alba la Forumul Național ONG, 1998: "Organizațiile neguvernamentale și conceptul de parteneriat"*, Centrul pentru Asistență pentru Organizații Neguvernamentale

Litofcenko, J., Karner, D., & Maier, F. (2020). Methods for classifying nonprofit organizations according to their field of activity: A report on semi-automated methods based on text. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31, 227-237.

Luca, S. A., & Gheorghita, B. (2011). Young people in Romania: Values and behavior in civic and political field. *International Journal of Arts & Sciences*, 4(8), 445.

Luo, J., Zhuo, W., & Xu, B. (2023). The bigger, the better? Optimal NGO size of human resources and governance quality of entrepreneurship in circular economy. *Management Decision*, (ahead-of-print).

Marzec, W., & Neubacher, D. (2020). Civil society under pressure: historical legacies and current responses in Central Eastern Europe. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 28(1), 1-6.

Mateiu-Vescan, R., Ionescu, T., & Opre, A. (2021). Reconsidering volunteering: Individual change as a result of doing good for others. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 32, 1213-1227.

Mateiu-Vescan, R., Ionescu, T., & Opre, A. (2022). Volunteering in Romania: A case study that can inform global volunteerism. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Psychologia-Paedagogia*, 41-66.

Meyer, M., Moder, C., Neumayr, M., & Vandor, P. (2020). Civil society and its institutional context in CEE. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31, 811-827.

Mihuț, G. (2022). Romania: public-private divide in a dual-track system. *International Higher Education*, 109, pp. 34-35. Disponibil la <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/14503>

Mihuț, G., Bădescu, G. (2022). Învățământul post-secundar în România. Disponibil la <https://www.researchgate.net/publication/361174350> *Invatamantul Post-secundar in Romania*

Mikołajczak, P. (2020). Social enterprises' hybridity in the concept of institutional logics: Evidence from Polish NGOs. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31(3), 472-483.

Mikołajczak, P. (2023). Values Do Matter: Lessons for Non-Governmental Organizations During the Crises of Democracy in Central and Eastern Europe. *Democracy and Security*, 1-21.

Ministerul Educației. (2020). „Grup de lucru la nivelul Ministerului Educației și Cercetării pentru sprijinirea învățământului particular din România”, 30 aprilie 2020. Disponibil la <https://www.edu.ro/grup-de-lucru-la-nivelul-ministerului-educa%C8%99Biei-%C8%99i-cercet%C4%83rii-pentru-sprrijinirea-%C3%AEEnv%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2ntului>

Ministerul Educației. (2022a). Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2021-2022, Decembrie 2022. Disponibil la https://www.edu.ro/sites/default/files/f%C8%99iere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf

Ministerul Educației. (2022b). ANEXA la OME Nr. 4224/06.07.2022. Metodologia-cadru privind asigurarea calității programelor pentru dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și de acumulare a creditelor profesionale transferabile. Disponibil la https://www.edu.ro/sites/default/files/f%C8%99iere/Legislatie/2022/Anexa_OME_nr_4224_6.07.2022_Metodologie_programe_formare_in%20cariera_didactica.pdf

Ministerul Educației. (2023a). Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2022-2023, Decembrie 2023. Disponibil la https://www.edu.ro/sites/default/files/f%C8%99iere/Minister/2023/Transparenta/Rapoarte_sistem/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2022-2023.pdf

Ministerul Educației. (2023b). „Notă de fundamentare - Proiect Hotărâre de Guvern privind aprobarea normelor metodologice pentru determinarea costului standard per antepreșcolar/preșcolar/elev pentru finanțarea de bază a unităților de învățământ preuniversitar particular și confesional acreditate”. Publicat 29 decembrie 2023. Disponibil la

Ministerul Educației. (2024). Registrul național al programelor de formare profesională continuă acreditate. Februarie 2024. Disponibil la

Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice. (MMFPS) (2011) *Raport de cercetare privind economia socială în România din perspective europeană comparată*, București: MFPSP.

Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic (MCPDC) (2016) *Finanțarea Organizațiilor nonguvernamentale de către statul român*.

Monzon, J. L., & Chaves, R. (2012). The Social Economy in the European Union. European Economic and Social Committee (EESC). <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-31-12-784-en-c.pdf>

Mufti, M., Xiaobao, P., Shah, S. J., Sarwar, A., & Zhenqing, Y. (2020). Influence of leadership style on job satisfaction of NGO employee: The mediating role of psychological empowerment. *Journal of Public Affairs*, 20(1), e1983.

Mungiu-Pippidi, A. (2015). The splintering of postcommunist Europe. *J. Democracy*, 26, 88.

Narayana, E. A. (1992). Bureaucratization of non-governmental organizations: An analysis of employees' perceptions and attitudes. *Public Administration and Development*, 12(2), 123-137.

Navrátil, J., & Kluknavská, A. (2020). Civil Society Trajectories in CEE: Post-Communist 'Weakness' or Differences in Difficult Times?. *Politologicky Casopis*, 27(2).

Neagu, A. (2022). „Avem sau nu asistente medicale fără bacalaureat în spitalele românești? Proiectul de lege al unui deputat-medic deschide cutia Pandorei”, Hotnews.ro, 14.03.2022. Disponibil la <https://www.hotnews.ro/stiri-sanatate-25433805-avem-sau-nu-asistente-medicale-fara-bacalaureat-spit-alele-romanesti-proiectul-lege-unui-deputat-medic-deschide-cutia-pandorei.htm>

Necșulescu, A.-H. (2011). Geneza apariției ONG-urilor din România. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 11(3), 525-556. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssor-448658>

Neguț, Adriana. (2014). Introductory aspects on the sustainability of social enterprises, *Journal of Community Positive Practices*, 4, pp. 21-33.

Nemțeanu, M.S. & Dabija, D.C. (2020). Best Practices of Nongovernmental Organisations in Combatting COVID-19. In: R. Pamfilie, V. Dinu, L. Tăchiciu, D. Pleșea, C. Vasiliu eds. 6th BASIQ International Conference on New Trends in Sustainable Business and Consumption. Messina, Italy, 4-6 June 2020. Bucharest: ASE, pp. 626-633.

NGEurope.net (2017) *NGOs across Europe: A research report to diagnose opportunities and needs*, accesat 12.01.2024 la https://www.ngeurope.net/sites/default/files/output/files/i01_research_report_0.pdf

Nistor, L. (2009). Câteva aspecte privind participarea în organizații de protecție a mediului în România și Europa. *Sociologie Românească*, 7(01), 60-88.

Niță, I. S., Petrescu, C., David-Crisbășanu, S., Vișoianu, D. (2023). Raport final. Accesul și integrarea copiilor refugiaților ucraineni în sistemul de educație românesc. București: Federația Organizațiilor Nonguvernamentale pentru Copil (FONPC). Disponibil la <https://helptohelpukraine.ro/2023/10/18/raport-final-accesul-si-integrarea-copiilor-refugiatilor-ucraineni-i-in-sistemul-de-educatie-romanesc/>

Nordesjö, K., Ulmestig, R., & Denvall, V. (2022). Coping with tensions between standardization and individualization in social assistance. *Nordic Social Work Research*, 12(4), 435-449.

Nowicka, M., Deliu, A, Szarota, M., Voicu, B. (2024) *NGO responses to refugees flows in Warsaw and Bucharest: te case of Ukrainian War Refugees with Disabilities*. UNRF, Warsaw: Colegium Civitas.

Nylund-Gibson, K., & Choi, A. Y. (2018). Ten frequently asked questions about latent class analysis. *Translational Issues in Psychological Science*, 4(4), 440-461. <https://doi.org/10.1037/tps0000176>

O'Connor, J. P., & Brown, T. D. (2007). Real cyclists don't race: Informal affiliations of the weekend warrior. *International Review for the Sociology of Sport*, 42(1), 83-97.

OECD (2022), *The Protection and Promotion of Civic Space: The Global Context and the Way Forward*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d234e975-en>

OECD (2022), *The Protection and Promotion of Civic Space: Strengthening Alignment with International Standards and Guidance*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d234e975-en>. Disponibil la: <https://www.oecd.org/gov/the-protection-and-promotion-of-civic-space-d234e975-en.htm>

OECD (2023a), *Civic Space Review of Romania*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f11191be-en>. Disponibil la: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/civic-space-review-of-romania_f11191be-en

OECD (2023b), *Open Government Review of Romania*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/ff20b2d4-en>. Disponibil la: <https://www.oecd.org/governance/open-government/open-government-review-of-romania-ff20b2d4-en.htm>

Oh, D., Elayan, S., Sykora, M., & Downey, J. (2021). Unpacking uncivil society: Incivility and intolerance in the 2018 Irish abortion referendum discussions on Twitter. *Nordicom Review*, 42(s1), 103-118.

Opincaru, I. S. (2020). Elements of the institutionalization process of the forest and pasture commons in Romania as particular forms of social economy. *Annals of Public and Cooperative Economics (APCE)*, 1–18. <https://doi.org/10.1111/apce.12294>

Opincaru, I. S. (2023). *Romanian Commons' Governing Institutions as Particular Forms of Social Economy* [PHD thesis]. University of Bucharest, Doctoral School of Sociology.

OSCE (2015), *Joint Guidelines on Freedom of Association*, Warsaw: OSCE/ODIHR.

Păceșilă, M. (2014a). Analysis Of Key-Motivators In The Romanian-Ngo Environment. *Quality Innovation Prosperity*, 18(2), 38-55.

Păceșilă, M. (2014b). The relationship between motivational theories and the current practices of motivating NGO's human resources in Romania. *Management Research and Practice*, 6(1), 5-20.

Pantazi, R. (2020). "Învățământul privat autorizat va primi finanțare per elev, cât timp suntem în stare de alertă – a anunțat Turcan, după ședința de guvern", Edupedu.ro, 14.05.2020. Disponibil la <https://www.edupedu.ro/breaking-invatamantul-privat-autorizat-va-primi-finantare-per-elev-cat-timp-s-untem-in-stare-de-alerta-a-anuntat-turcan-dupa-sedința-de-guvern/>

Parks, T. (2008). The Rise and Fall of Donor Funding for Advocacy NGOs: Understanding the Impact. *Development in Practice*, 18(2), 213–222. <http://www.jstor.org/stable/27751904>

- Parlamentul României. (2023a). Legea Învățământului Preuniversitar, nr. 198/4 iulie 2023, publicată în Monitorul Oficial al României Partea I, Nr. 613 / 5.07.2023. Disponibil la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/271896>
- Parlamentul României. (2023b). Legea Învățământului Superior, nr. 199/4 iulie 2023, publicată în Monitorul Oficial al României Partea I, Nr. 614 / 5.07.2023. Disponibil la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/271898>
- Paxton, P. (1999). Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. *American Journal of Sociology*, 105(1), 88-127.
- Peters, M., & Marshall, J. (2002). *Individualism and community: Education and social policy in the postmodern condition* (Vol. 4). Routledge.
- Peticilă, M. (2020). "Asociația Școlilor Particulare solicită Guvernului acordarea costului standard per elev și unităților autorizate, precum și scutirea de la plata contribuțiilor pentru angajați pe o perioadă de 3 luni", Edupedu.ro, 15.03.2020. Disponibil la <https://www.edupedu.ro/asociatia-scolilor-particulare-solicita-guvernului-acordarea-costului-standard-per-elev-si-unitatilor-autorizate-precum-si-scutirea-de-la-plata-contributiilor-pentru-angajati-pe-o-perioada-de-3-luni/>
- Petrescu, C. (2013a). *Economia sociala in contextul dezvoltarii locale*. Polirom.
- Petrescu, C. (2023) *How has the crisis in Ukraine influenced NGOs in Romania?* FONPC (Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil)
- Petrescu, C. (Ed.). (2013b). *Organizatiile colective ale proprietarilor de terenuri agricole si forestiere—Profil, evolutie, tendințe*. Polirom.
- Petrescu, C., 2014, Comparative analysis regarding the level of development and spatial distribution of collective organizations in Romania. *Journal of Community Positive Practices*, XIV(3), 39-51
- Petrescu, C., Neguț, A. (2018). Social economy in Romania – from concept to practice. *Calitatea vieții*, 4: 317-338.
- Petrescu, C., Neguț, A., Niță, I.S., Manea, M. (2023). Cum a influențat criza din Ucraina ONG-urile din România? București: Federația Organizațiilor Nonguvernamentale pentru Copil (FONPC). Disponibil la <https://helptohelpukraine.ro/2023/11/08/raport-cum-a-influentat-criza-din-ucraina-ong-urile-din-romania/>
- Pietrzyk-Reeves, D., McMahon, P. C. (2022). Introduction: Civic Activism in Central and Eastern Europe Thirty Years After Communism's Demise. *East European Politics and Societies*, 36(4), 1315-1334.
- Pietrzyk-Reeves, D., Samonek, A. (2023). Measuring Civil Society: Lessons from Central and Eastern Europe. *Communist and Post-Communist Studies*, 56(1), 152-165.
- Piotrowski, G. (2009). Civil society, un-civil society and the social movements. *Interface: a journal for and about social movements*, 1(2), 166-189.
- Popa, A. E., Vlase, I., & Morandau, F. (2016). Nongovernment sector fighting cancer in romania. *Journal of Community Positive Practices*, (2), 39-55.
- Pospieszna, P., & Galus, A. (2020). Promoting active youth: evidence from Polish NGO's civic education programme in Eastern Europe. *Journal of International Relations and Development*, 23, 210-236.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and schuster.
- Putnam, R. D., Nanetti, R. Y., Leonardi, R. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ, USA: Princeton university press.
- Rau, Z. (2019). *The reemergence of civil society in Eastern Europe and the Soviet Union*. Routledge.

- Reisz, R. D. (2007). Legitimacy discourse and mission statements of private higher education institutions in Romania. In S. Slantcheva, & D. C. Levy (Eds.), *Private Higher Education in post-Communist Europe: in search of legitimacy* (pp. 135-155). Palgrave Macmillan US.
- Rikmann, E., & Keedus, L. (2013). Civic sectors in transformation and beyond: Preliminaries for a comparison of six Central and Eastern European Societies. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 24, 149-166.
- Rozbicka, P., Kamiński, P., Novak, M., & Jankauskaitė, V. (2021). The Organizational Development of Nongovernmental Organizations in Central and Eastern Europe. pp. 115-136 in Rozbicka, P., Kamiński, P., Novak, M., & Jankauskaitė, V. *Achieving democracy through interest representation: Interest groups in Central and Eastern Europe*. Springer International Publishing.
- Rusu, O., Petrescu, C., & Vilcu, I. (2007). *Locul și rolul organizațiilor neguvernamentale pe piața de servicii sociale din România*. București, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile.
- Rutherford, A., Brook, O. (2018). Civil society organisations in Scotland, 2017. [Data Collection]. Colchester, Essex: UK Data Archive. 10.5255/UKDA-SN-852915
- Ruzza, C. (2009). Populism and euroscepticism: Towards uncivil society?. *Policy and Society*, 28(1), 87-98.
- Ruzza, C. (2021). The institutionalisation of populist political discourse and conservative uncivil society in the European Union: From the margins to the mainstream?. *Nordicom Review*, 42(s1), 119-133.
- Salamon, L. M., & Anheier, H. (2013). The third world's third sector in comparative perspective. pp. 60-93 in Lewis, David, ed. *International perspectives on voluntary action: reshaping the third sector*. Routledge.
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1992). In search of the non-profit sector. I: The question of definitions. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 3, 125-151.
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). *The international classification of nonprofit organizations: ICNPO-Revision 1, 1996*. Baltimore: Johns Hopkins University Institute for Policy Studies.
- Salamon, L. M., Haddock, M. A., & Toepler, S. (2023). Conceptualizing, measuring, and theorizing the third sector: Embedding statistical and methodological developments awaiting broader scholarly take-up. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 34(1), 115-125.
- Salvați Copiii. (2020). Raport anual 2020. Disponibil la https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/migrated_files/documents/f4a4c546-799e-4e9d-bea1-32d3694b5d21.pdf
- Sandu, D. (1999). *Spațiul social al tranziției*. Iași: Polirom.
- Șăulean, D., Stancu, D., Epure, C., Constantinescu, Ș., Luca, S., Baboi Stroe, A., Țigănescu, O., Berianu, B., Toepler, S., Salamon, L.M. (1999) Romania, pp. 337-354 in Salamon, L. M., Anheier, H.K., List, R., Toepler, S., Sokolowski, S. W. eds. (1999). *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*. The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Schmidt, J. (2016). Nature of NGO volunteers' and employees' motivation. Implications and recommendations for managerial staff. *Problemy Zarządzania*, 14(3 (61)), 45-69.
- Secretariatul General al Guvernului (SGG). 2020. *Tablou național al implicării organizațiilor neguvernamentale și grupurilor de voluntari în combaterea efectelor COVID-19, în anul 2020*
- Segatto, C. I., Alves, M. A., & Pineda, A. (2023). Uncivil society and social policies in Brazil: The backlash in the gender, sexual, and reproductive rights and ethnic and racial relations fields. *Public Administration and Development*, 43(1), 60-69.
- Sepulveda, L. (2014). Social Enterprise – A New Phenomenon in the Field of Economic and Social Welfare? *Social Policy & Administration*, 49(7), 842–861.
- Sistemul Integrat al Învățământului din România (SIIIR). (2004). <https://siiiir.edu.ro/cart0/#/retea> (accesat 27. 01.2024).

Social Impact Alliance for Central and Eastern Europe. (2023). Filantropia și responsabilitatea socială corporativă în Europa Centrală și de Est. Disponibil la <https://ceeimpact.org/romania-filantropia-si-rcs-in-ece/>

Solomonidou, A., & Katsounari, I. (2022). Experiences of social workers in nongovernmental services in Cyprus leading to occupational stress and burnout. *International Social Work, 65*(1), 83-97.

Spina, N., & Raymond, C. (2014). Civil society aid to post-communist countries. *Political Studies, 62*(4), 878-894.

Spurk, D., Hirschi, A., Wang, M., Valero, D., & Kauffeld, S. (2020). Latent profile analysis: A review and "how to" guide of its application within vocational behavior research. *Journal of Vocational Behavior, 120*, 103445. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103445>

Stănescu, A. (2023). "Școlile private autorizate să primească și ele costul standard per elev, nu doar cele acreditate, solicitare din partea Asociației Școlilor Particulare / Proiectul de lege al educației din Parlament prevede acest lucru, cu condiția să nu încaseze taxe de la părinți", *Edupedu*, 18.04.2023. Disponibil la

Stănescu, Simona Maria; Cace, Sorin; Alexandrescu, Filip . (2011) *Între oportunități și riscuri: Oferta de Economie Socială în regiunile de dezvoltare București-Ilfov și Sud – Est*. București: Editura Expert.

Știri ONG. (2020). Deja 28 de ONG-uri adună donații pentru combaterea efectelor COVID19 prin platforma RoHelp.ro, dezvoltată gratuit de voluntarii Code for Romania Task Force, Știri ONG, 14.04.2020. Disponibil la
<https://www.stiri.org/ong/civic-si-campanii/deja-28-de-ong-uri-aduna-donatii-pentru-combaterea-efectelor-covid19-prin-platforma-rohelp-pro-dezvoltata-gratuit-de-voluntarii-code-for-romania-task-force>

Știri ONG. (2021). În stare să ajut: cum au susținut ONG-urile #ÎnStareDeBine comunitățile și grupurile vulnerabile în criza coronavirus în 2020, 25 ianuarie 2021. Disponibil la
<https://www.stiri.org/finantari-si-csr/articol/in-stare-sa-ajut-cum-au-sustinut-ong-urile-in-stare-de-bine-comunitatile-si-grupurile-vulnerabile-in-criza-coronavirus-in-2020>

Stolfova, A., & Fajfrlikova, P. (2019). Development of employees' evaluation and motivation systems in Czech NGO. *International Journal of Public Sector Performance Management, 5*(1), 26-45.

Taylor-Gooby, P. (2006). Social and public policy: reflexive individualization and regulatory governance. *Risk in social science, 271-287*.

Teach for Romania. (n.d.). Ce facem? Disponibil la <https://teachforromania.org/ce-facem/>

Tocqueville, A. de. (1835). *De la démocratie en Amérique*, Paris: C.Goselin.

Todorova, E. (2002). Transforming Post-Communist Countries' Welfare System: The Role of the State and the Civil Society. *Социологически проблеми, 34*(Special), 185-195.

Toepler, S. (2000). From Communism to civil society? The arts and the nonprofit sector in Central and Eastern Europe. *The Journal of Arts Management, Law, and Society, 30*(1), 7-18.

Toepler, S., & Salamon, L. M. (2003). NGO development in Central and Eastern Europe: An empirical overview. *East European Quarterly, 37*(3), 365.

Trott, V. (2022). The virtual clubhouse: Australian women's cycling and digital counterpublics. *Feminist Media Studies, 1-17*. doi:10.1080/14680777.2022.2149602

UNESCO. (2021). Global Education Monitoring Report 2021/2: Non-state actors in education: Who chooses? Who loses? Paris, UNESCO. Disponibil la <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379875>

UNHCR. (2023). Regional Refugee Response Plan. Romania Chapter. January-December 2023. Disponibil la <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99187>

United Nations (UN) (2024). Civil Society, accesat pe 2.02.2024 la <https://www.un.org/en/civil-society/page/about-us>.

United Nations. (2018). *Satellite Account on Non-profit and Related Institutions and Volunteer Work*, Studies in Methods Series F, No. 91, Rev. 1 (ST/ESA/STAT/SER.F/91/Rev.1), https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/UN_TSE_HB_FNL_web.pdf, New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division.

USAID. (2021). *Civil Society Organization Sustainability Index. Central and Eastern Europe and Eurasia. 24th Edition.*

Usher, A., & Williams, J. (2022). Losing Ground: Romanian Higher Education Since 2006 in Comparative Perspective. In A. Curaj, J. Salmi, C. M. Hâj (Eds.), *Higher Education in Romania: Overcoming Challenges and Embracing Opportunities* (pp. 211-230). Springer International Publishing.

Vakil, A. C. (1997). Confronting the classification problem: Toward a taxonomy of NGOs. *World development*, 25(12), 2057-2070.

Vameșu, A. (2021). *Barometrul economiei sociale din România 2021*, București: Fundația Alături de Voi România.

Vameșu, A. (2022). *Barometrul economiei sociale din România 2022*, București: Fundația Alături de Voi România.

Vameșu, A. (coord.) (2021). *Barometrul Accesului la Finanțare al Întreprinderilor Sociale din România*, București: Fundația Alături de Voi România.

Vameșu, A., Barna, C., & Opincaru, I. (2018). From public ownership back to commons. Lessons learnt from the Romanian experience in the forest sector. In P. Bance (Ed.), *Providing public goods and commons. Towards coproduction and new forms of governance for a revival of public action* (Vol. 1, pp. 55–74). CIRIEC - Université de Liège.

van Ingen, E., & Wilson, J. (2017). I volunteer, therefore I am? Factors affecting volunteer role identity. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 46(1), 29-46.

Vandor, P., Traxler, N., Millner, R., & Meyer, M., eds. (2017). *Civil society in Central and Eastern Europe: Challenges and opportunities*. Vienna: Erste Stiftung.

Vlăsceanu, M. (1996) Sectorul non-profit. Contexte, organizare, conducere. Editura Paideia, București, 1996.

Vlăsceanu, M., (2010) *Economie socială și antreprenariat: o analiză a sectorului nonprofit*, Iași: Polirom.

Voicu, B. (2002). Rapoarte ale dezvoltării, pp. 700 în Luana Miruna Pop, ed., *Dicționar de politici sociale*, Editura Expert, București.

Voicu, B. (2005). *Penuria pseudo-modernă a postcomunismului românesc*. Iași: Editura Expert Projects.

Voicu, B. (2008). Social values, working time and the future of society, p. 141-158 în Otto Neumaier, Gottfried Schweiger, Clemens Sedmak, eds., *Perspectives on Work : Problems, Insights, Challenges*, Munster, Hamburg, London: LIT Publisher Group.

Voicu, B. (2010). Capital social în România începutului de mileniu. *Iași: Lumen*.

Voicu, B. (2010). *Capital social în România începutului de Mileniu: Drumeț în țara celor fără de prieteni?*, Iași: Lumen.

Voicu, B. (2019). Politici sociale postmoderne în România: Între nevoie și schimbările așteptate ale sistemului de furnizare a bunăstării. *Sociologie Românească*, 17(2), 9-36. <https://doi.org/10.33788/sr.17.2.1>

Voicu, B. (2020) Capacitatea de a coopera. Asociaționismul în România, azi și acum 30 de ani, pp. 54-60 în Voicu, B., Rusu, H., Tufiș, C. (editori). *Atlasul valorilor sociale: România la 100 de ani*. Cluj: Presa Universitară Clujeană.

- Voicu, B. (2022). Changes in work values under the influence of international migration pp. 322-335 in Ruud Luickx, Inge Sieben, Tim Reeskens, eds., *Reflections on European Values*, Brill.
- Voicu, B. (2023). Dincolo de prejudecata tradiționalistă: satisfacția cu viața și convergența țărilor Uniunii Europene, pp. 213-235 în Zamfir, Cătălin, Cace, Sorin, Precupețu, Iuliana, Stănescu, Simona. (Eds.). *Studii de calitate vieții și politici sociale. În onoarea profesorului Ioan MĂRGINEAN*. București: Pro Universitaria.
- Voicu, B., & Șerban, M. (2012). Immigrant involvement in voluntary associations in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(10), 1569-1587.
- Voicu, B., & Voicu, M. (2009). Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe. *Sociologia*, 41(6), 539-563.
- Voicu, B., Andersen, Ș, Țălnar-Naghi, D. (2021). *Sectorul non-profit românesc: date existente, infrastructura de colectare, utilizarea datelor și posibile soluții de eficientizare*, București: RQSA & FDSC.
- Voicu, B., Bădescu, G., Tufiș, C., Voicu, O. (2021) *Cercetare privind percepțiile populației din România cu privire la ONG-urile de advocacy, guvernantă și drepturile omului*, implementată de Centrul pentru Inovare Publică cu sprijinul financiar al Open Society Foundation.
<https://www.inovarepublica.ro/wp-content/uploads/2022/12/perceptii-ONG-PGDO-2021.pdf>
- Voicu, B., Deliu, A., Glăvan, E., Neguț, A., Țălnar-Naghi, D., Vasile, M. (2024). *Societatea azi: ce ne-a relevat pandemia Covid-19. Munca de acasă, imigranții, participarea în asociații sportive. Raport de cercetare*. București: ICCV. ISBN: 978-973-0-39834-2. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.12529.70244>
- Voicu, B., Rusu, H., Tufiș, C. (eds). (2020). *Atlasul valorilor sociale: România la 100 de ani*. Cluj: Presa Universitară Clujeană.
- Voicu, B., Voicu, O. (2022), *Public Opinion Barometer, 1995-2004 pooled dataset*, <https://doi.org/10.7910/DVN/N1LLNU>, Harvard Dataverse, V1
- Voicu, M., & Voicu, B. (2003). Volunteering in Romania: a rare avis, pp. 143-159 în Paul Dekker și Loek Halman (coordonatori) – *The values of volunteering: Cross-cultural perspectives*. Boston, MA: Springer US.
- Vollebergh, A., de Koning, A., & Marchesi, M. (2021). Intimate states: Techniques and entanglements of governing through community in Europe. *Current Anthropology*, 62(6), 741-770.
- von Hippel T. (2010) Nonprofit organizations in Germany. Pp. 197-227 in Hopt KJ, Von Hippel T, eds. *Comparative Corporate Governance of Non-Profit Organizations*. International Corporate Law and Financial Market Regulation. Cambridge University Press.
- Wallace, C., Pichler, F., & Haerpfer, C. (2012). Changing Patterns of Civil Society in Europe and America 1995-2005: Is Eastern Europe Different? *East European Politics and Societies*, 26(1), 3-19.
- Weller, B. E., Bowen, N. K., & Faubert, S. J. (2020). Latent Class Analysis: A Guide to Best Practice. *Journal of Black Psychology*, 46(4), 287-311. <https://doi.org/10.1177/0095798420930932>
- Welzel, C., Inglehart, R. and Deutsch, F. (2005) Social capital, voluntary associations and collective action: which aspects of social capital have the greatest "civic" payoff?, *Journal of Civil Society*, 1(2): 121-146.
- Werker, E., & Ahmed, F. Z. (2008). What do nongovernmental organizations do?. *Journal of economic perspectives*, 22(2), 73-92.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual review of sociology*, 26(1), 215-240.
- Wilson, J. (2012). Volunteerism research: A review essay. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 41(2), 176-212.
- Wilson, J., & Musick, M. (1999). The effects of volunteering on the volunteer. *Law and Contemp. Probs.*, 62, 141.
- Wolch, J.(1990) *Building the Shadow State*. Foundation Center, New York.

Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and society*, 27(2), 151-208.

World Bank. (2020). Rapid Assessment of Romanian CSO in the Context of COVID-19. Disponibil la <https://documents1.worldbank.org/curated/en/374111602685815317/pdf/Rapid-Assessment-of-Romanian-CSO-in-the-Context-of-COVID-19.pdf>

Xu, A. J., Loi, R., & Ngo, H. Y. (2016). Ethical leadership behavior and employee justice perceptions: The mediating role of trust in organization. *Journal of Business Ethics*, 134, 493-504.

Yu, S., & McLaughlin, D. A. (2013). Program evaluation and impact assessment in international non-governmental organizations (INGOs): Exploring roles, benefits, and challenges. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, 4(2), 14.

Zapf, W. (2000). Social reporting in the 1970s and in the 1990s. *Social Indicators Research*, 51, 1-15.

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

LISTA DE FIGURI

- Figura 1. Ritmul înființării de noi organizații, conform datelor extrase din RN-ONG - pagina 23
- Figura 2. Dinamica depunerii de bilanțuri anuale conform datelor raportate de către ANAF (Ministerul de Finanțe): 2013-2022 - pagina 24
- Figura 3. Dinamica estimată a numărului de angajați din sectorul ONG - pagina 36
- Figura 4. Participarea în asociații în România: 1993-2023 - pagina 28
- Figura 5. Rezultatele căutării după 7200 de ONG-uri selectate aleator din RN-ONG - pagina 31
- Figura 6. Evoluția activelor imobilizate și a veniturilor ONG care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022, în prețuri constante 2015 - pagina 36
- Figura 7. Ponderea ONG-urilor pe clase de mărime a veniturilor în 2022, în lei curenți - pagina 37
- Figura 8. Evoluția rezultatelor nete ale exercițiului financiar 2015-2022 - pagina 38
- Figura 9 Distribuția pe regiuni de dezvoltare ale ONG-urilor care au depus bilanț contabil în 2022 - pagina 40
- Figura 10. Evoluția ratei de activitate a Caselor de Ajutor Reciproc din România, 2015-2022 - pagina 43
- Figura 11. Evoluția numărului de CARS și CARP care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022 - pagina 43
- Figura 12. Distribuția regională a CARS și CARP care au depus bilanț contabil în 2022 - pagina 44
- Figura 13. Evoluția Indicelui filantropic (CAF, World Giving Index, 2015-2022) - pagina 51
- Figura 14. Percepții ale angajaților privind atitudinea diversilor factori interesați față de ONG (BMO 2023) - pagina 53
- Figura 15. Gradul de acoperire a necesarului de resurse financiare pentru derularea activităților planificate – 2023/2024 (BLO 2023) - pagina 53
- Figura 16. Frecvența surselor de venit pentru organizațiile neguvernamentale - pagina 54
- Figura 17. Top 3 surse de venit în 2023 pentru organizațiile neguvernamentale (BLO 2023) - pagina 55
- Figura 18. Sume redirectionate prin mecanismul 3,5% și sume reprezentând sponsorizare 2015-2022 (mil lei curenți) - pagina 56
- Figura 19. Evoluția veniturilor ONG pe surse (AFSP, AEC, destinație specială) - valori medii (mii lei) - pagina 57
- Figura 20. Dinamica organizațiilor cu venituri din activități economice (2015-2022) - pagina 60
- Figura 21. Responsabil decizii importante în ONG-ul dvs. (%) - pagina 64
- Figura 22. Din totalul timpului de muncă, cât lucrați de la distanță, în procente? (%) - pagina 68
- Figura 23. Munca mea oferă perspective bune pentru avansarea în carieră (%) - pagina 69
- Figura 24. Organizația dvs. face parte dintr-o rețea/coalțiie/federație și plătește cotizație - pagina 71
- Figura 25. Trebuie să existe o structură reprezentativă la nivel național pentru sectorul ONG (%) - pagina 71
- Figura 26. Determinanți atitudinali ai încrederii în organizațiile neguvernamentale - pagina 75
- Figura 27. Stereotipuri despre activitatea organizațiilor neguvernamentale - pagina 75
- Figura 28. Ce influență credeți că au, în general, ONG-urile din România asupra....? - pagina 81
- Figura 29. O tipologie a populației în funcție de reprezentarea despre influența ONG-urilor (date populație) - pagina 82

- Figura 30. Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele ...? - pagina 84
- Figura 31. O tipologie a populației în funcție de reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri (date populație) - pagina 85
- Figura 32. Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele ...? (date lideri) - pagina 86
- Figura 33. O tipologie a liderilor în funcție de reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri (date lideri) - pagina 87
- Figura 34. Câte dintre ONG-urile din România credeți că urmăresc în principal interesele ...? (date membri & voluntari) - pagina 89
- Figura 35. O tipologie a membrilor, angajaților și voluntarilor ONG în funcție de reprezentarea cu privire la interesele urmărite de ONG-uri (date membri, angajați & voluntari) - pagina 89
- Figura 36 - Percepțiile cetățenilor cu privire la rolul ONG-urilor. - pagina 95
- Figura 37 - Percepțiile cetățenilor cu privire la influența ONG-urilor asupra unor aspecte ale vieții. - pagina 96
- Figura 38. Reprezentări cu privire la utilitatea și rolul activităților de monitorizare și evaluare a proiectelor - pagina 110
- Figura 39. Monitorizarea & evaluarea proiectelor (ultimele trei proiecte derulate): discuții, resurse alocate și implementare - pagina 111
- Figura 40. O tipologie a ONG-urilor în funcție de practicile de monitorizare & evaluare - pagina 113
- Figura 41. Cine a realizat activitățile de monitorizare & evaluare a impactului? (ultimele trei proiecte derulate) - pagina 115
- Figura 42. O tipologie a ONG-urilor în funcție de practicile de monitorizare & evaluare - pagina 116
- Figura 43. Caracteristicile celui mai complex proiect derulat - pagina 117
- Figura 44. O tipologie a ONG-urilor în funcție de practicile de monitorizare & evaluare - pagina 118
- Figura 45. Amenințări globale la adresa activității sectorului asociativ - pagina 123
- Figura 46. Amenințări recente la adresa organizațiilor neguvernamentale - pagina 124
- Figura 47. Probleme resimțite de sectorul asociativ în implementarea proiectelor - pagina 125
- Figura 48. Dificultăți la implementarea proiectelor - pagina 126
- Figura 49. Bunăstarea resimțită de către membri, voluntari și angajați ai organizațiilor neguvernamentale - pagina 127
- Figura 50. Motivația și satisfacția la locul de muncă resimțită de angajați ai ONG-urilor - pagina 128
- Figura 51. Nevoia de sprijin pentru organizațiile neguvernamentale - pagina 131
- Figura 52. Numărul median de caractere ale numelui, respectiv misiunii declarate de ONG-urile din RN-ONG, pe ani de înființare - pagina 142
- Figura 53. Estimarea nivelului de burnout în ONG-uri: date din BMO 2023, pe domenii economice de activitate - pagina 156
- Figura 54. Relația între numărul de ore lucrate, satisfacția cu veniturile și nivelul de burnout în diferite domenii - pagina 156
- Figura 55. Dinamica înregistrării în Registrul Național ONG - ONG-uri social-caritabile - pagina 159
- Figura 56. Dinamica numărului ONG-urilor (acreditate și radiate) furnizoare de servicii sociale și a serviciilor sociale licențiate: 2014-2023 - pagina 160

- Figura 57. Dinamica bilanțurilor depuse la ANAF - ONG-uri social-caritabile - pagina 161
- Figura 58. Dinamica indicatorului număr angajați – ONG-uri social-caritabile - pagina 162
- Figura 59. Dinamica indicatorului active – ONG-uri social-caritabile - pagina 163
- Figura 60. Dinamica indicatorului active nete (active minus datorii) – ONG-uri social-caritabile - pagina 164
- Figura 61. Dinamica indicatorului capitaluri – ONG-uri social-caritabile - pagina 164
- Figura 62. Dinamica indicatorului venituri – ONG-uri social-caritabile - pagina 165
- Figura 63. Dinamica indicatorului cheltuieli – ONG-uri social-caritabile - pagina 166
- Figura 64. Dinamica indicatorului excedent / deficit – ONG-uri social-caritabile - pagina 167
- Figura 65. Dinamica raportului dintre venituri și active – ONG-uri social-caritabile - pagina 167
- Figura 66. Perioada înființării ONG-urilor din educație înregistrate în Registrul Național ONG - pagina 170
- Figura 67. Dinamica depunerilor de bilanț de către ONG-urile din educație în perioada 2013-2022, conform datelor de la Ministerul de Finanțe (ANAF) - pagina 170
- Figura 68. Colaborări între ONG-urile cu educația ca domeniu principal de activitate și autoritățile/instituțiile publice - pagina 172
- Figura 69. Dinamica numărului de instituții de învățământ superior private în perioada 1995-2022 - pagina 176
- Figura 70. Dinamica înregistrării în Registrul Național ONG - ONG-uri civice - pagina 173
- Figura 71. Dinamica bilanțurilor depuse la ANAF - ONG-uri civice - pagina 184
- Figura 72. Dinamica indicatorului număr angajați – ONG-uri civice - pagina 185
- Figura 73. Dinamica indicatorului active – ONG-uri civice - pagina 186
- Figura 74. Dinamica indicatorului active nete (active minus datorii) – ONG-uri civice - pagina 187
- Figura 75. Dinamica indicatorului capitaluri – ONG-uri civice - pagina 188
- Figura 76. Dinamica indicatorului venituri – ONG-uri civice - pagina 188
- Figura 77. Dinamica indicatorului cheltuieli – ONG-uri civice - pagina 189
- Figura 78. Dinamica indicatorului excedent / deficit – ONG-uri civice - pagina 190
- Figura 79. Dinamica raportului dintre venituri și active – ONG-uri civice - pagina 191
- Figura 80. Evoluția înființării de organizații de/ pentru tineret - pagina 194
- Figura 81. Domeniul principal de activitate al organizațiilor de/ pentru tineret - pagina 195
- Figura 82. Număr beneficiari tineri deserviți în 2022 și 2023 de către o organizație de/ pentru tineret - pagina 196
- Figura 83. Utilizarea de lucrători de tineret - pagina 196

ROMÂNIA 2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

LISTA DE TABELE

Tabelul 1. Statistici despre numărul de angajați din raportările către ANAF și estimarea numărului de angajați din sector în „scenariul realist” - pagina 25

Tabelul 2. Patrimoniul ONG în anul 2022, în milioane lei curenți - pagina 35

Tabelul 3. Evoluția distribuției ONG pe intervale de active imobilizate 2015-2022 - pagina 35

Tabelul 4. Evoluția veniturilor totale și veniturilor medii ale ONG care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022, în mii lei curenți și prețuri constante raportat la 2015 - pagina 36

Tabelul 5. Distribuția ONG pe intervale de venituri totale 2015-2022, în lei curenți - pagina 37

Tabelul 6. Rezultate ale exercițiului financiar ONG 2015-2022, pentru ONG-urile care au depus bilanț contabil în anii respectivi, în mii lei curenți și prețuri constante raportate la 2015 - pagina 39

Tabelul 7. Distribuția activelor imobilizate și veniturilor totale în milioane lei curenți ale ONG-urilor care au depus bilanț contabil în 2022, pe regiuni de dezvoltare, în comparație cu dimensiunea sectorului, dimensiunea regiunii și PIB regional în milioane lei curenți - pagina 40

Tabelul 8. Distribuția numărului de CARS și CARP care au depus bilanț contabil în 2022, în comparație cu numărul de salariați, respectiv de pensionari din fiecare regiune și PIB regional în milioane de lei curenți înregistrat în 2022 - pagina 44

Tabelul 9. Evoluția principalilor indicatori economici ai CARS și CARP care au depus bilanț contabil în perioada 2015-2022 - pagina 45

Tabelul 10. Evoluția fondului social al membrilor CAR și fondului pentru ajutor în caz de deces al membrilor CAR - pagina 46

Tabelul 11. Relația cetățean - ONG (BOSC) - pagina 51

Tabelul 12. Munca voluntară în ONG și comunitate (BOSC) - pagina 52

Tabelul 13. Distribuție venituri din activități fără scop patrimonial (I) - indicatori disponibili la nivel de sector ONG - pagina 58

Tabelul 14. Distribuție venituri din activități patrimonial (II) - organizații înregistrate cu bilanț lung - pagina 59

Tabelul 15. ONG cu activitate economică - date financiare (2015-2022) - pagina 61

Tabelul 16. De câți ani sunt în organizație - pagina 65

Tabelul 17. Evoluția numărului de membri a ONG-urilor raportat la numărul proiectelor - pagina 66

Tabelul 18. Instrumente folosite în organizații în funcție de numărul de proiecte avute - pagina 66

Tabelul 19. Pondere grupelor de vârstă a angajaților - pagina 67

Tabelul 20. Încrederea în organizațiile neguvernamentale și alte tipuri de organizații - pagina 74

Tabelul 21. Reprezentarea misiunii sectorului neguvernamental în rândul populației generale (BOSC), respectiv al membrilor ONG (BMO) - pagina 76

Tabelul 22. Proporția persoanelor care declară că au participat la demonstrații publice - omnibus 2016 și 2023 - pagina 77

Tabelul 23. Acțiuni în justiție întreprinse de către organizațiile neguvernamentale, conform BLO 2016 și BLO 2023 - pagina 78

Tabelul 24. Proporția persoanelor care declară că au semnat petiții - pagina 79

Tabelul 25 - Opiniile membrilor, angajaților și voluntarilor cu privire la rolul ONG-urilor în societate. - pagina 95

Tabelul 26 - Informații extrase din rapoartele de evaluare a aplicării Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională, în anul 2022, publicate de către municipiile reședință de județ - pagina 98

Tabelul 27 - Indicatori agregați pentru participarea asociațiilor și fundațiilor la luarea deciziilor la nivel local, în 2022. Calcule pe baza rapoartelor publicate de municipiile reședință de județ. - pagina 99

Tabelul 28 - Informații extrase din rapoartele de evaluare a aplicării Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională, în anul 2022, publicate de către ministere - pagina 99

Tabelul 29 - Indicatori agregați pentru participarea asociațiilor și fundațiilor la luarea deciziilor la nivel central, în 2022. Calcule pe baza rapoartelor publicate de ministere. - pagina 100

Tabelul 30 - Tipuri de proiecte înscrise la Gala Premiilor Participării Publice 2023. - pagina 101

Tabelul 31 - Interacțiuni între ONG-uri și instituții publice: colaborări în proiecte și solicitări formale. - pagina 102

Tabelul 32 - Ponderea organizațiilor care au inițiat propuneri de politici publice. - pagina 103

Tabelul 33 - Succesul propunerilor de politici publice inițiate de ONG-uri. - pagina 103

Tabelul 34 - Organizații contactate de alți actori pentru consultări pe marginea unor propuneri de politici publice. - pagina 104

Tabelul 35 - Ponderea organizațiilor contactate de autorități în funcție de nivelul la care lucrează. - pagina 104

Tabelul 36 - Organizații care au inițiat acțiuni în instanță împotriva autorităților publice. - pagina 104

Tabelul 37 - Metodele folosite frecvent pentru a-și face cunoscute mesajele și poziția privind politicile publice. - pagina 105

Tabelul 38 -Definirea organizației resursă pentru politici publice. - pagina 106

Tabelul 39. Amenințări globale la adresa activității sectorului asociativ (medii și abateri standard) - pagina 124

Tabelul 40. Distribuția și tipologia contractelor de muncă în ONG-uri (în organizația în care activați...) - pagina 129

Tabelul 41. Retenția la locul de muncă și sectorul asociativ în funcție de motivație și satisfacție - pagina 130

Tabelul 42. Indicatori de precizie a clasificării pe domenii. - pagina 143

Tabelul 43. Distribuția ONG-urilor din varii domenii - pagina 144

Tabelul 44. O hartă a sectorului ONG pe domenii mari de activitate, conform înregistrărilor din RN-ONG - pagina 145

Tabelul 45. Ponderea ONG-urilor ce raportează bilanț ONG la ANAF în total ONG-uri înregistrate până în anul respectiv în RN-ONG - pagina 146

Tabelul 46. Tipuri de asociații/ONG-uri în care participă românii. - pagina 147

Tabelul 47. Număr de angajați în ONG-urile ce au raportat bilanț în 2022 - pagina 150

Tabelul 48. Numărul tipic de angajați din ONG-uri, pe domenii, conform BMO și BLO 2023 - pagina 151

Tabelul 49. Estimări ale structurii angajaților din domeniile sectorului ONG, în funcție de vârstă și gen - pagina 152

Tabelul 50. Distribuții ale salariilor medii pe domenii, conform BLO 2023 - pagina 153

Tabelul 51. Timpul de muncă al angajaților din ONG-uri, conform BMO 2023 - pagina 154

Tabelul 52. Niveluri medii ale indicatorilor de bunăstare subiectivă (scale de la 1 la 10), conform BMO 2023 - pagina 155

Tabelul 53. Diferențe între domenii în ceea ce privește indicatorii de loialitate și retenție conform BMO 2023, doar angajați - pagina 157

Tabelul 54. Organizații înscrise în Registrul Național ONG, clasificate în domeniul educației pe baza numelui și a scopului - pagina 169

Tabelul 55. Activitățile principale ale organizațiilor cu educația ca domeniu principal și importanța auto-declarată a acestora - pagina 171

Tabelul 56. Resursa umană și incidența tipurilor de contracte în ONG-urile cu activitate în educație - pagina 172

Tabelul 57. Numărul unităților de învățământ private, la diverse niveluri de învățământ preuniversitar în perioada 2013-2022 - pagina 174

Tabelul 58. Ponderea elevilor înscriși în unități private din numărul total de elevi, pe nivele de învățământ - pagina 174

Tabelul 59. Numărul studenților din universități private și ponderea acestora în numărul total de studenți în perioada 2014-2022 - pagina 177

Tabelul 60. Participarea declarată în asociații sportive și religioase - pagina 172

ROMÂNIA

2024

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
PROFIL, TENDINȚE, PROVOCĂRI

Fundația pentru
Dezvoltarea
Societății
Civile